

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

S Ö D E R M A N L A N D S L Ä N .

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Länets yttinnehåll, som i näst föregående femårsberättelse uppgafs utgöra 59⁶⁵⁹⁷ kvadratmil, deraf 54⁸⁰²⁶ kvadratmil fast land och öar samt 4⁷⁶⁷¹ kvadratmil vatten, har under nu ifrågasvarande femårsperiod icke undergått någon förändring.

I *judicielt* afseende hafva ej heller några förändringar af betydelse under perioden egt rum. Länet är alltså fortfarande i detta hänseende indeladt i 3 domsagor: Nyköpings domsaga, bestående af Jönåkers, Rönö, Hölebo och Daga härad, hvilka hvar och ett utgöra ett tingslag; Oppunda och Villåttinge härads domsaga, bestående af dessa tvenne härad, hvardera utgörande ett tingslag; samt Lifgedingets domsaga, bestående af Öster- och Vester-Rekarne härad, som utgöra ett tingslag, och Åkers och Selebo härad, likaledes utgörande ett tingslag. Då de två sistnämnda domsagorna alltså bestå af endast två tingslag, tillämpas inom dem den genom kungl. förordningen den 17 maj 1872 stadgade nya tingsordningen med tre sammanträden under vårtinget och två under hösttinget i hvarje tingslag. I hvar och ett af Nyköpings domsagas fyra tingslag hålles tre ting om året. I afseende å tingsställena, hvilka endast för Hölebo härad samt Vester- och Öster-Rekarne samt Åkers och Selebo tingslag äro förlagda till städerna, nämligen respektive Trosa, Eskilstuna och Strengnäs, har under perioden icke inträdt någon förändring. Rönö härads tingshus vid Svärdsbro i Sätersta socken har, sedan anmälan ingått till Länsstyrelsen derom, att det befunne sig i

ett synnerligen bristfälligt och otidsenligt skick, samt på grund deraf häradsboerna anmodats att företaga åtgärder för dess försättande i mera tidsenligt stånd, undergått en större reparation med tillbyggnad, så att det vitsordats numera motsvara tidens fordringar. Domhafvandena hafva under perioden samtliga haft sina bostäder i någon af de inom domsagorna eller deras närhet belägna städer; de i Nyköpings samt Oppunda och Villåttinge härads domsaga i Nyköping, den sistnämnde efter det till erhållet särskildt nådigt tillstånd, och domhafvanden i Lifgedingets domsaga ömsevis i Eskilstuna och Strengnäs. Det är otvifvelaktigt, att detta val af bostad i en närbelägen stad beredt allmänheten förmån af att bekvämare och lättare kunna träffa domaren och till honom framföra sina angelägenheter.

Länets 6 städer, Nyköping, Eskilstuna, Strengnäs, Mariefred, Torshälla och Trosa, hafva alla egen jurisdiktion. I de tre förstnämnda är magistraten öfverexekutor, hvaremot Konungens Befallningshafvande är det i de öfriga. I Eskilstuna är inrättad poliskammare, bestående af borgmästaren i egenskap af polismästare såsom ordförande, hvars verksamhetsområde jemväl omfattar Karl Gustafs stads gevärsfaktori i Fors socken. I Eskilstuna är jemväl, såsom biträde åt stadsfiskalen i dennes befattning med polisväsendet, numera anställd en särskild poliskommissarie.

Af *fångvårdsinrättningar* finnas inom länet allenast ett cellfängelse i Nyköping och ett kronohäkte i Eskilstuna. I det

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-62.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Invånare.....	4.
Tab. A. Folkmängdsförändringar i Södermanlands län åren 1891-1895.....	4.
Tab. B. Åtalade brott och förseelser och därför sakfälda personer åren 1891-1895.....	10.
Tab. C. Antalet sakfälda på 100,000 personer i länet och hela riket åren 1891-1895.....	10.
Tab. D. Statsanslag till skytteföreningar och länstäflingsskjutningar åren 1891-1895.....	13.
3. Näringar.....	14.
Tab. E. Arealen af den odlade jorden och dess användning åren 1891-1895.....	15.
Tab. F. Utsäde och skörd af olika växtslag åren 1891-1895.....	16.
Tab. G. Skörden på hektar odlad jord åren 1891-1895.....	16.
Tab. H. Landtbruksingenjörens i Södermanlands län verksamhet åren 1891-1895.....	17.
Tab. I. Handelsprisen på spanmål åren 1891-1895, per 100 kilogram.....	19.
Tab. H. Södermanlands läns hushållningssällskaps inkomster och utgifter åren 1891-1895.....	27.
Tab. I. Allmänna skogarnes i Södermanlands län antal och ytvidd år 1895.....	29.
Tab. K. Häradsallmänningsskassornas ställning vid slutet af räkenskapsåret 1895.....	30.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	36.
Tab. H. Inkomster (i kronor) vid statens jernvägsstationer inom Södermanlands län åren 1891-1895.....	38.
Tab. I. De förnämsta varuartiklar, som afsändts från eller anländt till statens jernvägsstationer i Södermanlands län åren 1891-1895.....	38.
Tab. K. Inkomster (i kronor) vid Oxelösund-Flen-Vestmanlands jernvägs stationer i Södermanlands län åren 1891-1895....	39.
Tab. L. Handlande och deras betjening samt för rörelsen påförd bevillning i Södermanlands län åren 1891-1895.....	46.
5. Kameralförhållanden.....	47.
Tab. M. Redovisade bränvinsförsäljningsmedel i Södermanlands län för åren 1891-1895.....	47.
Tab. N. Försålda kronoegendomar inom Södermanlands län åren 1891-1895.....	48.
Tab. O. Södermanlands läns landstings finanser under år 1895.....	49.
6. Politi.....	49.
Tab. P. Södermanlands enskilda banks rörelse åren 1891-1895....	55.
Tab. Q. Anslag af sparbankerna i Södermanlands län till välgörande eller allmännyttiga ändamål åren 1893-1895...	58.

	Sid.
Tabellbilagor	63-88.
Tab. 1. Folkmängden i Södermanlands län åren 1891-1895.....	63.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Södermanlands län åren 1891-1895.....	64.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Södermanlands län år 1895.....	65.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Södermanlands län år 1895.	66.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Södermanlands län år 1895.....	67.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Södermanlands län år 1895.....	69.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Södermanlands län år 1895.....	70.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

S Ö D E R M A N L A N D S L Ä N .

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Länets yttinnehåll, som i näst föregående femårsberättelse uppgafs utgöra 59⁶⁵⁹⁷ kvadratmil, deraf 54⁸⁰²⁶ kvadratmil fast land och öar samt 4⁷⁶⁷¹ kvadratmil vatten, har under nu ifrågasvarande femårsperiod icke undergått någon förändring.

I *judicielt* afseende hafva ej heller några förändringar af betydelse under perioden egt rum. Länet är alltså fortfarande i detta hänseende indeladt i 3 domsagor: Nyköpings domsaga, bestående af Jönåkers, Rönö, Hölebo och Daga härad, hvilka hvar och ett utgöra ett tingslag; Oppunda och Villåttinge härads domsaga, bestående af dessa tvenne härad, hvardera utgörande ett tingslag; samt Lifgedingets domsaga, bestående af Öster- och Vester-Rekarne härad, som utgöra ett tingslag, och Åkers och Selebo härad, likaledes utgörande ett tingslag. Då de två sistnämnda domsagorna alltså bestå af endast två tingslag, tillämpas inom dem den genom kungl. förordningen den 17 maj 1872 stadgade nya tingsordningen med tre sammanträden under vårtinget och två under hösttinget i hvarje tingslag. I hvar och ett af Nyköpings domsagas fyra tingslag hålles tre ting om året. I afseende å tingsställena, hvilka endast för Hölebo härad samt Vester- och Öster-Rekarne samt Åkers och Selebo tingslag äro förlagda till städerna, nämligen respektive Trosa, Eskilstuna och Strengnäs, har under perioden icke inträdt någon förändring. Rönö härads tingshus vid Svärdsbro i Sätersta socken har, sedan anmälan ingått till Länsstyrelsen derom, att det befunne sig i

ett synnerligen bristfälligt och otidsenligt skick, samt på grund deraf häradsboerna anmodats att företaga åtgärder för dess försättande i mera tidsenligt stånd, undergått en större reparation med tillbyggnad, så att det vitsordats numera motsvara tidens fordringar. Domhafvandena hafva under perioden samtliga haft sina bostäder i någon af de inom domsagorna eller deras närhet belägna städer; de i Nyköpings samt Oppunda och Villåttinge härads domsaga i Nyköping, den sistnämnde efter det till erhållet särskildt nädigt tillstånd, och domhafvanden i Lifgedingets domsaga ömsevis i Eskilstuna och Strengnäs. Det är otvifvelaktigt, att detta val af bostad i en närbelägen stad beredt allmänheten förmån af att bekvämare och lättare kunna träffa domaren och till honom framföra sina angelägenheter.

Länets 6 städer, Nyköping, Eskilstuna, Strengnäs, Mariefred, Torshälla och Trosa, hafva alla egen jurisdiktion. I de tre förstnämnda är magistraten öfverexekutor, hvaremot Konungens Befallningshafvande är det i de öfriga. I Eskilstuna är inrättad poliskammare, bestående af borgmästaren i egenskap af polismästare såsom ordförande, hvars verksamhetsområde jemväl omfattar Karl Gustafs stads gevärsfaktori i Fors socken. I Eskilstuna är jemväl, såsom biträde åt stadsfiskalen i dennes befattning med polisväsendet, numera anställd en särskild poliskommissarie.

Af *fångvårdsinrättningar* finnas inom länet allenast ett cellfängelse i Nyköping och ett kronohäkte i Eskilstuna. I det

förstnämnda, som har 42 celler, har fångantalet under de senare åren varit i ständigt nedgående. Under åren 1894 och 1895 utgjorde det antal fångar, som på en gång förvarades i fängelset, i medeltal 11; under de föregående åren något mera, men icke öfver 15. Då samtliga kostnader för fångvården vid nämnda fängelse, aflöningar inberäknade, år 1895 uppgingo till 42:13 kr. per dag, kostade således hvarje fånge i medeltal 3:33 kr. om dagen, ett missförhållande hvars afhjelpande torde vara förtjent att tagas under öfvervägande.

Samtliga tingslagen hafva tingsstad för ransakning med häktade å antingen cellfängelset eller å kronohäktet i Eskilstuna. De gamla häradshäkten användas därför numera ytterst sällan.

I *administrativt* hänseende är länet fortfarande indeladt i 4 fogderier: Nyköpings, Vingåkers, Rekarne och Gripsholms. Länsmandsdistriktet äro 12.

Särskild *polisuppsigt vid platser å landet* med större sammanträngd befolkning, eller der eljest särskild dylik uppsigt ansetts nödig, har under perioden fortfarande varit anordnad vid Katrineholms och Gnesta stationssamhällen, vid Flens och Oxelösunds jernvägsstationer samt vid Tullgarns lustslott. Till aflöning af denna polisstyrka hafva erhållits dels från det af staten lemnade anslag till särskild polisstyrka å landet 1,100 kronor och dels af Kungl. Jernvägsstyrelsen, Oxelösunds—Flen—Vestmanlands jernväg, kommuner och enskilda personer 1,880 kronor. Sedan från Nyfors municipalsamhälle invid Eskilstuna utverkats ett anslag af 500 kronor till en derstädes anställd polisuppsyningsman samt anslaget af statsmedel till länet så ökats, att till nyssnämnde polisman kunde anslås ett lika stort belopp af statsmedel, förordnade Konungens Befallningshafvande den 28 december 1891 en särskild polisuppsyningsman i Nyfors samhälle. Genom nådigt bref den 29 april 1892 medgaf Kungl. Maj:it Länsstyrelsen rätt att meddela denne polisman förordnande att såsom vice länsman utöfva ordnings- och säkerhetspolisen inom samhället och ett område närmast deromkring, för såvidt det vore beläget på landet, af Or: nymil samt att åtala derstädes begångna brott och förseelser af den art, att allmän åklagare eger dem beifra, dock med ordinarie länsmannen i distriktet obetagen rätt att, då anledning dertill förekommer, sjelf öfvervaka ordning och säkerhet inom ifrågavarande område och beifra de brott och förseelser, som derstädes kunde komma att begås. I enlighet med detta medgifvande förordnade Länsstyrelsen den 4 juni 1892 vice länsman inom samhället.

Den *kyrkliga* indelningen inom länet har under perioden förblifvit oförändrad. Kontraktens antal är 10, hvaraf 3 till en del omfatta äfven församlingar tillhörande annat län. Pastora-ten äro 60 med 92 socknar och 7 stadsförsamlingar; 10 pastorat äro regala. I regalt patronelt, 31 konsistoriela, 12 patronela, 4 vexelvis patronela och konsistoriela samt 2 prebenden. Kommuni-straturernas antal är 47, kyrkornas antal 88, hvarjente inom 2 församlingar finnas kapellkyrkor.

Provinsiälläkaredistriktet äro fortfarande 8, nämligen Nyköpings, Eskilstuna, Vingåkers, Stora Malms, Trosa, Daga, Strengnäs och Malmköpings. Provinsiälläkaren i Nyköpings distrikt har tillika innehaft förordnande såsom förste provinsiälläkare, hvadan derstädes äfven varit förordnad en biträdande provinsiälläkare. Redan under nästföregående period hade härjente inrättats ett extra provinsiälläkaredistrikt med station vid Äs i Julita socken, bestående af Julita och Österåkers socknar

af Vingåkers samt Näshulta socken af Eskilstuna distrikt. Den der för tiden till 1896 års slut anstälde läkaren, hvilken enligt kungl. brefvet den 9 november 1888 skulle ega att åtnjuta tjänsteårsberäkning i likhet med civile läkare i statens tjänst, aflönas dels af kommunerna och dels med bidrag af statsmedel. Under perioden hafva tillkommit ytterligare två extra provinsiälläkaredistrikt, Björnlunda och Nyfors, omfattande det förra Björnlunda, Gåsinge och Gryts socknar af Daga härad, med station vid Alma i förstnämnda socken, och det sistnämnda Nyfors samhälle invid Eskilstuna. Äfven för de derstädes för viss tid anstälde läkarne har genom kungl. brefven den 19 oktober och den 31 december 1894 medgifvits tjänsteårsberäkning. Aflöningen till läkaren i Björnlunda distrikt bestrides dels af de dithörande kommunerna och dels af den s. k. Rosenbergska stiftelsen för helsovården i Daga härad; läkaren i Nyfors distrikt aflönas helt och hållet af nämnda samhälle. Genom nådigt bref af den 17 juni 1893 har dessutom förordnats, att Öja och Vestermo socknar, tillhörande Eskilstuna provinsiälläkaredistrikt af detta län, skola jemte Kung Karls, Torpa och Kungs-Barkarö socknar af Vestmanlands län ingå i ett extra provinsiälläkaredistrikt, med station för läkaren i Kungsör. Denne läkare aflönas dels med statsbidrag och dels af de i distriktet ingående socknarne med undantag af Vestermo. I sammanhang härmed må nämnas, att enligt nådigt bref den 9 september 1892 provinsiälläkarestationen inom Daga distrikt blifvit flyttad från Alma i Björnlunda socken till Gnesta. Stads-läkare finnas anstälde i Nyköping till ett antal af två samt en i hvar af städerna Eskilstuna, Torshälla, Mariefred, Trosa och Strengnäs, den sistnämnde tillika lasarettsläkare. Läkarne vid lasaretten äro 4. Derjemte har, åtminstone under en del af perioden, funnits enskilda praktiserande läkare bosatte i Katrineholm och Vingåker samt Nyfors samhälle vid Eskilstuna. Af militärläkarne vid de inom länet förlagda regementen är endast en boende inom länet, hvilken tillika är stadsläkare i Trosa.

I afseende å *döfstumundervisningen* tillhör länet, såsom i förra femårsberättelsen meddelades, första distriktet.

Länet tillhör östra bergmästaredistriktet, östra yrkesinspektionsdistriktet och mellersta väg- och vattenbyggnadsdistriktet.

Den genom nådiga skrivelsen den 29 november 1889 fastställda nya indelningen i afseende å *sokogsstaten* i länet, hvarigenom det skulle komma att utgöras af endast 2 revir, har ännu icke kunnat träda i tillämpning, utan länet består fortfarande af 3 revir: Daga, Gripsholms och Jönåkers. Dessa tillhöra östra öfverjägmästaredistriktet.

I afseende å den *militära* indelningen tillhör länet i sin helhet Södermanlands regementes inskrifningsområde, fördeladt i 8 kompaniområden, hvaraf ett, Gripsholms, omfattar äfven delar af Stockholms län. Af de tre regementen, som vid periodens början voro helt och hållet eller till en del förlagda inom länet, nämligen Södermanlands regemente, Lifregementets grenadierkår och Lifregementets husarkår, har genom nådiga brefvet den 15 december 1893 Lifregementets grenadierkår sammanslagits med Nerikes regemente under benämning af Lifregementet till fot. I sammanhang dermed ändrades ock namnet på Lifregementets husarkår till Lifregementets husarer. Af dessa trupper tillhöra Södermanlands regemente och Lifregementet till fot fjerde samt Lifregementets husarer tredje arméfördelningen.

För *val af riksdagsman* i Andra kammaren har länets landsbygd under hela perioden varit indelad i 6 valkretsar, nämligen

Jönåkers härad, Rönö, Hölebo och Daga härad, Oppunda härad, Villåttinge härad, Öster- och Vester-Rekarne härad samt Åkers och Selebo härad. Länets städer hafva under perioden varit fördelade på 2 valkretsar, den ena bestående af Nyköping, Tors-hälla, Mariefred och Trosa jemte Enköping i Uppsala län. samt den andra af Eskilstuna och Strengnäs. I alla dessa valkretsar har tillämpats det omedelbara valsättet.

I Första kammaren har länet haft 5 representanter.

Antalet *kommuner* inom länet har icke under perioden undergått någon förändring och är således fortfarande 6 stads- och 91 landskommuner. Derjemte finnes 1 köping, Malmköping, med egen kommunalförvaltning. samt 3 s. k. municipalsamhällen, Katrineholm, Gnesta och Nyfors.

Genom nådigt bref den 15 februari 1895 förordnades, med fastställelse af Konungens Befallningshafvandes utslag den 25 oktober 1894, att kungl. ordningsstadgan, byggnads- och brandstadgan för rikets städer skulle gälla för ytterligare ett område af hemmanen Mauritztorp, Nolnäs och Katrineholm, hvilket område ansetts behöfligt för regleringen af gränserna för Katrineholms municipalsamhälle. I bref den 22 februari 1895 förordnade Kungl. Maj:t, att äfven kungl. helsovärdsstadgan för riket, i hvad den rörde stad, skulle tillämpas å sagda område. Sedan å s. k. municipalstämman den 30 december 1892 beslut fattats om antagande af uppgjort förslag till stadsplan för nämnda samhälle, blef detta förslag, som jemväl omfattade de nytilkomna delarne, genom kungl. brefvet den 15 februari 1895 fastställt. Äfven för åstadkommande af stadsplan för Nyfors hafva arbeten under perioden blifvit gjorda och Konungens Befallningshafvande har sökt såvidt möjligt påskynda detta arbete. hvars fullbordande i anseende till samhällets hastiga tillväxt varit mycket trängande. Först efter periodens slut har dock det samma blifvit afslutadt, så att förslaget till stadsplan kunnat insändas till Kungl. Maj:t.

Af *oregelbundenheterna i länets indelning* hafva följande under perioden blifvit reglerade:

1:o) Jemlikt nådigt bref den 4 mars 1892 skall det genom nådiga brefvet den 23 maj 1879 från Eskilstuna kungsladugård till Eskilstuna mekaniska verkstad öfverlätna område om nio kvadratref tio kvadratstänger från och med år 1893 i alla hänseenden öfverflyttas till Eskilstuna stad från Klosters socken, Öster-Rekarne härad, häradets länsmansdistrikt, Södermanlands läns tredje fögderi, Vester- och Öster-Rekarne tingslag och Lifgedingets domsaga;

2:o) Jemlikt nådigt bref den 6 april 1894 har förordnats, att lägenheten Nyängen eller Ängstugan nr 1, hvilken i kyrkligt och kommunalt hänseende räknats till Gåsinge socken af Daga härad, men uti jordeboken funnits upptagen i Dillnäs socken af samma härad, skulle i jordeboken till förstnämnda socken öfverföras;

3:o) Derjemte har genom nådigt bref den 13 mars 1891 förordnats, att hemmanen Säby nr 1, 1 mantal, och Söderby nr 1 och 2, 1³/₄ mantal, hvilka såväl i kyrkligt och kommunalt som i administrativt och judicielt hänseende räknats till Tors-hälla stad, men likväl upptagits i jordeboken för Torshälla socken af Vester-Rekarne härad, skulle med 1892 års ingång ur jordeboken för Torshälla socken uteslutas, utan att derigenom dock någon förändring skulle ske i den hemmanen äliggande roteringsskyldighet eller indelning till vägunderhall.

Genom dessa öfverflyttningar hafva numera samtliga de oregelbundenheter i de administrativa, judiciela, ecklesiastika och kommunala indelningarne inom länet, hvilka af den för reglering af dylika tillsatta komité blifvit anmärkta och i dess betänkande af den 9 oktober 1882 upptagna, blifvit afhjelpa, i den mån de funnits vara af den beskaffenhet, att sådant ansetts böra ske. En och annan oregelbundenhet torde dock ännu förefinnas, om hvars befintlighet kännedom förut saknats; så snart sådana yppats, hafva emellertid åtgärder för deras undanrödjande af Konungens Befallningshafvande vidtagits.

I afseende å länets *naturliga beskaffenhet* har ingen märkbar förändring inträffat, utan må i sådant hänseende erinras om, hvad som yttrades i femårsberättelsen för åren 1866—1870.

De af Nautisk-Meteorologiska byrån i Stockholm påbörjade, i förra femårsberättelsen omförmälda iakttagelser öfver *sjön Mälarens vattenstånd* hafva under perioden fortgått, på bekostnad af hushållningssällskapen i Stockholms, Uppsala, Vestmanlands och Södermanlands län. Det sistnämndas bidrag utgjorde för åren 1891—1894 årligen 100 kronor. För år 1895 lemnades icke något anslag, men enligt beslut den 2 december 1895 har Hushållningssällskapet, på framställning af nämnde byrå, beslutit för år 1896 dertill ånyo anvisa 100 kronor. Totalkostnaden för detta arbete uppgick under åren 1889—1894 till 3,408 kr. 89 öre. Resultaten af iakttagelserna hafva för åren 1887—1893 samlats och befordrats till trycket under titel *Iakttagelser öfver Mälarens vattenstånd*.

Af denna publikation inhemtas, bland annat, att under åren 1887—1893 vattenhöjdsobservationer blifvit anställda vid sex s. k. peglar anordnade vid Ryssgrafven och Kungsängen, belägna den förra på norra och den senare på södra sidan af det smala näset vester om Stäket, vid Ekolsund å jernvägsbrons vestra landfäste, vid Vesterås samt vid Blacken och Galten, den förra öster om Qvicksund och den senare vester derom. De observerade vattenhöjderna hafva sedermera reducerats till viss höjd öfver vestra slusströskeln i Stockholm samt för jemförelses skull äfven sammanställt med de i Saltsjön vid Stockholm och vid Grafudden, der Hjelmare kanal utlöper i Arbogaån, under samma tid observerade vattenhöjderna. Af dessa observationer har framgått, att det gamla antagandet om flere, ända till 1¹/₂ fot olika höjdnivåer inom Mälarens särskilda större områden icke synes vara riktigt. Medelhöjdskilnaden å vattenståndet i Mälarens vestligaste fjärd Galten och vid vestra slusströskeln utgör allenast 0⁰² meter; och samma nivåskillnad förefinnes mellan vattenståndet vid vestra slusströskeln och de norr om Stäket belägna fjärdarne af Mälaren. Höjdskilnaden emellan Mälaren och Saltsjön på hvar sin sida om slussen i Stockholm uppgår i medeltal för åren 1887—1893 till 0²⁸ meter. Endast en enda gång har under de angifna åren nivåskillnaden emellan Mälarens på ömse sidor om Qvicksund belägna fjärdar Galten och Blacken uppgått till 0³⁴ meter, nämligen i december 1892.

Södermanlands fornminnesförening har under perioden genom utgifna skrifter om det under föregående period i ett hörkapell af Strengnäs domkyrka ordnade kyrkomuseet sökt väcka allmänhetens kännedom om detta museum samt intresse för det samma och för fornminnen i allmänhet. För detta ändamål utgaf föreningen år 1891 genom arkitekten Fr. Liljeqvist, till firande af Strengnäs domkyrkas 600-åriga tillvaro, en illustrerad festskrift, benämnd Strengnäs och dess domkyrka, samt följande

är en billigare katalog till domkyrkomuseet, hvaraf jemväl mer än 100 exemplar utdelats gratis, förnämligast till skolungdom. Vidare har föreningen under perioden utgifvit ytterligare ett häfte, det åttonde, af »Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria». Såväl det ofvannämnda kyrkomuseet som äfven föreningens fornsakssamling, hvilken förvaras i läroverkets fornsaksmuseum i Strengnäs, hafva under perioden ökat genom gåfvor och inköp. En katalog öfver sistnämnda samling är under utarbetande. Föreningen, som äfven gjort till sin uppgift att bidraga till vården af Södermanlands runstenar, har på sin bekostnad låtit resa en nyfunnen runsten vid Ribby i Vesterhaninge socken af Stockholms län och vid Klippinge på Selaön samt tre vid Öfver-Selö kyrka och en vid Kråktorps i Fogdö socken. Föreningens inkomster hafva utgjorts af årliga anslag från Södermanlands läns landsting å 250 kronor och Stockholms läns landsting å 200 kronor, ledamotsavgifter omkring 50 kronor samt inkomster af försålda skrifter.

I anledning af Hushållningssällskapets i förra femårsberättelsen omnämnda underdåniga framställning om *de ekonomiska kartearbetenas* öfverflyttande till detta län, har Kungl. Majt enligt nådigt bref till Länsstyrelsen den 27 februari 1891 medgifvit, att dessa kartearbeten skulle, så fort de inom Elfsborgs län pågående dylika arbeten sådant medgåfve, få öfverflyttas hit till länet. Den fond, som Hushållningssällskapet bildat för bekostande af tryckningen af de blifvande kartorna, uppgick vid 1895 års slut med upplupna räntor till 11,028 kr. 23 öre. Någon användning af fonden har dock ej under perioden förekommit. Men genom nådigt bref den 6 december 1895 har Kungl. Majt förordnat, att det ekonomiska karteverksarbetet skulle under sommaren 1896 begynnas här i länet med sammansättning af stomkartor i skalan 1:20,000 inom Selebo, Åkers, Öster- och Vester-Rekarne härad samt att dessa arbeten skola fortgå från början af maj till oktober månad och utföras af tre kartografer. Så har ock skett.

2. Invånare.

För folkmängden inom länet finnes närmare redogjordt i bifogade **tabell 1**. Af densamma framgår, att länets hela folk-mängd, som enligt presterskapets uppgifter vid 1890 års slut utgjorde 154,991 personer, under perioden ökat till 161,722. Af denna ökning kommer på landsbygden 4,479 och på städerna 2,252. Samtliga städernas folk-mängd har under perioden växt något, mest i Eskilstuna, der tillväxten utgjort 1,155 personer. I de öfriga städerna utgjorde folk-mängdstillväxten: i Nyköping 510, i Strengnäs 215, i Torshälla 203, i Mariefred 126 och i Trosa 43. Af tillväxten på landsbygden kommer den ojemförligt största delen, eller omkring hälften, ensamt på Rekarne fögderi och beror till betydande del på den stora folkökningen inom Nyfors samhälle invid Eskilstuna. Enligt mantalslängderna utgjorde länets folk-mängd vid 1895 års slut 161,235; denna siffra skiljer sig alltså från folk-mängdssiffran enligt presterskapets uppgifter allenast med en obetydlighet.

Med ledning af den utaf Statistiska Centralbyrån upprättade befolkningsstatistikens lemnas i *tabell A* en öfersigt öfver *folk-mängdens tillväxt* samt antalet *ingångna äktenskap, lefvande födde och aflidna* under perioden, hvarvid för jemförelses skull äfven meddelats enahanda siffror från de fyra nästföregående femårsperioderna. Hvad som dervid i all synnerhet faller i ögonen, är det successiva sjunkandet af dödlighetsprocenten. Under det för perioden 1871—1875 antalet döda på 10,000 invånare var 189.7, har detta tal nästan utan fluktuation år efter år nedgått, så att det år 1895 var 144. Att detta gynsamma resultat har sin grund uti en alltjemt fortgående förbättring af befolkningens hygieniska förhållanden, torde man hafva rätt att sluta.

Äfven under denna period visar det sig, att folk-mängdstillväxten varit mindre än nativitetsöfverskottet, ehuruväl detta särskildt år 1894 varit högst obetydligt. Detta utmärker å andra sidan, att äfven under förevarande period utflyttningen från länet varit större än inflyttningen, om än i mindre grad än föregående perioder. Hvad särskildt *emigrationen* till utrikes orter angår, så visar den under perioden, i synnerhet dess båda sista år, en afsevärd minskning. Enligt inkomna uppgifter, hvilka dock antagligen icke äro fullt exakta, har densamma utgjort:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.	Summa.
Nyköpings fögderi	46	41	38	33	28	186
Vingåkers »	217	216	180	53	94	760
Rekarne »	54	62	41	23	29	200
Gripsholms »	58	50	45	17	14	184
Nyköping	22	31	14	3	14	84
Eskilstuna	92	64	69	34	32	291
Torshälla	5	7	10	2	5	29
Strengnäs	7	5	4	2	2	20
Mariefred	—	1	—	1	1	3
Trosa	—	—	3	—	8	11
Summa	501	477	404	168	227	1,777

Tab. A. Folk-mängdsförändringar i Södermanlands län åren 1891—1895.

År.	Folk-mängdstillväxt efter huseförhållningarna.		Antal ingångna äktenskap.		Antal lefvande födda.		Antal aflidna.		Nativitetsöfverskott.
	Absoluta.	I %.	Absoluta.	På 10,000 invånare.	Absoluta.	På 10,000 invånare.	Absoluta.	På 10,000 invånare.	
1891	784	0.50	999	64	4,457	287	2,760	178	1,697
1892	1,302	0.83	1,000	64	4,314	276	2,675	171	1,639
1893	974	0.62	1,006	64	4,399	279	2,360	150	2,039
1894	1,780	1.12	951	60	4,295	270	2,488	157	1,807
1895	1,891	1.18	990	62	4,431	276	2,317	144	2,114
1891—1895 årligen	1,346	0.85	989	62.8	4,379	277.6	2,520	160	1,859
1886—1890 »	992	0.65	1,013	66.4	4,397	288.0	2,543	166.6	1,854
1881—1885 »	569	0.38	976	65.7	4,255	286.2	2,633	177.1	1,622
1876—1880 »	1,253	0.87	967	66.9	4,269	294.4	2,687	186.0	1,582
1871—1875 »	962	0.70	1,089	72.6	4,148	298.9	2,635	189.7	1,513

Af dessa utflyttningar har det vida öfvervägande antalet skett till Nordamerikas Förenta Stater. Dock har utflyttning skett äfven till andra utomeuropeiska länder, såsom t. ex. Brasilien; det uppgifves sålunda, att år 1891 ensamt från Daga härad 27 personer utflyttade till nämnda land. Hvad som bidragit att i så väsentlig mån minska emigrationen, är nog i främsta rummet de dåliga tider för erhållande af arbetsförtjenst, som de senare åren rådt i länderna på andra sidan Atlanten; dock torde äfven i någon mån förbättrade arbetstillfällen och arbetslöner i hemlandet härtill hafva bidragit.

Rörande *inflyttningen* till länet från utrikes orter föreligga inga uppgifter motsvarande dem rörande utflyttningen; men denna har i likhet med hvad förhållandet varit under föregående femårsperioder icke uppgått till någon mera betydande siffra.

Borgerliga äktenskap ingingos under perioden till följande antal:

Nyköpings fögderi	4	Eskilstuna	42
Vingåkers »	23	Torshälla	1
Rekarne »	28	Mariefred	6
Gripsholms »	6		
Nyköping	4		
		Summa	114

Detta visar en ej obetydlig ökning i förhållande till nästföregående period.

Helsotillståndet bland länets invånare har under femårsperioden varit jembförelsevis godt. Inga större epidemier hafva varit gängse; någon allmännare utbredning hafva endast influensa och skarlakansfeber haft. Den förra härjade särskildt i början af åren 1892 och 1894, mest i städerna Eskilstuna och Nyköping; den senare sjukdomen har, i synnerhet å landsbygden, bildat lokala epidemier, men synes äfven numera vara i aftagande. Ett fall af smittkoppor finnes anteckadt, nämligen å 1894; den angripne var en med utländskt fartyg till Oxelösund inkommen maskinist, hvilken återsändes till utlandet.

Anledningen dertill, att helsotillståndet under perioden kan sägas hafva förbättrats, är nog till en väsentlig mån att söka deri, att befolkningens intresse för helsovården, särskildt å landsbygden, ökats. Härtill hafva bidragit de årliga tjänsternas, som numera af förste provinsialläkaren företagas och vid hvilka råd, anvisningar och föreskrifter meddelats. Konungens Befallningshafvande har ock, dels på grund af erinringar i förste provinsialläkarens reseberättelse, dels till följd af erinringar från annat håll, i många fall och med framgång ingripit. Till helsotillståndets förbättring har ock bidragit, att bostäderna såväl i städerna som på landet göras rymligare och bättre än förr, äfven de som äro afsedda för arbetsklassen, hvarigenom å andra sidan äfven sinnet för ordning och renlighet höjes.

För de anstalter, som under perioden tillkommit med afseende å helso- och sjukvården och hvilka äfven i sin mån bidragit till helsotillståndets förbättring, redogöres här nedan i afd. 6.

Beträffande *det ekonomiska tillståndet* visade sig, sasom i nästföregående femårsberättelse antyddes, vid slutet af förra femårsperioden en tendens till utveckling till det bättre, särskildt framträdande i högre pris på landtmannaprodukter och i något större lifaktighet inom industrien, om än å andra sidan jordvärdet äfven under sagde period varit i nästan jemnt sjunkande och jordbruksarrendena äfvenledes i nedgående. I det hela har

utvecklingen under den nu ifragavarande perioden icke hallit, hvad slutet af den förra syntes lofva. Allmänt har, särskildt bland jordbrukarne, klagats öfver betryck och dåliga tider; och äfven om denna klagan kanske i mångens mun varit snarare ett talesätt, än det haft motsvarighet i verkligheten, är det dock otvifvelaktigt, att landtbruket, som är länets nästan uteslutande hufvudnäring, under perioden haft att kämpa med ständigt allt svårare och svarare förhållanden.

Spannalsprisen, som vid periodens början voro temligen höga, sjönko stadigt under periodens fyra första år, så att år 1894, då de voro som lägst, priset per 100 kilogram nedgatt till för hvete 9²⁵ kr., för råg 8²⁵ kr. och för hafre 6⁵⁰ kr. — priser så låga, att de väl knappast förslå att betycka produktionskostnaden. Samtidigt sjönko, om än i mindre grad, priserna å ladugårdsprodukter, hvilka äfvenledes under år 1894 voro nere i sitt minimum. Härtill kommo under de sista åren af perioden ogynnsamma skördar, under det att arbetslönerna varit i stigande i stället för fallande.

Det torde alltså ej kunna förnekas, att den äfven från detta läns landtbefolkning försporda klagan öfver betryck och dåliga tider varit i förhållandena grundad. Ser man åter på resultatet af utvecklingen under perioden och på de verkningar, som de dåliga tiderna medfört, blir taflan dock ljusare.

Visserligen har den på jordegendomen hvilande skuldbördan ökats och det till och med i större proportion än under nästföregående period; men denna ökning motsvaras dock, åtminstone till en del, af ökade taxeringsvärden och nedlagda förbättringar på egendomarne. Särskildt förtjenar nämnas, att inom länet nedlagts betydliga kapital på byggnader vid egendomarne; i jembförelse med förhållandena på andra orter är detta synnerligen i ögonen fallande, och mangelstäden torde dessa kostnader till och med vara större, än som motsvaras af egendomens storlek och afkastningsförmåga. Efterföljande tabell lemnar en öfersigt af den in-tecknade gälden och taxeringsvärdet å fasta egendomen vid slutet af hvart och ett år under perioden:

År.	In-tecknad gäld. Kronor.	Taxeringsvärde. Kronor.
1891	48,201,000	121,590,480
1892	53,129,000	122,671,004
1893	51,053,000	128,442,200
1894	51,205,000	129,393,000
1895	55,558,000	130,364,200

Vid jembförelse med förhållandet vid slutet af nästföregående period visar detta en ökning i den in-tecknade gälden af 8,146,000 kronor, under det ökningen förra femårsperioden utgjorde 5,546,000 kronor.

Likasa torde priset å jordegendom få anses i allmänhet hafva varit i sjunkande, om än särskildt de mindre egendomarne i allmänhet temligen hallit sig uppe i pris. Särskildt har det sistnämnda förhållandet egt rum med egendommar, som haft sparad skog, i hvilket fall det till och med händt, att försäljningspriset för en och annan gatt mycket högt. Nu nämnda förhållanden torde t. ex. utgöra anledning dertill, att de smärre kronoegendommar, hvilka under perioden blifvit salda i allmänhet betingat högre pris än taxeringsvärdena. Köpeskillingen för dylika egendommar under perioden uppgick till 147,756 kronor, mot ett taxeringsvärde af sammanlagdt 113,500 kronor. I afseende å dessa är dock att märka, att de synnerligen gynnsamma betalnings-

vilkoren höja spekulationen på desamma; de priser, som de betingats, torde därför icke kunna betraktas såsom någon fullt riktig mätare af fastighetsvärdet.

Snarare skulle då de köpeskillingar, som vid exekutiva försäljningar bjudits, kunna vara en exponent för fastighetsvärdet; men äfven härvidlag verka de ogynsamma betalningsvilkoren och andra tillfälliga omständigheter till sänkning af försäljningsprisen. I sin mån äro dock dessa försäljningar, deras antal och de bjudna köpeskillingarne en måttstock på det ekonomiska tillståndet. Här meddelas därför en uppgift om dessa försäljningar under perioden, särskildt för landsbygden och särskildt för städerna:

År.	Å landsbygden.			I städerna.		
	Antal.	Köpe- skilling. Kronor.	Taxerings- värde. Kronor.	Antal.	Köpe- skilling. Kronor.	Taxerings- värde. Kronor.
1891	4	17,000	19,100	3	41,255	47,000
1892	7	38,430	50,825	7	147,300	207,500
1893	5	20,775	22,025	9	85,470	101,700
1894	5	49,550	98,900	7	76,785	140,400
1895	6	212,220	234,750	3	21,505	28,100
Summa	27	337,975	425,600	29	372,315	524,700

Såsom belysande för det ekonomiska tillståndet meddelas ock en uppgift på saluvärdet af den fasta egendom inom länet, som gått i köp och hvarå lagfart blifvit beviljad under hvart och ett år af perioden:

År 1891	3,922,115.56 kr.	År 1894	4,168,074.43 kr.
» 1892	4,431,419.29 »	» 1895	3,917,768.39 »
» 1893	3,616,536.55 »		

Dessa siffror visa, att omsättningen af den fasta egendomen varit ungefär densamma som under nästföregående period.

Hvad arrendevärdet af jordbruksegendomar angår har nog detta äfven under förevarande likasom under föregående period varit i nedgående. Det torde vara ovanligt, att vid uppgjorda arrenden arrendeafgiften går öfver 10 kronor för tunnland öppen jord, utan går den i de flesta fall icke obetydligt derunder. Allt vanligare har det dock blifvit, att enskilde jordegare numera bestämma arrendeafgiftens utgående i mjölk. Hvad de under perioden utarrenderade kronoegendomarne angår, så hafva för dessa arrendeafgifterna i allmänhet bättre hållit sig uppe. Taxeringsvärdet å samtliga utarrenderade kronoegendomar utgjorde vid 1895 års slut 4,181,000 kronor och de för dem utgående arrendeafgifterna 171,262.60 kronor, eller i det närmaste 4.1 %. För de särskilda åren utgöra arrendeafgifterna följande:

År 1891	171,476.03 kr.	År 1894	171,927.18 kr.
» 1892	174,599.82 »	» 1895	171,262.60 »
» 1893	172,469.81 »		

De under perioden utarrenderade egendomarne, med ett sammanlagdt taxeringsvärde af 740,800 kronor, betingade en arrendeafgift af 33,398 kronor. Det för dessa egendomar under året näst före den nya utarrenderingen utgående arrendebelopp utgjorde sammanlagdt 34,834.45 kronor, således endast obetydligt högre belopp. I allmänhet torde dock kunna sägas, att kronoegen-

domarne äro mera begärliga för arrendatorer än enskildes egendom och därför hållit sig uppe i högre arrendevärde.

Men om således de dåliga tiderna för jordbrukaren i viss mån medfört ett sjunkande af fastighetsvärdena och arrendepreisen samt en något ökad skuldsättning, kan det å andra sidan ej sägas, att det ekonomiska betrycket medfört något allmännare obestånd bland befolkningen. I detta afseende torde oakadt alla svårigheter tillståndet icke vara sämre utan snarare mera tillfredsställande än under nästföregående period. Antalet exekutiva fastighetsförsäljningar har, såsom af den här ofvan meddelade öfversigten af desamma framgår, varit icke obetydligt mindre än under föregående period, 56 mot 94. Lagsökningarnes antal och de dervid utdömda beloppen hafva icke visat ökning, utan snarare tvärtom. Följande öfversigt, som omfattar jemväl städerna, utvisar detta:

År.	Afdömda lagsökningar, deri betalnings- skyldighet ålagts.	Belopp, för hvilket betalningsskyldig- het ålagts. Kronor.
1891	146	86,946.50
1892	140	98,067.05
1893	155	57,761.52
1894	126	64,440. —
1895	96	77,578.11

För att gifva en föreställning, i hvad mån det obestånd, hvarom lagsökningarne bära vittne, varit att söka inom olika samhällsklasser, må här meddelas, att af de hos Konungens Befallningshafvande under perioden *anhängiggjorda* lagsökningarsmål, hvilka till antalet varit 1,126, 503 varit riktade emot jordbrukare, 27 emot handlande, 71 emot handverkare och 525 mot personer, tillhörande andra samhällsklasser, såsom statdrängar, arbetare, tjänstemän, förvaltare m. fl., eller sådana, hvilkas yrke eller ställning icke varit känd. Från öfverexekutorerne i städerna Nyköping, Eskilstuna och Strengnäs föreligga inga uppgifter i detta afseende; antagligt är, att der förekommande lagsökningar skulle jemförelsevis mera öka antalet af de mot handlande och handverkare riktade målen.

Konkursernas antal har under denna period varit högst obetydligt större än under den föregående. Deras antal, särskildt för städerna och särskildt för landsbygden, synes af nedanstående uppgift:

År.	Landet.	Städerna.
1891	24	24
1892	47	35
1893	42	41
1894	43	37
1895	40	35
Summa	196	175

Inalles för hela perioden gör detta 371, mot 343 under perioden 1886—1890.

Dessa siffror vittna ju icke om någon försämring af den ekonomiska ställningen; och otvifvelaktigt är, på sätt redan blifvit antydt, att man icke med fog kan tala om någon tillbakagång i allmänhet i detta hänseende. Snarare torde det väl vara så, att välståndet under perioden i allmänhet ökats eller åtminstone spridt sig vidare omkring. Hvad som, oakadt de

dåliga tiderna och jordbrukets obestridliga betryck, åstadkommit detta, är nog i viss mån utifrån beredda lättnader för jordbruket, såsom ytterligare nedsättning af grundskatterna med 50 % och räntefotens sjunkande särskildt för lån mot in-teckning i fast egendom. Vida mer än detta betyda dock härvidlag förbättrade arbetsmetoder, som oaktadt arbetsprisens höjning minskat produktionskostnaderna, ett äfven till de mindre jordbrukarne all-mera nedträngande rationelare sätt att sköta jorden, hvarigenom dess afkastning ökats, en förbättrad kreatursafvel och ett der-med sammanhängande vidsträcktare baserande af landtbruket äfven vid de mindre egendomarne, på ladugårdsskötselns alster hvilka hållit sig mera uppe i pris. Främst torde man emellertid få söka orsakerna dertill, att de dåliga tiderna icke förmått rubba välståndet, i landtbefolkningens inom provinsen af ålder kända sparsamhet och förmåga att, som man säger, rätta mun efter matsäcken. I allmänhet har befolkningen visat sig ega kraft nog att med de minskade inkomsterna också inskränka sina utgifter och lefnadsbehof. Af handlandena vitsordas allmänt, att försäljningen särskildt af öfverfödsartiklar och klädesvaror till landtbefolkningen aftagit.

I den föregående framställningen har förnämligast afsetts jordbruket såsom länets hufvudnäring. Hvad industrien angår har den under perioden företett ett stort och glädjande uppsving. Särskildt gäller detta om den inom länet förekommande för-nämsta industrigrenen, jern- och metallförädlingen, som har sin centralpunkt i Eskilstuna. Att döma endast efter tillökningen i använda arbetare, maskinkraft och tillverkningsvärde, skulle ställ-ningen i ekonomiskt hänseende synas synnerligen gynsam. Men ett under hela perioden fortgående prisfall på tillverkningarne har medfört, att behållningen dock icke blifvit så stor, som af den ökade tillverkningskvantiteten kunde förmodas. Det måste ock antagas, att de små och medelstora fabrikerna, hvilka icke såsom de större haft utväg att utjemna affärsläget med ökad tillverkning, fått känna prisfallet mest. Att välståndet bland den del af befolkningen, som är sysselsatt i industriens tjänst, gått afsevärdt framåt, torde emellertid få anses såsom alldeles visst.

För öfrigt är det uppenbart, att förhållandena i detta af-seende kunna rätt betydligt vexla på olika platser, allteftersom lokala eller andra tillfälliga förhållanden inverka. Så visade sig t. ex. inom Nyköping ställningen inom handels- och handtverks-klasserna vid periodens slut mycket tryckt. Trenne af stadens mera betydande handelsfirmor nödgades mot slutet af år 1895 inställa sina betalningar samt öfverlemna sina affärer till af-veckling medelst administration; och äfven bland smärre hand-lande och handtverkare inträffade flere fallissement. Orsakerna till denna, dock öfvergående, kris uppgåfvos vara för stor kon-kurrens samt minskad köpförmåga hos landtbefolkningen inom stadens affärsområde.

Beträffande *det religiösa lifvet* har någon mera betydande förändring icke under perioden inträffat. Det klagas, att kyrko-besökandet, särskildt på landsbygden, alltmera aftager och likaså begagnandet af nattvardens sakrament. Detta gäller i all syn-nerhet om det uppväxande slägtet. Anledningen härtill är nog i viss mån de separatistiska och sekteriska rörelserna; men förnämligast torde den vara att söka i en tilltagande ligkiltighet för det religiösa, en ligkiltighet hvartill statskyrkans presterskap icke torde vara alldeles utan skuld.

Af *sekter*, som till bekännelsen helt och hållet skilt sig från statskyrkan, äro fortfarande *baptisterna* de ojemförligt talrikaste. Att exakt uppgifva deras antal är emellertid icke möjligt, då de i allmänhet icke formelt utträdt ur statskyrkan. Från vissa platser föreligga dock uppgifter, hvilka här meddelas för att gifva en föreställning härom. I Nyköping räknade baptistföreningen vid 1891 års början 175 medlemmar, hvilket antal vid 1895 års slut ökats till 231; af dessa lärar dock ungefär halfva antalet tillhöra främmande kommuner. Föreningen har eget bönehus, det s. k. Emanuelskapellet, uppfördt under 1880-talet. Baptist-samfundets i Eskilstuna medlemmar uppgifvas under perioden hafva ökats från 600 till 620, deri också inbegripna sådana, hvilka bo utanför Eskilstuna; samfundets bönehus är taxerad till 36,000 kronor. I Strengnäs räknar baptistförsamlingen 99 medlemmar, deraf 23 boende på landet, mot 91 vid periodens början, med eget bönehus. I Torshälla finnes ett baptistsam-fund, benämndt *Frid och Enighet*, med omkring 50 medlemmar, som vid periodens början invigt eget andaktshus. Äfven i Marie-fred hafva baptisterna under denna period uppfört ett nytt andakts-hus. I Trosa har antalet baptister hvarken ökats eller minskats; de hafva sedan föregående period eget församlingshus. Hvad angår landsbygden föreligga sparsammare upplysningar, beroende derpå, att församlingarnes omfattning der är mera obestämd. Inom Ving-åkers fögderi uppgifves baptisternas antal till omkring 800; de hafva der 6 bönehus. I Rekarne fögderi skall deras antal hafva ökats med omkring 150 personer; de lära der ega 9 bönehus, deraf 1 i Jäders socken nyuppfördt under perioden. Äfven inom de två öfriga fögderierna uppgifves antalet baptister hafva ökats, fastän några bestämda uppgifter derifrån ej föreligga. Man torde kunna anslå hela den ökning i medlemsantal, som under perioden kommit baptistsamfundet till del, till omkring 300.

Rörande *metodismen* kunna exaktare uppgifter meddelas, da dess bekännare utträdt ur statskyrkan och bildat egna försam-lingar. Inom länet finnas för närvarande 4 sådana, nämligen i Nyköping och Eskilstuna samt i Dunkers och Mörkö socknar, samtliga med egna lärare. Metodist-episkopalförsamlingen i Ny-köping räknade vid periodens början 95 och vid dess slut 86 medlemmar, af hvilka dock endast ett fåtal äro boende i Ny-köping. Deras kyrka, uppförd under förra femårsperioden, är taxerad till 18,000 kronor. I Eskilstuna har medlemsantalet inom metodistförsamlingen minskats från 440 till 435 af sådana, som äro i full förening med metodistkyrkan, samt från 47 till 42 af sådana, som äro ställda på prof i afseende å sin bekännelse-trohet. Inom metodistsamfundet i Eskilstuna har dessutom af yngre medlemmar bildats en särskild s. k. epworthförening med syfte att verka för ungdomens sedliga och intellektuella utbildning samt för välgörenhet, hvilken förening alltså inom metodisternas krets utgör motstycke till de på statskyrkans grund stående krist-liga föreningarne för unge män. Metodistförsamlingens bönehus är taxerad till 37,000 kronor. Metodistförsamlingen i Mörkö soc-ken räknade vid periodens slut 30 medlemmar och den i Dunkers socken 10 medlemmar; på sistnämnde plats hafva de eget böne-hus. Hela antalet metodister i länet skulle alltså enligt inkomna uppgifter vid periodens slut utgjort 561, hvartill komma 42, som äro ställda på prof i afseende å sin bekännelse-trohet.

Af öfriga sekter finnes ett fåtal *mormoner* inom Vestra Vingåkers och Julita socknar. Antalet uppgifves hafva ökats, men detta torde väl vara ovisst.

Af *separatistiska* eller *frivreligiösa* rörelser inom statskyrkan märkas de s. k. evangelisk-luterska missionsföreningarne. Dessa hafva i synnerhet utbredning i Nyköping och trakten deromkring samt i Eskilstuna; de ega i Nyköping, der medlemsantalet vid periodens slut uppgafs till 322, ett eget bönehus. Inom Nyköpings fögderi hafva de 9 s. k. missionshus, inom Vingåkers fögderi 2 och äfven inom Gripsholms fögderi finnas sådana, fastän antalet ej kan angifvas. I Eskilstuna, der medlemsantalet vid 1895 års slut uppgafs vara 418, hafva de ett missionshus med ett taxeringsvärde af 30,000 kronor. Mycket nära dessa föreningar och flerstädes med dem sammanblandad står den frireligiösa riktning, som har sitt namn efter lektorn P. Waldenström. Denna riktning synes hafva sitt hufvudsäte inom länet i Vingåkerstrakten, der dess anhängare uppgifvas hafva 12 bönehus. Äfven i Gnesta lär ett antal anhängare af Waldenströmianismen finnas med särskildt bönehus. För öfrigt finnas nog här och der frireligiösa föreningar af andra skiftningar, men de öfvergå mer eller mindre i hvarandra och skiljas därför ej heller i allmänna föreställningssättet; många af namnen vexla efter lokala förhållanden, utan att de därför beteckna någon egentlig skiftning i åsigt. I allmänhet torde kunna sägas, att inom detta län, med undantag möjligen för dess vestra del, separatismen vunnit mindre terräng än i åtskilliga andra trakter af riket. Allmänt vitsordas, att separatisterna göra sig kända för ett nyktert, stillsamt och laglydigt lefverne.

Såsom mera egendomlig och anmärkningsvärd af dessa separatistiska rörelser må här anföras det redan i förra femårsberättelsen omnämnda s. k. *heligelseförbundet*. Dess stiftare är förre prestmannen Kihlstedt och rörelsen har sitt hufvudsäte i Kräklinge socken i Nerike, men den har under perioden vunnit ej så få anhängare inom länet i Jönäkers härad och inom Floda socken af Oppunda härad, utan att dock deras antal kan uppgifvas. Riktningen utmärker sig för en metodistisk stegring af syndfrihetsläran med ringaktande af all annan religiös lifsytring och verksamhet; dess medlemmar förneka arfsynden och påstå sig vara syndfria, hvarför de ock kallas »helgonister». De afhålla sig från den offentliga gudstjensten och nådemedlen, förkasta barndopet och fira nattvarden inom slutna dörrar samt förrätta dop endast under sommaren i det fria.

Slutligen må här omnämnas den s. k. *frälsningsarmén*, som kan sägas stå på gränsen emellan en religiös sekt och en världslig förening. Sedan densamma, såsom i föregående femårsberättelse nämnts, hållit sitt intåg i länet, har den med kraft fortsatt sin propaganda. Det är dock förnämligast endast i städerna Nyköping och Eskilstuna samt vid stationssamhällena Katrineholm och Gnesta, den funnit afsevärd tillslutning. I Nyköping, der dess sammankomster hållits i en förhyrd lokal, uppgifves armén hafva räknat vid periodens början 72 och vid dess slut 115 medlemmar, bland dem åtskilliga boende inom andra samhällen. I Eskilstuna skall dess medlemsantal uppgå till 197; lokal för dess sammanträden, för ändamålet upphöjd af en enskild person, hyres för en årlig summa af 1,225 kronor. Äfven i de smärre städerna utom Strengnäs har armén filialer. I Torsålla bildades en sådan år 1891, som vid periodens slut uppgafs räkna 40 medlemmar; i Mariefred skall armén räkna allenast 3 medlemmar och i Trosa 35, deraf en del boende utom staden. På landsbygden är det, såsom nämnt, egentligen endast inom Katrineholms och Gnesta stationssamhällen, som armén funnit

tillslutning. På förra stället, der den fattat fast fot under denna period, uppgifves medlemsantalet vid 1895 års slut hafva varit 25. I Gnesta har armén sedan den 1 april 1894 sammankomster i en förhyrd lokal samt har derifrån ock företagit utflykter till landsbygden för värfvande af anhängare; arméns sammankomster, i början derstädes mycket besökta, äro det numera mindre.

Det vill i allmänhet synas, som om arméns möten icke mera skulle vara så talrikt besökta som vid dess första uppträdande inom orten. Den bullrande musiken och de egendomliga religionsöfningarne lockade då oftast dit en mängd folk, af hvilka en stor del utanför stående ditkommo i onyktert tillstånd för att föra oljud och ställa till bråk. Det hörde därför nästan till regeln vid dessa sammankomster, att ordningen på ett eller annat sätt stördes. Ehuru frälsningsarméns medlemmar häri voro oskyldige, visade det sig dock nödigt att vidtaga särskilda åtgärder i ordningens intresse dels genom anställande af särskild polisevakning vid arméns sammankomster och dels genom inskränkningar i afseende på tiden för desamma. Så t. ex. förbjöd magistraten i Nyköping genom beslut den 10 augusti 1891 vid vite af 25 kronor allt utförande af musik i arméns samlingslokal efter kl. 9 eftermiddagen. Man torde dock kunna påstå, att arméns ställning till allmänheten numera blifvit i viss mån förändrad; dess praktiska arbete i människokärlekens tjänst har nog i allmänhet verkat godt och dermed har äfven allmänhetens i början närda ovilja mot armén i väsentlig mån upphört.

En mycket egendomlig utväxt på frälsningsarmén är den s. k. *sprängbataljonen*, hvilken år 1893 uppkom i Eskilstuna. Nämda år yppade sig nämligen inom arméns kvarter derstädes en schism. Under det att en del fortfarande hyllade samua ståndpunkt och åskådningar som armén i öfrigt, intog en annan del med dåvarande »kaptenen» Karl Dufberg i spetsen i flere punkter en alltmär avvikande ståndpunkt. Enligt de upplysningar, som till Länsstyrelsen inkommit, synes denna avvikande riktning hufvudsakligen hafva bestått deri, att de trodde på »profetians ande», »helbregdagörelsens gåfva» och Kristi snara tillkommelse. Dufberg tyckes hafva haft ett visst hypnotiskt inflytande på sina anhängare; han försatte dem i ett exalteradt tillstånd, som varade $\frac{1}{2}$ timme och deröfver. De lågo då nedhukade mot golvet, sjöngo och rabblade utan sammanhang en hel del ord. Detta tillstånd kallades af Dufberg andedop, som medförde profetians ande. De dermed benådade blefvo verktyg för högre magter, som talade genom dem. Ofta svimmade de af öfveranstängning och lågo under flere timmar medvetlösa. Hvad helbregdagörelsen beträffar använde också dervid Dufberg sin ofvan nämnda hypnotiska förmåga. Påläggande af dukar eller dylikt förekom ej, utan helbregdagörandet bestod hufvudsakligen af förböner för de sjuka.

Sedan dylika tillställningar under någon tid pågått på arméns möten, blef Dufberg skild från armén och sin befattning inom densamma. Han bildade då i början af år 1894 den s. k. sprängbataljonen och utgaf för dess medlemmar förhållningsregler under titel »Regler gifna af Jesus Kristus sjelf för Herrens här». Enligt företalet skola dessa hafva tillkommit på sådant sätt, att Dufberg upptecknade dem ordagrannat, allteftersom hans hustru Julia Dahlgren »läste i en bok, då Jesu Helige Ande hade fallit öfver henne». Allt sedan Mose dagar, säges det, hade Gud ej talat till någon på detta sätt eller gifvit sådana ordningsregler.

Sprängbataljonens första medlemmar voro 25 till antalet. Under omkring $\frac{1}{2}$ år stannade Dufberg i Eskilstuna, men flyttade sedan till Stockholm. I Eskilstuna, der sekten skall räkna 20 medlemmar, synes rörelsen nu stå stilla, beroende derpå, att de medlemmar, som varit något mera framstående, utsändts såsom ledare till andra platser. Förutom i Eskilstuna har sprängbataljonen afdelningar i Stockholm med omkring 100 medlemmar, i Göteborg, Linköping, Flista i närheten af sistnämnde stad, Jönköping, Norrköping och Uppsala. Dess medlemmar bära alltid uniform och skilja sig i sitt yttre uppträdande föga från frälsningsarmén.

Beträffande *arbetarerörelsen* har perioden varit jmförelsevis lugn. Framför allt gäller detta landsbygden. Vid några herrgårdar inom Hölbo härad förekommo i slutet af nästföregående period strejker bland torparedrängar i syfte att vinna minskning i arbetstiden, men utan att det önskade resultatet då ernåddes. I början af år 1891 framskötts emellertid, i anseende till lång väg till herrgården, arbetstidens början till kl. 7 f. m. i stället för kl. 6. Och denna tid har sedermera efter hand antagits vid ett flertal egendomar samt torde nu i allmänhet vara den vanliga. I sammanhang härmed utsträcktes äfven ganska allmänt den s. k. middagsrasten med en halftimme. Inom Daga härad gjordes våren 1891 vid tre egendomar försök till arbetsinställelse i ändamål att vinna förkortad arbetstid, men genom tillmötesgående från arbetsgifvarnes sida bilades stridigheterna redan samma dag, arbetsinställelsen sattes i scen. I öfrigt hafva under perioden inga arbetarerörelser på landsbygden förekommit. Förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare synes i allmänhet taget vara godt. Socialismen har å landsbygden icke gjort några framsteg; någon afsevärd agitation annat än den, som skett genom socialistiskt sinnade tidningar, har icke förekommit.

Ej heller i städerna har arbetarerörelsen ledt till några konflikter mellan arbetare och arbetsgifvare af afsevärd beskaffenhet. I Eskilstuna hafva väl i olika yrken åtskilliga gånger inträffat strejker med förhöjd aflöning till mål. Dessa hafva dock icke varit vare sig omfattande eller långvariga och för öfrigt aflupit i allsköns lugn. Först efter periodens slut inträdde ändring häri, i det flere betydande strejker i Eskilstuna och annorstädes utbröt, för hvilka det dock tillhör en kommande femårsberättelse att redogöra.

Socialismen torde inom städerna, särskildt Eskilstuna, vunnit någon utbredning. Der finnas rent socialistiska samman slutningar: »Socialdemokratiska förbundet» med omkring 30 medlemmar och »Socialdemokratiska ungdomsklubben» med omkring 130 deltagare. Den förra föreningen, å hvars program står muntlig agitation samt spridande af partiets tidningar och broschyrer, läser sammantråda en gång i månaden, men har för öfrigt icke synbart framstått annat än genom deltagande i de allmänna demonstrationsmötena; den senare föreningen håller sammanträden hvarje söndagsafton. Det i förra femårsberättelsen omnämnda »utilistiska förbundet» i Eskilstuna synes numera hafva upphört att finnas till.

På socialistisk grund eller åtminstone med nära anslutning till socialismen synas äfven de s. k. *fackföreningarne* stå. Dessa bilda egentligen endast länkar i en enda stor kedja, i det att hvarje yrkes fackföreningar i hela riket utgöra ett förbund med en styrelse, hvars föreskrifter skola ätlydas af alla föreningarne; denna organisation verkar dertill, att fackföreningarne i hela

riket känna sig solidariska och dess medlemmar i regel äro pligtiga att fråntråda sitt arbete på en viss plats, så snart strejker proklamerats, och förbjuda att åtaga sig arbete på plats, som förklarats i blockad. Af dylika fackföreningar finnas, enligt inkomna uppgifter, i Eskilstuna 14 med omkring 1.000 medlemmar, i Nyköping 4 med 56 medlemmar, i de öfriga städerna och på landsbygden, såvidt känt är, inga. Deras verksamhet har bestått uti understödandet af strejker, der sådana förekommit, samt för öfrigt och förnämligast i demonstrationer för åtta timmars normalarbetsdag och allmän rösträtt.

År 1893 bildades i Eskilstuna den s. k. »Eskilstuna arbetarekommun», en särskild de gemensamma förbundsstyrelserna underordnad organisation, omfattande stadens fackföreningar i samtliga yrken. Denna »kommun», hvars medlemsantal år 1895 uppgafs till 980, har en styrelse, hvartill hvarje fackförening inväljer en ledamot, hvarjemte en ledamot inväljes af den grupp inom »kommunen», som slutit sig till densamma utan att tillhöra fackförening, men som vill erkänna arbetarnes föreningsrätt och arbeta för dess utveckling. Som denna organisation torde vara af ett visst större intresse, meddelas till närmare upplysning om dess syfte och verksamhet följande utdrag ur dess stadgar:

§ 1. Mom. 1. Kommunens ändamål är att genom sammanslutning af Eskilstuna med omnejds fackliga och politiska föreningar, som bygga på klasskampens grund, åstadkomma en gemensam lokalorganisation, hvilkens uppgift skall vara att med alla löfliga medel främja arbetarnes fackliga och politiska intressen samt till alla delar samarbeta med det moderna arbetarepartiet.

Mom. 2. Kommunen skall öfverlägga om och genom den utsedda styrelsen ordna arbetarnes gemensamma angelägenheter, söka vid uppfordran af respektive fack leda strejkrörelser samt göra erfarenheter, vunna inom ett fack, fruktbärande äfven för andra.

Mom. 3. Kommunen skall upptaga till behandling dagens brännande fackliga, politiska och sociala frågor samt söka förnä folkrepresentanterna — vid hvilkas tillsättande kommunen skall arbeta för att arbetarne få medbestämmanderätt — att behandla arbetarnes ekonomiska, politiska och sociala ställning och åtaga lagar, som förbättra densamma.

§ 4. Mom. 1. Kommunen, som är högsta myndigheten bland alla de klassmedvetna arbetarne rörande gemensamma angelägenheter — — — — —

§ 5. Mom. 1. Påträffas inom någon af de till kommunen hörande föreningarne strejk, hvartill understöd af öfriga till kommunen hörande föreningar önskas, annåles saken till kommunstyrelsen, hvilken — sedan den *förbundsstyrelse*, föreningen tillhör, godkänt fordringarne — det åligger att omedelbart utlysa möte för delgivande af de förhållanden, som nödvändiggjort de framställda fordringarne; och vare hvarje till kommunen hörande förening skyldig att understödja utbruten, berättigad förklarad strejk.

Mom. 2. Utbryter strejk, inväljes i underhandlingskommittén en medlem af kommunstyrelsen och åligger det honom att afgifva fullständig rapport om strejkens gång till kommunstyrelsen, hvilken, sedan tvisten är bilagd, vid första allmänna kvartalsmöte redogör för de inkomna medlens fördelning jemte öfriga till saken hörande frågor.

Arbetarekommunen uppgifves ega ett, genom gåfvor bildadt, bibliotek på omkring 500 band.

Såväl de socialistiska samfundet som äfven fackföreningarne hafva, såsom ofvan blifvit antyd, under perioden särskildt riktat sin sträfvan på arbetet för allmän rösträtt. Hufvudsakligen med syfte att arbeta för samma mål hafva ock under perioden hållits s. k. demonstrationsmöten såväl och i synnerhet i städerna som äfven på landsbygden, hvarvid ofta nog deltagare samlats från vidt skilda håll. Stundom hafva dessa möten derjemte eller uteslutande afsett att demonstrera för allmän fred. Så t. ex. afhölls ett dylikt större möte onsdag pingst år 1895 vid Ulhäll utanför Strengnäs. Sedan deltagarne — hvilka till Strengnäs ankommit på ångbåtar, deraf 2 från Eskilstuna, 1 från

Stockholm och 1 mindre sådan från Selaön och Aspö, hvarjemte från kringliggande landsbygd en mängd personer tillstädeskommit — samlats å stora torget i Strengnäs och derifrån uttåg till Ulfhäll, höllos föredrag först af litteratören Hjalmar Branting från Stockholm rörande de unionela förhållandena, derefter af faktor G. Österberg från Eskilstuna om den allmänna rösträtten och slutligen af skolläraren Carl Sundblad i Sorunda om fredens välsignelser och det oberättigade i krigföring. Härpå antogs en på programmet upptagen resolution, innehållande dels protest »mot alla försök att medelst broderkrig afgöra de tillspetsade unionela tvistefrågorna», dels ock ett uttalande »af kraf på allmän, lika och direkt rösträtt för alla myndiga och välfredade medborgare». I städerna Nyköping och Eskilstuna hafva dylika möten nästan årligen hållits, om än såväl deltagarnes antal som de dervid behandlade frågornas beskaffenhet vexlat. På sistnämnde båda platser hafva ock bildats s. k. rösträttsföreningar, af hvilka den i Eskilstuna skall räkna omkring 800 medlemmar och den i Nyköping 40. En dylik förening finnes äfven i Tors-hälla, räknande ungefär 60 medlemmar. På landsbygden finnas sådana, såvidt till Länsstyrelsens kunskap kommit, endast i en eller annan kommun, såsom t. ex. i Björkviks socken, hvarest dessutom finnes en s. k. »fredsförening», samt i Helgarö socken; ingendera föreningen synes dock hafva vunnit någon synnerlig tillslutning.

Inom de flesta af städerna samt äfven på åtminstone en plats å landsbygden finnas bland arbetarne s. k. *arbetareföreningar* eller andra sammanslutningar, hvilka, i allmänhet af äldre datum än de nyssnämnda, verka för filantropiska eller moraliska syften. För dessa redogöres närmare här nedan under afd. 6.

I fråga om befolkningens *sedlighet* kan hufvudsakligen samma gynsamma omdöme gälla, som i nästföregående femårsberättelse uttalades. Visserligen kan under en period af allenast fem år icke någon mera bestämd utveckling till det bättre eller sämre iakttagas; men företeelser saknas dock icke, som tyda på ett framåtskridande. Förhållandet emellan könen lemna väl fortfarande åtskilligt öfrigt att önska; antalet oäkta barn och tvungna äktenskap är icke så ringa och snarare till- än aftager. Men råheten i seder minskas, allsamt folkkupplysningen stiger och den fattigare befolkningens existensvilkor förbättras, och öfverträdelser af samhällsordningen, åtminstone af svårare beskaffenhet, förekomma jemförelsevis sällan. Här meddelas i detta hänseende, efter Chefens för Justitiedepartementet årsberättelser, en uppgift å de inom länet *åtalade brott och förseelser och därför sakfälda personer* (tabell B).

För jemförelses skull meddelas jemväl följande redogörelse för antalet sakfälda på 100,000 personer i länet och hela riket, hvaraf synes, att förhållandena i detta afseende i länet äro vida bättre än i riket i allmänhet (tabell C).

Hvad som kraftigt bidragit till sedernas förbättring, är det alltmera aftagande bruket af *starka drycker*; jemsides dermed aftaga ock följderna deraf, såsom råhet, vildsinthet och dylikt. De fridstörande uppträden, som någon gång förekommit, hafva alltid föranledts af personer, som icke berörts af nykterhetsverksamheten. Bland det yngre släktet förekomma väl ännu rätt ofta berusade, helst vid marknader och torgdagar, vid flyttningstider eller vid samlingar till bevaringsmönstring, afgång till vapenöfning eller dylikt. Men hvad särskildt angår de sist om-

förmälda slagen af samlingar vitsordas allmänt, att onykterhet bland bevaringsmanskapet och deraf följande skräll och skrån numera till stor del upphört och höra till undantagen, i stället för att de förr voro regel. Såsom hörande till det nu behandlade ämnet lemna här följande öfversigt af de vid stadsdomstolarne i länet under perioden *af dömda fylleriförseelser*:

Domstolens namn.	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Rådstufvurätten i Nyköping	127	138	182	191	110
D:o i Eskilstuna	121	111	78	77	86
D:o i Tors-hälla	25	31	17	25	32
D:o i Strengnäs	34	21	33	28	12
D:o i Mariefred	8	11	20	34	20
D:o i Trosa	15	17	22	12	38
Poliskammaren i Eskilstuna	234	398	266	392	453
Summa af dömda fylleriförseelser	564	727	618	759	751

Tab. B. *Åtalade brott och förseelser och därför sakfälda personer åren 1891—1895.*

År.	Brott och förseelser mot strafflagen och tryckfrihetsförordningen.			Brott och förseelser mot allmän lag i öfrigt och särskilda författningar.	Summa.
	Gröfre brott.	Ringare brott.	Förseelser.		
<i>Åtalade brott och förseelser.</i>					
År 1891	108	206	754	423	1,491
» 1892	48	246	996	710	2,000
» 1893	93	256	840	491	1,680
» 1894	85	300	1,029	504	1,918
» 1895	86	333	1,050	488	1,957
<i>Sakfälda personer.</i>					
År 1891	54	163	573	405	1,195
» 1892	41	183	802	654	1,680
» 1893	59	194	652	461	1,366
» 1894	41	234	855	433	1,563
» 1895	46	255	895	428	1,624

Tab. C. *Antalet sakfälda på 100,000 personer i länet och hela riket åren 1891—1895.*

År.	Gröfre brott.		Ringare brott.		Förseelser.		Summa.	
	Södermanlands län.	Hela riket.	Södermanlands län.	Hela riket.	Södermanlands län.	Hela riket.	Södermanlands län.	Hela riket.
1891	35	40	105	182	369	589	509	811
1892	26	40	117	190	513	624	656	854
1893	37	40	123	180	414	571	574	791
1894	26	43	147	187	538	598	711	828
1895	29	44	159	187	557	626	745	857

Dessa siffror angifva visserligen ingen minskning i superiet, men dervid är att beakta, dels att antalet fylleriförseelser stiger eller sjunker på grund af tillfälliga omständigheter, såsom större allmänna arbeten, hvilka samla ett större antal arbetare från skilda orter m. m. d., dels att de nyss anförda siffrorna icke motsvara antalet bötfälda personer, då samma personer ofta blifvit bötfälda flere gånger, och dels slutligen att antalet af fylleriförseelser icke står i något direkt förhållande till det allmänna nykterhetstillståndet, enär, såsom redan förut blifvit antydt, de personer, som gjort sig dertill skyldiga, äro sådana, som hållit sig oberörda af nykterhetssträfvandena, och med den tilltagande nykterheten hos allmänheten förseelser i detta hänseende äfven noggrannare iakttagas och beifras.

För det framåtskridande i nykterhet, som egt rum, har man visserligen delvis att söka orsaken i den försvårade åtkomsten af spritdrycker, men förnämligast i den inverkan på allmänna åskådningssättet, som det alltmera omfattande nykterhetssträfvandet, här taget i sin vidsträcktaste betydelse, medfört. Numera anses allmänheten den person med förakt, som ej kan beherska sitt begär efter starka drycker, utan öfverlastar sig; och äfven för den arbetande klassen har nödvändigheten klart framträdt, att den måste med härdade, ej härjade krafter träda fram i kampen för tillvaron.

I spetsen för nykterhetssträfvandet gå naturligen de s. k. *nykterhetsföreningarne*. Dessa hafva allt mer och mer vunnit tillslutning bland befolkningens bredare lager och framträda numera såsom en äfven på andra områden än nykterhetens ingripande magt i samhället. De kunna i allmänhet sägas vara af två slag: goodtemplar- och blåbandsföreningar, hvilka, skiljande sig i afseende å organisation och delvis äfven i de för deras verksamhet gällande regler, dock i det praktiska hufvudsakligen gå hand i hand och verka för samma mål. Med ledning af inkomna uppgifter lemnas här en förteckning å de inom länet vid periodens slut befintliga föreningar af ifrågavarande slag jemte uppgift å deras medlemsantal:

Nykterhetsföreningar.	Medlemmar.
Nyköping. Goodtemplarorden	168
» Blåbandsföreningen	540
Eskestuna. Goodtemplarorden	696
» Blåbandsföreningen	156
Strengnäs. Goodtemplarorden	74
» Blåbandsföreningen	201
Torshälla. Logen »Frid»	119
» Templet »Thor»	98
» Torshälla blåbandsförening	120
» Logen »S:t Olof»	6
Mariefred. Goodtemplarlogen »Förgät mig ej»	102
» Blåbandsföreningen	200
Trosa. Goodtemplarlogen »Trosa»	50
» »Blåbandsföreningen»	65
» Templet »Trosa framtid»	20
» Barntemplet »Enigheten»	20
Jönåkers härad. Blå bandet i Bergshamnars sn	20
» » Do i Tuna sn	50
» » Do i Tunabergs sn	20
» » »Grottan» i »	55
» » Templet nr 22 i »Enighet» i Lunda sn	58
» » Goodtemplarlogen »Kolmården» i Kila sn	10

Nykterhetsföreningar.	Medlemmar.
Jönåkers härad. Björkviks absoluta nykterhetsförening i Björkviks sn	204
» » Halla nykterhetsförening i Halle sn	—
» » Bärbo blåbandsförening i Bärbo »	39
» » Blåbandsföreningen »Framåt» i S:t Nikolai sn	75
» » Templet nr 290 i S:t Nikolai sn	87
» » Oxelö skans nr 2206 i S:t Nikolai sn	—
Rönö härad. Goodtemplarlogen »Nordstjernen» i Lids sn	38
» » Blåbandsföreningen i Runtuna sn	20
» » »Österns stjärna» i Ludgo sn	5
» » Sjösa blåbandsförening i Svärta sn	79
» » »Hargs välfärd» i Helgona sn	50
Hölebo » Goodtemplarlogen inom Vesterljungs sn	14
» » Blåbandsföreningen vid Tullgaru i Hölebo sn	65
» » Do i Mörkö sn	90
Oppunda härad. Templarföreningen »Segerpalmen» i Skyllinge sn	62
» » Kantorps blåbandsförening i Skyllinge sn	29
» » Valla nykterhetsförbund i »	25
» » Blåbandsföreningen »Morgonstjernen» i Floda sn	100
» » Templarföreningen »Framåt» i Floda sn	16
» » Do i Granhed i »	60
» » Goodtemplarföreningen i Abbotnäs i Floda sn	12
» » Do i Öknaby i »	8
» » Nykterhetsföreningen »Framtidshoppet» i Julita sn	103
» » »Familjevännens» i Katrineholm, Stora Malms »	115
» » Templarföreningen i »	9
» » Blåbandsföreningen i »	40
» » Goodtemplarlogen »Vikingasätet» i Vestra Vingåkers sn	29
» » Blåbandsföreningen i Vestra Vingåkers sn	370
» » Nationalgoodtemplarlogen »Strid och Seger» i Östra Vingåkers sn	40
» » Nationalgoodtemplarlogen »Gustaf Vasa» i Östra Vingåkers sn	19
» » Verldsgoodtemplarlogen »Östra Vingåkers väl» i Östra Vingåkers sn	38
» » Blåbandsföreningen i Österåkers sn	80
» » Goodtemplarföreningen i »	20
Villåttinge härad. Nykterhetsföreningen »Helge» i Helgesta sn	60
» » »Sparreholms lyck» i Hyltinge sn	40
» » »Dunkers välgång» i Dunkers »	22
» » »Skunderns näckros» i »	43
» » »Allmänt väl» i Lilla Malma »	20
» » Nykterhetsföreningen i Årdala »	30
» » »Malmköpings vakt» i Malmköping	40
» » »Stå fast» i Malmköping	20
» » »Hellefors ros» i Lilla Mellösa sn	100
» » »Allmänt väl» i Flens sn	50
» » Nykterhetsföreningen Templare i Flens sn	35
Vester-Rekarne härad. »Åsby frihet nr 477» i Fors sn	45
» » Templet »Stridsbaneret» i Torshälla sn	10
» » Goodtemplarlogen nr 1210 »Det godas framgång» i Gillberga sn	82
» » »Ljfsfa lyck» i Lista sn	65
» » »Rekarne lilla» inom Tumbo sn	30
» » Råby-Rekarne blåbandsförening i Råby-Rekarne sn	66
» » »Öja blåbandsförening» inom Öja sn	85
» » Logen »Sanningens röst» inom Öja sn	67
» » Logen »Fram» inom Öja sn	31

Nykterhetsföreningar.		Medlemmar.
Vester-Rekarne härad.	Blåbandsföreningen »Liljan i skogen» i Öja s:n	30
»	» Goodtemplarlogen »Frihetens röst nr 1877» i i Vestermo s:n	80
»	» Do »Karmel» i » » » »	10
»	» Do »Fast nr 1937» i » » » »	35
»	» Vestermo södra blåbandsförening i Vestermo s:n	140
»	» Vestermo norra blåbandsförening i » » » »	20
Öster-Rekarne härad.	»Jäders fäste» i Jäders s:n	31
»	» Barfva blåbandsförening i Barfva s:n	50
»	» »Kristna ungdomsföreningen» i Kjula s:n	25
»	» Goodtemplarlogen i Vallby s:n	40
»	» Blåbandistföreningen i » » » »	60
»	» Goodtemplarlogen i Stenqvista »	30
»	» »Skogsrosen» i Husby-Rekarne »	46
»	» »Husby värn» i » » » »	40
»	» »Syskonkedjan» i Näshulta »	85
»	» »Syskonringen» i » » » »	125
»	» »Stjernen i skogen» i » » » »	99
»	» »Hedensö framtid» i » » » »	42
Åkers härad.	»Åkers frihet» i Åkers s:n	105
»	» »Svärdsliljan» i Strengnäs s:n	50
»	» »Länna frihet» i Länna »	—
»	» Länna blåbandsförening i Länna s:n	20
»	» Härads blåbandsförening i Härads »	50
Selebo härad.	»Blå bandet» i Toresunds s:n	95
»	» Do i Ytter-Selö »	5
»	» »Toresunds frid» i Toresunds »	36
»	» »Blå bandet» i Öfver-Selö »	23
»	» Do i Aspö »	13
Daga härad.	»Templarlogen »Ledstjernen» i Björnlunda s:n	23
»	» Blå bandet i Gäsinge s:n	—
»	» »Templarlogen »Gnesta» i Frustuna s:n	31
Summa 7,169		

Såsom verkande för sedligheten bland befolkningen utan att tillhöra nykterhetsföreningarna må här slutligen nämnas de *kristliga ynglinga- och kvinnoföreningar*, som under perioden bildats i Eskilstuna och Nyköping. »Kristliga föreningen af unge män» i Eskilstuna bildades år 1892 och uppgafs vid 1895 års slut hafva 97 medlemmar. Dess program är att verka för unge mäns väl i fysiskt, intellektuellt, moraliskt och andligt afseende. För detta ändamål erbjuder den gymnastik, samtalsöfningar och undervisning i främmande språk, kurser i matematik, välskrifning m. m., sång- och musiköfningar, tidningsrum och bibliotek, diskussioner och föredrag i allmänna ämnen, deklamationsöfningar, bibelsamtal och religiösa föredrag. »Kristliga föreningar för unga kvinnor», hvilka utgöra grenar af »Sveriges allmänna kristliga förening för unga kvinnor», finnas i Nyköping och Eskilstuna. Deras ändamål är »att på bibelns grund förena kristna kvinnor af alla samhällsklasser att verka för unga kvinnors sanna väl». Föreningen i Nyköping, bildad år 1888, utgjordes vid 1895 års slut af 18 aktiva och 35 passiva medlemmar; den håller möten lördags- och söndagseftermiddagar, till hvilka s. k. gäster hafva tillträde och vid hvilka förekomma sång och musik, föreläsningar och samtal. Eskilstunaföreningen, bildad år 1890, räknade vid 1894 års slut 30 medlemmar; möten hållas första söndagen och tredje tisdagen i hvarje månad.

Bredvid det direkt på befolkningen verkande arbete i nykterhetens intresse, som nykterhetsföreningarna utöfvat, har deras verksamhet äfven varit i väsentlig mån riktad på att hindra och försvåra åtkomsten af rusdrycker dels genom att söka framkalla lagstiftningsåtgärder af statsmagtarna i detta syfte, dels äfven genom att söka hos ortsmyndigheterna utverka de inskränkningar i utskänknings- och försäljningstider, som det stått i dessas magt att medgifva. *Utskänkning och utminuterung af bränvin* hafva under perioden egt rum i länets samtliga städer och köpingen Malmköping samt vid Malma gästgifvaregård i Lilla Malma socken, å sistnämnda plats dock endast till den 1 januari 1894, då densamma upphörde. Dessutom har tillfällig utskänkning af spritdrycker under vissa sommarmånader varit medgifven vid förlustestället Djurgården i Klosters socken utanför Eskilstuna, vid Hellby brunnsinrättning i Torshälla socken, å det s. k. badhotellet i Oxelösund samt å passagerareångfartyg. I samtliga städerna och Malmköping har bränvinshandeln utöfvats af bolag, deraf ett, det i Nyköping, aktiebolag. Vid Malma gästgifvaregård tillkom försäljningsrätten Kungl. Södermanlands regemente såsom egare till gästgifverihemmanet och förestods af dess arrendator. Bränvinshandeln har utöfvats i Nyköping på 1 utminuterings- och 4 utskänkningsställen, i Eskilstuna på 5 utskänknings- och 2 utminuteringsställen, i hvardera af städerna Torshälla och Strengnäs å 1 utminuterings- och 2 utskänkningsställen, samt i Trosa, Mariefred och Malmköping å 1 utminuterings- och 1 utskänkningsställe. I fråga om utskänkningstiderna hafva med stöd af 26 § i bränvinsförsäljningsförordningen särskilda föreskrifter varit af Länsstyrelsen meddelade, hvarigenom i allmänhet dessa tider, särskildt beträffande sön- och helgdagar och dagarna före dessa, blifvit inskränkta; i synnerhet har detta varit fallet å de s. k. krogarne. Endast i undantagsfall har utsträckning af utskänkningstiden medgifvits.

Angående *förbrukningen af vin och maltdrycker* föreligga ej några uppgifter; dock torde det kunna sägas, att förbrukningen af sistberörda slag af drycker under perioden varit i tilltagande. Antalet utskänkningsställen för dylika drycker har i städerna under perioden varit: i Nyköping 7, i Eskilstuna 12, deraf 1 för vin, i Torshälla intet, i Strengnäs 2, i Mariefred 2 och i Trosa 1, eller sammanlagt 24. Derjemte hafva dylika drycker hallits för afhemtning till salu: i Nyköping, vin af 13 och maltdrycker af 23 handlande, i Eskilstuna, vin af 14 och maltdrycker af 43, samt i hvardera af Strengnäs och Mariefred maltdrycker af 1 handlande. Hvad angår landsbygden, så har utskänkning af maltdrycker förekommit å skjutsanstalterna, af hvilka dock långtifrån alla begagnat sig af denna rättighet, å jernvägshotellen i Vingåker, Katrineholm, Flen och Gnesta samt å hotellet vid Sparreholm, å samtliga dessa i förening med utskänkning af vin, samt å ett ytterligare ställe vid Gnesta jernvägsstation. Derjemte har utskänkning af maltdrycker till spisande gäster varit tillåten å 4 särskilda ställen samt i förening med vinutskänkning å jernvägshotellet i Oxelösund och å värdshuset vid Åkers styckebruk.

Den försäljning af maltdrycker till afhemtning, som förr i ganska stor omfattning bedrefs af handlande å landet, har, sedan det genom kungl. kungörelsen den 2 juni 1893 meddelade förbud att sälja dylika drycker till mindre belopp än 10 liter trädde i kraft, nästan helt och hållet upphört. Tillstånd till dylik handels idkande i mindre omfattning, än nyss nämdes, har af Läns-

styrelsen under perioden meddelats endast i 4 fall, deraf 1 omfattat endast svagdricksförsäljning. Men behovet af maltdrycker har i stället mer än tillräckligt fyllts genom den handel, som idkats af bryggerierna såväl inom som utom länet medelst kringföring och från af dem inrättade s. k. nederlag i städerna och på platser a landsbygden med mera sammanträngd befolkning. Klagomalen öfver de olägenheter, som denna försäljning af maltdrycker medelst kringföring förorsakat, äro nu lika allmänna som de, hvilka förr höjdes mot ölförsäljningen af landthandlande. Det har nämligen gått derhän, att kringföringen numera icke blott afser att i större poster föra ölet hem till detaljförsäljarna eller i husen till konsumenterna, utan de kringresande ölvagnarne hafva blifvit verkliga ambulatoriska ölkrogar. I allmänhet tillgår vid sistberörda försäljning på följande sätt: ölvagnen stannar på en plats, der en något större arbetsstyrka är samlad; arbetarne få derifrån köpa öl, så länge deras penningar räcka, och aflägsna sig så långt från vagnen, att möjligheten att tillämpa stadgandena om oloflig utskänkning uteslutes: sedan ölet blifvit urdrucket återlemnas de tömda buteljerna. I flere fall har denna så bedrifna försäljning medelst kringföring af maltdrycker föranledt oordningar. Och äfven der det ej kommit så vidt, åstadkommer dock den synnerliga lättheten att erhålla maltdrycker stor skada genom hinder och uppehall i arbetet samt derigenom, att arbetarne förledas att å maltdryckerna offra en stor del af sin arbetsförtjenst. Det är därför högeligen att önska, att lagstiftningen snarligen må ingripa för att göra ett slut på det onda, som den för närvarande af alla lagbestämmelser obundna kringföringen af maltdrycker åstadkommer.

I fråga om befolkningens *lefnadssätt* finnes intet nytt att anmärka. Tidens nivellerande magt, som säkert, fastän långsamt, sträfvar att utjemna forna skiljaktigheter emellan folkklasserna, har äfven inom detta län gjort sig kraftigt gällande.

En härtill i hög grad bidragande faktor är den höga standpunkt, hvarpå *folkbildningen* kan sägas stå inom alla delar af länet. För de bildningsanstalter af olika slag, som finnas, redogöres mera här nedan. Här må blott sägas, att befolkningen på ett fruktbart sätt tillgodogjort sig den undervisning, der meddelats. Flere bland allmogens eller folkets män hafva förvärfvat sig ett synnerligen högt mått af bildning. Härmed sammanhängar ock, att intresset för allmänna angelägenheter i hög grad tilltagit. Hägen för läsning är mycket stor; i synnerhet har, såsom naturligt är, denna håg tagit sig uttryck i en till allt vidsträcktare kretsar och i allt djupare lager spridd tidningsläsning, hvartill för öfrigt tidningarnes prisbillighet och lätta åtkomlighet kraftigt uppmuntrat.

Sockenbibliotekens antal utgjorde vid periodens slut 83, deraf i Nyköpings fögderi 26 med 7,375 band, i Vingakers fögderi 20 med 8,712 band, i Rekarne fögderi 16 med 5,590 band och i Gripsholms fögderi 21 med 4,251 band. Sammanlagda antalet band utgjorde 25,928, hvilket visar en tillökning under perioden af 2,090. Det uppgifves emellertid allmänt, att läslusten mindre än förr tillfredsställes ur sockenbiblioteken. Tidningsläsning har delvis inkräktat på den tid, som kunde egnas at annan läsning; hvarjemte äfven tillgången på böcker hos enskilde blifvit vida större än förr.

Skytterörelsen i länet har under perioden gått ej obetydligt framåt. Förutom de vid periodens början redan befintliga föreningarne, Eskilstuna och Karl Gustafs stads skarpskytteförening

samt Nyköpings, Malmköpings och Vingakers skyttegillen, hafva ytterligare bildats följande skyttegillen: Näfvevarns år 1891, Strengnäs år 1892, Floda år 1893, Gnesta år 1893, Högsjö år 1894, Nyköpings läroverks år 1894, Torshälla år 1894 och Flens år 1895. Derjemte märkes, att Vingakers skyttegille, som en tid af perioden legat nere och upphört med sin verksamhet, nybildades år 1895 och återupptagit sin verksamhet. Medlemsantalet i dessa föreningar utgjorde vid 1895 års slut följande:

Eskilstuna skarpskytteförening	216	Högsjö skyttegille	18
Nyköpings skyttegille	371	Nyköpings läroverks do	85
Malmköpings do	22	Torshälla do	27
Näfvevarns do	34	Vingakers do	54
Strengnäs do	68	Flens do	46
Floda do	54		
Gnesta do	80		
		Summa	1,103

Dessutom finnas s. k. filialer till Nyköpings skyttegille inom Tuna och Lids socknar och till Strengnäs skyttegille i Härads och Fogdö socknar; dessas medlemsantal är emellertid inberäknadt i moderföreningarnes.

I statsanslag hafva till dessa föreningar äfvensom för anordnande af täfvingsskjutningar för hela länet och till priser vid dessa utbetalts de belopp, som uppgifvas i nedanstående *tabell D*.

Eskilstuna skarpskytteförening har dessutom af staden Eskilstuna uppburit understöd till belopp år 1891 af 529.97 kronor samt hvar och ett af åren 1892—1895 af 400 kronor.

År 1893 den 1 augusti bildades af de då existerande föreningarne inom länet jemte Södertelge skarpskyttekår och skyttegille Södermanlands skytteförbund; de tvenne sistnämnda föreningarne utgingo dock redan år 1894 ur förbundet och slöto sig till Stockholms skytteförbund. Södermanlands skytteförbund omfattar således numera allenast föreningar inom Södermanlands län; och vid periodens slut hade alla de här ofvan nämnda slutit sig till detsamma. Förbundet, hvars ändamal i stadgarne angifves vara att leda och främja den frivilliga skytterörelsen, så att den varder till verklig fromma för fäderneslandet, är underordnad Centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar och är förpligtadt att ställa sig till efterrättelse de bestämmelser rörande sättet för utfövande af föreningarnes verksamhet, som

Tab. D. Statsanslag till skytteföreningar och länsstäfvingsskjutningar åren 1891—1895.

Anslag till	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Eskilstuna skarpskytteförening	293	305	249	285	201.50
Nyköpings skyttegille	180	219	108	117	162
Gnesta do	—	—	96	99	125
Vingakers do	23	74	105	—	81
Högsjö do	—	—	—	57	60
Malmköpings do	12	40	51	—	33
Strengnäs do	—	—	39	30	36.50
Floda do	—	—	—	108	111
Näfvevarns do	—	28	30	21	21.50
Summa	508	666	678	717	931.50
Anordnande af länsstäfvingsskjutning och priser dervid	377	501	625	640	630

af densamma kunna meddelas. Förbundet har alltsedan dess bildande äfven anordnat de för alla föreningarne i länet gemensamma läns- eller förbundstäfningsskjutningar, hvilkas föranstaltande förut var uppdraget åt Konungens Befallningshafvande, samt uppburit och redovisat de dertill anslagna statsmedel, för hvilkas belopp ofvan redogjorts. Dylig täfning har försiggått hvarje år under perioden någon söndag på sommaren, merendels i Eskilstuna, men tvenne gånger, åren 1891 och 1894, i Nyköping; deltagandet i dem har i allmänhet varit ganska lifligt. I allmänhet kan man säga, att intresset för skjutskicklighetens uppöfvande bland ungdomen varit i tilltagande, oaktadt bristen på företagsamhet hos befolkningen och särskildt svårigheten att finna dugliga ledare nog verkat hämmande.

För anläggning eller förbättring af föreningarnes skjutbanor hafva i statsanslag under perioden utgått sammanlagt 1,978 kr. 70 öre.

Till sist torde här, i likhet med hvad som skedde i näst föregående femårsberättelse, böra omnämnas, att enligt den statistiska redogörelsen för de allmänna val till andra kammaren, som under perioden förrättades år 1893, de valberättigade i länet uppgingo på landsbygden till 3·9 % och i städerna till 7·7 % af befolkningen. Hvad landsbygden angår är denna siffra så lag, att den endast inom ett enda län, Blekinge, är lika lag. Allra

lägst på skalan bland alla valkretsar i riket stå i detta hänseende Jönåkers härad samt Rönö, Hölebo och Daga härad, båda med allenast 3·3 % valberättigade. För hela rikets landsbygd uppgick motsvarande procenttal till 6·1 %. Deremot var deltagandet i valen ganska lifligt. Detta utvisas af följande siffror, utmärkande den procent af de valberättigade, som deltog: Jönåkers härad 48·1 %, Rönö, Hölebo och Daga härad 55·6 %, Oppunda härad 55·2 %, Villåttinge härad 83·8 %, Vester- och Öster-Rekarne härad 60·8 %, Åkers och Selebo härad 31·7 %, Nyköping, Torshälla, Mariefred, Trosa och Enköping 74 % samt Eskilstuna och Strengnäs 84·3 %.

För hela länets landsbygd utgjorde de i valen deltagande 55·9 % af de valberättigade, hvilket är ej obetydligt högre än motsvarande procenttal för hela riket, som är 41·3 %. Villåttinge härad med 83·8 % står i detta afseende främst bland alla landsvalkretsar i hela riket. Likaså komma länets stadsvalkretsar ganska högt i förhållande till rikets öfriga stadsvalkretsar med omedelbara val; procenttalet i detta afseende för hela riket utgjorde nämligen 61·8 %. Valkretsen Eskilstuna—Strengnäs med 84·3 % är inom denna kategori den andra, då endast en går före med 84·5 %. Dessa siffror bekräfta ju i sin mån det omdöme, som redan uttalats, eller att intresset för allmänna angelägenheter hos länets befolkning är stort och lifligt.

3. Näringar.

A) **Jordbruk.** Rörande väderleksförhållandena under perioden samt deras inverkan på skörden meddelas till en början följande öfversigt:

År 1891: I hållande nederbörd hösten 1890 försvarade och försenade visserligen höstsådden, som kunde försiggå först i början af september, men den derpå följande långvariga blida och fuktiga väderleken gynnade högeligen broddens växtlighet. Efter en kall och blåsigt vår, som något hämmade växtligheten, inträdde i senare hälften af april mild och regnigt väderlek, som fortfor under maj månad med ganska hög värme och kraftigt påskyndade utvecklingen särskildt af höstsåden och gräsväxten. Den förra, i synnerhet rågen, skadades af skarpa frostnätter i början af juni; derpå följde långvarig torka, särdeles inom norra delen af länet, der höstsädeskörden derför blef mindre tillfredsställande. Såväl höstsåden, hvilken inom länets mellersta och sydliga delar blef bättre, som äfven grässkörden, hvilken jemväl till följd af torkan var ringa till kvantiteten, inbergades emellertid under synnerligen god väderlek. Vårsåden, som nedbrukades under gynsamma förhållanden, led mycket af den kalla väderleken i början af juni samt af den derpå följande långa torkan; skörden här af blef derför, särskildt i de norra delarne af länet, ringa både i strå och kärna. Skörden af rotfrukter blef i allmänhet nöjaktig. Såsom totalomdöme om skörderesultatet har Länsstyrelsen i sina uppgifter till Statistiska Centralbyrån uttalat, att den kunde betecknas såsom *fullt medelmåttig*.

Året 1892 var ett för länet godt skördeår. Dertill bidro gynsamma väderleksförhållanden under höstsådden, en efter föregående tillfrysning i slutet af december inträdande snövinster med ett snötäcke, som kvarlåg till vårens inbrott, samt en på en

något kylig vår följande ovanligt tjenlig sommar med omvexlande nederbörd och erforderlig värme. Äfven bergningsvärdet var för såväl grässkörden som höst- och vårsåden jemförelsevis gynsamt. Följden här af var en mycket god och delvis riklig höstsädeskörd, en i synnerhet till halmen riklig, men äfven till kornet god och fullviktig vårsädeskörd samt en grässkörd, som var fullt tillfredsställande till såväl mängd som beskaffenhet. Äfven rotfrukterna lemnade i allmänhet nöjaktig äring. Också betecknade Länsstyrelsen skörderesultatet såsom *nära rikligt*.

Året 1893, som börjats med goda utsigter, då höstsåden haft mycket gynsam väderlek både under hösten och vintern, ändrade dock snart fysionomi. Genom ett häftigt töväder i början af mars bortgick helt hastigt det temligen tjocka snötäcket, men derefter inträdde torr och kall väderlek, som fortfor under våren och försommaren. Först vid midsommartiden inträdde nederbörd och starkare värme, men dermed omintetgjordes icke i allo verkningarne af den förra ofördelaktiga väderleken. Under bergningen var dock i allmänhet väderleken god. Resultatet af dessa ogynsamma väderleksförhållanden framträdde ock i beskaffenheten af skörden. Rågen, som bäst kunnat motstå de menliga inflytelserna af väderleken, lemnade bästa skörden, kanske fullt medelmåttig och af särdeles god kvalitet. Men hvetet och vårsåden, i synnerhet der den sistnämnda vuxit på högländ och hård jord, lemnade dålig skörd; hafren på lägre eller väl kultiverad mark lemnade dock bättre skörd, om än sämre än föregående år. Grässkörden var också knapp, särdeles i länets norra delar, men af mycket god kvalitet. Rotfrukter, särdeles potatis, lemnade god, delvis riklig afkastning af i allmänhet frisk och oskadad beskaffenhet. Skörden betecknades af Länsstyrelsen såsom *medelmåttig*.

År 1894 företedde i början af våren för årsväxten en synnerligen gynsam väderlek; höstsåden, som redan under föregående höst företett ett mycket vackert utseende, utvecklades hastigt, så att rågen gick i ax redan i medlet af maj. Åfven vårsåden försiggick under gynsamma förhållanden. Men i slutet af maj öfvergick väderleken till kyla med nattfroster, hvilka skadade särskildt rågen, mindre hvetet och vårsåden. Från midten af juni inträdde åter fuktig och tidtals varm väderlek, som utöfvade ett kraftigt inflytande på vegetationen. Rågskörden, som derjemte skedde under dåligt bergningsväder, blef emellertid dålig till både mängd och beskaffenhet. Deremot utföll skörden af både hvete och vårsäd, i synnerhet hafre, gynsam till kvantiteten, äfven om kärnan icke var så viktig, som förväntats. Detsamma gäller om gräskörden, som till mängden var mycket riklig, men på sina håll af sämre beskaffenhet. Rotfrukter lemnade knappt medelmåttig skörd. Skörden betecknades, hvad mängden beträffade, såsom nära god.

År 1895 visade af alla åren under perioden det ogynsamaste skörderesultatet. Då i januari marken först betäcktes af snö, hade densamma icke förut tillräckligt tillfrusit, hvadan vid snösmältningen i slutet af mars månad många höstsådesfält företedde ett tynande utseende. Efter en i allmänhet fuktig och varm väderlek till i medlet af maj inträdde en stark torka, som med ett litet afbrott fortfor till början af juli och under hvilken såväl höst- som vårsäd stodo mycket hårdt. Men i juli inträdde en regnperiod, hvilken fortfor nästan hela sommaren; denna utöfvade ett högst förderligt inflytande såväl på sådens frösättning och mognad som äfven på bergningen. En följd af dessa ogynsamma förhållanden var, att afkastningen af höstsåden utföll mycket ofördelaktig såväl till mängden som än mera till beskaffenheten; jemväl vårsåden blef underhållig, om ej till kvantiteten, så desto mera till kvaliteten. Äfven rotfruktsskörden utföll i allmänhet till följd af den regndigra sommaren under medelmåttan; hvaremot gräsvallarne, hvilka i allmänhet hunno skördas, innan regnet kom, lemnade en öfver hufvud taget tillfredsställande skörd. Till kvaliteten klen, betecknades dock skörden i anseende till mängden af Länsstyrelsen såsom fullt medelmåttig.

Korntalet å de inom länet mest odlade sädesslagen samt potatis under de särskilda åren af perioden framgår för öfrigt af följande tabell, utgörande ett sammandrag af länsmännen till Statistiska Centralbyrån insända årsväxtrapporter, i hvilken tabell äfven för fullständighetens skull upptagits den skördade sådens vikt per hektoliter:

	Höst- h. etc.	Höst- råg.	Korn.	Hafre.	Bland- säd.	Ärter.	Po- tatis.
<i>Korntal.</i>							
År 1891	1032	915	580	581	583	515	779
» 1892	993	967	807	926	905	789	680
» 1893	658	789	629	653	624	511	795
» 1894	975	682	712	862	818	569	545
» 1895	708	801	689	708	742	648	680
<i>Vikt å 1 hl.</i>							
År 1891	784	726	672	593	583	801	—
» 1892	792	719	667	599	578	807	—
» 1893	793	722	671	484	530	784	—
» 1894	763	699	651	483	552	797	—
» 1895	751	707	656	460	527	787	—

Vexelbruket torde numera uteslutande, med möjligen något enstaka undantag, vara det i länet använda. I nedanstående tabell E lemnas enligt Hushållningssällskapets uppgifter en redogörelse för den odlade jordens användning.

Under förutsättning att de i sagda tabell meddelade siffror äro någorlunda exakta — att de ej kunna vara det fullständigt, ligger i sakens natur och framgår nogtamt genom jemförelse af de särskilda årens totalsiffror — skulle den odlade jorden, utom den som användes till trädgård och dylikt, under perioden hafva ökat med omkring 7,300 hektar, medan samtidigt den naturliga ängsmarken minskats med 4,800 hektar. Anmärkningsvärdt är, att, under det den med höstsäd besädda arealen näst föregående femårsperioder varit i ständigt nedgående, den deremot under förevarande period varit i ständigt stigande — för hela perioden en ökning af 1,359 hektar. Deremot har vårsådesodlingen företett en beaktansvärdt ringa höjning, icke ens 1,000 hektar för hela perioden. I sammanhang härmed står ock, att den i träda liggande arealen ökats och ej minskats, såsom förut varit faller. Härå torde kunna slutas, att den uppdrifna hafreodlingen med minskande eller åsidosättande af trädesbruket, hvarmed följde jordens utsugning och bemängande med ogräs, numera lemnat rum för den med våra klimatiska och jordbruksförhållanden mera förenliga uppfattningen af nödvändigheten att medelst jordens trädande låta densamma återhemta sig och erhålla den sorgfälligare beredning, som ensam kan aflägsna ogräset. Den areal, hvarå skördats gräs och andra foderväxter, har jemväl ökats, ehuru något mindre än föregående femårsperiod; ökningen utgör för hela perioden 3,774 hektar. Tabell F (å följande sida), hvilken

Tab. E.

Arealen af den odlade jorden och dess användning åren 1891—1895.

År.	Den dagliga markens fördelning.				Odlade egoviddens användning.								
	Träd-, humle- och kålgård. Hektar.	Åker och annan odlad jord. Hektar.	Naturlig äng. Hektar.	Skog- bärande mark. Hektar.	Höstsäd.	Vårsäd.		Potatis.	Andra rot- frukter.	Spåuds- växter. Hektar.	Gräs och andra foderväxter till		Träde. Hektar.
						Stråsäd.	Balj- växter.				bet.	skörd.	
1891	1,221	158,267	18,988	279,252	23,220	48,435	3,461	3,967	509	151	2,495	52,303	23,726
1892	1,293	159,446	16,473	293,540	23,616	48,227	3,605	3,988	514	139	2,502	52,815	24,040
1893	1,335	161,549	15,564	294,200	24,090	48,424	3,701	4,036	514	129	2,572	53,805	24,278
1894	1,313	163,267	14,875	295,109	24,305	48,526	3,671	4,164	522	121	2,654	54,792	24,512
1895	1,398	163,783	14,647	295,247	24,320	49,002	3,630	4,224	533	118	2,763	54,764	24,429

lemnar en närmare öfversigt af *utsädes- och skördebeloppen* af hvarje särskildt sädeslag under perioden, utvisar i det hela ett med ofvanstående öfverensstämmande resultat.

Huru skörden under hvar och ett af periodens år förhållit sig till den besädda arealen, inhemtas af följande *tabell G*, hvarest äfven lemnas uppgift om utsädesbeloppet per hektar.

I fråga om *jordbrukets allmänna ställning* under perioden torde med fog kunna sägas, att det gått ej oväsentligt framåt. Detta gäller i all synnerhet de mindre egendomarne. Äfven allmogen följer allt mer och mer de större egendomarnes exempel i ett intensivt jordbruk. Jordens sorgfälligare beredning ingår i högre grad i det allmänna föreställningssättet såsom en viktig faktor för dess växtkraft. Konstgjorda gödningsämnen komma mera i bruk, sedan äfven allmogen kommit till insigt om deras stora nytta; de torra vårarne hafva emellertid omintetgjort verkan särskildt af de försök, som mångenstädes gjorts, att genom användande af dylika gödningsämnen å vårsädesfälten föröka dessas växtkraft. Allt större arealer täckdikas och fältläggas, äfven om befogade anmärkningar kunna göras mot det sätt, hvarpå täckdikningsarbetena, till hvilka allmogen ej vill använda sakkunnigt biträde, i allmänhet på de mindre egendomarne utföras. Åt öppethållande af diken och grafvar egnas större uppmärksamhet. Användningen af landbruksmaskiner af alla slag tilltager; slätter- och skördemaskiner, amerikanska hästräfsor, ringvältar och fjäderharvar samt andra modernare redskap äro allmänt i bruk. Der slättermaskin ej finnes, hyres sådan af grannen; mindre allmänt är, att slätter sker för hand. Ångtröskverk användas numera ej blott vid de största egendomarne, utan ofta äfven vid mindre, der de hyras. Ej ovanligt är, att flere jordegare slå sig tillsammans om gemensamt inköp af dessa jemförelsevis dyrbara maskiner och sedan i tur och ordning använda desamma. I det hela kan sägas, i enlighet med hvad redan förut vid behandlingen af det ekonomiska tillståndet blifvit antydt, att de dåliga tiderna för jordbruket icke hämmat dess

utveckling, utan snarare eggat till att genom ett mera intensivt sådant kunna bestå i den allt svårare täfningen med mera lyckligt lottade länder. Och om än exempel icke saknas, att en och annan förtagit sig härpå, torde dock såsom allmänt omdöme kunna gälla, att arbetet på jordbrukets förkofran gått i en sund och rationel riktning.

Betydande kostnader hafva ock under perioden nedlagts på sådana jordförbättringsföretag, som afsett att för odling förbättra eller vinna förut vattensjuka eller vattendränkta marker. Härvid har den lättnad, som beredts genom de af statsverket lemnade odlingslånen, varit en kraftig häfstång; ja det har nog ej varit utan exempel, att odlingsföretag satts i gång allenast för erhållande af odlingslånet, utan att förhållandena varit sådana, att markerna i fråga varit tjenliga för odling. Här nedan lemnade sammandrag af *landbruksingenjörens i länet förrättningar*

Tab. G. Skörden på hektar odlad jord¹⁾ åren 1891—1895.

År.	Höstaäd.	Vårsaäd.	Baljväxter.	Potatis.	Andra rotfrukter.	Spånadsväxter. (Frö. ²⁾)	Koderväxter. ³⁾	
							Hektoliter.	Deciton.
1891	23.9	20.2	17.3	139	231	3.8	23	23
1892	24.1	31.1	26.5	123	261	3.8	30	30
1893	19.4	22.4	17.9	146	268	3.9	27	27
1894	19.2	28.4	22.0	106	258	2.6	28	28
1895	19.3	24.4	20.9	123	261	2.6	25	25

¹⁾ Utsädet per hektar har under perioden utgjort af höstaäd 2.5, af vårsaäd 3.5, af baljväxter 3.3—3.4, af potatis 18.8—19.0 och af spånadsväxter 1.9—2.1 hektoliter. ²⁾ Dessutom uppgifves skörden af spånadsämne till 3.0 deciton hvar och ett af periodens år. ³⁾ Ungefärlig skörd.

Tab. F.

Utsäde och skörd af olika växtslag åren 1891—1895.

	År 1891.		År 1892.		År 1893.		År 1894.		År 1895.	
	Utsäde.	Skörd.	Utsäde.	Skörd.	Utsäde.	Skörd.	Utsäde.	Skörd.	Utsäde.	Skörd.
Hösthvete, hektoliter	13,757	144,781	13,931	127,482	14,196	93,864	14,544	139,606	14,665	100,317
Vårhvete, »	502	2,553	506	3,738	443	2,966	473	3,752	640	4,088
Höstråg ¹⁾ , »	45,033	410,915	45,619	440,528	46,813	373,050	46,847	326,767	46,341	369,145
Korn, »	10,730	62,497	11,027	87,449	11,315	72,238	11,397	79,926	11,434	78,624
Hafre, »	142,201	834,998	141,304	1,274,132	141,252	901,818	141,496	1,160,999	141,502	986,123
Blandsäd, »	13,604	76,523	14,893	134,275	16,773	105,870	16,489	132,972	17,875	126,957
Ärter, »	6,718	32,388	6,910	51,555	6,883	36,517	6,814	38,130	6,772	40,008
Bönor, »	131	642	143	1,186	99	498	119	795	126	751
Vicker, »	4,746	26,928	5,092	42,622	5,211	29,175	5,298	41,754	5,360	35,076
Potatis, »	74,649	551,599	75,203	489,387	76,798	590,557	79,210	441,860	80,032	520,323
Andra rotfrukter, »	—	112,720	—	129,852	—	137,926	—	134,801	—	138,928
Lin och hampa, frö, »	317	576	294	525	260	500	231	318	222	311
Do spånadsämne, deciton	—	447	—	411	—	387	—	367	—	358
Gräs och andra foderväxter, »	4,990	5,244	5,017	5,642	5,254	5,822	5,243	5,304	5,283	5,421
Hö, deciton	—	1,208,553	—	1,584,951	—	1,478,833	—	1,518,100	—	1,367,924

¹⁾ Af värråg hafva under periodens olika år satts 90—102 samt skördats 453—687 hektoliter.

under perioden kan i sin mån lemna ett vittnesbörd om den nu ifrågakvarande verksamheten (*tabell H*).

Dessutom hafva för landtmätare utfärdats 6 särskilda förordnanden att verkställa undersökning för afdiknings- eller vattenafledningsföretag.

Följande större *sjösänkningar eller andra vattenafledningsföretag* hafva under perioden egt rum:

1) Sänkning af sjöarne Eknaren och Kappstasjön i Runtuna, Lids m. fl. socknar, hvarför arbetsplanen fastställdes af Kungl. Maj:t den 10 juli 1891, påbörjades våren 1891, sedan Värilunds qvarnfall blifvit inköpt, samt avslutades och afsynades hösten 1894. För detta arbetes utförande, hvarigenom torrlagts 154⁸⁰ hektar starrängar till 1,5 meters djup samt blifvit odlingsbara omkring 40 hektar i dagen kommen sjöbotten, har lemnats ett odlingslån af staten å 56,700 kronor. Totalkostnaden för arbetet har, inberäknadt ränta å lånet under arbetstiden 10,449⁴⁴ kr., utgjort 70,561⁴⁷ kronor. Den torrlagda marken tillhör hemman inom Runtuna, Lids, Ludgo och Spelviks socknar, och det genom sänkningen ökade jordvärdet har af synemän uppskattats till 86,097⁸⁰ kronor.

2) Vattenafledning i och för torrläggning af marker, tillhörande Sörby fideikommisssegendom och kyrkoherdebostället Harlinge i Torsåkers socken. Sedan år 1888 förening blifvit ingången emellan vederbörande delegare om afdikning och odling af berörde vattensjuka marker och för den skull bestämts, att en större afpopsgraf skulle upptagas, hvilken borde vara färdig den 1 januari 1892, beviljades på ansökning af kyrkoherden i Torsåker den 3 november 1893 ett odlingslån å 2,270 kronor för boställets andel i kostnaden, hvilken i sin helhet beräknats till 4,050 kronor, men till följd af ras i grafven i verkligheten blef omkring 2,000 kronor dyrare. Arbetet var fullbordadt den 1 september 1895 samt afsynades och godkändes den 25 oktober samma år. Arealen af torrlagd mark utgör för bostället 10⁹⁴ hektar och för Sörby 29⁹² hektar.

3) Den i föregående femårsberättelse omnämnda sänkningen af Rudsjön i Torsåkers socken för torrläggning af deromkring liggande vattensjuka marker till Sörby fideikommisssegendom har under perioden fullbordats samt afsynats och godkänts på sommaren 1892. Hela kostnaden för detta företag, som fördyrades

genom flere motgångar, uppgick till 28,432⁵⁰ kronor; och den areal, som af företaget berördes, till 32⁸⁹ hektar.

4) Sänkning af den inom såväl Stockholms län som Hölbo härad af detta län belägna Långsjön. Genom denna sjösänkning har torrlagts i sin helhet 29⁰⁸ hektar för en total kostnad af 21,614⁴⁰ kronor, deraf för inlösen af Mölnbo qvarn 13,500 kronor. Detta företag tog på enskild väg sin början den 23 september 1891; och sedan syn hållits af landbruksingenjören L. Rosén, beviljades den 28 oktober 1892 ett odlingslån å 19,000 kronor; vattenafledningen och afdikningen avslutades kontrakt enligt den 1 september 1894, men odlingsarbetet skall ej vara färdigt förr än den 1 september 1896. Inom länet har genom denna sänkning vunnits för odling tillhoppa 4⁰⁷⁴⁹ hektar, tillhörande egendomen Uppsättra och kronohemmanet Kumla i Vagnhäradssocken samt Tullgarns kungsgård och kronopark, egendomarne Edeby, Lida och Österby i Hölö socken.

5) »Torrlägningsföretaget Högsjö—Billsbroqvarn» i Vestra Vingåkers socken. Detta afser att genom invallning af Vingåkersån torrlägga omkring 200 hektar vattendränkt mark emellan Högsjöns utlopp och fallet vid Billsbroqvarn, tillhörande hemmanen Ahlö, Bresätter, Galltorp, Stengården och Billsbro. Arbetet, som utförts af landbruksingenjören B. E. Hildebrand såsom entreprenör, har med 77,000 kronor bekostats af egarne till sagda hemman, hvilka dertill erhållit ett odlingslån å 67,400 kronor. En del af den torrlagda jorden är redan odlad och företaget synes komma att lemna ett godt resultat.

6) Genom sänkning af Sättrasjön i Östra Vingåkers socken, som åstadkommes genom en vid behof igångsatt centrifugalpump, drifven med ankraft, samt genom invallning mot sjön Bjelken, hafva omkring 75 hektar ängsmark och vattensjuk mark, tillhörande Forssa bruk samt Claestorps fideikommiss, kunnat odlas och förbättras. Kostnaden kan ej uppgifvas, då arbetet utförts af jordegarne sjelfva, delvis med eget folk.

7) Afdikning af kärrmarker, tillhörande Kuhlsta, Bjudby och Vreta hemman i Blacksta socken. Genom detta arbete, som också utförts af jordegarne sjelfva, hafva vunnits till åker 5 hektar och förbättrats 60 hektar åker.

8) Den i föregående femårsberättelse omtalade invallningen af ängs- och mossmarker till egendomen Räckelsta i Helgesta

Tab. H.

Landbruksingenjörens i Södermanlands län verksamhet åren 1891—1895.

År.	Antal för- rättnings- ställen.	Antal för- rättnings- dagar.	U p p g j o r d p l a n f ö r								Summa.
			Indel- ning till vexel- bruk.	Odling af hög- länd mark.	Omläggning af åkerjord (genom fick- dikning).	Myr- och kärrutdik- ning (för odling).	Sjösänk- ning. Vunnen areal.	Ängs- vattning.	Invall- ning.	Andra arbeten.	
			Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.
1891	39	120	50	5	40	168	5	—	93	163 ⁵⁸	524 ⁵⁸
1892	34	100	250	—	20	49	—	—	255 ⁰⁶	566 ⁴²	1,140 ⁴⁸
1893	31	114	180	—	50	54 ⁵⁰	177	—	76 ⁶⁶	82 ⁹⁸	621 ¹⁴
1894	27	105	85	—	35	—	135	—	21	40	316 ⁰⁰
1895	24	108	150	—	30	190 ⁴⁵	100	18	15	143 ⁷⁵	647 ²⁰
Summa	155	547	715	5	175	461 ⁹⁵	417	18	460 ⁷²	996 ⁷⁹	3,249 ⁴⁰

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1891—1895. Södermanlands län.

socken, omfattande en beräknad areal af 98³³ hektar, har under perioden fortskridit, men ännu återstår mycket arbete, innan företaget kan anses fullbordadt.

9) Sänkning och reglering af vattendraget från sjön Kärrlängen ned till Råfsnäs qvarn inom Toresunds, Kernbo, Åkers och Strengnäs socknar. Genom detta företag har torrlagts en vattensjuk areal af omkring 250 hektar för en kostnad af 25,981⁷⁰ kronor.

10) Utdikning af sjön Finkaren inom Taxinge socken, hvarigenom omkring 100 hektar mark göres fruktbärande. Detta arbete, som icke fullbordats under perioden, har hittills dragit en kostnad af 10,808⁷⁵ kronor.

11) Invallning och torrläggning af vattendränkta marker utmed Räckstaån, tillhörande hemmanen Ärja och Biholm i Åkers socken. Företaget, hvartill af statens odlingsfond erhållits ett lån å 7,400 kronor, skulle enligt föreskrift vara börjad den 1 juli 1895 och afslutadt den 1 september 1896, men började i verkligheten den 6 juli 1894. Vårtiden, då vattenståndet är högt, användes en ångmaskin med centrifugalpump att aflägsna vattnet inom vallarne, men eljest användes en vindmotor till detta arbete. Den genom invallningen vunna marken utgör 31⁶⁶ hektar, deraf 1³⁷ hektar förut vattensjuk åker. Företagets fullbordan faller utom perioden.

Utom dessa större arbeten hafva äfven utförts en mängd smärre dylika, såsom upprensning af afloppsgrafvar, mindre invallningar m. m.

Från statens odlingsfond har, förutom till de här ofvan omnämnda företagen, år 1895 anvisats 5,000 kronor till invallning samt afdikning och odling af vattensjuka marker, tillhörande egendomen Sofielund i Ludgo socken, hvilket företag afser torrläggning af omkring 25 hektar vattensjuk mark, men under perioden blott till mycket ringa del hunnit utföras.

Sedan den af Hushållningssällskapet anstälde *täckdikningsförmannen*, såsom i förra femårsberättelsen omnämndes, redan hösten 1886 entledigats från sin befattning, hade sällskapets afvägningsinstrument och täckdikningsverktyg fortfarande varit ställda till hans förfogande för användning vid åt honom uppdragna dikningsarbeten inom länet. Men då han i högst ringa grad anlätades, återstälde han år 1892 de till honom utlemnade instrumenten och verktygen. Efter denna tid har i förevarande afseende icke något af Hushållningssällskapet åtgjorts. Detta allmänhetens ringa intresse för ett insigtsfullt täckdikande af jorden är mycket att beklaga; det är nämligen med hänsyn härtill mycket att befara, att de arbeten af detta slag, som enligt inkomna uppgifter under de senare åren utförts på de mindre egendomarne, icke medfört den nytta eller erhållit den varaktighet för framtiden, som eljest skulle blifvit fallet.

För att mot billig ersättning tillhandagå länets jordbrukare med anordnande och reparation af maskiner för landtbruket samt meddela undervisning i deras skötsel har Hushållningssällskapet mot en lön, som för närvarande utgår med 1,250 kr., fortfarande haft anställd en s. k. *länsmaskinist*, hvilkens biträde ganska flitigt anlätats. Dels sjelf och dels genom af honom antagna biträden har han utfört till hans befattning hörande arbeten under sammanlagdt 410 förrättningsdagar år 1891, 329 år 1892, 577 år 1893, 451 år 1894 och 491 år 1895.

År 1892 beviljade Hushållningssällskapet ett anslag under tre år af 300 kronor för anordnande af undervisning i maskin-

skötsel och dess förvaltningsutskott, som erhållit bemyndigande att meddela närmare bestämmelser rörande anslaget användning, tillsatte den 5 januari 1893 en särskild styrelse af tre personer med uppdrag att ordna en *maskinskötareskola* för länet samt förordnade länsmaskinisten till undervisare deri. Denna maskinskötareskola har sedermera varit i verksamhet under åren 1893, 1894 och 1895 samt af allmänheten omfattats med allt lifvigare intresse. Tilloppet af sökande till inträde deri har varit jemförelsevis stort och den undervisning, som meddelats, har, så kort den än är, visat sig mycket gagnande, särskildt för de elever, hvilka förut praktiskt inhemtat grunderna för maskiners skötande, hvadan och sådana personer företrädesvis antagits till elever. Skolan har ambulerat omkring på åtskilliga af de större egendomarne inom länet, och der hafva undervisats 8 elever år 1893, 7 år 1894 och åter 8 år 1895, med hvilka efter kursens afslutning anstälts examen. Undervisningstiden har varit 15 dagar år 1893, 16 dagar år 1894 och 22 dagar år 1895; undervisningen har varit hufvudsakligen praktisk och till materiel dervid hafva användts, jemte ritningar, mejeri- och slättermaskiner, cirkulärsågar, trähyfvelmaskiner samt lokomobiler och tröskverk. I anseende till det stigande intresset för denna undervisning och det allt större tilloppet af inträdessökande, beslöt Hushållningssällskapet vid sin årssammankomst år 1895 att för nästföljande tre år höja årsanslaget för denna läroanstalt till 450 kronor, hvarigenom dess sommarkurser kunde förlängas och skolan erhålla en tryggare, af den enskilda välviljan och offervilligheten mindre beroende tillvaro.

Den 1 december 1893 anslag Hushållningssällskapet 2,500 kronor med uppdrag till sitt förvaltningsutskott att med någon redan befintlig *agrikultur-kemisk och frökotrollanstalt* träffa aftal om rätt för länets landtbrukare att erhålla verksam, snabb och tillförlitlig kontroll af gödnings- och foderämnen samt frövaror. Kontrakt afslöts härpå med kemiska stationen och frökotrollanstalten i Örebro, hvarigenom denna förband sig att under ett år från och med den 1 juni 1894 mot ett anslag af 1,500 kronor låta derstädes utföra kemiska analyser och undersökningar å de prof på gödnings- och foderämnen samt utsädesvaror, hvilka för sådant ändamål blefve från Södermanlands län ditsända, samt att underrätta vederbörande om resultatet. Under första året voro de undersökningar, hvarå från detta län ingått requisition, ganska få, men de hafva dock varit i jemnt stigande. Då aftalet syntes hafva för länets landtbrukare medfört åsyftadt gagn, blef detsamma förnyadt på ytterligare ett år från den 1 juni 1895.

Såväl »Mellersta Sveriges utsädesförening» i Örebro som »Allmänna svenska utsädesföreningen» i Svalöf åtnjöto för åren 1891—1893 anslag af Hushållningssällskapet, den förra med 1,000 kronor och den senare med 500 kronor årligen. Sedan med år 1894 dessa båda föreningar sammanslutit sig till en förening med benämning »Sveriges utsädesförening», erhöll denna under år 1894 enahanda belopp, som förut till båda föreningarne utgått, eller 1,500 kronor, hvilket dock för år 1895 nedsatts till 1,000 kronor. Samtliga föreningarne hafva verkat för de bästa och lämpligaste sädeslagens förädling och spridning bland den jordbrukande allmänheten af kontrolleradt stamutsäde. För sådant ändamål har vid föreningarnes försöksfält anstälts pröfning af lämpliga sädesstammar, hvilka borde kunna med största fördel odlas i särskilda delar af landet, samt kontrolleradt utsäde

kostnadsfritt tillhandahållits mindre jordbrukare. Särskildt har den förstnämnda föreningen och efter densamma »Sveriges utsädesförening» arbetat på åstadkommande af bättre utsädeshafre. Dylik af föreningen kontrollerad hafre har i mån af tillgång lemnats till mindre jordbrukare inom länet till belopp af 100 kilogram till hvar mot förbindelse att utså den bekomna hafren utan sammanblandning med annan och att af skörden återlemna lika vigt som den bekomna. De jordegare, som bekommit dylikt utsäde, hafva visserligen icke kunnat blifva så många, 45 å 30 stycken hvarje år; men såsom exempel på den ifver, hvarmed detta tillfälle till förädlande af utsädet omfattats af de mindre jordbrukarne i länet, må nämnas, att de, som år 1894 sökte att komma i åtnjutande af denna förmån, voro till antalet 522.

Äfven Svenska mosskulturföreningen har under perioden af Hushållningssällskapet fått uppbära ett anslag af 500 kronor årligen. Rörande denna förenings verksamhet är här ej platsen att redogöra, men hvad detta län angår har föreningen på requisition af enskilde mossodlare tillhandahållit sakkunniga biträden för att undersöka mossar på olika trakter samt meddela råd och upplysningar rörande mossarnes skötsel; af dylikt biträde lära flere af länets mossodlare hafva begagnat sig.

Äfven under förevarande period hafva meteorologiska observationer till jordbrukets tjänst utförts å 20 stationer i länet samt de der insamlade iakttagelserna insändts till Kungl. Nautisk-meteorologiska byrån i Stockholm och af densamma befordrats till trycket. På Hushållningssällskapets bekostnad har ett exemplar af de publicerade månadsöfversigterna tillståtts hvarje observatör. På föranstaltande af Hushållningssällskapets förvaltningsutskott hafva dagligen under månaderna juli—september de från nämnda byrå offentliggjorda telegram rörande väderleks-utsigterna varit anslagna å jernvägsstationerna inom länet. Någon annan kostnad härför har ej drabbat Hushållningssällskapet än anskaffandet af de å Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägsstationer erforderliga anslagstaforna.

Angående arbetsprisen lemnas här nedan en sammanställning af de i Hushållningssällskapets årsberättelser till Statistiska Centralbyrån förekommande uppgifter, hvilka visa någon, om och ej så stor, stegring under perioden.

År.	Årslön för tjänstehjon i husbondes kost, i kr.		Värde af stat och lön, i kr.		Dagsverkspris för jordbruksarbetare med egen kost, i kr.			
	Dräng.	Piga.	Stat-dräng.	Stat-piga.	Sommar-dagsverke.		Vinter-dagsverke.	
					Man.	Qvinna.	Man.	Qvinna.
1891 . . .	125—150	65—85	325—375	200—250	1.50	0.75	1.00	0.50
1892 . . .	125—150	65—85	325—375	200—250	1.50	0.75	1.00	0.50
1893 . . .	130—160	75—90	350—375	200—250	1.75	0.85	1.00	0.50
1894 . . .	130—160	75—90	350—375	200—250	1.75	0.85	1.00	0.50
1895 . . .	125—150	75—80	350—400	200—250	1.70	0.80	1.00	0.60

Angående handelsprisen på de vanligaste spannmålssorterna hafva uppgifter införskaffats från tre skilda platser, Nyköping, Eskilstuna samt Stallarholmens lastageplats vid Mälaren. Och lemnas här i tabell I en sammanställning af dessa uppgifter, utvisande i medeltal prisen per 100 kilogram.

Markegångsprisen enligt litt. A i taxan hafva samtidigt varit:

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Hvete, per 1 hl.	11.68	13.40	9.80	9.35	8.20
Råg	8.80	12.50	8.00	7.12	6.50
Korn	7.70	9.00	6.90	6.67	6.04
Hafre	4.80	4.40	4.70	3.75	3.50
Blandsäd, ¹ / ₂ korn, ¹ / ₂ hafre, pr 1 hl.	6.40	5.80	5.65	4.71	4.65
¹ / ₃ hafre, ² / ₃ vicker	7.60	6.80	6.37	4.97	5.30

Fullständiga jordbruksstatistiska uppgifter hafva af Hushållningssällskapet insamlats år 1891 från Rekarne fögderi samt staden Torshälla, år 1892 från Gripsholms fögderi samt staden Strengnäs, år 1893 från Jönäkers, Rönö och Höllebo härad jemte städerna Nyköping och Trosa, år 1894 från Oppunda och Villåttinge härad, samt år 1895 återigen från Rekarne fögderi samt staden Torshälla.

B) Boskapsskötsel. Nedanstående tabell lemnar ett utdrag af Hushållningssällskapets uppgifter rörande antalet kreatur vid hvarje års slut inom perioden:

År.	Hästar		Oxar.	Tjurar.	Kor.	Ungnöt under 2 år.	Får.	Getter.	Svin.
	öfver 3 år.	under 3 år.							
1891 . . .	10,315	1,294	21,106	2,463	64,632	21,012	36,950	60	20,395
1892 . . .	10,521	1,331	20,727	2,524	65,756	21,485	36,312	55	21,115
1893 . . .	10,884	1,381	20,575	2,587	67,736	22,081	35,874	50	21,694
1894 . . .	11,156	1,415	20,021	2,586	69,712	22,433	34,522	51	22,505
1895 . . .	11,268	1,528	19,800	2,622	70,425	22,467	33,404	52	22,879

Af denna tabell framgår, att kreatursstocken i allmänhet ökats under perioden. Ökningen utgör för hästar 1,442, kor 6,416 och svin 2,044. Deremot utvisa rubrikerna oxar och får

Tab. I. Handelsprisen på spannmål åren 1891—1895, per 100 kilogram.

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Hvete, Nyköping	18.00	16.00	13.15	10.45	12.60
Eskilstuna	18.50	15.50	13.25	11.00	12.25
Stallarholmen	17.75	13.00	11.85	11.25	12.00
Råg, Nyköping	16.20	14.50	10.75	9.00	10.50
Eskilstuna	16.25	14.00	10.75	8.80	10.25
Stallarholmen	18.20	11.25	9.20	9.25	10.00
Korn, Nyköping	13.25	14.50	10.20	9.20	11.50
Eskilstuna	12.75	12.75	10.25	9.00	9.75
Stallarholmen	14.40	10.75	9.50	9.00	9.75
Hafre, Nyköping	10.50	9.80	9.50	9.40	7.20
Eskilstuna	10.00	9.25	9.25	9.00	7.00
Stallarholmen	11.20	8.85	10.00	7.30	7.20
Ärtor (gula), Nyköping	13.50	14.35	10.00	11.00	11.00
Eskilstuna	11.50	13.50	10.25	10.00	10.75
Stallarholmen	15.50	11.85	10.25	10.75	12.00

en ej obetydlig minskning, utgörande för det förra slaget 1,926 och det senare 3,895. Utvecklingen har alltså fortfarande gått i den riktningen, att hästar alltmera ersätta oxar vid jordbruket, hvilket visat sig medföra såväl vinst af tid som andra fördelar.

Af åtgärder för *nötkreatursafvelns* befrämjande torde i främsta rummet böra nämnas de af Hushållningssällskapet jemväl under denna period anordnade och sedan år 1892 med statsmedel understödda årliga nötboskapspremieringarne. Anordnandet af dessa och utdelningen af prisen hafva varit öfverlemnade åt en särskild s. k. premieringsnämnd, hvars ordförande sedan år 1892 utsetts af Kungl. Landbruksstyrelsen. Premieringarne hafva verkstälts på sommaren på 17 olika platser i länet. Nytt reglemente för desamma antogs af Hushållningssällskapet den 26 mars 1892, hvilket sedermera i viss del ändrades den 20 maj 1893. Nedanstående tabell lemnar en öfversigt af antalet *utställda och prisbelönade djur* under de särskilda åren af perioden.

År.	Tjurar från större jordbruk.		Tjurar från mindre jordbruk.		Hondjur från större jordbruk.		Hondjur från mindre jordbruk.		Summa.	
	Utsälda.	Belönade.	Utsälda.	Belönade.	Utsälda.	Belönade.	Utsälda.	Belönade.	Utsälda.	Belönade.
1891	99	81	120	49	115	120	1353	1234	687	384
1892	133	98	110	37	135	120	728	425	1,106	680
1893	132	112	123	49	149	136	939	585	1,343	882
1894	164	128	106	45	176	136	1,086	599	1,582	908
1895	131	123	95	58	145	138	841	581	1,212	900

Häruaf framgår, att intresset för dessa premieringar och de utställda djurens antal varit i jemnt stigande ända till år 1895, då det återigen något sjunkit. Såsom anledning till sistberörda förhållande har ordföranden i premieringsnämnden hufvudsakligen framhållit, att premieringsvilkoren blifvit strängare, särskildt att djur af holländsk ras ej finge premieras. Allmänt har emellertid i premieringsnämndens berättelser framhållits nyttan af dessa premieringar, som visat sig deri, att de uppvisade djurens beskaffenhet är efter år varit bättre, och att de prisbelönade djurens antal stigit, oaktadt fordringarne för erhållande af pris blifvit skärpta. Särskildt uttalas i de första årens redogörelser en förhoppning om, att den förut anmärkta bristen på till afvel lämpliga tjurar vore på väg att afhjelpas och att på grund häraf kreaturstammarne äfven på de mindre egendomarne snarligen skulle komma att bereda sina egare god vinst. I detta afseende hafva dock knappast förväntningarne motsvarats af verkligheten; i de sista redogörelserna klagas öfver de mindre jordbrukarnes fortfarande håglöshet eller ovilja mot anskaffande och uppfödning af goda afvelstjurar, på hvilka stor brist ännu förefinnes. Ett bevis på denna likgiltighet är, att af de utaf premieringsnämnden år 1894 utdelade 645 frisedlar för användning af dylika tjurar endast 291 blefvo uppvisade till inlösen. Premieringarne hafva kostat 5,509⁰⁹ kr. år 1891, 5,837⁸⁸ kr. år 1892, 6,858⁴² kr. år 1893, 6,651³⁴ kr. år 1894 och 6,717⁹¹ kr. år 1895. Till dessa kostnader hafva bidrag lemnats af statsmedel år 1892 med 3,000 kronor, år 1893

¹⁾ Uti dessa siffror äro endast inbegripna yngre hondjur från 1½ till och med 3½ års ålder. Hela antalet kor från 3½ till och med 10 års ålder, hvilka under år 1891 utställdes och belönades, var respektive 326 och 213.

med 2,500 kronor samt hvarterda af åren 1894 och 1895 med 2,300 kronor.

Af andra åtgärder från Hushållningssällskapets sida för nötkreatursafvelns förbättrande må här anföras, att den redan förut bildade fonden för räntefria lån till *inköp af nötkreatur från utlandet* år 1891 ökades från 20,000 till 25,000 kronor. Från denna fond utlemnades lån år 1891 å 20,073 kronor, år 1892 å 5,000 kronor och år 1894 å 2,400 kronor.

Från Hushållningssällskapets fond å 3,000 kronor för *inköp af inhemska tjurar* utlemnades år 1891 ett lån å 1,100 kronor till Villättinge hushållningssgille för inköp af 3 ayrshiretjurar från Skarhult, år 1892 till samma gille ytterligare två lån å tillhoppa 2,000 kronor, år 1894 lån å 1,500 kronor och år 1895 två lån å tillsammans 710 kronor.

För inköp af afvelstjurar till boskapsstammens förbättring hafva äfven de särskilda hushållningssgillena utöfvat en ganska liflig verksamhet, dervid understödda genom erhållna lån ur ofvan berörde af Hushållningssällskapet afsatta fond. Så har Jönåkers härads gille under perioden inköpt 8 tjurar af ayrshire-ras, Rönö och Hölebo gillen hvarterda 8 tjurar af samma ras; Villättinge gille har dels inköpt 5 dylika tjurar, dels år 1892 utlemnat amorteringslån för 7 af enskilda personer anskaffade tjurar af omförmälda ras. Oppunda härads gille inköpte år 1894 5 tjurar af dels oblandad och dels öfvervägande ayrshireras, hvilka utlemnades till fem jordbrukare inom gilletts område, mot vilkor att för förvärfvande af eganderätten till dem årligen under tre år inbetala 23½ % af deras inköpspris samt mot en afgift af 1 krona hålla dem för andra tillgängliga till begagnande. Åkers och Selebo härads gille har likaledes genom tjurinköp verkat för erhållande af bättre afvelsdjur. De inköpta tjurarna hafva utplaserats på skilda ställen inom gillesområdena och mot en billig afgift hållits tillgängliga för de mindre jordbrukarne.

De under förra perioden anordnade *gödkreaturställningarne* vid Katrineholm fortgingo äfven under år 1891 med fyra utställningar, hvarvid 665 kreatur varit exponerade och största delen deraf genast afyttrats, dock endast ett ringa antal djur för export. Då emellertid allmänhetens intresse för deltagande i dessa utställningar allt mera slappats och dessutom med hänsyn till ladugårdsskötselns ståndpunkt i länet annan belöning för gödning af kreatur icke ansågs erforderlig än den ojemförligt större försäljningsvinst, som väl gödda kreatur betinga, beslöt Hushållningssällskapet den 1 december 1891 att för framtiden indraga hvarje vidare anslag till detta slag af utställningar.

Under år 1892 bildades af ett större antal jordbrukare uti flere af rikets län en förening benämnd *»Afvelsföreningen för rödbrokig svensk boskap»*, med angifvet ändamål att uppsöka och tillvarata i landet förefintligt afvelsmaterial af rödbrokig mjölkboskap samt genom systematiskt urval arbeta på detta materials utveckling till en konstant ren boskapsras med hög mjölkafkastning, äfvensom att väcka *håg för och sprida kunskap om rationel uppfödning och förädling af kreatur*. Föreningen, som vid första verksamhetsårets slut inom länet räknade 67 ledamöter, beviljades af Hushållningssällskapet ett förslagsanslag af 500 kronor att till densamma efter redovisning utanordnas såsom ersättning för de sakkunniga besigtningssamfundernas resor inom detta län. Detta anslag har fortgått under alla de följande åren. I föreningens stambok voro vid 1895 års slut registrerade 99 tjurar och 1,212 kor, hvaraf från Södermanlands län 27 tjurar och 292 kor.

För att sprida mera klarhet öfver den numera så vigtiga och omdebatterade frågan om *tuberkulosen hos nötkreaturen* anvisade Hushållningssällskapet den 1 december 1892 1,000 kronor att användas dels till ett pris af 500 kronor för en på vetenskap och erfarenhet grundad afhandling öfver ämnet »tuberkulos hos nötkreatur och tuberkulinens betydelse såsom diagnosticum derför», och dels, jemte föreskrift att handjur, som såldes på auktion i samband med premiering, skulle dessförinnan underkastas tuberkulinprof, anslå en godtgörelse af 5 kronor för hvarje veterinärintyg i detta afseende. Fem täflingsskrifter inkommo, af hvilka priset tillföll en af länsveterinären i Östergötlands län Bergstrand författad afhandling, som sedermera trycktes och i ett antal af 300 exemplar utdelades. Beslutet om tuberkulinprof vid auktion å tjurar i sammanhang med premiering tillämpades vid en dylik auktion i Flen år 1893, men har sedermera ej upprepats.

Den alltifrån år 1890 medelst anslag af Hushållningssällskapet anordnade *undervisningen i kreatursskötsel* har fortgått under hela perioden. I denna kurs, som varit tvåårig, hafva undervisats år 1891 5 elever, år 1893 likaledes 5 elever, år 1894 4 elever och år 1895, med hvilket är ledningen af undervisningen stälts under styrelsen för länets landbruksskola, 6 elever. I första årskursen, hvarunder eleverna varit stationerade vid olika egendomar i länet, har undervisningen omfattat hufvudsakligen praktisk ladugårdsskötsel jemte öfning i skrifning och räkning. I den andra årskursen, som de sista åren genomgått vid länets landbruksskola, har väl den praktiska utbildningen fortgått; men jemnsides dermed hafva eleverna åtnjutit en rätt grundlig teoretisk undervisning i räkning, skrifning och husdjurslära i förening med kännedom om de allmänast förekommande sjukdomar hos husdjuren. Hushållningssällskapets anslag till dessa undervisningskurser, som förut utgått med 500 kronor, höjdes år 1894 till 700 och år 1895 till 1,050 kronor.

Åt *mejerihandteringen* har Hushållningssällskapet egnat en allt lifigare uppmärksamhet. Den af sällskapet anstälde och affönade *mejerikonsulenten*, som varit stationerad i Flen, har i allt högre grad anlitats; år 1891 verkstälde han 54 förrättningar, omfattande 64 förrättningsdagar, år 1892 61 förrättningar under 72 dagar, år 1893 75 förrättningar under 94 dagar, år 1894 64 förrättningar under 107 dagar och år 1895 112 förrättningar under 179 dagar. Förrättningarna hafva bestått uti anläggning och inspektion af mejerier, råd och handledning i afseende å smör- och ostberedning, mjölkundersökning, anordning af pasteurisering, undervisning i mejerihandtering, samt deltagande i de här nedan omförmälda smörprofningarne m. m. Derjemte har han varit sysselsatt med inhemtande af statistiska uppgifter om mejerihandteringen samt skötseln af mjölkkontrollanstalten.

Undervisning i mejeriskötsel har under perioden fortgått efter hufvudsakligen samma grunder som under nästföregående period. Den har varit afdelad i två årskurser med 4 elever i hvardera kursen och bestått i dels praktisk dels teoretisk undervisning. Den förra har meddelats vid olika mejerier inom länet, den senare, som lemnats af mejerikonsulenten, i Flen och sista året vid Sjösa mejeri. Första-års-eleverna hafva sasom mejeripigor deltagit i alla mejerigöromål samt någon tid i veckan erhållit undervisning i skrifning och räkning. Andra-års-eleverna hafva också vid respektive mejerier deltagit i alla mejerigöro-

mål, men derjemte genom mejerikonsulenten erhållit teoretisk undervisning i fem veckor. Samtliga elever hafva i allmänhet genast efter afslutad kurs erhållit platser. Lärokursen står under tillsyn af en särskild af Hushållningssällskapet tillsatt styrelse, som genom inspektioner underrättat sig om undervisningens gang och elevernas framsteg, hvilka sistnämnda prövas vid en efter kursens slut anordnad examen. Resultatet af undervisningen har och kunnat betecknas såsom mycket godt. För att öka tilloppet af lämpliga sökande har Hushållningssällskapet under år 1895 beslutit höja den till mejerieleverna utgående ersättningen, hvilken förut utgått med 25 kronor för ar, till 75 kronor för år.

Den med understöd af Hushållningssällskapet år 1889 inrättade *mjölkkontrollanstalten* i Flen öfvertogs från och med den 1 mars 1892 af Hushållningssällskapet och står under tillsyn af mejerikonsulenten. Den uppehålls dels genom afgifter för de verkställda profven, dels genom ett ärligt anslag från sällskapet å 425 kronor. De flesta profven göras medelst laktokrit och butyrometer, en del med användande af professor Soxhlets metod. Anstalten, hvars verksamhet betydligt ökats, anlitas numera icke allenast för undersökning af underhaltig mjölk utan äfven af mejerier, som betala mjölken efter fetthalt, och af ladugårdsegare, hvilka för ett noggrant urval af afvelsdjur önska upplysning om fetthalten hos sina kors mjölk. Antalet verkställda undersökningar utgjorde 15,881 år 1891, 15,904 år 1892, 15,140 år 1893, 25,500 år 1894 och 26,867 år 1895.

För mejerihandterings utveckling har Hushållningssällskapet vidare verkat genom bidrag till *utställningar* af mejerialster samt till de på senare åren anordnade *smörprofningarne*. Så lemnades år 1891 ett bidrag af 300 kronor till en i likhet med föregående år på föranstaltande af Vestra Sveriges hushållningssällskaps föreningsutskott igångsatt mejerieställning i Göteborg, hvari mejerikonsulenten deltog. År 1892 lemnades ett lika stort bidrag till den då anordnade utställningen, den 31 i ordningen; af da utdelade 19 pris för smör tillföll 4 utställare från länet och af 20 pris för ost 5 utställare från detta län. På hemställan af ofvannämnda föreningsutskott medgaf Hushållningssällskapet, att dess bidrag för år 1893 för en mejerieställning i Göteborg finge användas för en utställning af utslutande ost, hvarvid ett första pris tilldelades ett mejeri inom länet. Åren 1894 och 1895 har Hushållningssällskapet lemnat bidrag till af Kungl. Landtbruksstyrelsen anordnade ostutställningar i Stockholm. År 1893 väcktes inom sällskapet framställning om anordnande af särskilda smörutställningar för länet i ändamål att at mejeriegare och mejerister bereda tillfälle till inhemtande af noggrann kännedom om kvaliteten af dervid utställt smör och om de sannolika orsakerna till olika märkens skiljaktigheter samt om sättet för afhjelpande af förekommande smörfel. Sedan Hushållningssällskapet härtill beviljat anslag, höllos under år 1894 två utställningar af smör och ost i Katrineholm. Vid den första af dessa utställningar, afsedd utslutande för profning af smör, täflade 40 mejerier och närvaro 25 mejerskor, hvilka af statens mejerinstruktör grundligt undervisades rörande de utställda smörprofvens fel och förtjenster; vid den senare utställningen var jemväl ost föremål för täflan. Äfven år 1895 höllos på samma plats två liknande utställningar, i hvilka deltog, i den första 53 mejerier med 50 märken smör och 35 märken ost, och i den andra 40 mejerier med 38 märken

smör och 20 märken ost. Utställningarna bevisades, den första af 33 och den andra af 21 mejerier och mejerskor, hvilka med ledning af de utställda profven undervisades om de omständigheter, som kunde inverka på dessas kvalitet.

Sedan år 1893 periodiska smörprofningar blifvit anordnade i Malmö, till hvilka Hushållningssällskapet bidragit, under det att samtidigt dylika profningar bragts till stånd äfven i Göteborg, sammanslötos dessa från och med år 1894 till ett fullständigt samarbete, under benämning »Svenska smörprofningarna», hvilka fortfarande egde rum i Malmö och Göteborg och vid hvilka erforderliga upplysningar skulle meddelas om grunderna för de framställda profvens värde och tillverknings sätt. Till dessa smörprofningar, till hvilka för åren 1894 och 1895 utgått statsanslag med 10,000 kronor årligen, har äfven Hushållningssällskapet bidragit. Hufvudsyftet med dem är att genom noggrant kontrollerande af exportsmörets lämplighet därför i olika afseenden konsolidera och underlätta afsättningen af detsamma på världsmarknaden, särskildt den engelska. Dessa undersökningar hafva också omfattats med stort intresse. År 1894 deltog deri 248 mejerier, deraf 25 från Södermanlands län, och år 1895 284, hvaraf 24 från länet.

Till bevis om *mejerihandteringens utveckling* i länet under perioden meddelas följande, ur de af mejerikonsulenten årligen insamlade statistiska uppgifterna gjorda sammandrag:

År.	Antal mejerier.	Invägd och inmätt oskummad mjölk. Kilogram.	Tillverkad smör. Kilogram.	Tillverkad ost.		
				Helfet.	Halffet.	Skum- mjölkost.
				Kg.	Kg.	Kg.
1891	132	50,685,813	1,723,252	19,549	33,321	741,883
1892	142	55,225,703	1,912,025	21,881	43,116	819,181
1893	154	58,766,191	1,958,367	22,545	135,754	804,839
1894	145	65,352,712	2,273,311	39,104	230,926	763,246
1895	135	68,242,570	2,275,239	68,519	226,662	773,301

Af denna tabell framgår nogsamt den utveckling, mejeriväsendet vunnit. Att antalet mejerier minskats, samtidigt med att mejeriernas sammanlagda tillverkningsvärde ökats, har sin grund deri, att flere mejeriegare funnit med sin fördel mera förenligt att sälja mjölken till Stockholm eller till närbelägna större mejerier, hvilket föranledt, att åtskilliga smärre mejerier nedlagts. Uppenbart är ock, att mejerihandteringens koncentration till större, bättre skötta och med större resurser försedda mejerier är en förmån och att alltså mejeriernas minskning genom upphörande af några obetydligare mejerier är en utveckling framåt. Med tillämpning af den utaf Kungl. Landtbruksstyrelsen uppställda klassifikationen voro de vid 1895 års slut befintliga mejerierna i anseende till behandlingsmetoderna: 99 separators- (deraf 3 radiators- och 1 extraktors-), 34 is- och 2 ostmejerier, samt i fråga om egendoms- och öfriga förhållanden 4 kombinerade bolags- och uppköpsmejerier, 3 andelsmejerier, 36 herrgårdsmejerier och 92 uppköpsmejerier.

I detta sammanhang torde ock förtjena omnämnas, att i Eskilstuna under perioden anlagts en mesostfabrik, som under år 1895 tillverkade 100,090 kilogram mesost med ett angifvet värde af 40,600 kronor.

I sin årsberättelse för år 1895 yttrar mejerikonsulenten följande, som må här anföras sasom bevis på boskapsskötselns och mejerihandteringens allmänna ståndpunkt i länet: »Landtmannens intresse och omtanke har fortfarande koncentrerats mest omkring boskapsskötseln, hvilket framgår deraf, att såväl mjölk-mängden vid mejerierna ökats, som ock mera gjorts för att ändamålsenligt sköta och utfodra boskapen. Sålunda börja äfven egarne af mindre hemman att mera allmänt inse vigten af att anordna ljusa och luftiga ladugårdar, att vid pålägg af bruksdjur taga mera hänsyn till härstamningen och att uppföda sina påläggsdjur bättre, samt äfven förse sina mjölkdjur med ett kraftigare foder, hvaraf bättre mjölkproduktion kan vinnas. Att mycket härvid återstår att göra inser ju en hvar, men man må dock kunna hoppas, att en god början är gjord, som skall blifva en värdefull hjälp för våra mindre jordbrukare». Han nämner vidare, att större omsorg användes på väljandet af ändamålsenliga foderämnen, bland hvilka s. k. ensilage alltmera kommit till användning, att mycket göres för att förbättra mejeriproduktionernas kvalitet och att särskildt pasteurisering af helmjölken före separeringen eller af grädden vinner allt större utsträckning, hvilket ock kan sägas om användningen af renkultur vid gräddans syring. »Denna ändamålsenligare behandling af grädden, liksom äfven bättre skötsel af smöret, har haft till följd såväl en i allmänhet finare kvalitet som ock en lägre vattenhalt i smöret. För osttillverkningen finnes, klagar han deremot, både betydligt mindre skicklighet hos tillverkarna och i allmänhet mindre intresse hos mejeriegarna. Dock torde det vara att hoppas, att de åtgärder till förbättring häruti, Hushållningssällskapet under de senare åren vidtagit, skola bära frukt.

Smörprisen hafva under perioden delvis varit mycket laga. Här nedan lemnas en sammanställning af medelprisen pr månad och år enligt Köpenhamns notering, i öre pr kilogram:

Månad.	År 1891. öre.	År 1892. öre.	År 1893. öre.	År 1894. öre.	År 1895. öre.
Januari	204.8	224	194.6	191	202
Februari	195.5	215	181.5	183	185.5
Mars	208	206.4	180	178.4	172
April	182.8	180	168	163.5	164.5
Maj	156.5	180	153	146	158.4
Juni	156	168	167.2	139.5	148
Juli	168.8	171	190	142	167
Augusti	175.5	171	190.4	151.6	174.8
September	190.5	193.6	208	167	190
Oktober	213.6	218.5	203	172	218.8
November	217	215	211.2	218	197
December	228	205.6	191	198	192
Medelpris pr år	191.4	195.7	186.5	170.8	180.8

Närmast med anledning af de förluster, med hvilka de mycket fluktuerande och sjunkande smörprisen år 1894 hotade mejerinäringen, bildades med ändamål att verka för mejerihandteringens förkofran på ett sammanträde i Katrineholm den 22 december 1894 »Södermanlands läns mejeriedkareförening». Enligt stadgarne angifver den såsom hufvudsakliga föremål för sitt arbete: att a) befrämja tankeutbyte och samarbete emellan mejerihandteringens idkare; b) befrämja tillämpningen af en tidsenlig och rättvis betalningsgrund för mjölken; c) befrämja sammanslutning

i och för gemensamma uppköp af kraftfoderämnen och mejeriu-
tensilier; samt d) i öfrigt, och särskildt beträffande afsättningen
af smör och ost, underlätta vilkoren för mejerihandlingens för-
månliga bedrivande och verka för dess sunda utveckling». För-
eningen, hvars angelägenheter handhafvas af en styrelse af 5
personer, räknade vid 1895 års slut ett 80-tal ledamöter. Den
höll under år 1895 tre talrikt besökta sammanträden, hvarvid
många för mejerihandlingen viktiga frågor diskuterades och
flere för föreningsmedlemmarna nyttiga åtgärder vidtogos. Bland
de viktiga frågor, för hvilkas lösning föreningen arbetat, må näm-
nas, att år 1894 under den oreda, som då rådde i smörmark-
naden, densamma sökte få till stånd en utredning, om det kunde
vara fördelaktigt för föreningsmedlemmarna att utan mellanhand
exportera sitt smör direkt på England, hvaraf resultatet emel-
lertid blef, att en försäljning utan mellanhand icke hade utsigt
att lyckas. Lika litet visade det sig möjligt att genomföra ett
förslag att anställa en kommissionär för föreningen i Göteborg,
hvilket skolat medföra allt för dryga provisionskostnader. Ett
försök att genom Kungl. Landtbruksstyrelsen erhålla tätare och
mera verksamma uppgifter om det svenska smörets marknads-
värde i England ledde ej heller till något resultat. Deremot har
på föreningens initiativ Svenska mejerikonstentföreningen med-
gifvit att offentliggöra sina prisuppgifter å smör en gång i veckan,
i stället för såsom förut en gång i månaden.

Särskildt har föreningen arbetat för utverkande af billigare
fraktkostnader för smör på jernvägarne. För befraktningen af
sitt smör måste nämligen länets mejeriidkare hafva anställd en
speditör, bosatt i Katrineholm, till hvilken smöret såsom stycke-
gods sändes från de särskilda mejerierna och hvilken verkställer
omlastning af smöret och försänder det i vagnslaster till export-
hamnarne; denne speditör ombesörjer äfven vagnarnes afkyllning
och utdebiterar kostnaden härför i förhållande till den kvantitet
smör, som för hvarje mejeri blifvit befraktad. Att detta be-
fraktningssätt skall betydligt fördyra transporten, ligger för öppen
dag; men å andra sidan finnes icke annan möjlighet, för att
mejeriidkarne må få åtnjuta den billigare frakttaxa mellan afsändnings-
och destinationsorten, som tillkommer vagnslastgods. För
att åstadkomma lindring häri ingick mejeriidkareföreningen i
början af år 1895 till Kungl. Jernvägsstyrelsen med anhållan, att
till statens jernvägar såsom styckegods inlemnadt exportsmör
måtte genom dess försorg expedieras från afsändningsstationen i
afkyld vagn och åtnjuta den fraktlindring, som tillkommer vagns-
lastgods. Sedan äfven länets hushållningssällskap på föreningens
föranledande gjort en framställning i enahanda syfte, svarade
Kungl. Jernvägsstyrelsen i december 1895, att den hos Kungl.
Maj:t föreslagit vissa ändringar i klassifikationen för artikeln
smör, hvarigenom begäran om fraktlindring kunde anses i någon
mån tillgodosedd, men att deremot framställningen om fraktens
beräkning såsom för vagnslastgods ända från afsändningsstationen,
äfven om det ej utgjorde hel vagnslast, icke kunde i vidare
mån bifallas, än att exportsmör, som från hvarandra närbelägna
stationer i mindre partier försändes från flere afsändare till en
emottagare, finge fraktdebiteras såsom vagnslastgods efter sam-
manlagda vägten, såvidt den uppginge till ett visst minimum.
Någon effektiv lättnad erhöles dock icke härigenom, utan trans-
porten fortgår på det gamla sättet, hvarvid dock vissa ganska
afsevärda lättnader kunnat af föreningen utverkas. Om leverans
af mejeriu- och smör, oljor, remmar m. m. för billigare pris till

föreningsmedlemmar är ock aftal träffadt med tvenne firmor, af
hvilken förmån flere medlemmar begagnat sig. Resultatet af
föreningens verksamhet under den jämförelsevis korta tiden af
dess tillvaro är alltså billigare fraktafgifter för smöret samt
billigare pris och betalningsvilkor för mejeriu- och dylikt.
jennare och högre pris för smör och mindre undervigt än förr.
Samarbetet och tankeutbytet mellan ett större antal intresserade
har nog ock sin nytta med sig i andra riktningar, om ock icke
något bestämdt resultat i detta afseende kan angifvas.

För *hästafvelns* förbättring har under perioden utvecklast
en kraftig verksamhet. De med anslag af statsmedel samt från
Hushållningssällskapet och Landstinget anordnade premieringarne
hafva under perioden fortgått efter ungefär enahanda plan som
förut; sedan efter år 1892 Landstingets bidrag upphört, höjdes
för de följande åren Hushållningssällskapets anslag, på det att
premieringarne icke måtte behöfva inskränkas af brist på pä-
räkneliga tillgångar. Här meddelas en uppgift *å de prisbelönade
djurens antal*:

År.	Hingstar.	Stoföl.	Unghästar.	Summa.
1891	18	55	58	131
1892	23	57	39	119
1893	18	62	52	132
1894	18	48	41	110
1895	18	48	59	125

Den 1 december 1891 beslöt Hushållningssällskapet att för
åren 1892—1894 anvisa ett arligt anslag till främjande af häst-
kulturens utveckling i länet å 2,000 kronor, hvilket skulle ställas
till disposition af en utaf förvaltningsutskottet tillsatt sakkunnig
komité. Denna *komité för hästafvelns främjande inom länet*
tillsattes i början af år 1892, bestående af fem personer, och
erhöll sin instruktion den 26 mars samma år. Den har, sedan
Hushållningssällskapet förnyat sitt anslag, fortsatt sitt arbete
under hela perioden och framkallat en liflig verksamhet för an-
skaffande inom länet af en god häststam. Främst har det der-
vid gällt att främja anskaffandet af goda afvelshingstar, hvilket
komitén sökt främja genom understödjande och lifvande af hus-
hållningssällskapets intresse därför, under medverkan af Hushåll-
ningssällskapet genom räntefria lån. Vidare hafva åtgärder vid-
tagits för uppläggande af en stambok öfver godkända afvelsoljur,
af hvilken stambok, sedan 26 hingstar, deraf 5 ädla och 21 kall-
blodiga, samt 33 ston, deraf 11 ädla och 22 kallblodiga, god-
känts till införande i densamma, vid 1895 års slut var afsedd
att tryckas en första upplaga. Komitén har årligen besigtigat
de af densamma godkända hingstarna, åtföljt statens premierings-
nämnd på dess resor genom länet och dervid i ganska stort an-
tal utdelat frisedlar för betäckning för deraf förtjenta moderston.
Den har derjemte egnat särskild uppsigt åt utbredande af en
bättre insigt i hofbeslag, för hvilket ändamål Hushållningssäll-
skapet derjemte år 1893 lemnade ett särskildt anslag. Med
användande af detta anordnade komitén åren 1894 och 1895 i
sex af länets veterinärdistrikt teoretiska och praktiska lärokurser
i hofbeslag under ledning af distriktsveterinärerna. I dessa
kurser undervisades 1894 37 och 1895 36 elever; och hafva
veterinärerna i allmänhet vitsordat elevernas intresse och lär-
aktighet samt i förhållande till den korta lärotiden, 6 dagar,
vunna nöjaktiga insigter. Vid det år 1894 hållna landtbruks-

mötet i Nyköping föranstaltades för samma ändamål en täflan i hästskoning.

Vid samma möte gafs ock å ett af komitén föranleddt sammanträde uppslag till bildande af hästafvelsföreningar inom de särskilda hushållningssällskapen. Dessa föreningar, hvilka sedermera kommit till stånd inom de flesta gillena, skola enligt sina stadgar, hvilka blifvit af utsedde komiterade gemensamt utarbetade, hafva till hufvudsaklig uppgift att »anskaffa, hvar för sitt område, tillräckligt antal kallblodiga afvelsdjur, företrädesvis hingstar, och i samråd med komitén för hästafvelns främjande söka från statens hingstdepoter eller på annat sätt fylla behovet af ädla hingstar; att genom föredrag, täffingar eller annorledes höja intresset för hästafveln och särskildt för sto- och afvelsmaterielets tillvaratagande och förbättring samt sprida kunskap om grunderna för en rationel hästafvel och uppfödning; äfvensom att i allmänhet samverka med den ofvan nämnda komitén och befordra sådana åtgärder för hästafvelns höjande, som af densamma vidtagas». Dessa föreningar hafva väsentligen medverkat till befrämjande af ett lifligt intresse för hästafveln inom hushållningssällskapen.

Den af Hushållningssällskapet redan förut bildade fond för räntefria amorteringslån för *inköp af hingstar och stoföl* höjdes år 1892 från 15,000 till 34,400 kronor och år 1894 ytterligare till 50,000 kronor. Från densamma utlemnades år 1891 två lån å tillhoppa 5,450 kronor, år 1893 lån å 6,000 kronor, år 1894 å 16,500 kronor och år 1895 å 15,670 kronor.

Väsentligen med bidrag från denna fond och, de senare åren, under liflig medverkan af de nybildade hästafvelsföreningarna hafva inom de särskilda hushållningssällskapen kraftiga åtgärder vidtagits särskildt för erhållande af en lämplig stam af arbetshästar. Så inköptes under år 1892 af Oppunda gille 2 och af Rekarne gille 1 hingst af percheronras, hvilka dock, ehuru afkomman varit lofvande, varit mindre anlitade. År 1893 inköptes af Villättinge gille 1 hingst af norsk ras och af Åkers och Selebo gille 3 af ardenneras. År 1894 förvärfvades af Rönö gille 1 hingst och af Daga gille 2 hingstar, samtliga ardenner, samt år 1895 af Jönåkers och Oppunda gillena hvarjdera 1 och af Rekarne gille 2 dylika. Derjemte har en del gillena medverkat till inköp för föreningsmedlemmarnas räkning af afvelsston, hvarförutom äfven enskilde jordegare anskaffat afvelshingstar, hvilka mot afgift upplåtits till allmänheten, och från Strömsholms hingstdepot under gillenas medverkan utsända hingstar varit för betäckning utstationerade på skilda platser i länet.

Förutom de *hästmarknader*, som redan förut varit anordnade vid Eskilstuna i april och september månader hvarje år, hafva från och med år 1894 dylika marknader hållits vid Gnesta första helgfria tisdagen i april och oktober månader hvarje år. Sedan nämligen Daga hushållningssällskapet fått ett anslag af 2,500 kronor för anordnande vid Gnesta af en hästmarknadsplats och därför på 10 år arrenderat ett lämpligt område vid Gnesta, meddelade Kungl. Kommerskollegium den 28 september 1893 tillstånd till dylika marknaders hållande. Å båda hallen har omsättningen af hästar varit ganska stor.

Rörande utvecklingen i allmänhet af hästafveln inom länet yttra komiterade för hästafvelns befrämjande i sin berättelse för år 1895, att beträffande de kallblodiga hästarna länets hästafvel obestriddligt gått afsevärdt framåt, synnerligast i länets norra del, der i Rekarne och Selebo härad den jemnaste och vackraste sto-

stammen förefunnes. Hvad deremot anginge de ädla hästarna hade ingenstädes vid premieringsställena kunnat spåras en stam af goda ston, lämpliga att grundlägga en ädel hästafvel, ehuru enskilda exemplar af sådana väl förekommit. Det torde dock vara otvifvelaktigt, att särskildt vid de större herrgårdarne finnes mångt ädelt sto, som borde tillvaratagas som afvelsdjur. Men deremot saknas inom länet någon för betäckning tillgänglig fullblodshingst af god klass.

Om *fårskötseln* gäller enahanda omdöme, som uttalades i nästföregående femårsberättelse, eller att densamma visat tillbakagång. Antalet får har, såsom af den här ofvan intagna tabellen framgår, betydligt minskats. På några större egendomar bedrifves visserligen en rationel fårskötsel och statens undervisare i dylik skötsel har årligen besökt och inspekterat: åren 1891 och 1892 18, år 1893 16 och åren 1894 och 1895 13 schäferier. Men på de mindre egendomarne råder stor likgiltighet för fårafveln och anledning finnes för närvarande icke till någon ändring härutinnan.

Deremot har *svinafveln* gått icke obetydligt framåt. Å de större egendomarne och vid sådana mejerier, der osttillverkning icke idkas, har intresset för denna gren af husdjurskötseln lifligt framträd. I anledning af den större vikt, som frågan om ett rationellt ordnande af denna näring vunnit, och då i allt fall afveln inom länet visat sig icke kunna förse dess landbrukare med tillräcklig mängd af ungsvin, utan sådana fortfarande i stor mängd infördes från de sydliga delarne af landet, i synnerhet Skåne, väcktes hos Hushållningssällskapet förslag om åtgärders vidtagande för att söka afhjelpa denna brist. En komité tillsattes och i enlighet med dess förslag lemnades anslag dels till pris för en lättfattlig afhandling »huru en mindre jordbrukare skulle kunna med utsigt till vinst anordna uppfödning af svin», hvilken derefter trycktes och spriddes, och dels för vidtagande genom hushållningssällskapen af lämpliga åtgärder till svinafvelns höjande. Med användande af dessa anslag hafva de särskilda gillena åren 1894 och 1895 inköpt ornar och sogrisar af ras, hvilka dels vid auktioner afyttrats till personer, boende inom gillesområdena, dels uppstålts på olika platser till allmänt begagnande mot fastställd afgift, hvaraf gillet guldit en del. Derjemte hafva äfven inom en del gillena anordnats premieringar af modersuggor. De afvelsgrisar, som företrädesvis användas, äro af yorkshire-, tamworth-, poland- och chinaraserna. Obestriddligt är, att svinafveln under perioden gått ej obetydligt framåt. Detta visar sig i svinstammens förut omförmålda tillväxt samt deri, att införseln af s. k. skånska grisar minskats och priset på dem sjunkit. Men å andra sidan hafva de mindre jordbrukarne i allmänhet icke visat något intresse för svinafveln; de hålla ej flere svin, än som behöfvas för tillgodogörande af köksaffallet. Det år 1895 inträdda stora prislest på fläsk har nog också inverkat hämmande på svinkulturen.

Den förutvarande indelningen af länet i 7 *veterinärdistrikt*, med stationer för veterinärerna i Nyköping, Björkvik, Katrineholm, Malmköping, Gnesta, Eskilstuna och Mariefred, hvilken enligt Landstingets och Hushållningssällskapets sammanstående beslut af år 1888 skulle gälla till och med år 1893, återupplifvades och förnyades sistnämnda år för åren 1894—1898 endast med den skilnaden, att Stigtomta socken öfverflyttades från Nyköpings till Björkviks veterinärdistrikt och Husby-Oppunda socken åter från Björkviks till Nyköpings distrikt;

och skedde ej heller någon förändring i veterinärernas af Lands-tinget och Hushållningssällskapet utgående löneförmåner. I sammanhang dermed bestämdes, att deras verksamhet skulle öfvervakas af en för hvarje distrikt utsedd nämnd af tre personer. Förutom dessa distriktsveterinärer har veterinärpraktik utöfvats dels af den utaf staten tillsatte länsveterinären, som varit bosatt i Nyköping, och dels af privatveterinärer i Flen, Strengnäs och Vingåker. Behovvet af veterinärkrafter har ock blifvit allt större i samma mån, som den stora allmänheten kommer till en mångenstädes ännu saknad insigt om fördelen för kreatursegaren att vid förefallande sjukdomsfall bland hans husdjur söka hjälp af legitimerad veterinär hellre än att anlita okunniga quacksalvare.

Från *smittosamma sjukdomar* bland husdjuren har länet under perioden varit nästan alldeles befriadt. Endast sporadiska och snart öfvergående fall af mjeltbrand hafva inträffat, år 1891 vid Leby i Julita socken och gården Bylaget under Tynnelsö i Öfver-Selö socken, år 1894 vid Norrtuna i Kattnäs socken samt år 1895 vid Vik i Vadsbro socken, vid den ofvannämnda gården Bylaget, vid Röhl i Dunkers socken och vid Långdunker i Hyltinge socken.

Genom anställda tuberkulinundersökningar har det visat sig, att tuberkulosen i ganska hög grad är tillfinnandes bland kreatursbesättningarna i länet. Frågan om ett verksamt motarbete af denna farliga smitta måste också anses såsom en af de viktigaste frågorna inom den svenska husdjurskötseln. Såsom framgår af ofvanstående skildring öfver nötboskapsskötseln inom länet under perioden, hafva nog icke heller åtgärder saknats från Hushållningssällskapets sida i syfte att komma till klarhet härutinnan. Men ännu kan någon enighet om bästa sättet till sjukdomens bekämpande icke anses vunnit; och kraftiga mått och steg erfordras för att komma till ett tillfredsställande resultat i detta afseende.

C) **Jordbrukets binärings.** Hvad härvid först angår *trädgårdsskötseln* torde kunna sägas, att, om än dess betydelse såsom binäring till jordbruket icke är så synnerligen stor, intresset för densamma gått framåt äfven hos de mindre jordbrukarne. Här- till hafva medverkat dels Hushållningssällskapets åtgöranden, hvilket under perioden fortfarande haft anstälde två aflönade länsträdgårdsmästare, dels åtskilliga af hushållningssjullenas intresse och uppoffringar och dels slutligen enskilda större jord- egares bemödanden, hvilka hos torpare och underhafvande låtit utplantera fruktträd och bärbuskar. Äfven den smak och håg för planteringar vid hemmen, som den vid folkskolorna lemnade undervisningen i trädgårdsskötsel utom allt tvifvel fört med sig, har nog äfven i sin mån verkat godt uti ifrågavarande hän- seende. Å många bondgårdar, särdeles der nya boningshus blif- vit uppförda eller äldre restaurerade, hafva trädgård och plan- teringar med tillhjälp af sakkunnigt biträde blifvit anlagda. Såsom bevis på det intresse, som egnas åt denna sak, meddelas här en uppgift på länsträdgårdsmästarnes förrättningar under hvar och ett år af perioden:

År.	Reqvirenter.	Förrättningsdagar.
1891	122	207½
1892	181	285½
1893	216	312½
1894	191	292
1895	199	259

K. Majsts Befallningshafvandes femårsberättelse 1891—1895. Södermanlands län.

Skolträdgårdarnes antal vid periodens slut uppgick i Ny- köpings fögderi till 40, i Vingåkers till 49, i Rekarne till 22 och i Gripsholms fögderi till 29.

Någon försäljning i större skala af trädgårdsalster till andra platser har egentligen egt rum endast från herregårdarne i Mälär- trakterna till Stockholm. Värdet af denna utförsel torde uppgå till jemförelsevis ganska betydande belopp, men uppgifter derom saknas; den behållna vinsten torde dock icke i allmänhet vara så synnerligen stor. Hvad länet i öfrigt angår finnas nog flere- städes vid de större egendomarne med stor omsorg skötta träd- gårdar, från hvilka äfven säljes ej så obetydligt med trädgård- alster, men vinsten deraf torde i allmänhet ej vara större, än som betäcker utgifterna för trädgårdarnes skötsel och för det egna behovets tillgodoseende. Såsom inom länet i sitt slag egendomligt må nämnas, att vid Hörningsholm i Mörkö socken under de sista åren anlagts en sparrisodling i större skala, upp- tagande för närvarande 1 tunnland, men afsedd att så småningom utvidgas till 2 tunnland. Från denna odling har skördats i medeltal under värdifningen omkring 2,000 stycken sparris per dag och under vinterdrifningen 500 à 1,000 stycken i veckan. Afverkningen har sålts på Stockholm och i allmänhet betingat ganska höga pris.

Den förr inom Vestra Vingåkers och Österåkers socknar all- mänt idkade *humleodlingen* har numera nästan helt och hållet upphört.

Efter en längre tids uppehåll återupptog Hushållningssäll- skapets år 1893 sina bemödanden att höja *biskötseln* ur dess för- fall. Förmedelst ett af sällskapet beviljad årsanslag af 800 kronor anordnades en biskötareskola vid Blommenhof utanför Nyköping, i hvilken undervisats år 1893 22 elever, år 1894 12 och år 1895 5 elever, fördelade i två kurser hvarje år, utom det sista, då ingen sökande till den andra kursen anmält sig. Der- jemte har den antagne läraren genom afgiftsfria föredrag på olika platser och genom meddelande af råd och anvisningar åt enskilda biodlare verkat för spridande af insigter i denna hus- hållsgren. Då Hushållningssällskapets uppoffringar för biefvelns höjande visat sig temligen resultatlösa och icke förmått fram- kalla något mera märkbart intresse för denna näring, har säll- skapets anslag med 1895 års slut indragits.

För *fiskerihandterings* befrämjande har under perioden af Hushållningssällskapet, afskräckt genom resultatlösheten af de för denna sak förut gjorda uppoffringarne, intet anslag eller an- nat understöd blifvit lemnadt. Hvad länets insjöar och ström- mar i allmänhet angår bedrifves fiske hufvudsakligen endast till husbehof. Det antal personer, som dermed sysselsätta sig, upp- gifves för Vingåkers fögderi till 56, för Rekarne fögderi till 27 och för Gripsholms fögderi till omkring 25. De flesta af dessa äro anstälde såsom aflönade fiskare eller fiskearrendatorer på de större egendomarne, de enda der fiske ordentligt drifves. Fran Nyköpings fögderi föreligga inga personaluppgifter, men fiskarens antal är nog inom detta fögderi, som omfattar hela Östersjö- kusten, vida större än inom länets öfriga fögderier.

Ett undantag från ofvanstående omdöme, att fisket drifves endast till husbehof, utgör strömmingsfisket i skärgården samt kräftfisket i sjön Hjelmaren. Att uppgöra någon statistik öfver fisket, vare sig det ena eller andra slaget, är mycket svårt; alla förarbeten saknas dertill och äro väl ej heller lätta att åstad- komma. Men enligt de beräkningar, som gjorts, torde värdet af

strömmingsfisket vid länets Östersjökust uppgått i medeltal till omkring 17,000 kronor årligen med en ungefärlig fångst i Jön-åkers härad af 100 tunnor, inom Rönö härad af 9,300 valar och i Hölebo härad af 50,000 kilogram. Största strömmingsfisket bedrivs i Bråviken, dels med isnot, dels med skötar. Då hafvet är isbelagdt användes den förra metoden; 40 personer med 3 notar, tillhöriga inom Tunabergs socken boende fiskare, äro dermed årligen sysselsatta; hvarje not torde få antagas vara i verksamhet 50 å 60 dagar hvarje vinter. Fångsten plägar utgöra 4- å 500 kilogram per dag och försäljes genast å isen till uppköpare för 3 å 4 öre per kilogram. 20- å 30,000 kilogram per not anses gifva samtliga notdragarne i vinst för hvarje vinter 1,800 å 3,000 kronor. Skötningen eger rum morgnar och qvällar, då hafvet icke är isbelagdt, af måhända 40 å 50 personer utmed hela Bråviksstranden inom länet. Att ens tillnärmelsevis angifva mängden af med skötar fångad strömming låter sig ej göra; detta slag af fiske användes mest såsom husbehofs-fiske.

Kräftfisket i Hjelmaren bedrivs mest inom Julita, Öja och Vestermo socknar, delvis äfven inom Vestra Vingåker och Österåker. Värdet af fångsten uppskattas till omkring 40,000 kronor, hvori dock äfven torde ingå värdet af annan i nämnda sjö upptagen fisk. Större delen af fångsten exporteras, deraf ej obetydligt till utlandet. I anseende till den vikt, denna näring eger och, rationellt bedrifven, ytterligare kan komma att få, har myndigheternas uppmärksamhet särskildt varit fäst på densamma i ändamål att betrygga dess framtida bestånd. Genom Konungens Befallningshafvandes i Örebro, Vestmanlands och Södermanlands län gemensamma utslag den 20 oktober 1892 fastställdes de nya stadganden för kräftfångsten i sjön Hjelmaren, för hvilka, på sätt i nästföregående femårsberättelse omnämnes, förarbeten pågått alltsedan 1890. Härigenom har förbudstiden mot kräftfångst utsträckt äfven till maj månad, så att den nu omfattar månaderna maj—juli, hvarjemte stadgats, att kräftor, som hålla i längd mindre än 9 centimeter från pannhornets spets till slutet af stjertfenan, ej må fångas, utan skola genast åter utsläppas. Dessutom har fiske vid bloss eller med draghåf (»garne») m. fl. kräftorna utöfande fångstsätt förbjudits och föreskrifter meddelats angående beskaffenheten af de burar, som för kräftfångst må begagnas. Stadgarne genomfördes delvis under ett lifligt motstånd från fiskarebefolkningen, som i detta fall ej ville eller kunde inse sitt eget bästa; efter anförda besvär blefvo de emellertid fastställda af Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 25 maj 1894. Det uppgifves, att de meddelade föreskrifterna, särskildt förbudet mot fångst af kräftor under en viss storlek, redan visat sig välgörande deruti, att kräftorna i Hjelmaren nu äro något större än förr. Den befarade minskningen i intægten af kräftfisket lär ej heller försports, snarare tvärtom, då de saluhållna kräftornas med storleken ökade begärlighet och högre försäljningspris uppväga minskningen i antal. Det ifrågasattes redan, huruvida ej en fortgång på den genom de sista föreskrifterna inslagna vägen förmedelst ytterligare utsträckning af förbudstiden och höjning af storleken å de kräftor, som må fångas, skulle lända kräftfisket till förmån.

För öfvervakande af de nya stadgarnes efterlefnad visade det sig emellertid nödvändigt att erhålla en mera effektiv tillsyn, än som kunde derät egnas af kronobetjeningen och de af kommunerna utsedde fiskertillsyningsmännen, hvilka sistnämnde i allmänhet icke alls fullgjorde sitt uppdrag. I anledning häraf

meddelade Konungens Befallningshafvande den 8 maj 1894 förordnande för extra jägmästaren C. F. Lindskog, hvilken förut innehade enahanda uppdrag inom Örebro län, att under ett år från den 10 maj 1894 såsom öfveruppsyningsman utöfva tillsyn öfver fiskets bedrivande och fiskeriförfattningarnes behöriga efterlefnad i de inom Södermanlands län belägna delar af Hjelmaren. För detta uppdrag, som sedermera förnyades på ytterligare ett år, erhöLL Lindskog ersättning genom medel, som, besparade af äldre anslag till fiskets befrämjande, funnos till Länsstyrelsens disposition. Den sålunda förordnade tillsyningsmannen har sedermera utöfvat en ganska omfattande verksamhet; ensamt under år 1895 gjorde han 66 beslag å olaga kräftburar, uppgående till ett antal af 2,073 stycken, samt utförde 68 åtal, af hvilka 64 ledde till de åtalades sakfallande. Också hafva förhållandena sedermera, enligt hvad det meddelas, blifvit vida bättre.

För att upphjelpa fiskerihandteringen i länet ur det lägervall, hvori den under senare tider i allmänhet råkat, väcktes år 1895 förslag inom Hushållningssällskapet att ånyo vidtaga åtgärder i nämnda syfte och vid sitt årssammanträde den 2 december 1895 beslöt sällskapet, att för hvardera af åren 1896 och 1897 bevilja ett förslagsanslag å 1,500 kronor för anställande af två fiskeriföretillsyningsmän och undervisare i fiske, en för salt-sjöfisket och en för insjöfisket, samt att söka utverka statsbidrag åt länet på enahanda belopp. Sådant bidrag har ock sedermera erhållits, men den vidare utvecklingen af detta ärende faller under nästa femårsperiod.

Samtidigt med de här ofvan omförmälda stadgarne angående kräftfångst i Hjelmaren meddelades af Konungens Befallningshafvande i de tre Hjelmarelänerna äfven i vissa delar förändrade föreskrifter i fråga om det öfriga fisket i sagde sjö, genom hvilka dels tiden för notdragning något inskränktes, dels ock strängare bestämmelser träffades i afseende å fisknets beskaffenhet m. m.

Sedan fråga blifvit väckt om förändrade föreskrifter rörande fisket i de inom länet belägna delar af Östersjön och dess vikar samt denna fråga behandlats vid ett ganska talrikt besökt sammanträde inför Konungens Befallningshafvande med intressenter i saltsjöfisket, utfärdade Konungens Befallningshafvande den 25 oktober 1894 förnyade stadgar rörande detta fiske, innefattande mera bestämda och noggranna bestämmelser än de förut i detta hänseende gällande.

Slutligen må här i fråga om fisket nämnas, att enligt uppgift från Hölebo härad *lax* en och annan gång fångats i den yttre skärgården. Men detta fiske, som måhända kunde blifva ganska lönande, om det bedrefves mera allmänt, omfattas icke med något intresse, hvartill orsaken förnämligast torde vara att söka i bristen på tjenlig redskap samt i bristande insigt om fiskets rätta bedrivande.

Det meddelas äfven att antalet *sålar* i den yttre skärgården är ganska stort och att de göra rätt mycken skada, särskildt på de ställen, der laxfiske utöfvas. Någon sälfångst bedrivs dock ej; endast lotsarne i Oxelösund sägas under sina färder till och ifrån Häfringe fyr en och annan gång jaga dessa djur.

För *hemslöjdens* utveckling hafva bemödandena under perioden fortsatts. Den af Landstinget och Hushållningssällskapet gemensamt tillsatta slöjdnämnden har, med anslag från Landstinget å 5,000 kronor, från Hushållningssällskapet å 2,000 kronor och från staten å 850 kronor, eller tillhopa 7,850 kronor årligen, under hela perioden fortsatt sin verksamhet. Denna har

förnämligast gått ut på att tillgodose den pedagogiska slöjden i länets skolor, för hvilket ändamål den öfvervakat undervisningen i de redan anordnade skolorna genom nämndens ledamöter och särskilda slöjdbud samt verkat för lärares utbildning för bedrivande af en planmessig pedagogisk undervisning i slöjd, så att lärjungarne, jemte det att de få lära sig rätt begagna olika slöjdverktyg, bibringas håg och anlag för ett noggrant utförande af de arbeten, som blifvit dem förelagda. I detta syfte har nämnden årligen föranstaltat om inspektioner af undervisningen i slöjdskolorna dels genom en af Kungl. Landtbruksstyrelsen förordnad inspektör och dels genom af nämnden förordnade slöjdinspektörer eller -inspektriser. Vidare hafva under 1891 och 1892 varit anordnade s. k. instruktionsmöten för lärarinnor i qvinlig slöjd, der en antagen slöjdinstruktis meddelat ett ganska stort antal lärarinnor praktisk handledning i slöjdundervisning, hvarjemte för astadkommande af enahanda undervisning vid länets seminarium för småskolelärarinnor i Malmköping derstädes under alla åren varit anställd en af nämnden aföfnad lärarinna i qvinlig slöjd. Af de i gosslöjdskolorna anställda lärare och lärarinnor har genom utdelade stipendier hvarje år 8 å 10 beredts tillfälle att deltaga i en undervisningskurs vid Nääs slöjdlärareseminarium. Antalet *slöjdskolor* och derstädes undervisade barn vid början af hvarvt och ett år af perioden framgår af följande tabell:

År.	Gosskolor.		Flickskolor.	
	Antal.	Undervisade barn.	Antal.	Undervisade barn.
1891	86	1,711	120	3,150
1892	92	1,758	127	3,310
1893	95	1,846	134	3,499
1894	94	1,892	133	3,672
1895	105	2,087	136	3,848

I statsbidrag till slöjdskolorna hafva utbetalts: år 1891 6,525 kr., år 1892 6,600 kr., år 1893 7,350 kr., år 1894 8,025 kr. och år 1895 8,475 kr.

De af nämnden utbetalda anslagen till slöjdskolorna hafva utgått med 30 kr. till goss- och 25 kr. till flickskola alla åren utom år 1895, då anslaget till gosskolorna äfven nedsattes till 25 kr. Säsom bevis om det sätt, hvarpå undervisningen är an-

ordnad, må anföras, att i Nyköpings slöjdskola för gossar undervisningen uppehåles af tre bland folkskolans lärare, hvilka hvar för sig undervisa 12 timmar i veckan så länge skolterminen varar; eleverna äro indelade i 9 grupper med minst 15 barn i hvarje grupp; hvar och en af lärarne har således att undervisa 3 slöjdgrupper och hvarje grupp erhåller 4 timmars undervisning i veckan; undervisningen omfattar snickeri, svarfning, träsnideri och stälträdsarbeten. I slöjdskolan för flickor undervisas alla till flickskolan hörande barn i sömnad, stickning, stoppning och annan enklare fruntimmersslöjd. Undervisningen meddelas af två för ändamålet anställda lärarinnor. Under höstterminen 1895 infördes slöjdundervisning äfven i småskolan, der lärarinnorna i andra årsklassen under 4 timmar i veckan undervisade flickorna i de första handgreppen.

Förutom de i sammanhang med folkskolorna inrättade slöjdskolorna finnas inom länet enskilda sådana, dels en qvinlig slöjdskola vid Tullgarn, inrättad och underhållen af H. K. H. Kronprinsessan, som flitigt besökes, samt två vid Claestorp i Östra Vingakers socken, i hvilka undervisas 20 gossar och 40 flickor.

Den verksamhet för hemslöjdens utveckling, som under perioden egt rum, har således egentligen afsett dess betydelse i pedagogiskt afseende. Resultatet af detta arbete har ännu icke hunnit visa sig i någon nämnvärd utveckling af hemslöjden såsom näring. Det verkliga intresse, hvarmed slöjden i skolorna omfattas af det uppväxande släktet, torde dock få anses utgöra en borgen för, att ansträngningarne äfven i sistberörda hänseende skola komma att bära frukt.

Länets hushållningssällskap har under perioden icke till sin organisation undergått någon förändring. Dess omfattande verksamhet för utvecklingen af näringarne, särskildt jordbruket och boskapskötseln inom länet, hvarom ofvan lemnade redogörelse noggrant bär vittne, har ock fortgått efter samma grunder som förut. I *tabell H* lemnas en redogörelse för dess inkomster och utgifter under perioden.

Åtskilliga af länets jordbrukare och näringsidkare deltog i det år 1891 anordnade sjuttonde allmänna landtbruksmötet i Göteborg, likasom äfven uti den i sammanhang dermed hållna nordiska mejeritställningen; och ej så få hemförde derifrån pris.

År 1894 den 15, 16 och 17 juni hölls i Nyköping ett särdeles talrikt besökt *landtbruksmöte* för länet, hvilket enligt utfärdadt program omfattade dels öfverläggningar i sju ämnen rörande jordbruket och landtushållningen, dels utställningar af

Tab. H. Södermanlands läns hushållningssällskaps inkomster och utgifter åren 1891—1895.

År.	I n k o m s t e r.				U t g i f t e r.											
	Andel af brännvins-försäljnings-afgifterna.	Stats-anslag.	Öfriga inkomster.	Summa. Kronor.	För landt-bruket i all-mänhet.	För häst-afveln.	För nöt-kreaturs-afveln och mejeri-hand-teringen.	För annan kreaturs-skötsel.	För veteri-närvä-sendet.	För träd-gårds-skötsel.	För skogs-lushäll-ningen.	För hus-hus-slöjden.	För möten och ut-ställ-ningar.	Förvård-nings-kost-nader.	Öfriga ut-gifter.	Summa. Kronor.
1891	32,889.82	850	11,930.40	45,670.22	3,802.50	1,877.04	9,570.56	—	4,300	1,469.30	1,510.35	1,850	1,810	2,303.00	4,138.10	32,630.85
1892	29,783.81	3,850	30,566.62	64,200.43	4,123.89	24,002.77	10,284.73	—	4,200	1,670.78	1,500.00	1,850	1,810	2,159.00	5,178.55	56,780.35
1893	33,504.47	3,350	12,039.35	48,893.82	4,550.00	5,700.32	12,077.77	644.95	4,300	1,728.45	1,500.00	1,850	3,160	2,535.10	3,983.80	41,130.69
1894	39,575.81	3,150	13,237.59	55,963.43	5,363.29	5,886.96	12,891.68	1,688.07	4,200	1,611.59	1,500.00	1,850	11,110	2,631.10	3,674.83	52,740.88
1895	41,345.01	4,595	13,124.83	59,064.84	5,586.12	5,979.79	14,715.39	2,652.64	4,200	1,616.21	2,945.00	1,850	2,250	2,998.70	3,401.07	48,194.98

djur, åkerbruksmaskiner och redskap, alster af biskötsel samt sädes- och frösorser, dels ock täflan i skoning af hästar samt uppvisning af slöjdalster från länets slöjdskolor. Med undantag af maskiner och redskap för jordbruket och dess binärningar, hvilka en hvar utan hänsyn till hemort egde vid mötet utställa, var utställningen af djur och föremål i öfrigt begränsad till länet. De utställda föremålen voro indelade i 8 grupper, omfattande den 1:sta hästar, den 2:dra nötkreatur, den 3:dje får, den 4:de svin, den 5:te fjäderfä samt maskiner och redskap för fjäderfäskötseln, den 6:te maskiner och redskap för jordbruket och dess binärningar, den 7:de biskötsel och den 8:de sädes- och frösorser samt mjöl och kli. Vid mötet voro följande antal djur utställda: af rid- och vagnshästar 9 hingstar och 1 sto, hvaraf 3 hingstar fingo pris; af arbetshästar 16 hingstar och 23 ston, af hvilka 8 hingstar och 8 ston prisbelönades, hvarjemte för hästar i par utdelades 2 pris; af nötkreatur, fördelade i 5 afdelningar (1:o ren ayrshireras, 2:o ren korthornsras, 3:o korsning af ayrshire eller korthorn samt den s. k. rödbrokiga svenska rasen, 4:o andra utländska raser och 5:o svensk ras), 100 tjurar samt 210 kor och qvigor, hvaraf 37 tjurar, 45 kor och qvigor samt 10 flockar af sammanlagdt 7 tjurar och 45 kor erhöllo pris; af får 12 baggar och 34 tackor, hvaraf 3 baggar samt 5 flockar af tillhoppa 1 bagge och 25 tackor prisbelönades; af svin 6 fargaltar och 18 suggor, hvaraf 3 fargaltar och 3 suggor och dessutom 2 flockar af 1 fargalt och 4 suggor hvardera prisbelönades; samt af fjäderfä 36 tuppar och höns, af hvilka 11 fingo pris, 6 ankor, hvaraf 3 prisbelönades, och 3 gäss, som alla fingo pris. Kostnaderna för mötet uppgingo till 17,853 kr. 92 öre, af hvilka 10,202 kr. 50 öre betäcktes genom inkomsten af försälda inträdesbiljetter och kataloger.

Med anslag af Hushållningssällskapet hafva de 8 *hushållningsskolorna* i länet verkat förnämligast för häst- och nötboskapsafvelns samt på de senare åren äfven för svinafvelns förbättring. Ofvan meddelade redogörelser för dessa näringsgrenars utveckling lemna ett noggsamt vittnesbörd härom. Såsom allmänt omdöme kan sägas, att dessa Hushållningssällskapets underafdelningar utvecklade ett lifligt intresse för stödjande af sällskapets arbete för höjande af länets hufvudnäring. De hafva hållit sedvanliga årsmöten, hvilka dock icke i allmänhet varit förenade med några utställningar.

Länets *landbruksskola* har fortfarande varit förlagd till egendomen Nygård i Floda socken. Elevernas antal derstädes har varit 16 under hvar och ett år af perioden utom år 1894, då det uppgick till 17; lärokursen är tvåårig. De flesta eleverna hafva vid afgången från skolan haft platser såsom rättare eller befallningsmän.

Den 31 oktober 1891 började den med understöd af Hushållningssällskapet och statsmedel inrättade Södermanlands läns *landtmannaskola* sin första lärokurs enligt af Kungl. Maj:t den 4 mars 1892 fastställda stadgar. I skolan, hvilken ordnats i samband med länets folkhögskola och med densamma har gemensam styrelse, undervisades i första lärokursen, som fortgick till den 29 april 1892, 8 elever. De följande lärokurserna, hvilka årligen fortgått under lika lång tid, har elevantalet varit 13 året 1892—93, 12 året 1893—94 och 18 året 1894—95.

Den under Hushållningssällskapets disposition och vård stående s. k. *Welanderska fonden*, hvarmed förnämligast de nyssnämnda båda skolorna uppehållas, hade vid 1895 års slut

en behållning af 128,731 kr. 50 öre, och hade sålunda ökat med 13,237 kr. 9 öre.

De uti förra femårsberättelsen omnämnda *landbruksklubbarne* hafva äfven under denna period fortvarit och utvecklade en ganska liflig verksamhet. Till de förutvarande, »Vestra Södermanlands landbruksklubb», bildad den 27 mars 1885 och omfattande intresserade personer inom Oppunda, Villåttinge, Jönåkers och Rekarne härad, »Östra Södermanlands landbruksklubb», stiftad den 28 januari 1889 för Rönö, Daga, Hölebo, Åkers och Selebo härad, samt »Norra Södermanlands landbruksklubb», bildad år 1890 af för jordbruket intresserade personer inom Åkers och Selebo härad, har ytterligare tillkommit »Södra Södermanlands landbruksklubb», stiftad år 1891 för jordbrukare i södra och sydöstra Södermanland, hvarjemte i slutet af år 1893 bildades den s. k. »Gnesta landtmannaförening» för intresserade landtmän såväl från östra Södermanland som från den intill Gnesta belägna delen af Stockholms län. Då dessa föreningar, hvilka intaga en i förhållande till Hushållningssällskapet oberoende, om än med detsamma samarbetande ställning, visat en stor lifaktighet och kraftigt verkat för ett lifligare intresse för jordbrukets och boskapskötselns förkofran, torde en kortfattad redogörelse för deras organisation och verksamhet ej sakna sitt intresse, helst desamma, såsom icke underkastade någon officiel kontroll, icke förut torde blifvit offentligt närmare omnämnda.

Den äldsta klubben, »Vestra Södermanlands», hade enligt stadgarne till ändamål »att bereda dess medlemmar tillfälle att kunna gagnande samarbeta för jordbrukets förkofran, hufvudsakligen genom gemensamma öfverläggningar om dertill hörande ämnen». Klubben utgöres af för jordbruket intresserade personer inom Oppunda, Villåttinge, Jönåkers och Rekarne härad af Södermanlands län, hvilka blifva i densamma invalda; för inval fordras att blifva vid allmänt sammanträde af två förutvarande medlemmar anmäld och att vid derpå följande sammanträde genom verkställd omröstning erhålla minst $\frac{1}{5}$ af de afgifna rösterna; hvarje medlem erlägger en årsavgift af 5 kr. Fyra allmänna sammanträden hållas årligen; extra sammanträden eger styrelsen att utlysa. Klubbens angelägenheter handhafvas af en styrelse, bestående af ordförande, vice ordförande och fem ledamöter, hvilka väljas för en tid af 4 år, hälften hvartannat år. Styrelsen eger att uppsätta de frågor, som skola förekomma vid sammanträdena; enskild medlem, som vill framställa öfverläggningssämne, skall viss tid före sammanträdet anmäla detta hos styrelsen.

Efter mönstret af denna klubb äro de öfriga i hufvudsak sedan bildade. Somliga af de öfriga, såsom t. ex. Östra och Norra Södermanlands, hafva upptagit såsom ytterligare ändamål »att söka verka för att bland klubbens medlemmar bilda en ring för gemensamt billigare inköp af åtskilliga för jordbruket nödvändiga produkter». Östra Södermanlands landbruksklubb uppställer dessutom som ändamål att »bereda motioner till länets hushållningssällskap angående länet och orten gagnande företag». Gnesta landtmannaförening, hvilken med hänsyn till fördelen af samarbete emellan dem, som medelst gemensamma kommunikationer och dermed förknippade ekonomiska intressen äro förenade, såsom ofvan nämnts, är afsedd att omfatta intresserade personer i trakten af Gnesta från såväl Södermanlands som Stockholms län, angifver sitt syftemål vara att »med stöd af

redan befintliga institutioner söka bland ortens landtmän dels sprida förökade insigter i landthushållningen, dels bringa till användning de hjälpmedel, som gifvas för landthushållningens gynsamma utveckling.

För förverkligande af ofvan angifna syften hafva sammanträden hållits, de ordinarie två till fyra gånger om året. Dervid hafva diskuterats viktiga frågor rörande jordbruket och boskapskötsel, hvarvid någon af klubbens eller föreningens medlemmar genom ett föredrag inledt hvarje fråga. Ej så sällan hafva framstående fackmän inom landbruksvetenskapens olika områden på föreningens bekostnad anmodats infinna sig och hålla föredrag öfver viktiga jordbruket rörande frågor, hvarvid den jordbruksidkande allmänheten ofta inbjudits att åhöra föredragen. Så t. ex. hafva inom Gnesta landtmannaförening öfver ett tjugotal dylika föredrag hållits under perioden. Norra Södermanlands landbruksklubb uppgifver, att 62 olika frågor rörande jordbruket och kreatursafveln blifvit under perioden behandlade. Vidare hafva föranstaltats utställningar af spannmål, frövaror och mejerialster, uppvisningar af maskiner och redskap under arbete, af rödbrokig svensk boskap, af hingstar m. m. Norra Södermanlands landbruksklubb har, för att höja intresset för nötkreatursafveln hos den mindre landbrukaren, sedan år 1894 ställt en summa af 90 kr. till förfogande af länets premieringsnämnd för nötkreatur att såsom extra pris utdelas för välskötta kor och qvigor, tillhöriga egare eller innehafvare af jordbruk om högst 10 hektar åker. Från Södra Södermanlands landbruksklubb utsändes år 1895 frågeformulär rörande beredning af pressfoder, hvarigenom vanns en god kännedom om den erfarenhet, som hittills samlats inom orten i denna fråga. Inom klubbarna har det första initiativet tagits till flere af de åtgärder, hvilka sedermera blifvit af Hushållningssällskapet utförda; äfven till än mera omfattande förslag har inom dessa föreningar gifvits första impulsen, hvaribland må nämnas frågan om kontroll å handeln med gödnings- och kraftfoderämnen, hvarom vid Hushållningssällskapets sammanträde i Stockholm år 1895 motion väcktes af ombudet från detta län. Några af föreningarna hafva äfven med framgång sökt genom aftal med leverantörer och försäljare af artificiella gödnings- och foderämnen bereda tillfälle att erhålla sådana ämnen till nedsatta priser. Såsom ett allmänt omdöme kan sägas, att dessa sammanslutningar visat sig synnerligt egnade att på ett verksamt sätt lifva intresset för en rationel landthushållning samt att deras verksamhet fortfarande omfattas med stigande intresse och sammanträderna i allmänhet besökas af orternas fleste intresserade jordbrukare.

D) Skogshushållning. I detta ämne, hvarför fullständigare redogöres i Kungl. Domänstyrelsens årsberättelser, må här meddelas följande:

De *allmänna skogarnes* i länet antal och areal framgar af *tabell I*, utvisande förhållandena vid periodens slut.

Af dessa skogar hafva *kronoparkerna* ökat i areal, derigenom att dels till Ridö kronopark år 1891 lagts kronoholmarne Karlholmen, Gullskär och Tillerholmen jemte skären Tallsås och Granskär om tillhoppa 33⁷⁹ hektar, och dels kronoparken Råbyhed år 1892 tillökats med 11¹⁰ hektar, som fränskilt indragna militiebostället Öflingeby i Tumbo socken. Kronoparkernas i länet antal och storlek voro vid 1895 års slut följande: Sörby 275⁶⁷ hektar, Tullgarn 1,602⁶⁹ hektar (ökningen i areal mot

förre perioden beror på en vid skogsindelning vunnin noggrannare kännedom om den verkliga arealen), Råbyhed 238⁰⁸, Ridö 330⁹², Obygdö 86³³, Ribbingelund 345⁸⁰ och Gripsholm 219³³ hektar.

Häradsallmänningarna hafva under perioden icke undergått någon förändring till antal eller storlek. Deras förvaltning besörjes ock på samma sätt, som förut egt rum; samtliga utom Daga stå under skogsstatens vård. För häradsallmänningsskassornas ställning redogöres i följande *tabell K* (sid. 30).

Ordnade hushållningsplaner finnas införda för samtliga kronoparker och häradsallmänningar samt jenväl för de flesta öfriga allmänna skogar. Endast 44 skogar i Gripsholms revir och 22 inom Jönakers revir hafva ännu icke undergått indelning. Dessa omfatta emellertid i allmänhet så obetydlig areal, att det i regel ej torde vara med ekonomisk fördel förenadt att upprätta skogshushållningsplaner för desamma. Inom Daga revir hafva samtliga allmänna skogar undergått indelning till ordnad hushållning. Enligt de fastställda planerna uttages i allmänhet afverkningen på de allmänna skogarna inom den rena skogsmarken trakt-hyggevis med kvarlemnande af fröträd och i hagmarken genom blädning, som utsynas af jägmästare. Den behållna virkesafkastningen å kronoskogarna och häradsallmänningarna försäljes i allmänhet upphuggen och å offentlig auktion. Stående å rot afyttras förnämligast endast ekar. Under hand hafva af jägmästaren försalts några mindre virkespartier, dock först sedan antagligt anbud ej kunnat å auktion erhållas. Inkomsten af det försälda virket från häradsallmänningarna fördelas emellan dessas delegare; någon utdelning till dem af virke förekommer ej.

Såvidt möjligt är, söker man erhålla återväxt från kvarlemnade fröträd, som å samtliga skogar utmärkas af bevakarne. Skogsodling användes mest som hjälpkultur och å marker, som hafva benägenhet att gräsbinda sig. Marken å hyggerna beredes för sjelfsådd genom risbränning, om den lämpar sig därför, inom de skogar, som omedelbart förvaltas af skogsstaten, samt der-

Tab. I. *Allmänna skogarnes i Södermanlands län antal och yteidd år 1895.*

	Gripsholms revir.		Daga revir.		Jönakers revir.		Samtliga revir.	
	Antal skogar.	Yteidd. Hektar.	Antal skogar.	Yteidd. Hektar.	Antal skogar.	Yteidd. Hektar.	Antal skogar.	Yteidd. Hektar.
Kronoparker	4	982 ³⁸	1	1,602 ⁶⁹	2	513 ⁷⁵	7	3,098 ⁸²
Kungsgårdars m. fl. för statsverket utarrend. el. af kronan disp. egenomars skogar	47	3,665 ²¹	37	2,130 ⁸⁶	60	3,774 ²⁹	144	9,570 ³⁶
Civila boställens skogar	13	409 ¹³	5	275 ⁷¹	8	359 ⁷³	26	1,035 ⁵⁷
Eckles. boställens skogar	43	1,931 ⁷²	29	1,769 ⁷⁷	50	3,427 ²⁶	122	7,128 ⁷⁵
Skogar till allmänna inrättningars hemoman	7	137 ⁶¹	—	—	1	52 ⁷³	8	190 ³⁴
Till bergverkens understöd anslagna skogar	2	7,274 ⁹⁴	—	—	1	1,632 ²¹	3	8,907 ¹⁵
Häradsallmänningar	3	7,882 ⁵⁶	7	4,813 ⁸²	3	7,351 ⁶¹	13	20,081 ⁹²
Summa	119	22,283 ⁵⁵	79	10,622 ⁸⁵	125	17,105 ⁶¹	323	50,012 ⁹¹

jemte å så många af de öfriga skogarne, der sådant kan medhinnas. Följande tabell lemna en öfersigt af de å allmänna skogarne under perioden utförda kulturarbeten:

Revir.	Fullständig skogsodling.		Hjelpkultur.	
	Plantering. Hektar.	Sådd. Hektar.	Plantering. Hektar.	Sådd. Hektar.
Jönåkers	176.90	92.48	74.07	26.64
Daga	12.00	58.65	105.93	88.40
Gripsholms	40.80	188.51	142.59	82.39
Summa	229.70	339.64	322.59	197.43

Enligt uppgift från Jönåkers revir har kostnaden per hektar för fullständig skogsodling utgjort 19.62 och för hjälpkultur 23.14 kr.

Såsom allmänt omdöme om skogsäterväxten torde kunna sägas, att den är fullt tillfredsställande för de skogar, som omedelbart förvaltas af skogsstaten. Å dessa skogar finnas endast undantagsvis hyggen, som 4 år, sedan de afverkats, sakna fullgod återväxt.

Hvad angår hushållningen å *enskildes skogar* är densamma högst ojemn. Under det att i allmänhet skogen å de större egendomarne skötes med nödig omsorg och sörjes för återväxt genom plantering och frösådd samt genom kvarlemnande af fröträd, verkställes afverkningen å de mindre egendomarne vanligen utan plan och utan att återväxten befordras. Dock saknas icke alldeles tecken, som tyda på ett äfven hos allmogen vaknande intresse för en rationel skogsskötsel och insigt om skogens stora betydelse.

Hvad beträffar skogstillgången så är densamma inom Nyköpings fögderi i allmänhet fullt tillräcklig för ortens behof och

lemnar jemväl öferskott till afsalu; endast inom Runtuna och Spelviks socknar är skogen otillräcklig för det egna behofvet. Inom Vingåkers fögderi är skogstillgången fullt tillräcklig för behofvet och någorlunda jemnt fördelad på de olika socknarne; gröfre timmer saknas dock på många orter. Af socknarne i Rekarne fögderi saknar Hammarby helt och hållet skog och inom Jäders, Kjula, Sundby, Vallby och Klosters socknar är den otillräcklig. I de öfriga socknarne deremot anses skogen motsvara ortens behof och i en och annan finnes skog jemväl till afsalu. Inom Åkers härad af Gripsholms fögderi är skogstillgången god i Åkers, Länna och Strengnäs socknar, hvarest jemväl finnes skog till afsalu, tillräcklig för husbehofvet i Härad och Helgarö socknar, men otillräcklig i Fögö socken; Vansö socken saknar nästan helt och hållet skog. I Selebo härads alla socknar finnes skog tillräckligt för husbehofvet och i de flesta jemväl för afsalu. I Daga härad, på vars alla socknar häradsallmanningen är fördelad, hafva dessa derigenom fullt tillräcklig skogstillgång; i Gryts socken är den till och med god.

Några mera betydande skogsafverkningar hafva icke under perioden förekommit. Och några fullständiga uppgifter om dem, som skett, hafva ej kunnat erhållas. I allmänhet hafva afverkningarne endast varit tillfälliga och fortgått kortare tider än på ett ställe än på ett annat. Deraf har ock varit en följd, att någon med skogsarbete jemnt sysselsatt arbetarebefolkning icke annat än undantagsvis finnes inom länet. Dylika arbeten, såsom körslor m. m., besörjes till stor del af tillfälliga arbetare, mest från Vermland och Bergslagen, hvilka, der behof förefinnes, inställa sig med sina dragare och, då arbetet är slut, draga sina färde. Att de pågående skogsafverkningarne dock icke alldeles saknat sin betydelse för orternas befolkning genom beredande af tillfällig arbetsförtjenst, ligger för öppen dag.

Af sägar funnos vid periodens slut följande antal:

Tab. K.

Häradsallmänningskassornas ställning vid slutet af räkenskapsåret 1895.

	Behållning från föregående år. Kronor.	Inkomster.			Summa. Kronor.	Afgående poster.					Behållning till nästa år. Kronor.
		Af försålda skogseffekter. Kronor.	Andra inkomster. Kronor.	Summa. Kronor.		Aflöning. Kronor.	Indelnings-, kultur- och byggnads-kostnader. Kronor.	Utdelning till delagarne. Kronor.	Andra afgående poster. Kronor.	Summa. Kronor.	
Jönåkers allmänningskassa	34,249.20	24,390.41	1,000.16	59,639.77	2,404.00	4,068.82	19,000.68	2,352.07	27,825.57	31,814.20	
Rönö	2,577.80	415.45	88.04	3,081.29	Boställe	201.49	—	115.88	317.37	2,763.92	
Oppunda	9,377.86	10,885.20	264.89	20,527.95	968.33	2,722.13	7,756.54	149.27	11,596.27	8,931.68	
Öster-Rekarne	2,405.00	18,775.30	743.53	21,923.83	6,309.78	1,425.36	10,122.68	1,628.41	19,486.23	2,437.60	
Vester-Rekarne	5,248.02	4,140.79	160.04	9,548.85	400.00	882.60	2,605.53	446.44	4,334.57	5,214.28	
Åkers	12,755.46	12,397.69	174.55	25,327.70	1,317.49	3,241.48	3,696.00	2,573.76	10,828.73	14,498.97	
Selebo	5,508.17	5,390.81	53.55	10,952.53	500.00	1,342.94	1,807.01	1,012.86	4,662.81	6,289.72	
De af Daga härads särskilda sockenmyndigheter bildade allmänningskassor:											
Gälinge sockens allmänningskassa	957.06	1,884.47	1,003.43	3,850.96	237.84	1,014.21	—	1,658.30	2,910.35	940.61	
Dillnäs	1,052.45	410.70	160.67	1,623.82	111.24	63.91	—	334.37	509.52	1,114.30	
Kattnäs	821.08	231.53	134.25	1,186.86	53.64	30.61	—	230.29	314.54	872.32	
Frustuna	914.20	310.31	826.38	2,050.89	889.42	189.60	250.88	203.82	1,533.72	517.17	
Björnlunda	726.88	1,095.47	225.17	2,047.52	298.27	112.84	456.00	448.43	1,315.54	731.98	
Gryta	112.35	225.09	285.00	622.44	127.76	228.14	—	78.50	434.40	188.04	

	Vattens�gar.	�ngs�gar.
Nyk�pings f�gderi och Nyk�pings stad	32	17
Ving�kers >	33	36
Rekarne > och Torsh�lla stad	8	30
Gripsholms >	22	23
Summa	95	106

Af dessa uppgifvas 3 inom Nyköpings, 4 i Vingåkers, 2 i Rekarne och 4 i Gripsholms fögderi vara afsedda för virkes f r dning till afsalu. Rörande afverkningsbeloppen vid dessa s gar äro emellertid uppgifterna mycket ofullständiga. Bland s garne i J n kers härad uppgifves Stubbviks  ngs g, tillhörig S fve ns aktiebolag, vara den mest betydande; tillverkningens värde kan dock ej uppgifvas. I Vingåkers fögderi finnas betydande ångsågar vid Katrineholm, Juresta, Vrena och Sparreholm; tillverkningen är dock endast till beloppet uppgifven vid den förstnämnda; der f rs gades under  r 1895 15,000 timmer. Vid Nyby  ngs g i Rekarne fögderi uppgifves den årliga tillverkningen hafva utgjort omkring 4,300 kubikmeter virke och vid Skogstorps vattensåg i samma fögderi uppgick afverknigen  r 1895 till ett värde af 43,223 kr. 20 öre. Tillverkningsbeloppet vid Forssa  ngs g i  kers socken uppgick  r 1895 till ett belopp af 73,440 timmer, vid Eks gs vattensåg till 2,000 timmer och vid Ehrendals s g till ett värde af 5,250 kr. Den export af trävaror från länet, som egt rum, har i allmänhet gått på Göteborg. Från Rönö och Daga samt  kers och Selebo härad har dessutom försålts ved på Stockholm.

I allmänhet kan dock sägas, att skogshushållningen h r i länet icke har någon betydelse såsom sjelfständig näring, utan allenast såsom en visst ej ovigtig binäring till jordbruket.

Virkesprisen under perioden hafva, enligt inkomna uppgifter, utgjort — med någon variation inom olika trakter af länet:

S�gadt virke, per kubikfot	0:35 � 0:60 kr.
Bjelkar och sparrar, >	0:40 � 0:90 >
Byggnadst�mmer, per l�ngdfot	0:08 � 0:18 >
Bj�rkv�d, per famn	10:00 � 18:00 >
B�rved, > >	6:00 � 12:00 >

Någon *skogseld* af betydighet har ej under perioden förekommit; de enda eldar, vid hvilka någon större sträcka h rjats, voro  r 1891 i L stringe socken   skogen till Dr msta komministersbost lle med flere hemman, hvarvid omkring 25 hektar härjades, och  r 1895   Sparreholms egendoms skog utmed jernvägen emellan Sparreholm och Stjernhof, då omkring 7 hektar afbr ndes. I båda fallen blef dock hufvudsakligen endast ungdomen förstörd.

St ngsels ttet  r i allmänhet det sedan äldre tider vanliga medelst g rdesg rdar. Dessa börja dock nu alltmera försvinna och begagnas ej hvarken kring den odlade jorden eller i r g ngarne, enär n dig skilnad lika väl markeras af breda diken och afloppsgrafvar samt kreaturen vid bete på inegojorden mest vallas. Endast kring beteshagarne bibehållas g rdesg rdarne allmänt. Till hägnad kring hustomter, och der mera prydlighet eljest önskas, användas staket, stallg rdar äfvensom häckar, stennurar och dylikt.

Af *binäringar* till skogsskötseln förekomma t rbr nning och kolning endast i helt liten skala i en och annan trakt af l net och endast till husbehof. Inom Vingåkers fögderi finnas

2 tr massefabriker, vid Spånga i Vestra Vingåkers socken och Vermbol i  stra Vingåkers socken, den förre för mekanisk och den senare för kemisk massa.  rliga tillverkningsvärdet vid dessa fabriker säges uppgå f r den f rre till omkring 50,000 och f r den senare till omkring 500,000 kr. En torfströfabrik, tillhörig Claestorps torfstr fabriks aktiebolag, finnes   F loda egor i Stora Malms socken, hvarest under de två sista åren tillverkats omkring 20,000 balar torfströ, representerande omkring samma belopp i kronor. Derjemte idkas torfströ eller torfmullsberedning till husbehof vid en eller annan större egendom. Vid  kers styckebruk har tillverkats br nttorf, dock endast för eget behof, till myckenhet af 63,300 hektoliter.

Jemväl f r skogsskötseln inom länet har länets hushållnings-sällskap, likasom äfven Landstinget, visat ett lifligt intresse. Denna angelägenhet har varit öfverlemnad till en särskildt derför tillsatt *komité*, hvilken haft att förvalta och redovisa de lemnade anslagen samt ordna arbetena f r skogshushållningens befr mjan. De anslag, den haft till sitt förfogande, hafva utgjort:

	Statsmedel. Kronor.	Af Landstinget. Kronor.	Af Hush.-s�llskapet. Kronor.
�r 1891	1,783	2,000	1,000
> 1892	1,659	2,000	1,000
> 1893	1,710	2,000	1,000
> 1894	1,579	2,000	1,000
> 1895	1,445	2,000	1,000

I sin årsberättelse för  r 1891 yttra komiterade följande, hvilket h r må anföras sasom bevis på dels hushållningens   de enskilda skogarne dåvarande ställning och dels det arbete, som komiterade sågo framför sig: Nödvändigheten af att kraftigt ingripa för att motverka de olycksdiga verkningarne af det oefferr ttliga sätt, hvarpå skogarne inom länet behandlas, blifver med hvarje  r större. Att  fverafverkning eger rum å privatskogarne, kan ej bestridas. Dertill kommer, att afverkningen, oafsedt att den mestadels tagit för stora dimensioner, bedrivs på ett of rstandigt sätt, så att återväxten, som skulle ersätta den afverkade skogen, hindras eller försvåras. En dylik skogshushållning måste snart leda till skogens ruin, om ej en damm sättes derför. Då staten ej kan förväntas ännu på länge ingripa nog kraftigt, för att en ändring häruti skall ske, är det så mycket nödvändigare, att länets myndigheter göra sitt bästa för att i möjligaste grad befrämja en förbättring i länets näst jordbruket viktigaste näring, skogsbruket. De atgärder, som af komiterade vidtagits i syfte att rada bot på de af dem s lunda skildrade missf rhallandena, hafva i hufvudsak bestått i 1) kostnadsfritt utdelande af skogsfr  och plantor samt anskaffande af skogsfr  till inköpspris; 2) handledning vid sådd och plantering; 3) meddelande af r d beträffande galbring och afverkning samt uppgörande af interimsskogshush llningsplaner; 4) undervisning af skolbarn i skogsodling; samt 5) utdelande af skrifter rörande rationell skogshushållning.

För att tillhandagå vid och leda förenämnda arbeten hafva komiterade  rligen haft anstälde en eller flere extra jägmästare samt derjemte några s. k. plantörer. Skogsodlingar hafva verkstälts  r 1891 af 70 hektar,  r 1892 af 126 hektar, deraf 85:50 genom sådd och 40:50 genom plantering,  r 1893 af 120,  r 1894 af 122 hektar, deraf 99 medelst sådd och 23 medelst

plantering, samt år 1895 af 123³⁸ hektar, deraf 107²⁵ genom sådd och 16¹³ genom plantering. En svårighet, med hvilken komiterade vid dessa odlingsarbeten och vid utdelningen af skogsfrö haft att kämpa, är, att tillgången på dylikt frö, i synnerhet vissa år, varit ganska knapp, så att kvantiteten frö, som kunnat utlemnas till hvarje reqvirent, måst sättas ganska ringa.

I synnerhet hafva komiterade under perioden riktat sin uppmärksamhet på skolbarnens undervisning i skogskultur. Då skolorna ju äro belägna i alla orter af länet, hyste komiterade den förhoppningen att på detta sätt i mera vidsträckt mån bland den uppväxande allmogen kunna inplanta nitätskan för en rationel skogsskötsel och lägga grunden till framtida skogar. För vinnande af detta mål hafva komiterade sökt hos vederbörande skolråd och skolinspektörer utverka, att barnen, der hinder ej mötte, måtte minst två dagar årligen arbeta med skogsodling. Detta skulle ske under lärarnes ledning, der dessa erhållit tillräcklig öfning, men eljest under tillsyn af komiterades plantörer. I allmänhet har ock skolrådets och skolinspektörernas medverkan vunnits för denna sak. År 1895 undervisades omkring 3,250 barn från 114 skolor i 63 socknar samt 4 städer och köpingen Malmköping i skogsodling. Och lärarnes intresse här för hade så ökat, att icke mindre än 80 lärare och lärarinnor biträd vid barnens undervisning. Under år 1895 hafva komiterade sökt med biträde af ombud, som inom socknarne blifvit utsedda för att samverka med komiterade, åstadkomma anordnandet af plantskolor i kommunerna, dit skogsegarne kunde sända personer för erhållande af undervisning och handledning i sådd och plantering m. m. för att utbildas till skogsvårdare å egendomar, der det stälde sig för dyrt att underhålla examinerade skogvaktare. Sådan undervisning anordnades ock vid egendomen Husbygård, der 5 personer undervisades; och resultatet af detta försök har ingifvit förhoppning om, att åtskilligt kunde vinnas, om dylika kurser mera allmänt kunde anordnas.

År 1895 anstälde ledamöter af komitén med biträde af jägmästare inspektion å utförda kulturarbeten i en del af länet, omfattande Jäders, Sundby, Kjula, Vestra Vingåkers och Österåkers socknar. I allmänhet befunnos resultaten tillfredsställande och inspektörerna anmärka det glädjande faktum, att äfven en och annan allmogeman visat intresse för skogsodling. Särskildt framhålls, att i de jemförelsevis skogfattiga Jäders och Kjula socknar »kulturerna å kala åsar och gärdesbackar börjat som resultat visa icke obetydliga sammanhängande arealer småskog, hvilka icke allenast försköna den i dessa trakter flacka naturen utan äfven ingifva förhoppningar om, att kunna mana ortens befolkning till efterföljd beträffande kalmars kultivering. Det är ock otvifvelaktigt, att intresset för komiténs arbeten på de senare åren hos allmänheten betydligt ökat, men huruvida ensamt på den af komiterade beträdda vägen målet — en förbättrad skogsskötsel inom länet — kan vinnas, anses dock af sakkunnige vara ganska ovisst.

Vid *Skogshalls skogsskola*, som underhållits af staten, men hvartill länets hushållningssällskap bidragit på det sätt, att sällskapet betalt hyran för den lägenhet, der skolan varit inrymd, har undervisningen fortgått liksom under nästföregående period.

Skolans verksamhet börjar årligen den 1 september och är fördelad i en praktisk och en teoretisk kurs. I den praktiska kursen meddelas under den varmare årstiden undervisning i

skogskultur uti en till skogsskolan hörande plantskola, röjning och risbränning af hyggen, sådd och plantering; vidare öfvas liniestakning och enklare mätning samt kartritning och anställas skjutöfningar. Vintertiden företagas taxationsöfningar och hjälpgallringar samt, i den mån tillfälle dertill kan gifvas, hyggesutsättningar och virkesutstämplingar. Äfven öfvas virkesaptingar, företages kolning af en eller två milor samt öfningar i bevakningstjenst. Samtidigt härmed fortgår den teoretiska kursen. Den 15 juni avslutas skolans verksamhet, då afsyningsförhör verkställs i närvaro af öfverjägmästaren, hvarefter afgångsbetyg tilldelas de lärlingar, som ådagalagt godkända kunskapsmått.

Lärjungarnes antal har utgjort:

År.	Antagne elever.		Utexaminerade elever.	
	Från länet.	Från andra län.	Från länet.	Från andra län.
1891	3	7	5	4
1892	3	7	3	7
1893	1	6	3	7
1894	3	7	1	6
1895	3	7	2	7

E) Jagt och djurfångst. För dödande af rofdjur har länets landsting fortfarande lemnat anslag till premier, nämligen för räf, gammal eller ung, som dödats under någon af månaderna april—oktober, 2 kronor, för uf, dufhök eller örn, som är fullfjädrad, 1 krona samt för gråkråka eller dess unge 10 öre. De belopp, som för detta ändamål utbetalts ur Landstingets kassa, hafva utgjort: 4,412⁵⁵ kr. år 1891, 3,555⁵⁰ kr. år 1892, 3,826⁹⁰ kr. år 1893, 3,470²⁰ kr. år 1894 och 3,956¹⁰ kr. år 1895. Enligt de till Kungl. Domänstyrelsen årligen lemnade uppgifter har antalet *dödade rofdjur* utgjort:

År.	Räfvar.	Örnar.	Ufvar.	Hökar.	Kråkor.	Mård.
1891	1,184	4	38	421	8,792	—
1892	885	2	28	369	8,061	—
1893	940	1	23	357	8,489	—
1894	1,004	3	19	365	8,458	—
1895	1,346	2	38	359	7,741	1

Tillstånd att för räfvars dödande utlägga stryknin har flitigt begärts och begagnats; sådant tillstånd meddelades år 1891 åt 48 personer, år 1892 åt 51, år 1893 åt 27, år 1894 åt 20 och år 1895 åt 43.

Antalet af *rofdjur dödade husdjur* under perioden har utgjort:

År.	Får.	Fjäderfå.	Skadans värde i kronor.
1891	22	2,899	2,750
1892	22	3,077	2,751
1893	27	2,632	2,692
1894	34	3,444	3,086
1895	27	3,143	2,941

Beträffande jagten å nyttigt villebråd gäller i allmänhet, att denna har sin betydelse nästan uteslutande såsom sport, icke såsom inkomstkälla. Jägare af allmogeklassen på vissa håll samt skogvaktarne på godsen idka visserligen jagt för förtjenstens skull, men förtjensten är nog i allmänhet icke så stor. Jagten vårdas väl på de större godsen, hvilkas egare sjelfve äro jägare; men å de egendomar, der egarne icke äro personligen intresserade af jagten, är jagtvården ganska dålig. Sakkunnige klaga öfver, att på en stor del egendomar egarne inskränka sig till att anställa skogvaktare, »i hvilkas löneförmåner ingår såsom en väsentlig del betalning för allt ätbart vildt, som de lyckas fälla och aflenna till husbondens kök; genom tillämpning af en dylik aflöningsmetod måste det ligga i skogvaktarens intresse att på kortaste tid skjuta det mesta möjliga; det blir honom likgiltigt, om han lemnar den gamla orrhönan eller en ungtupp; alltid får han lika mycket betaldt». Än sämre är förhållandet å de mindre jordbrukarnes egor; der öfvas jagten utan någon som helst urskiljning och allt intresse för jagtvården saknas; der gäller satsen »taga hvad tagas kan, att grannen ej må taga det». På vissa håll, såsom från Öster-Rekarne härad, uppgifves dock, att äfven allmogemän finnas, som visa intresse för vården om jagten å sina marker. Det klagas också öfver, att tillgången på nyttigt vildt är i aftagande. Hvad *de särskilda slagen af villebråd* angår, så förekommer dock elgen ganska talrikt och i starka stammar, i synnerhet i södra och mellersta Södermanlands skogstrakter; elgstammen torde på det hela taget hafva något ökats. Följande uppgift har meddelats angående antalet *skjutna elgar* inom länet, hvarvid dock märkes, att för år 1893 uppgift ej kunnat erhållas:

	1891.	1892.	1894.	1895.
Jönåkers revir	27	16	49	32
Gripsholms »	10	8	14	11
Daga »	16	7	7	13
Summa	53	31	70	56

Antagligt är dock, att antalet varit större än det uppgifna. Tillgången på hare, hvilken mångenstädes är utsatt för liflig förföljelse och särskildt mycket jagas af allmogen på vissa håll, anses dock vara medelmåttig. Tillgången på skogsfågel, tjäder och orre är deremot dålig och minskas stadigt. Rapphönsen, hvilkas värsta fiende är de hårda vintrarne, ökas eller minskas allt efter dessas beskaffenhet; men torde i allmänhet inom länet hållit sig någorlunda uppe i antal; på flere håll skyddas de under vintrarne genom utläggande af rishögar och uppskottande af snön å grönrågen. Tillgången på änder, hvilka också äro utsatta för svår förföljelse af jägare af alla slag och dessutom lida mycket afbräck af den så kallade hvitstrupiga doppingen, som inkommit i länet, är i nedgående. Detsamma är i än högre grad fallet med morkullan, som endast på vissa håll ännu säges hålla sig något så när uppe i antal. Af nytt villebråd, som inkommit till länet, må omnämas, att den så kallade kanadahjorten, hvaraf ett 20-tal exemplar utsläppts från djurgården vid Skeppsta, sedermera spriddt sig inom Daga härad, der antalet af dessa djur genom tjufskytte och sjukdomar dock så nedgått, att det vid periodens slut uppgick till blott omkring 10 stycken eller kanske än mindre. Från befolkningen har dock klagats

öfver, att detta djur gör ganska mycken skada, och af ortens riksdagsman har upprepade gånger hos riksdagen väckts förslager om, att jagten å djuret, som nu är tillsvidare helt och hållet fridlyst, måtte frigifvas. I Mälaren och äfven ett par mindre sjöar i norra delen af länet hafva under de senare åren uppträdt svanar; genom nådiga kungörelsen den 9 augusti 1894 är jagt å detta djur inom länet helt och hållet förbjuden till år 1897.

Af de i förra femårsberättelsen omnämnda *jagtföreningarna* har »Norra Södermanlands jägareförening» numera upphört. De båda andra: »Svenska jägareförbundet inom Jönåkers och Rönö härad» samt »Svenska jägareförbundets afdelning inom Oppunda härad», fortfara visserligen, men öfva icke någon egentlig verksamhet för jagtvården. Deremot bildades den 28 april 1894, med syfte särskildt riktadt på en bättre jagtvård, »Södermanlands jagtvårdsförening». För förverkligande af nämnda ändamål skall föreningen, enligt stadgarne, »verka för jagtlagarnes efterlefnad, spridande af kännedom om sätten för rofdjurens utrotande och jagtens ändamålsenliga utöfning samt införande af jagtskatt och obligatorisk hundskatt». Föreningen har indelat länet i distrikt, inom hvilka utses så kallade jagtvårdschefer att hafva tillsyn om jagten och till styrelsen årligen inkomma med berättelser enligt fastställda formulär om dess tillstånd samt villebrådets utbredning och vård under det tilländagångna året. Föreningen har ock hos Kungl. Maj:t gjort underdanig framställning om införande af jagtskatt, men denna, som af länets landsting blifvit afstyrkt, har ej föranledt till något resultat. Genom den noggrannare kännedom om villebrådets förekomst samt det lifligare intresse för jagtens bedrivande på ett rationellt sätt, som föreningen gjort till sin uppgift att sprida, är det sannolikt, att densamma skall verka godt för åstadkommande af en förbättrad jagtvård i länet.

Inhägnade djurgårdar för ädlare vildt finnas vid Gripsholms kungl. slott samt vid Skeppsta i Gåsinge socken, den sistnämnda tillhörig friherre Oskar Dickson.

F) Bergshandtering samt fabriker, manufaktur och handverk. För bergshandteringen, hvilken för länet har jämförelsevis ringa betydelse, redogöres fullständigt i Kungl. Kommerskollegii årsberättelser. Här må blott omnämas följande:

Jernmalmsbrytningen, som vid periodens början idkades ur 12 grufvor, bedrefs år 1895 ur 9. Och har malnutbytet i medeltal per år uppgått till 25,000 ton, hvaraf omkring 19,000 ton kommit på de i Skyllinge socken belägna Kantorps grufvor och Oskarsgrufvan. Brytningen har sålunda skett i ungefär samma omfattning som under föregående period. Af annan malm än jernmalm bröts under åren 1891 och 1892 ur Tunabergs koppargrufva eller den så kallade de Beschiska grufvan något koppar- och koboltmalm, det förra året 46½ ton och det senare året 21 ton, men därefter har någon malmbrytning i denna grufva ej bedrivits.

Inom länet finnas 6 brukbara masugnar, vid Åkers styckebruk, Näfvevarn, Forssjö, Stafsjö, Hellefors och Björndammen. Af dessa hafva dock endast de två förstnämnda varit i gång alla åren under perioden. Forssjö masugn har varit i gång åren 1892, 1893 och 1895. Det tillverkade *tackjernet* har uppgått till i medeltal 2,500 ton per år, hvilket är ungefär samma belopp som under nästföregående period. Den största tillverkningen kommer på Åkers styckebruk. År 1895 uppgick den till 1,898½ ton, hvaraf något öfver hälften var tackjern afsedt för

aduceringsändamål. Värde af denna tillverkning utgjorde 132,895 kronor. Vid de båda andra i gång varande masugnarne har tillverkningen varit mindre och användts uteslutande för eget behof, vid Näfvevarn som råvara vid den der bedrifna gjutgodstillverkningen, vid hvilken emellertid till allra största delen förarbetats från annat håll inköpt råvara, samt vid Forssjö bruk för stångjernsberedning.

Tillverkning af smidbart jern och stål har under perioden idkats vid 5 verk, nämligen Forssa, Forssjö, Virå, Näfvevarns och Nyby bruk. Vid de tre förstnämnda tillverkas stångjern i 4 så kallade franche-comtéhardar och vid Näfvevarn i en så kallad skrotsmältningshärd. Vid Nyby bruk finnas 4 så kallade tillkommen så kallad martinugn. Hela stångjernstillverkningen i lancashirehardar, ett stångjernsvalsverk samt en under år 1894 länet uppgick år 1895 till 1,926 ton och i medeltal för perioden till 750 ton. Tillverkningen af smältstycken vid Nyby har utgjort i medeltal 3,469 ton per år, med någon stigning i tillverkning år efter år; i martinugnen tillverkades år 1894 309 och år 1895 2,730 ton så kallad martingöt.

Tillverkning af andra metaller än jern har endast drifvits vid Näfvevarn eller Tunabergs kopparverk under år 1895, då tillverkningen utgjorde 1,564 kilogram garkoppar, vunnen genom garning af 2,002 kilogram råkoppar.

Antalet vid bergverken och bruken *anstälde arbetare* uppgifves i den officiella näringsstatistiken hafva varit 751 år 1891, 739 år 1892, 270 år 1893, 329 år 1894 och 321 år 1895. Anledningen till den afsevärda minskningen från år 1892 till 1893 torde vara att söka i ändrad plan för uppgifternas ordnande, hvarigenom en mängd arbetare, som förut redovisats under bruken kommit att uppföras under fabrikerne.

Marmortillverkningen vid Claestorps marmorbruk har numera helt och hållet upphört.

Osläckt kalk har tillverkats i stor skala vid Oaxen i Mörkö socken, hvarest tillverkningens belopp och värde utgjorde:

	Hektoliter.	Värde, i kr.
År 1891	40,000	60,000
» 1892	36,000	54,000
» 1893	35,000	52,500
» 1894	42,000	63,000
» 1895	48,000	72,000

Hvad *fabriker* och *manufaktur*er angår hafva de under perioden betydligt tillväxt såväl i antal som i tillverkningarnes värde. Nedanstående tabell angifver antalet fabriker samt derstädes anstälde arbetare och tillverkningsvärdet under hvar och ett år af perioden:

År.	Antal fabriker i gång.	Antal sysselsatte arbetare.	Tillverkningsvärde. Kronor.
1891	218	4,814	8,701,263
1892	243	5,264	9,737,036
1893	237	5,012	9,733,581
1894	256	5,166	10,412,000
1895	268	5,673	11,497,692

Af denna tabell framgår nogsam, att den industriella verksamheten inom länet under perioden ernätt en betydlig utveck-

ling. Här nedan lemnas en uppgift å de mera anmärkningsvärda anläggningarne i detta hänseende vid periodens slut och omfattningen af deras tillverkning under dess sista år.

De mest betydande fabrikerne äro de, som tillhöra *jernindustrien*. Bland större sådana å landsbygden må nämnas: Näfvevarns bruk med tillverkning af gjutgods (spislar m. m.), som år 1895 uppgick till ett värde af 211,423 kronor; Stafsjö bruk med tillverkning af gjutgods till värde af 53,000 kronor; Grönqvists mekaniska verkstad i Katrineholm (hästräfsor och andra jordbruksredskap) med ett tillverkningsvärde af 145,000 kronor. Synnerligen betydande inom denna industrigren äro de redan förut i förbigående omnämnda anläggningarne vid Nyby bruk invid Torshälla. Förutom förut omnämnda smältsmedja jemte stångjernsvalsverk och martinverk med en tillverkning af sammanlagdt 7,960 ton, till ett värde af 603,021 kronor, finnas der vidare ett plåtvalsverk med tillverkning af 2,410 ton och en spikfabrik med tillverkning af 546 ton; hela tillverkningsbeloppet uppskattades år 1895 till ett värde af 1,092,456 kronor. Vidare märkas Tunafors och Stålfors bordknifsfabriker samt Johan Engströms rakknifsfabrik utanför Eskilstuna, för hvilka här nedan närmare redogöres, Rosenfors fabrik i närheten af Skogs-torps jernvägsstation med en tillverkning af diverse smiden (skridskor m. m.) till ett värde af 85,000 kronor, det staten tillhöriga Karl Gustafs stads gevärsfaktori, som sysselsätter 200 arbetare och hvars tillverkning uppgick till omkring 500,000 kronor, samt Åkers styckebruk med tillverkning af gjutgods (valsar, landbruksredskap m. m.) till ett värde af 80,729 kronor.

Hvad städerna angår finnas i Nyköping ett gjuteri med mekanisk verkstad (V. Svalins) med tillverkning, hufvudsakligen af gjutgods och landbruksmaskiner, till ett värde af 62,272 kronor, samt en hästkosömfabrik, likaledes i förening med mekanisk verkstad, med ett tillverkningsvärde af 18,000 kronor. För de talrika och synnerligen betydande fabrikerne af detta slag i Eskilstuna lemnas här nedan en redogörelse, som i ett sammanhang behandlar industrien i nämnda stad i sin helhet.

Inom *spinneri-* och *väfnadsindustrien* är först och främst att märka den Fors ullspinneriaktiebolag tillhöriga fabriken vid Fors i Nyköping. Denna fabrik, som vid 1890 års början endast egde och för sin fabriksverksamhet nyttjade den så kallade Holmen i Nyköpingsån samt gårdarne nr 69 och 76³/₄ i 3:dje kvarteret af Nyköpings stad, har sedermera inköpt gårdarne nr 70, 71 och 72 i nämnda kvarter och bebyggt dem för fabriksdrift, bland annat med ett större tidsenligt färgeri. År 1892 var spindlarnes antal 2,290 och väfstolarnes 10, drifkraften 2 vattenhjul och 1 ängmaskin om tillhoppa 125 hästkrafter; vid 1895 års slut voro spindlarne 3,392 och väfstolarne 45, drifkraften utgjordes af 3 vattenhjul och 3 ängmaskiner om sammanlagdt 290 hästkrafter, af hvilka 40 användes för belysning. Om den storartade utvecklingen af fabriken verksamhet vittnar äfven, att värdet af dess tillverkningar, som år 1890 utgjorde 716,092 kronor, år 1895 växt till 1,148,316 kronor. Tillverkningarne utgjordes af dels väfnader (sjalar, filter och tyger) till ett värde af 395,116 kronor, ullgarn för afsalu till värde af 53,200 kronor, garn spunnet i kommission till ett ungefärligt värde af 448,000 kronor och väfgarner till värde af 252,000 kronor. I Nyköping märkes vidare Periodens bomullsspinneri med ett tillverkningsvärde af omkring 400,000 kronor. Bland fabriker å landsbygden af detta slag förtjena nämnas Hargs

bomullsspinneri och väfnadsfabrik invid Nyköping med ett tillverkningsvärde af 435,000 kronor samt Schullström & Sjöströms fabriksaktiebolag tillhöriga spinneri, väfveri och färgeri vid Högsjö i Vestra Vingåkers socken med en tillverkning, förnämligast af maskinfiltar, till värde af 217,062 kronor.

Af andra slags fabriker förtjena nämnas Karl Fredrikssons snickeri- och träförädlingsfabrik i Katrineholm med ett tillverkningsvärde af 236,000 kronor, Forssa pappersbruk i Östra Vingåkers socken med en tillverkning till värde af 10,200 kronor, C. A. Wedholms mejerikärlsfabrik i Nyköping med ett tillverkningsvärde af 41,925 kronor, en snickerifabrik och en kontorsboksfabrik i Eskilstuna, hvarom mera här nedan, äfvensom de förut omnämnda trämassefabrikerna vid Vermbol i Östra Vingåkers socken och Spånga i Vestra Vingåkers socken samt Claestorps torfströfabrik.

Det viktigaste fabrikscentrum i länet är *Eskilstuna stad*; och då industrien härstädes under perioden alltmera växt ut till en verklig storindustri, torde en särskild redogörelse för dess ståndpunkt vid periodens slut vara af intresse. Härvid torde vara nödigt att till Eskilstuna stads industri hänföra icke blott inom stadens gränser belägna större och mindre verk, fabriker och verkstäder, utan äfven tre i stadens omedelbara närhet befintliga fabriksanläggningar, nämligen Tunafors och Stålfors bordknifsfabriker samt Johan Engströms vid Tunafors anlagda fabrik för tillverkning af rak- och konstknifvar samt för galvaniserings- och förnicklingsarbeten, enär dessa tre fabriker erhålla sina råämnen från Eskilstuna samt genom der grundlagda större affärer för försäljning af smidesprodukter afyttra sina alster. De flesta fabriker afse tillverkning af i egentlig mening så kalladt Eskilstunasmide, fabrikat af jern, stål och metall såsom knifvar af alla slag, saxar, gångjern, lås, beslag, krokar, hakar och andra byggnadsmiden, verktyg, filar, hammare, tänger, borrar m. m., sågblad, grepar, spadar, husgerädsartiklar, skridskor, galanteriartiklar och dylikt. Denna fabriksverksamhet har under ifrågasvarande period varit stadd i jemnt framåtgående med afgjord tendens till storindustri. Den strid emellan fabriksindustrien och den mindre handarbetsindustrien, som å mindre verkstäder utan användande af dyrbara maskiner och redskap i mindre skala idkat smidestillverkning, hvilken strid börjat redan förut, har under perioden fortgått med det resultat, att handarbetsindustrien alltmera undanträngts af fabriksindustrien. Sexton nya fabriker för hithörande tillverkningar hafva uppstått, de flesta dock af mindre betydelse, och många förutvarande fabriksanläggningar hafva utvidgats såväl genom tillbyggnader som genom anskaffade nya och förbättrade maskiner och ökad drifkraft, hvarpå allt stora kostnader blifvit nedlagda. Såsom en följd häraf har ock arbetspersonalen betydligt ökats. Till belysning af dessa förhållanden hänvisas till nedanstående tabla:

	Antal fabriker.	Häst-krafter.	Antal maskiner.	Antal arbetare.	Tillverkningsvärde, i kr.
År 1895	105	1,006	1,514	2,196	3,716,455
» 1890	89	767	1,198	1,889	2,732,136
Tillökning	16	239	316	307	984,319

Såsom nya föremål för tillverkning i någon större omfattning nämnas hushållsartiklar af pressadt jern, koppar, messing

och aluminium, sjelfupdragande rullgardinskäppar, ritinstrument och cirkelbestick, huggjern och hyfveljern, gängverktyg och spiralborrar efter amerikansk form samt fingjutgods. Härjemte har en mängd förut tillverkade alster under de allmänna rubrikerna tillverkats efter nyanskaffade och moderna mönster och modeller.

Genom den ökade tillverkningen och genom fabrikanternas sträfvan att söka tillmötesgå allmänhetens kraf på nya och moderna alster och modeller har importen af hithörande varor anseeligt förminskats, medan exporten af en stor del i betydlig mån ökats, ett förhållande hvartill orsaken nog i ej ringa grad äfven får sökas i den alltmera tilltagande tendensen hos den konsumerande allmänheten att i första hand söka gynna den inhemska industrien. Det torde också med fog kunna påstås, att tillverkningen af en del varor, särskildt byggnadsmiden och rakknifvar samt en stor del andra knifvar, är fullt tillräcklig för fyllande af vårt lands behof i dessa hänseenden.

Bland fabriker af detta slag må här nämnas de mest betydande, hvilka vid 1895 års utgång hade ett årligt tillverkningsvärde af 100,000 kronor och deröfver:

C. V. Dahlgrens fabrik för byggnadsmiden, saxar, skridskor och rakknifvar	270,000 kr.
Gustaf Erikssons galvaniseringsverk och fabrik för kakelugnsboslag	110,000 »
Eskilstuna jernmanufakturaktiebolags fabrik vid Tunafors för bordknifvar, saxar och fingjutgods	501,900 »
Eskilstuna smidesfabriksaktiebolags fabrik för diverse smidesmanufaktur	107,000 »
Eskilstuna stålpressningsaktiebolags fabrik för pressade hushållsartiklar	195,000 »
Hadar Hallströms kniffabriksaktiebolags fabrik för knifvar och cirkelbestick	122,000 »
Lagerbücks fabriksaktiebolags fabrik för lås	101,571 »
P. Liljeqvists fabrik för sågblad, grepar och spadar	210,000 »
Låsfabriksaktiebolaget E. A. Näsman & C:s fabrik för lås och metallarbeten	167,464 »
Aug. Stenmans fabrik för byggnadsmiden och gardinkäppar	310,000 »
F. A. Stenmans fabrik för lås	100,000 »
L. F. Ståhlberg & C:s fabrik för bordknifvar	137,000 »
C. O. Öberg & C:s fabrik för filar	170,000 »

Beträffande fabriker och anläggningar inom öfriga grenar af industrien märkes, att under perioden tillkommit en ny mekanisk verkstad. Öfver utvecklingen af de mekaniska verkstäderna och guterierna i Eskilstuna meddelas följande tabla, uppställd efter enahanda grund som den förut lemnade öfver Eskilstunasmidet:

	Antal fabriker.	Häst-krafter.	Antal maskiner.	Antal arbetare.	Tillverkningsvärde, i kr.
År 1895	3	224	340	507	1,157,014
» 1890	2	134	248	446	757,430
Tillökning	1	90	92	61	399,584

Af öfriga industrier må särskildt omnämnas, att vid ett af de mekaniska snickerierna under perioden påbörjats tillverkning af dörrar för export, hvilken export, hufvudsakligen på Tyskland, under år 1895 uppgick till ett värde af närmare 100,000 kronor. Af hithörande industriella anläggningar hade år 1895 följande ett tillverkningsvärde af 100,000 kronor eller derutöfver:

E. V. Beronius fabrik för träarbetnings- och verktygsmaskiner . . .	150,000 kr.
Munktells mekaniska verkstads aktiebolag, gjuteri och tillverkning af lokomobiler, tröskverk, ångmaskiner, ångpannor, verktygsmaskiner, spiralborrar m. m.	813,143 >
Söderbloms gjuteriaktiebolag, gjuteri och tillverkning af maskiner och kamier	193,871 >
Eskilstuna träförädlingsaktiebolags fabrik för snickerivaror	172,877 >
J. O. Öberg & Sons fabrik för kontorsböcker m. m. samt bok- och stentryckeri	175,000 >

Mot slutet af perioden har inom Eskilstuna bildats ett aktiebolag för tillhandahållande af elektrisk kraft, dels för inre belysning och dels såsom drifkraft. Också hafva flere redan tillgodogjort sig den kraft för belysning, som af bolaget lemnas; hvarjemte det är att antaga, att dess leverans af elektrisk ström till drifkraft kan lända särskildt den mindre industrien till nytta.

Angående afföningsförhållandena kunna några meddelanden ej lemnas, enär svårigheter möta att erhålla nödiga uppgifter i detta hänseende; en beräkning af medelarbetsförtjensten är ock svår att verkställa, då vid flere verkstäder användes ett rätt stort antal minderåriga och qvinnor, hvilkas aflöning i förhållande till de manlige arbetarnes och speciellt de yrkesskickliges är jemförelsevis låg. Angående förhållandet emellan arbetsgivare och arbetare hänvisas till hvad förut derom är yttradt.

Slutligen torde i fråga om fabriksväsendet i Eskilstuna böra antecknas, att derstädes alltsedan år 1889 existerar en sammanlutning bland fabriksidkarna för gemensamma intressen, benämnd »Eskilstuna fabriksförening», hvilken vid flere tillfällen visat sig fylla ett behof och varit Eskilstunaindustrien till obestridlig nytta. Den har flere gånger haft att afgifva utlåtanden öfver frågor rörande industrien såväl till Länsstyrelsen som till Kungl. Kommerkollegium. Vid verdensutställningen i Chicago år 1893 ombesörjde denna förening Eskilstunafabrikernas utställning derstädes på det sätt, att alla från dem utställda artiklar samlades på en gemensam, i Eskilstuna tillverkad monter, hvarigenom möjliggjordes, att Eskilstunautställningen kunde på ett verksamt och tilltalande sätt göra sig gällande. Resultatet blef ock, att alla utställare derifrån tilldelades pris.

Vid det staten tillhöriga Åkers krutbruk har tillverkningen under perioden varit följande:

	Kilogram.	Tillverkningsvärde, i kr.
År 1891 svartkrut	65,500	34,950
» 1892 »	68,100	42,900
» 1893 »	48,750	20,448
» 1894 »	15,420	12,220
» » röksvagt krut	3,500	17,850
» 1895 »	50,357	256,820

Under år 1894 anlades en ny krutfabrik för röksvagt krut, omfattande nitton arbets- och förrådshus. Under samma år uppfördes dessutom två arbetarebostäder och en bostad åt arbetsofficeren. Kostnaderna härför belöpte sig till 210,000 kronor. Under år 1895 börjades anläggningen af en fabrik för tillverkning af etyleter.

Antalet mjölqvarnar i länet uppgafs vid periodens slut vara 135, deraf 106 drefvos med vatten, 16 med vind och 13 med ånga. Dessutom finnas å en mängd större egendomar, som till sitt förfogande ega ångkraft, smärre så kallade gröppqvarnar. De flesta qvarnarne äro husbehofs- eller tullmälqvarnar; 12 uppgifvas drifva tillverkning delvis eller uteslutande till afsalu. Någon export af mjöl utom länet drifves egentligen endast från Torshälla och Tunafors qvarnar i Rekarne fögderi samt från Nyköpings Storhusqvarn. Från den sistnämnda, hvars tillverkning år 1895 uppgick till ett värde af 715,207 kronor, exporterades samma år till platser utom länet, förnämligast Norrland och Vermland samt städerna Stockholm och Norrköping, 2,325,000 kilogram hvetemjöl och 2,433,000 kilogram rågmjöl.

Tegelbruk voro enligt inkomna uppgifter i gång till ett antal af 44, med en tillverkning af 7,253,840 stycken murtegel, 1,462,883 stycken taktegel och 279,137 stycken tegelrör, representerande ett värde af 240,182 kronor. Under det att de låga pris, som voro rådande under nästföregående period och de första åren af den innevarande, föranledde nedläggandet af flere, företrädesvis mindre, tegelbruk, har den icke obetydliga stegringen af tegelpriset, som under periodens två sista år inträdt, ånyo framkallat en lifligare verksamhet å detta område af industrien.

Tillverkning af *maltdrycker* har bedrivits af 8 bryggerier, deraf 6 i städerna och 2 på landsbygden. De största af dessa äro två bryggerier i Nyköping med ett tillverkningsvärde af omkring 80,000 kronor hvarterda, Eskilstuna bryggeriaktiebolags bryggeri i Eskilstuna med ett tillverkningsvärde af 122,945 kronor samt Nya bryggeriaktiebolagets bryggeri dersammastädes med en tillverkning till värde af 71,000 kronor, allt år 1895. De öfriga bryggerierna äro alla mindre och tillverka nästan uteslutande svagdricka samt öl endast i ringa omfattning.

Antalet *handtverkare*, som vid förra periodens slut utgjorde 755, deraf 291 i städerna och 464 på landsbygden med köpingen Malmköping, utgjorde vid 1895 års slut 313 i städerna och 438 på landsbygden eller tillhoppa 751, således ungefär samma antal. De hos dem anstälde arbetare uppgingo sistnämnda år till 671 i städerna och 467 på landet.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) **Landtkommunikationer.** Det i föregående femårsberättelse omnämnda arbetet för åstadkommande af en ny jernvägsförbindelse genom norra Södermanland har under förevarande period krönt med framgång och ledt till genomförande af den så kallade *Norra Södermanlands jernväg*.

Den 22 maj 1891 meddelade Kungl. Maj:t på ansökning af Carl Alexanderson, F. A. Boström, Otto Ekenberg, Adolf Hedenström, Justus Hellsten, Filip Mannerstråle, Arvid Nilsson,

Aug. Stålberg, Aug. Söderholm och Aug. Widebeck koncession på anläggning af en jernväg om 1'435 meters spårvidd från Nyby bruk öfver Eskilstuna till Södertelge station å statens jernvägar, med bibanor till Åkers styckebruk, Strengnäs, Mariefred och Igelstaviken vid Östersjön. Sedan för utförande af denna jernvägsanläggning bildats ett aktiebolag under benämning »Norra Södermanlands jernvägsaktiebolag», för hvilket bolagsordning af Kungl. Maj:t fastställdes den 18 juli 1891, med gaf Kungl. Maj:t

den 6 november 1891, att den beviljade koncessionen finge öfverlätas på sagda bolag. Samtidigt beviljade Kungl. Maj:t af de till dess förfogande för låneunderstöd åt enskilda jernvägsanläggningar ställda medel nämnda bolag ett statslån till jernvägens utförande å 1,800,000 kronor, motsvarande halfva den beräknade kostnaden för jernvägsbyggnaden.

Sedan genom aktieteckning i orterna, dels af kommuner och dels af enskilda, medel erhållits till den andra hälften af anläggningskostnaden, blef i slutet af år 1891 till entreprenör af byggnaden antagen ingenjören m. m. C. Jehander, hvarjemte kontrakt uppgjordes om leverans af skenor, vagnar och lokomotiv. Efter det redan under samma år försvarsarbete utförts på några punkter af linien, börjades det egentliga jernvägsarbetet i maj 1892. Under dess gång vidtogos med vederbörligt tillstånd en del förändringar i den ursprungligen koncessionerade sträckningen af jernvägen. Så bestämdes jernvägens anknytningspunkt till stambanan att blifva Saltskog i stället för Södertelge, i sammanhang hvarmed träffades aftal med Kungl. Jernvägsstyrelsen om besörjande tillsvi dare på statsbanans spår af trafiken från Norra Södermanlands jernväg till Södertelge station, hvarifrån nämnde jernväg enligt koncessionen dragit ett bispår ned till en nyanlagd hamn på vestra sidan om Igelstaviken. Vidare ändrades liniens sträckning genom Åkers socken, så att hufvudlinien, som enligt det ursprungliga förslaget skolat framgå nordligare med station i närheten af Åkers kyrka, drogs ned till Åkers styckebruk, hvar est linien från Strengnäs mötte; genom denna ändring bortföll bibanan till nämnda bruk. Vid Eskilstuna, hvar est jernvägen skolat dragas öfver ån nedanför staden vid dess nedre hamn och derefter rundt densamma med hufvudstation på söder, drogs linien norrifrån in direkt på Oxelösundsbanans station, som blef hufvudstation, öfvergick Eskilstunaån ofvanför staden vid kyrkan med en mindre station på söder, hvarifrån utgår en bibana rundt östra delarne af staden till en vid norra stadsdelen anlagd station, hvar dan Norra Södermanlands jernväg alltså har tre stationer i Eskilstuna. Slutligen ändrades äfven banans riktning norr om Eskilstuna såtillvida, att den drogs ned till Oxelösundsjernvägen vid Hellby brunn, hvarifrån den följer samma jernväg till Eskilstuna, i stället för att den varit afsedd att komma fram till densamma först ett stycke längre åt söder i närheten af Ekeby. I september 1894 var sträckan Saltskog—Åker—Strengnäs jemte bibanan Läggesta—Mariefred skenlagd och kunde med lokomotiv befaras. Den 7 januari 1895 erhöles besigtning utlåtande, att sagda sträckor finge upplätas för provisorisk trafik med en tåghastighet af 20 kilometer i timmen, hvilken trafik sedan pågick från medlet af januari till början af maj 1895. I september månad 1895 var hela banan färdig, med undantag af bispåret från Eskilstuna norra station till Munktells mekaniska verkstad och spåret från Mariefreds station till hamnen derstädes. Banan afsynades derpå och invigdes högtidligen af Hans Maj:t Konungen personligen den 1 oktober 1895, hvarefter den allmänna trafiken omedelbart tog sin början. Slutafsyningen af banan verkställdes den 20 och 21 december 1895.

Den totala byggnadskostnaden för jernvägen uppgår till kronor 3,856,925·42, hvaraf expropriations- och administrationskostnader m. m. kronor 349,207·86, sjelfva banan med öfverbyggnad, vägar, broar m. m. kronor 2,539,971·77, husbyggnader och inventarier kronor 337,092·19 samt rörlig materiel kronor 630,653·60. Banans spårvidd utgör, såsom förut nämnts, 1·435

meter, största stigning är 1:60, minsta kurvradie å hufvudspår 300 meter och å ingångs- och sidospår 250 meter. Den starkaste stigning med krökning, 2,800 meter lång, med till största delen relationen 1:60 och 300 meters kurvor, förekommer strax söder om Eskilstuna emellan sagde plats och stationen Hellberga. Skenorna, af stål, väga 21·5 kilogram per meter. Syllarne hålla i längd 2·38 meter och i tjocklek 0·15 meter; afståndet emellan syllarne är 0·65 meter. Den största å jernvägen förekommande bro är den öfver Eskilstunaån emellan Eskilstuna södra och Eskilstuna centralstation; den är bygd af jern på sten och jernstöd med en totallängd emellan landfästena af 111·72 meter. I öfrigt finnas 10 broar med spännvidd af 4 meter och derut öfver, 3 vägportar och 1 viadukt.

Hela längden af banan utgör 118·6 kilometer, hvaraf 2·6 kilometer bispår. Den så kallade trafikerade väglängden är 116 kilometer.

Banans norra ändpunkt är, såsom ofvan antydts, Nyby bruk invid Torshälla. Den svänger härifrån i en bage i sydlig och sydostlig riktning fram till Oxelösundsjernvägen, som den träffar vid Hellby brunn och sedermera följer till Eskilstuna centralstation. Derefter går den förbi Eskilstuna kyrka öfver ån på den ofvan omnämnda stora bron och på en vägport öfver Köpmangatan fram till Eskilstuna södra station, hvarifrån, som ofvan är nämnt, en bibana går öster och norr om staden till Eskilstuna norra station. Från Eskilstuna drager sig hufvudlinien i en lång och skarp stigning upp mot skogsbygden i gränsen emellan Klosters och Stenqvista socknar samt vidare genom sistnämnda och Årila socknar i sydostlig riktning till vestra ändan af sjön Eklången, följer derefter denna sjös skogbevuxna och starkt kuperade södra strand samt går vidare i östlig riktning, hufvudsakligen i skogsbygd, genom Länna och Åkers socknar fram till Åkers styckebruk. Härifrån utgår mot norr bibanan till Strengnäs. Hufvudlinien fortsätter, trenne gånger passerande Räckstaån, åt öster, tills den vid Läggesta träffar Gripsholmshöjden af Mälaren. Från Läggesta, der bibanan till Mariefred utgår, drager sig hufvudlinien öfver den nyssnämnda vikens innersta del vid de så kallade Skallarholmarne, följer derefter den af löf- och barrskogsklädda höjder kransade södra stranden af Gripsholmshöjden fram till egendomen Näsby samt vänder sig derefter åt sydost genom skogarne på gränsen af Södermanlands och Stockholms län. Genom Turinge socken förbi Nyqvärns pappersbruk fortsätter jernvägen vidare åt öster genom Tveta och Vestertelge socknar, går öfver den natursköna sjön Månaren, hvars strand den derefter ett stycke följer, samt svänger med en stor bage, hvars södra spets går ned till Tveta kyrka, intill stambanan, hvilken den derefter i nordlig riktning följer fram till Saltskog. Jernvägen, som, om man undantager sträckan emellan Eskilstuna och Eklången, i allmänhet framgår genom en vacker trakt, erbjuder många natursköna punkter. Särskildt må i detta hänseende framhållas banlinien utmed och öfver sjön Månaren, sträckan söder om Gripsholmshöjden samt den längs södra stranden af sjön Eklången; i all synnerhet torde det kunna sägas, att utsigten från banan utmed Gripsholmshöjden, med Gripsholms slott och den lilla täcka staden Mariefred i fonden, är en bland de vackraste utsigtspunkter, som någon jernväg i vårt land har att erbjuda.

Stationerna och afstånden dem emellan, uttryckta i kilometer, äro på hufvudlinien, räknadt från dess vestra ändpunkt:

Nyby bruk, Hellby brunn 4 kilometer, Eskilstuna central 4 kilometer, Eskilstuna södra 1 kilometer, Hellberga 9 kilometer, Årila 7 kilometer, Eklången 6 kilometer, Stålboga 4 kilometer, Byringe 8 kilometer, Åkers styckebruk 9 kilometer, Mariefred 9 kilometer, Taxinge—Näsby 11 kilometer, Nyqvärn 11 kilometer, Almnäs 6 kilometer, Tvetaberg 6 kilometer, Saltskog 5 kilometer, samt på Strengnåslinien, räknadt från Åkers styckebruk, Valsberga 3 kilometer, Malmby 7 kilometer och Strengnäs 5 kilometer.

Taxa för transporter å jernvägen fastställdes af Kungl. Maj:t den 15 mars 1895, att gälla till och med år 1905. Under den tid af tre månader, som trafiken under förstnämnda år pågått, utgjorde inkomsterna 63,190 kr. 24 öre, eller 5 kr. 92 öre per dag och bankilometer.

Äfven till en ytterligare ny jernvägsanläggning inom länet hafva förberedande åtgärder under perioden vidtagits, nämligen en jernväg från Jerna station å vestra stambanan öfver Nyköping till östra stambanan. I början af år 1895 väcktes förslag till en dylik jernvägsled och den 12 mars 1895 hölls med intresserade ett sammanträde inför Länsstyrelsen, hvarvid tillsattes en komité

med uppdrag att föranstalta om undersökning genom sakkunnig person af en linie Jerna—Åby. En sådan undersökning, till hvars bekostande af intresserade tecknats ett belopp af 13,185 kronor, har också pågått under år 1895, men de vidare åtgärderna för realiserande af detta förslag falla utanför den nu afhandlade perioden.

Hvad de förut befintliga jernvägarne i länet angår må i fråga om statsbanan nämnas, att en ny station inom länet under perioden tillkommit, nämligen Skeboqvarn emellan Flen och Sparreholm, samt att vid Flen uppförts ett nytt tidsenligt stationshus. Rörande trafiken vid denna bana bifogas tabeller dels öfver trafikinkomsterna vid stationerna inom länet, *tabell H*, och dels öfver de förnämsta varuartiklar, som afsändts från eller anländt till samma stationer, *tabell I*.

För trafiken vid Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägs stationer inom länet meddelas i *tabell K* (sid. 39) öfversigt, hemtad ur trafikchefens årsberättelser.

Inkomsterna vid jernvägen i sin helhet, den del deraf, som går inom Vestmanlands län, medtagen, hafva utgjort:

Tab. H. Inkomster (i kronor) vid statens jernvägsstationer inom Södermanlands län åren 1891—1895.

Station.	År 1891.		År 1892.		År 1893.		År 1894.		År 1895.	
	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.	Af anländ trafik.	Af afsänd trafik.
Gnesta	60,747·60	91,707·08	65,212·21	111,805·19	59,875·09	104,518·92	61,354·91	89,946·98	60,728·00	101,147·00
Björnlunda	17,821·05	29,468·34	17,459·45	27,246·84	16,299·19	29,281·38	15,830·74	28,493·10	15,403·00	26,058·00
Stjernhof	14,973·51	23,420·09	14,392·30	26,344·75	14,192·73	27,306·34	14,022·54	25,474·11	12,962·00	28,970·00
Sparreholm	34,332·52	63,520·11	37,923·07	64,479·27	41,034·46	61,197·47	42,748·27	56,032·42	41,194·00	57,818·00
Skeboqvarn	—	—	—	—	—	—	513·16	1,174·80	2,597·00	7,266·00
Flen	63,088·31	81,227·73	56,910·03	64,776·60	59,003·37	59,310·01	60,797·23	62,725·51	62,595·00	66,283·00
Kantorp	3,321·73	53,637·17	3,957·80	44,336·37	7,353·40	56,329·50	8,709·80	57,457·59	8,933·00	57,743·00
Valla	31,046·12	42,497·02	31,535·78	42,521·05	27,059·04	34,612·03	26,722·02	35,918·84	26,228·00	34,969·00
Katrineholm	105,439·20	146,741·21	105,128·45	139,706·16	110,617·26	142,017·36	110,262·06	141,027·49	126,474·00	147,722·00
Strängsjö	10,684·02	26,482·12	9,869·24	25,882·66	10,085·10	31,054·49	10,303·39	25,590·78	11,855·00	34,391·00
Baggetorp	7,461·10	9,596·07	7,651·49	10,205·62	6,918·31	8,655·02	7,552·65	8,705·09	8,262·00	9,264·00
Vingåker	57,055·28	83,727·36	57,597·92	71,936·18	54,985·75	63,507·62	53,741·69	65,246·15	56,448·00	68,483·00
Högsjö	11,412·32	19,837·67	10,990·91	15,047·87	16,269·00	17,791·91	11,000·35	15,653·04	14,143·00	21,863·00

Tab. I. De förnämsta varuartiklar, som afsändts från eller anländt till statens jernvägsstationer i Södermanlands län åren 1891—1895.

Varuartiklar.	År 1891.		År 1892.		År 1893.		År 1894.		År 1895.	
	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.
Gödningsämnen ton	105·8	1,954·6	61·3	2,231·0	78·0	2,163·9	97·9	1,567·5	200·9	1,979·1
Jern och stål »	2,684·1	3,158·8	2,399·0	2,974·2	1,368·4	1,946·0	719·9	1,799·8	704·0	2,148·0
Sten- och träkol »	2,917·9	3,715·2	622·0	3,703·6	3,273·4	5,244·4	2,880·1	4,687·2	4,216·6	7,497·4
Malm »	20,073·5	60·3	15,254·3	9·6	18,576·3	175·7	18,840·8	35·0	19,533·1	372·9
Torkad och saltad fisk »	47·6	1,016·0	44·5	1,380·7	31·8	960·0	52·6	1,024·1	57·5	886·2
Skogsprodukter »	47,518·2	14,936·1	43,920·9	16,190·9	42,659·5	14,520·5	35,669·3	15,133·6	54,551·3	23,980·6
Spanmål, malen och omalen »	6,595·0	3,197·5	6,620·4	2,312·9	8,605·0	2,260·6	6,260·9	2,945·2	3,837·7	3,634·6
Ladugårdsprodukter »	10,771·3	2,811·1	10,920·3	3,035·2	10,723·8	2,798·4	7,575·4	2,622·1	10,674·1	2,957·6
Boskap, större st.	5,600	1,860	4,993	2,142	4,539	1,672	5,457	2,068	4,750	1,651
Boskap, mindre »	16,316	12,697	15,630	12,223	15,484	11,651	17,270	13,284	17,495	10,657

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Af resande . . .	202,387 ⁸⁸	207,939 ⁶²	217,450 ¹¹	236,348 ⁴⁸	230,187 ⁹¹
Af godstrafik . .	556,433 ¹⁶	551,796 ⁴²	702,542 ⁴⁰	987,884 ¹⁵	1,137,969 ¹⁰
Diverse inkomster	67,876 ⁴⁷	65,829 ⁸²	54,631 ⁴⁸	65,399 ⁵⁴	60,584 ³⁹
Summa	826,697 ⁵¹	825,565 ⁸⁶	974,623 ⁹⁹	1,289,632 ¹⁷	1,428,741 ⁴⁰

Dessa siffror visa en betydande tillväxt, särskildt i hvad angår godstrafiken. Vid en jämförelse med förhållandena vid slutet af nästföregående femårsperiod visar det sig, att inkomsterna af godstrafiken, som då utgjorde 512,292²¹ kr., år 1895 mer än fördubblats, samt att inkomsterna i sin helhet, hvilka 1890 uppgingo till 759,483²⁰ kr., nära nog fördubblats. Detta gynsamma resultat är i hufvudsaklig mån att tillskrifva den storartade utveckling, som malmutskeppningen öfver Oxelösund tagit. Också har, oaktadt driftkostnaden på de sista tio åren mer än fördubblats — den utgjorde år 1895 631,218 kr. 71 öre — skillnaden emellan bruttoinkomsten och driftkostnaden stigit i än högre grad; den uppgick år 1895 till 797,522 kr. 69 öre, mot 193,863 kr. 14 öre år 1885. Då räntorna på bolagets skuld år 1895 uppgingo till 396,832 kr. 55 öre och diverse andra omkostnader till 3,782 kr. 19 öre, förefanns för detta år alltså en nettobehållning af 398,272 kr. 94 öre. År 1892 konverterades jernvägsbolagets län, i det två nya obligationslän upptogs å tillhopa 8,000,000 kronor. Vid 1895 års slut hade bolaget icke någon skuld för icke inlösta förfallna obligationer eller oguldna obligationsräntor, med undantag af två kuponger för år 1895 å tillhopa 120,000 kronor, hvilka dock äfven inlösts under år 1896, med hvilket år nämnda sväfvande skuld helt och hållet upphört.

Af nya arbeten vid jernvägen må nämnas, att år 1892 öppnades en ny station vid Belgviken emellan Hällsta och Helleforsnäs. Vid Oxelösunds hamn har anlagts en ny, 147 meter lång kaj, som 1895 öppnades för begagnande. Genom fyllningar och bergsprängningar har ock en stor och rymlig upplagsplats för malm anskaffats, hvarjemte en mängd nya jernvägsspår blifvit utlagda samt flere nya vändskifvor och en ny vagnväg inrättats. Sammanlagda längden af kajerna utgjorde vid 1895 års slut 730 meter, med ett djup utanför af från 3 till 7⁴ meter, det senaste utanför hela den under perioden nyanlagda kajdelen. Upplagsplatserna för malm utgöra en areal af 24,564 kvadratmeter, hvarjemte finnas platser för upplag af trävaror, kol m. m. Hamnen är genom dessa anstalter tillgänglig för de mest djupgående fartyg samt lemnar utrymme för lastning och lossning af många fartyg på en gång. Såväl härigenom som derigenom att den endast sällan tillfrysar, utan merendels är öppen hela året om, torde den vara en bland de allra bästa uthamnar i riket.

Ny taxa för jernvägen fastställdes af Kungl. Maj:t den 6 december 1895, att gälla från och med den 1 januari 1896 till och med år 1905.

I **tabell 2** redogöres för de allmänna lands- och bygdevägarnes inom länet sammanräknade längd vid 1895 års slut.

Under innevarande period har den nya lagen angående väghållningsbesvärens utgörande på landet den 23 oktober 1891 allmänt träd i tillämpning. Genom utslag hösten 1892 meddelades, efter vederbörande väghållningsskyldiges hörande, beslut angeående storleken af väghållningsdistrikten, hvilka här i länet blefvo sam-

manfallande med häradena. Derefter utsågos i början af år 1893 särskilda nämnder för uppskattning enligt 46 § väglagen af den årliga kostnaden för vägunderhållet den tid mark är bar, äfvensom på hösten samma år vägstyrelser. Under loppet af år 1893 verkstälde vägnämnderna sina uppskattningar, hvilka i vederbörlig ordning offentliggjordes. Endast i några få fall förekommo klagomål öfver uppskattningarne, hvilka emellertid icke föranledde till ändring i desamma. Summan af hela den beräknade årliga kostnaden för vägunderhållet den tid mark är bar uppgår för länet till 161,143 kr. 39 öre; häraf komma på de särskilda väghållningsdistrikten: Jönäkers 16,976⁵³ kr., Rönö 18,693⁵⁹ kr., Hölebo 9,493⁰¹ kr., Oppunda 36,229 kr., Villättinge 12,499⁹⁴ kr., Öster-Rekarne 19,757⁸³ kr., Vester-Rekarne 11,012¹⁴ kr., Åkers 13,267⁹⁰ kr., Selebo 8,726⁸³ kr. och Daga 14,486⁸² kr. Under slutet af år 1893 och början af år 1894 ordnades vinterväghållningen inom distrikten och under sagda år uppgjordes första gången inkomst- och utgiftsstaten för vägkassorna, hvar efter vägs katt upptogs för år 1895. För nämnda år utgick dylik skatt inom de särskilda distrikten med följande belopp:

Väghållningsdistrikt.	Vägs katt af till vägunderhåll in natura ej förpligtade vägfyrkar enligt 60 och 83 §§ väglagen.		Vägs katt å samtliga vägfyrkar enligt 60 § väglagen.	
	Öre per fyrk.	Belopp, i kr.	Öre per fyrk.	Belopp, i kr.
Jönäker	12 ⁵	1,704 ⁷⁴	3	4,197 ⁰⁰
Rönö	17	880 ²⁶	8	8,202 ⁶⁴
Hölebo	17	488 ⁷⁵	9	4,892 ⁶⁷
Oppunda	15 ⁴	4,986 ⁶⁷	2	4,868 ⁷²
Villättinge	15 ⁷	1,598 ¹⁰	5 ³	4,342 ⁴⁴
Vester-Rekarne	13 ⁴	1,769 ⁹⁹	6 ⁷	5,565 ⁸²
Öster-Rekarne	15	1,457 ⁷⁰	11 ⁷	15,015 ⁷⁸
Åker	19 ⁶	1,061 ⁵⁴	10 ⁷	7,085 ⁹⁷
Selebo	10 ⁶	427 ²⁸	3 ⁵	2,717 ⁰¹
Daga	22 ⁴	1,532 ⁸⁴	3	1,952 ²²

Tab. K. Inkomster (i kronor) vid Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägs stationer i Södermanlands län åren 1891—1895.

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
Oxelösund	154,943 ¹⁸	162,079 ⁹³	230,924 ³¹	378,399 ⁴⁸	438,638 ⁸¹
Stjernholm	1,183 ⁶⁶	1,357 ⁹³	1,443 ²⁹	1,611 ⁸⁹	1,589 ³²
Nyköping	60,268 ⁹²	62,586 ⁶¹	65,863 ⁵⁴	70,005 ⁴⁴	73,859 ⁴⁴
Larslund	2,940 ⁰⁶	2,957 ⁴⁷	3,594 ²⁹	3,411 ⁸⁰	3,631 ¹⁷
Stigtomta	11,935 ³⁵	12,648 ¹²	12,406 ³⁰	14,247 ⁰⁸	13,189 ⁷⁰
Vrena	14,600 ⁵¹	12,837 ⁹⁰	12,172 ¹³	6,589 ¹⁸	11,133 ³⁹
Bettna	12,574 ⁵⁴	14,258 ²⁹	15,177 ⁹⁸	15,695 ¹⁷	13,701 ⁵⁹
Vadsbro	12,228 ¹⁶	10,337 ⁰⁹	11,268 ³⁵	13,317 ⁹⁶	11,925 ¹²
Flen	35,093 ⁷⁷	32,554 ⁰⁹	32,662 ⁷⁷	34,602 ⁴⁷	33,179 ⁹¹
Mellisa	5,299 ²³	5,288 ⁰²	5,006 ⁸²	4,120 ⁹⁵	4,852 ⁸³
Helleforsnäs	24,602 ⁷⁷	18,252 ¹¹	14,212 ³⁶	13,014 ⁶³	16,006 ⁸⁷
Belgviken		1,447 ¹⁷	6,179 ⁸³	7,326 ⁵²	8,141 ⁰⁶
Hällsta	15,788 ¹⁷	13,074 ⁸⁶	9,830 ⁸⁹	11,540 ⁷⁴	11,006 ⁷³
Skogstorp	10,640 ⁵²	9,522 ²⁴	8,847 ²⁸	10,143 ⁹²	9,071 ⁶⁰
Esksilstuna	116,897 ⁵³	119,565 ⁵³	116,717 ⁷⁰	122,038 ⁵³	128,214 ⁰⁶
Torsmåla	14,480 ⁵⁰	10,789 ²⁴	9,947 ⁸³	10,555 ¹⁰	8,974 ¹⁸
Rekarne	4,222 ²³	4,329 ⁷⁶	3,907 ²⁹	4,688 ³⁵	3,876 ⁷⁸
Qvicksund	11,534 ⁰⁰	7,123 ⁰²	3,066 ³²	3,629 ⁰⁶	2,779 ²⁹

Instruktioner för vägstyrelserna, i hufvudsak öfverensstämmande med hvarandra, fastställdes den 22 december 1894 för Jönåkers, Rönö, Oppunda, Villättinge, Öster-Rekarne, Vester-Rekarne, Åkers, Selebo och Daga samt den 1 mars 1895 för Hölebo distrikt.

Nya vägdelningar hafva under perioden påbörjats inom samtliga väghållningsdistrikten. Rörande de vägar, hvilka skola såsom lands- eller bygdevägar ingå i vägdelningarne, har Konungens Befallningshafvande meddelat utslag: för Jönåkers härad den 30 juni 1894, för Rönö härad den 25 april 1894, hvaröfver anförts besvär, som vid periodens slut ännu voro beroende på Kungl. Kammarkollegii pröfning, för Hölebo härad den 30 december 1893, likaledes vid 1895 års slut beroende på Kungl. Kammarkollegii pröfning, för Oppunda härad den 19 mars 1894, för Villättinge härad den 28 december 1893, för Öster-Rekarne härad den 13 november 1893, för Vester-Rekarne härad den 28 februari 1894, beroende på Kungl. Maj:ts pröfning, för Åkers härad den 2 maj 1894 och för Selebo härad den 31 juli 1894, båda likaledes beroende på pröfning af anförda besvär, samt för Daga härad den 8 december 1893. Ingen af vägdelningarne har under perioden blifvit bragt till slut.

För partiela indelningar af nyanlagda vägar, som under perioden verkstälts, redogöres här nedan.

Vägomläggningar hafva under perioden förekommit till vida mindre omfattning än under de föregående, hvilket hufvudsakligen beror derpå, att frågor härom i afvakten på nya väglagens trädande i tillämpning fått hvila. Af vägomläggningar af större betydelse må här nämnas:

Anläggning af 1,375 meter ny väg förbi Stjernholms jernvägsstation i stället för den förut befintliga vägen förbi Stjernholms gård. Denna väganläggning, hvarigenom tvenne jernvägsöfvergångar undvekos, verkställdes och bekostades helt och hållet af Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägsaktiebolag. Den afsynades år 1894 och indelades till allmänt underhåll i stället för den gamla vägen genom Konungens Befallningshafvandes utslag den 9 augusti 1894.

Den i föregående femårsberättelse omförmälda nya vägen från Trosa stad till allmänna landsvägen förbi Stora Åby gästgifvaregård, hvilken enligt Kungl. Maj:ts utslag den 27 februari 1890 för underhåll tilldelats Hölebo härad, indelades till allmänt underhåll genom Konungens Befallningshafvandes utslag den 29 december 1891.

Inom Oppunda härad hafva utförts tvenne större vägförbättringar, nämligen dels emellan Vestra Vingåkers och Österåkers kyrkor och dels emellan Forssa bruk i Östra Vingåkers socken förbi Genne qvarn till allmänna landsvägen emellan Katrineholm och Baggetorp, allt för borttagande af befintliga större backar. Dessa arbeten, hvarunder tvenne nya broar måst anläggas vid Skenäs sag å den förra och vid Genne qvarn å den senare vägen, hafva i sin helhet medfört en kostnad af 36,587 kr. 34 öre. Deraf hafva i statsanslag erhållits för den förstnämnda vägen 13,039 kr. 73 öre och för den senare vägen ett belopp af 8,100 kr. Återstående kostnad är bestridd af landstingsmedel till belopp af 6,742 kr. 65 öre samt af de väghållningsskyldige. De nya vägdelarne äro indelade till allmänt underhåll, den förra enligt Konungens Befallningshafvandes utslag den 18 januari 1895 och den senare genom en af veder-

börande länsman uppgjord indelning, som vederbörande väghållare godkänt.

Den redan under förra femårsperioden påbörjade anläggningen af vägen från Eskilstuna till Stora Sundby samt från nämnda väg vid Hyndeved till Skogstorps jernvägsstation har under perioden afslutats. Den har omfattat anläggning af 10,015 meter ny väg samt utläggning till 5½ meters bredd och förbättring af 5,505 meter gammal väg, allt för en kostnad af 23,363 kr., hvartill statsbidrag utgått med 17,200 kr. och Landstingets bidrag med 4,300 kr. samt återstoden bekostats af de väghållningsskyldige. Sedan vägen afsynats och godkänts af Kungl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, blef densamma indelad till allmänt underhåll enligt Konungens Befallningshafvandes utslag den 30 maj 1893.

Under perioden har äfven fullbordats den omfattande vägomläggningen mellan Björnlanda station och Mariefred för en sammanlagd kostnad af 83,494 kr. 73 öre, hvaraf 22,900 kr., utgörande $\frac{2}{3}$ af den beräknade kostnaden, lemnades af statsmedel och 5,725 kr. från Landstinget. Derigenom att den beräknade kostnaden i så hög grad understeg den verkliga, hvilket åtminstone till stor del synes haft sin grund deri, att de af vederbörande sakkunnig uppgjorda kostnadsförslagen varit bristfälliga, drabbades de väghållningsskyldige af en synnerligen kännbar utgift för detta företag, uppgående för det hela till 54,869 kr. 73 öre. Af detta kostnadsbelopp kom största delen på Daga härads väghållningsskyldige, hvilka ock nödgats för detta ändamål med Kungl. Maj:ts tillstånd upptaga ett 20-årigt amorteringslån på 37,000 kr. De nya vägstyckena indelades till allmänt underhåll genom Konungens Befallningshafvandes utslag den 30 april 1892 för Daga härad, den 16 december 1893 för Åkers härad samt den 18 april 1894 för Selebo härad.

För underlättande af vägförbättringar har länets landsting fortfarande lemnat anslag, som enligt dess beslut år 1891 för åren 1892—1895 utgått med 4,000 kr. om året. Anslag lemnas till sådana vägförbättringar, till hvilka statsanslag beviljas, och utgår med $\frac{1}{4}$ af det belopp, statsverket lemnar. För öfrigt gäller med afseende å detta anslag, som handhafves och fördelas af Landstingets förvaltningsutskott, att, i händelse anslagsbeloppet icke för något år till fullo åtgått, återstoden blifver för ändamålet tillgänglig under de följande åren af anslagsperioden. Af anslaget hafva utbetalts: år 1891 4,625 kr. 30 öre, år 1892 5,850 kr. 53 öre, år 1893 3,417 kr. 12 öre, år 1894 425 kr. och år 1895 intet.

Till bekostande af vägundersökningar hafva under perioden utgifvits af statsmedel: år 1891 159·46 kr., år 1892 975·42 kr., år 1893 767·44 kr., år 1894 528·25 kr. och år 1895 479·38 kr.

Rörande *de allmänna vägarnes beskaffenhet* gäller hufvudsakligen samma omdöme, som meddelades i nästföregående femårsberättelse. I Nyköpings fögderi vitsordar sälunda kronobetjeningen fortfarande, att de äro fasta och väl underhållna; god tillgång finnes på väglagningsämnen utom i några trakter af Jönåkers härad och inom Runtuna socken af Rönö härad. Hvarst brist derpå börjar rada och grus måste hemtas på betydande afstand från vägglotten. Från Vingåkers fögderi meddelas, att vägarnes beskaffenhet i det hela är god och tillgången till grus tillräcklig och beqväm; härifrån göra dock vissa delar af Vestra Vingåkers socken undantag, enär på många

ställen grus saknas och vägarne beskaffenhet därför är sämre, hvilket dock äfven i viss mån beror på stark trafik. Likaså vitsordas från Rekarne och Gripsholms fögderier, att vägarne äro goda och tillgången på väglagningsämnen tillräcklig, äfven om afståndet till grustagen är temligen långt för en del väghållare; endast i trakten närmast intill Eskilstuna, der vägarne äro mycket starkt trafikerade, äro de sämre, i synnerhet vid regnigt väderlek, då somliga af dem pläga vara i mycket dåligt skick. Det har ock satts i fråga, att de svåraste af dem skulle vid den nya vägdeleningen öfvertagas af väggkassan och genom makadamisering försättas i godt och för framtiden bestående skick.

I fråga om bredden af de allmänna vägarne inom länet gäller nog, att de i allmänhet icke innehafva den i 2 § af nya väglagen stadgade bredd af 6 meter för landsväg och 3·6 meter för bygdeväg. I vissa fall har ock Länsstyrelsen på gjorda framställningar medgifvit, att bredden må vara mindre. Så förordnades genom Konungens Befallningshafvandes utslag den 8 december 1893, att landsvägen förbi Björnlunda station till Åkers härads gräns inom Daga härad, hvilken för närvarande hade en bredd af 5·3—5·7 meter, skulle vid denna bredd bibehållas. Genom utslag den 30 december 1893 medgafs, att landsvägen genom Hölebo härad från Rönö härads gräns till gränsen mot Stockholms län skulle få bibehållas vid sin nuvarande bredd, dock ej under 5 meter. Samtliga landsvägarne i Vester-Rekarne härad, med undantag af den invid Eskilstuna belägna så kallade lasarettsvägen, må enligt Konungens Befallningshafvandes utslag den 28 februari 1894 hålla en bredd af allenast 5 meter. Hvad beträffar Åkers härad, der landsvägarne förut på en del ställen ej haft större bredd än 3·2 å 3 meter, förordnades genom Konungens Befallningshafvandes utslag den 31 december 1894, att de finge vidmagthållas till en bredd af allenast 4 meter, dock med iakttagande att, der sådan väg hade större bredd, den skulle vid denna bredd bibehållas. Samtidigt förordnade Konungens Befallningshafvande jemväl på gjord framställning, att inom Rönö härad landsvägarne från Sandbrink till Daga härads gräns, eller den så kallade Gnestavägen, från Vreta till Dagagränsen, eller den så kallade Aspalandsvägen, samt från Hargs bro till Oppunda härads gräns skulle få bibehållas vid den bredd af 4·75 meter, som de nu i allmänhet ega. I sammanhang med de nu pågående vägdeleningarnes bringande till slut och de nya väglotternas aflemnande af de gamla till de nya väglotsegarne komma sannolikt framställningar i ofvanstående syfte att göras äfven från öfriga väghållningsdistrikt i länet.

Antalet *grindar* å de allmänna vägarne har nog under perioden minskats, fastän icke så särdeles många af dem borttagits på grund af myndigheternas ingripande. I allmänhet äro åtminstone landsvägarne fria från grindar; på bygdevägarne förekomma de nog, i synnerhet på vissa trakter, dock ej numera annat än undantagsvis i det antal, att de kunna sägas utgöra ett mera afsevärdt hinder för trafiken.

Beträffande de allmänna vägarne å städernas områden, å hvilka den nya väglagen ej är tillämplig, uppgifves, att desamma i allmänhet befinna sig i godt skick och att tillgång på väglagningsämnen är god. Åren 1890—92 verkställdes ny indelning af Nyköpings stads allmänna vägar, hvilken den 17 november 1892 erhöill Konungens Befallningshafvandes stadfästelse.

Vägafgift har fortfarande upptagits på ett ställe inom länet, nämligen af egaren till Hellefors bruk för begagnande af en utaf bruksegaren L. G. von Celsing anlagd väg från Helleforsnäs till Hållsta gästgivarvärdgård. Den har utgått med 25 öre för hvarje med dragare förspänd vagn. Då den ifrågasvarande vägen vid pågående nya vägdeleningar i Villättinge och Öster-Rekarne härad förklarats skola ingå i delningen såsom bygdeväg, kommer emellertid, sedan dessa vägdeleningar genomförts, vägafgiften att bortfalla.

Någon ombyggnad af större *broar* har icke egt rum under perioden. Broafgift utgår icke någonstädes inom länet.

Allmänna *färjställen* med färjafgifter förekomma till ett antal af 10, nämligen: vid Pålsundet emellan Mörkö och fasta landet samt vid Skanssundet emellan samma ö och Södertörnslandet, vid Stallarholmen emellan Selaön och länets fastland, vid Strengnäs emellan fastlandet och Tosterön, vid Agnösund i Aspö socken, bildande öfverfart till Uppsala län, vid Björsund öfver inloppet till den så kallade Södertjärden emellan Helgarö och Jäders socknar, vid Quicksund emellan länets fastland och den så kallade Nyckelön, utgörande öfverfart till Vestmanlands län, vid Hjelmarensund emellan Öja och Julita socknar, öfver Hjelmarekanal vid Värhulta i Vestermo socken samt öfver den så kallade Skräddartorpsån emellan Halla socken i Jönåkers härad och Vrena socken i Oppunda härad.

Beträffande dessa färjor märkes, att färjafgifter vid dem alla upptagits, men att detta med afseende på de flesta af dem skett icke på grund af i vederbörlig ordning fastställda taxor, utan endast på grund af bestämmelser meddelade af färjhållarne eller af gammal häfd. Efter nya väglagens tillämpning hafva i fråga om de flesta atgärder vidtagits för färjhållningsskyldighetens öfverflyttande på väghållningsdistrikten. Så förordnades genom Konungens Befallningshafvandes utslag den 16 augusti 1894, att färjorna vid Pålsundet och Skanssundet, hvilka förut underhållits af Hörningsholms egendom, skulle öfvertagas och färjarten uppehållas af Hölebo härads väghållningsskyldige; utslaget härom, som öfverklagades, har efter periodens slut blifvit af Kungl. Kammarkollegium fastställt genom utslag, som tagit åt sig laga kraft. Likaså ålade Konungens Befallningshafvande genom utslag den 23 november 1894 Åkers härads väghållningsskyldige att för framtiden öfvertaga färjhället vid Björsund, som förut besörjts af Helgarö och Fogdö socknar. Vid alla tre de nämnda färjorna, der visserligen färjafgifter uppburits, men taxa ej varit fastställd, hafva framställningar till Kungl. Maj:t blifvit gjorda om tillstånd att fortfarande upptaga dylika afgifter enligt taxa. Genom utslag den 24 december 1894 är jemväl förordnad, att den af enskild person anlagda och underhållna färjan öfver Skräddartorpsån skall, till hälften hvardera, öfvertagas af Jönåkers och Oppunda väghållningsdistrikt. Färjan vid Agnösund, som förut underhållits af Aspö socken och vid hvilken afgifter upptagits enligt af Kungl. Maj:t fastställd taxa, skall enligt Konungens Befallningshafvandes utslag den 28 mars 1895 öfvertagas af Selebo väghållningsdistrikt, hvilket ock genom Konungens Befallningshafvandes utslag den 5 mars 1895 fått sig ålagdt färjhållningen vid Stallarholmen, som förut uppehållits af Öfver- och Ytter-Selö socknar. Fråga är äfven hos Konungens Befallningshafvande väckt om öfverflyttning på vederbörande väghållningsskyldige af färjhållningsskyldigheten i sun-

det emellan Strengnäs och Tosterön, men detta ärende har icke under perioden kommit till afgörande.

För skjutsanstalternas antal och beskaffenhet samt beloppet af skjutslegan vid dem redogöres i tabell 2. Deraf framgår, att någon förändring i dessa anstalters antal och beskaffenhet icke egt rum under perioden. Skjutslegan, hvars maximum för länet fortfarande är 1 kr. 50 öre för nymil, utgick under de fyra första åren af perioden med detta belopp vid 45 skjutsanstalter, vid 1 med 1 kr. 45 öre, vid 1 med 1 kr. 40 öre, vid 1 med 1 kr. 35 öre, vid 1 med 1 kr. 30 öre, vid 1 med 98 öre och vid 1 slutligen (Vingåkers) utgick ingen skjutslega. År 1894 afslötos nya entreprenadkontrakt för derpå följande femårsperiod. Den dervid bestämda legan utgår, såsom af tabellen framgår, med maximibeloppet 1 kr. 50 öre vid 46 anstalter samt med lägre belopp vid 5 anstalter; lägsta legan är numera 1 kr. 35 öre. Vid samtliga skjutsanstalter uppehålls skjutsningen genom entreprenad. Beloppet af de utgående *entreprenadbidragen* framgår af nedanstående tabell:

Skjutsanstaltens namn.	Årligt entreprenadbidrag (i kronor) under åren	
	1890—1894.	1895.
a) Nyköpings fögderi.		
Aspa	200	200
Råbykrog	150	100
Svärdsbro	200	200
Gefle	150	99
Koppartorp	—	—
Oxelösund	150	200
Vedeby	200	200
Stigtomta	200	200
Åby	200	200
b) Vingåkers fögderi.		
Strängejö	200	200
Marsjö	200	—
Vingåker (Åsen)	—	—
Baggetorp	150	145
Läppe	200	200
Hulla	—	—
Hvittorp	—	—
Stensjö	200	200
Katrineholm	—	500
Bie	—	—
Botten	150	150
Hofby	—	175
Valla	—	—
Löta	200	300
Sparreholm	—	—
Valhalla	150	150
Vadsbro	150	150
Malmköping	270	240
Hellefors	200	200
Flen	300	300
c) Rekarne fögderi.		
Hällsta	200	200
Hamra	150	150

Skjutsanstaltens namn.	Årligt entreprenadbidrag (i kronor) under åren	
	1890—1894.	1895.
Nästorp	100	100
Kjulsta	150	150
Sörby	150	150
Albro	150	150
Berga	150	150
d) Gripsholms fögderi.		
Byringe	150	150
Eksåg	150	150
Botholm	100	100
Agnösund	75	75
Sundby	120	120
Läggesta	150	150
Blacksta	150	—
Skeenda	200	160
Gnesta	800	700
e) Städerna.		
Nyköping, skjutsstation	500	725
Trosa, gästgifveri	114	250
Mariefred, »	400	175
Strengnäs, skjutsstation	235	175
Torshälla, gästgifveri	90	90
Eskilstuna, skjutsstation	350	600
Summa	8,454	8,979

Summan af entreprenadbidragen har alltså stigit med 525 kronor. Såsom af ofvanstående tabell synes, hafva entreprenadbidrag icke utgått vid följande skjutsanstalter, nämligen: för hela perioden vid: Koppartorps, Vingåkers, Hulla, Hvittorps, Bie, Valla och Sparreholms skjutsanstalter; för åren 1890—1894: vid Katrineholms och Hofby; samt för år 1895: vid Marsjö och Blacksta skjutsanstalter. I bidrag till skjutsentreprenaderna hafva på hvarje bevillningskrona utdebiterats åren 1891—1893 för jordbruksfastighet 6 öre och för annan bevillning 3 öre, samt under åren 1894 och 1895 3 öre för såväl bevillning för jordbruksfastighet som för annan bevillning.

Postanstalternas i länet antal utgjorde vid 1895 års slut 77, deraf 11 postkontor och 66 poststationer, mot 60 år 1890. Postkontoren äro desamma som förut; de under perioden nytillkomna poststationerna äro: Belgviken, Byringe, Dunker, Eklången, Gropptorp, Hellberga, Hellby brunn, Kappsta, Lerbo, Lista, Malmby, Nyby bruk, Skeboqvarn, Stålboga, Svärtuna, Taxinge-Näsby, Valsberga station, Åkers styckebruk och Årila. Deremot hafva de förutvarande poststationerna Ekensholm och Ribbingelund indragits.

Postutvexling besörjes å statens och Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägar samt efter den 1 oktober 1895 äfven å Norra Södermanlands jernväg. Dessutom besörjes landsvägspost å sträckor af sammanlagdt 74⁶ nymil. De landsvägspostlinier, som trafikeras vid periodens slut, voro följande:

7 gånger i veckan: Jerna—Korsvägen—Vagnhärad—Trosa och Korsvägen—Tullgarn, sammanlagdt 3⁵ nymil, Sparreholm—Malmköping 1¹ nymil och Torshälla—Nyby bruk 0¹ nymil;

6 gånger i veckan: Mariefred—Stallarholmen (under seglationstiden endast 4 gånger) 1·4 nymil;

5 gånger i veckan: Stallarholmen—Öfver-Selö 0·9 nymil;

4 gånger i veckan: Gnesta—Bogsta—Nyköping 5 nymil, Bogsta—Mosstena 1·1 nymil, Bettna—Björkvik 2·4 nymil, Valla—Ås—Hedensö—Hällsta (å sträckan Ås—Hällsta dock endast 2 gånger) 7·3 nymil, Skogstorp—Lista 1·4 nymil, Kungsör—Stora Sundby 2 nymil, Stålboga—Dunker 1·3 nymil och Trosa—Hällsviken 1·1 nymil;

3 gånger i veckan: Södertelge—Enhörna 1·7 nymil, Strengnäs—Jäderön—Barfva—Strengnäs 5·6 nymil, Strengnäs—Aspö 1·6 nymil, Eskilstuna—Stenqvista—Årila kyrka 1·5 nymil, Vingåker—Åttersta 1·9 nymil, Sparreholm—Valhalla 1·9 nymil, Valhalla—Ripsa 0·9 nymil, Bettna—Husby 1·3 nymil, Stigtomta—Björkvik 2·2 nymil, Nyköping—Näfveqvarn 2·5 nymil, Gnesta—Dillnäs—Laxne 1·9 nymil, Gnesta—Kappsta 4·1 nymil, Jerna—Mörkö 1·6 nymil och Mosstena—Rösten—Säföund 1·9 nymil;

2 gånger i veckan: Baggetorp—Gropptorp 0·9 nymil, Vingåker—Simonstorp (Östergötlands län) 7·1 nymil, Nyköping—Råby 1·9 nymil, Nyköping—Ålberga—Stafsjö—Åby (Östergötlands län) 5·8 nymil och Stafsjö—Åby 2·1 nymil, Vrena—Halla 0·7 nymil och Byringe—Länna 0·7 nymil; samt

1 gång i veckan: Rekarne—Råby-Rekarne 1·1 nymil.

Postbefordran besörjes jemväl å följande ångbåtslinier: med postexpedition ombord: Stockholm—Trosa, Stockholm—Hällsviken resp. Trosa, Stockholm—Mariefred resp. Sundsör, Stockholm—Strengnäs—Botholm resp. Tynnelsö, Stockholm—Ekså resp. Björsund, Stockholm—Vesterås—Torshälla, Skogstorp—Örebro resp. Stockholm; samt med karterad post utan expedition ombord eller med endast brefläda: Stockholm—Nyköping, Stockholm—Strengnäs—Vesterås och Stockholm—Eskilstuna.

Uppböörden vid postkontoren i länet uppgick år 1895 till 251,771 kr. 24 öre mot 160,767 kr. 57 öre år 1890; alltså en mycket betydande ökning. Antalet postbefordrade försändelser, hvilket år 1890 utgjorde 1,646,690, uppgick år 1895 till 3,562,991, således mer än dubbelt; antalet befordrade tidningsexemplar var 1,673,568.

Telegrafstationernas antal inom länet var vid 1895 års slut 6, deraf i andra klassen med hel dagstjänst Eskilstuna, Katrineholm och Nyköping samt i tredje klassen med inskränkt dagstjänst Mariefred, Strengnäs och Tullgarn. Derjemte stå samtliga jernvägsstationer vid jernvägarne inom länet i förbindelse med telegrafnätet, de vid Norra Södermanlands jernväg, 11 till antalet, sedan den 1 oktober 1895. Inkomsterna vid de sex telegrafstationerna i länet, hvilka år 1890 utgjorde 10,358 kr. 86 öre, uppgingo år 1895 till 11,076 kr. 86 öre; utgifterna vid dessa stationer bestego sig för sistnämnda år till 14,024 kr. 80 öre. Antalet afsända och ankomma telegram utgjorde år 1895 34,217 mot 32,188 år 1890.

Telefonväsendet inom länet har under perioden nått en stor artad utveckling. Främst gäller detta rikstelefonnätet, hvarti samtliga förut i länet befintliga enskilda telefonnät, med undantag af dem, som tillhöra Stockholms allmänna telefonaktiebolag, ingått.

År 1891 inköpte rikstelefonen de förut befintliga enskilda telefonföreningar tillhöriga näten i Nyköping, Eskilstuna med Torshälla och Gnesta med Vagnhärad. Dermed följde icke mindre än 494 abonnenter. Samma år anlades nya dubbeltrådiga ledningar från Jerna till Nyköping, en längd af 73·2 kilometer; från Gnesta dels öfver Ripsa och Oskarshäll till Nyköping, 73 kilometer, och dels öfver Stjernhof och Flen till Katrineholm, 110 kilometer, hvarvid de förut från Katrineholm utgående enskilda ledningarne till Ås och Johanneslund ingingo i rikstelefonnätet; från Sparreholm till Malmköping, 11 kilometer, och från Katrineholm till Högsjö, 34 kilometer; vidare

Nyköping—Flen—Hellefors, 66·5 kilometer; samt Mölnbo—Vagnhärad—Trosa, 25·5 kilometer. Med Eskilstuna som utgångspunkt anordnades dubbeltrådiga linier till Hellby, och derifrån dels till Valskog och dels till Torshälla, samt från Eskilstuna till Näshulta, tillhopa 69 kilometer. År 1892 anordnades dubbeltrådiga linier: Nyköping—Oxelösund 13 kilometer, Eskilstuna—Flen 41 kilometer, Eskilstuna—Jäderön 13 kilometer, Kantorp—Flodafors 8·5 kilometer, Valla—Lerbo 8 kilometer och Katrineholm—Hofsta 21 kilometer. År 1893 anordnades nya linier Eskilstuna—Strömsholm 22 kilometer, Eskilstuna—Gillberga 11 kilometer, Sparreholm—Berga 7 kilometer och Nyköping—Råby 16 kilometer. År 1894 anlades nya linier Nyköping—Bettna—Flen 49·5 kilometer, Nyköping—Stigtomta—Fridhem 25·5 kilometer samt Gnesta—Vagnhärad 25 kilometer. År 1895 förbands Eskilstuna med Arboga, 43·8 kilometer, samt drogs en linie från Pilskrog (i Stockholms län) till Mörkö, 11 kilometer. Derjemte hafva under perioden på en del mera trafikerade sträckor anlagts ytterligare ledningar utöfver de förut varande. De af rikstelefonen under perioden anordnade nya ledningarne uppgå till en sammanlagd längd af 963·5 kilometer.

Vid slutet af år 1895 var rikstelefonnätet alltså utbreddt öfver så godt som hela länet. Endast den nordöstra delen omkring städerna Strengnäs och Mariefred utgjorde derifrån undantag, i det att allmänna telefonaktiebolagets nät der användes; i de nämnda städerna funnos visserligen i sammanhang med telegrafstationerna äfven stationer för rikstelefon, men med endast 2 abonnenter a hvardera platsen. Telefon- och vaxelstationer för rikstelefonen funnos vid 1895 års slut på följande platser och med följande antal abonnenter på hvarje plats: Aspa 4, Berga 5, Bettna 6, Björnlunda 14, Eskilstuna 444, Flen 22, Flodafors 5, Fridhem 6, Gillberga 6, Gnesta 40, Hellefors 6, Hofsta 10, Hallsta 9, Högsjö 7, Hölö 5, Johannislund 11, Jäderön 9, Kantorp 7, Katrineholm 56, Lerbo 5, Malmköping 22, Mariefred 2, Mellösa 4, Mörkö 6, Nyköping 181, Näshulta 8, Oskarshäll 12, Oxelösund 15, Råby 6, Sparreholm 8, Stigtomta 7, Stjernhof 8, Strengnäs 2, Torshälla 31, Trosa 6, Vadsbro 12, Vagnhärad 18, Valla 16, Vingåker 25, Vrena 13 och Ås 14. Sammanlagda antalet abonnenter å rikstelefonen uppgick till 1,093.

Äfven Stockholms allmänna telefonaktiebolag har under perioden allt mera utvecklats sin verksamhet inom länet. Dervid märkes emellertid, att bolagets verksamhetsområde enligt koncessionen af den 1 maj 1891 ej får utsträckas längre än 70 kilometer fogelvägen från Stockholms Stortorg, hvarför detta endast kan omfatta de östligaste delarne af länet.

I början af femårsperioden hade bolaget vaxelstationer i Gnesta, Mariefred, Stallarholmen och Vagnhärad. Under perioden hafva anordnats nya vid Aspö, Enhörna, Fogdö, Härad, Länna, Strengnäs, Åker och Öfver-Selö. Till dessa vaxelstationer äro ledningar införda från kringliggande egendomar; och hvarje station är genom en eller flere hufvudlinier förbunden med bolagets hufvudstation i Stockholm samt derigenom med bolagets hufvudstadsnät och dess nät i Stockholms och Uppsala län. Längden af bolagets linier inom länet utgjorde vid 1895 års slut 45·4 kilometer hufvudlinie och 307·7 kilometer abonnentledningar. Antalet abonnenter uppgick till 247 mot 45 vid periodens början.

Bolagets stationer stå i kosnadsfri samtrafik med belltelefonbolagets nät i Stockholm. Sedan år 1894 samtliga linier blifvit ombygda från enkel- till dubbeltrådiga, äga bolagets abonnenter

jemväl rätt till samkorrespondens med rikstelefonnätets interurbana dubbelledningar mot ett tillägg af 10 öre för samtal utöfver den för rikstelefonens egna abonnenter af Kungl. Maj:t fastställda samtalstaxa. På de flesta vexelstationer å landsbygden samt i städer inom området har bolaget anordnat samtalsstationer, från hvilka allmänheten mot en särskild afgift af i vanliga fall 10 öre för 5 minuters samtal eger telefonera inom allmänna och belltelefonbolagets nät.

Genom denna startade utveckling af telefontänet i länet torde utan öfverdrift kunna sägas, att de allra flesta större egendomar i länet och äfven många mindre samt flertalet affärsmän och handlande af någon betydelse äfvensom civile tjänstemän vid femårsperiodens slut medelst telefon stodo i direkt kommunikation med hufvudstaden och de öfriga delar af landet, dit telefonväsendet då sträckte sig.

B) Sjökommunikationer. Dessa hafva varit nästan oförändradt desamma som under föregående period. Trafiken på Nyköping har uppehållits af ångfartygen »Nyköping» och »Södermanland», den förra, som derjemte anlöpt Helgö lastageplats i Tystberga socken, med 2 turer i veckan i hvardera riktningen och den senare, hvars turer omfatta Stockholm—Nyköping—Norrköping med anlöpande af Näfvequvarns bruk samt Nynäs lastageplats i Bälunge socken, med 1 tur i veckan i hvardera riktningen. Trafiken på Trosa och kringliggande platser har besörjts af de båda ångbåtarna »Nya Hällsviken» och »Trosa»; den förra har gjort regelbundna turer mellan Hällsviken och Stockholm, hvarannan dag fram och hvarannan dag tillbaka, med anlöpande af Trosa samt bryggorna vid Stensund, Tullgarn, Pålsundet och Åbyqvarn; den senare, som mest är afsedd för mjölktransport, har afgått hvarje afton från Trosa och hvarje morgon från Stockholm, med anlöpande af samma bryggor som »Nya Hällsviken». Förutom dessa, endast för lokaltrafiken afsedda båtar besörjes persontrafik till orterna utmed länets östersjökust af nästan alla ångbåtar, som passera Göta kanal eller genom Södertelge kanal gå söderut till kustplatserna vid Östersjön; af- och påstigning i båt plägar ega rum vid Skansundet i Mörkö socken, vid Bokö utanför Trosa och vid Säfsundet i Bälunge socken. Dessutom lägga dessa ångbåtar nästan allesammans till vid Oxelösund för upptagande af passagerare. Under sista delen af perioden har ock Nyköping en gång i veckan anlupits af lastångarna »Göta kanal» nr 2, 4 och 6 för upptagande af fraktgods.

Här må äfven omnämnas, att från och med år 1893 tvenne ångare, »Annie Therese» och »Axel Johnsson», tillhöriga rederi i Stockholm, vid pass en gång i månaden under seglationstiden ombesörjt regelbunden trafik emellan Oxelösund och Hull i England och dervid emottagit gods för direkt befordran öfver Oxelösund till och ifrån sistnämnda plats.

Trafiken på Mälaren har under perioden varit ordnad på samma sätt som förut. Å linien Stockholm—Mariefred har ångfartyget »Gripsholm» uppehållit trafiken med regelbundet anlöpande af Sundsör och Löfsta samt merendels äfven andra bryggor, såsom Horn, Herrestad och Näsby med flere. Linien Stockholm—Strengnäs har trafikerats af ångbåtarna »Strengnäs» och »Tynnelsö», af hvilka den förre utsträckt sina turer till Björsund i Helgarö socken och den senare till Tynnelsö i Öfverselö socken samt en gång i veckan till Botholm i Aspö socken;

linien Stockholm—Torshälla—Eskilstuna af ångbåtarna »Eskilstuna I» och »Eskilstuna II», med natturer 6 gånger i veckan i hvardera riktningen, samt »Eskilstuna», med dagturer 4 gånger i veckan i hvardera riktningen; och slutligen linien Stockholm—Vesterås—Torshälla af ångfartyget »Torshälla». Derjemte anlöpes Strengnäs af alla ångbåtar, som trafikera de vester derom belägna delarne af Mälaren. Flere af dem angöra äfven mellanliggande lastbryggor eller upptaga passagerare i båtar.

På Hjelmaren besörjes trafik af de, rederibolag i Örebro tillhöriga, ångbåtarna »Örebro I» och »Örebro II», hvilka gjort regelbundna turer emellan Stockholm och Örebro genom Hjelmare kanal och dervid anlupit lastageplatsen Läfte i Vestra Vingåkers socken. Regelbunden trafik har jemväl underhållits emellan Skogstorps hamn och Örebro, med anlöpande af Läfte samt äfven lastbryggorna vid Fiskeboda i Julita socken, Näshulta hamn och Stora Sundby, af ångaren »Gustaf Lagerbjelke», hvilken år 1893 af rederibolaget Skogstorp försålles till Örebro nya rederiaktiebolag. Dess turer utsträcktes under perioden jemväl till Stockholm, så att ångaren sedermera gjort en tur Skogstorp—Örebro samt en tur Skogstorp—Stockholm och åter i veckan, begge gångerna med anlöpande af mellanliggande platser vid Hjelmaren. År 1895 utvexlades emellan Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernväg och ångaren omkring 2,400 resande samt 389,690 kilogram gods, hvaraf 139,460 kilogram från jernvägen till ångbåten och 250,230 kilogram tvärtom; godset utgjordes hufvudsakligen af spanmål, mjöl, gödningsämnen och jern.

Af de länet uteslutande tillhörande insjöarne hafva Yngaren med Skraddartorpsån och Hallbosjön, Båfven och Näshultasjön under perioden haft ångbåtstrafik. Å förstnämnda vattendrag har en ångslup besörjt bogsering, hufvudsakligen af virke mellan Danbyholms ångsåg och Vrena jernvägsstation, men äfven, åtminstone vissa tider, gjort turer mellan egendomarne vid Yngaren och nämnda station. Å Båfven hafva äfvenledes tvenne ångslupar, »Ulrika», tillhörig Edeby egendom, och »Båfven», tillhörig Åboö egendom, under perioden ombesörjt mest godstrafik och bogsering emellan dessa egendomar och äfven andra platser utmed sjön samt Sparreholms jernvägsstation. Å båda de nyssnämnda vattendragen har trafiken varit anordnad redan under föregående femårsperioder. Å Näshultasjön deremot har densamma först mot slutet af förevarande period kommit i gång. År 1894 uppmuddrades af Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernväg för en kostnad af 3,916 kr. 58 öre, som sammansköts af intresserade omkring sjön, det så kallade Smalsundet emellan Näshultasjön och den nordöstliga fortsättning af samma sjö, som kallas Belgviken, hvarigenom sjökommunikation bereddades emellan jernvägsstationen af samma namn och stränderna af Näshultasjön. På nämnde led har derefter ångaren »Haneberg» uppehållit trafik, vissa tider af somrarne med regelbundna turer lördagar och söndagar mellan Belgviken och egendomen Haneberg vid sjöns södra ända, med anlöpande af mellanliggande platser, samt för öfrigt med godstrafik efter behof.

Taxor å hamnafgifter i länets städer hafva under perioden af Kungl. Maj:t faststälts den 24 februari 1893 att gälla till och med år 1897. Samtidigt och för samma tid fastställdes jemväl hamntaxor för hamnarna vid Oxelösund och Skogstorp, båda tillhöriga Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägsaktiebolag. Från maj månad år 1892 hafva emellertid vid Oxelösund inga hamnafgifter för vare sig fartyg eller inkommande och utgående

varor uppburits. Likaså hafva vid Skogstorps hamn de uppburna afgifterna drabbat allenast varor, som icke till eller från hamnen befordrats med jernvägen, hvadan endast en obetydlig del af det vid hamnen expedierade godset varit afgiftspligtigt. För den i förra femårsberättelsen omförmälda farleden genom Pålsundet emellan Mörkö och fasta landet, för hvilken afgiftstaxa varit gällande till och med år 1891, har efter sagda tid inga afgifter uppburits, då kostnaderna för farledens uppmuddring redan blifvit guldna och jemväl en reparationsfond samlats. Genom närdigt bref den 4 mars 1892 fastställdes förnyad taxa å afgifter för trafiken genom Eskilstuna öfre kanalaktiebolags sluss vid Karl Gustafs stad, att gälla till slutet af år 1896. För begagnande af kanal- och slussleden emellan Eskilstuna och Mälaren fastställdes förnyad taxa den 24 februari 1893, att gälla till och med år 1897. För begagnande af Hjelmarekanal, hvars sydliga del tillhör länet, fastställdes af Kungl. Kommerskollegium den 9 oktober 1894 förnyad taxa, att gälla till och med år 1899.

För trafiken å de uteslutande inom länet belägna *Eskilstuna öfre och nedre kanaler* meddelas nedanstående redogörelse:

År.	Eskilstuna öfre kanal.			Eskilstuna nedre kanal.		
	Antal segelfartyg och båtar.	Antal ångfartyg.	Afgifter af trafiken. Kronor.	Antal segelfartyg och båtar.	Antal ångfartyg.	Afgifter af trafiken. Kronor.
1891	146	9	5,916.05	786	681	20,107.26
1892	132	532	5,370.11	578	647	18,755.64
1893	124	435	4,487.15	490	507	13,283.40
1894	175	594	5,095.98	678	803	15,310.24
1895	245	566	5,527.18	624	835	15,883.89

C) **Sjöfart och handel.** Antalet af de till *inrikes sjöfart* år 1895 använda fartyg, tillhöriga rederier inom länet, som år 1890 utgjorde 18 segelfartyg om 1,008 ton och 11 ångfartyg om 324 hästkrafter, uppgick år 1895 till 16 segelfartyg om 902 ton och 8 ångfartyg om 365 hästkrafter och 921 ton.

Hamnafgifter för fartyg och varor hafva i länets sex städer uppburits till följande belopp:

År.	Nyköping.	Trosa.	Marie-fred.	Streng-näs.	Eskils-tuna.	Tors-hälla.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1891	5,788.38	936.13	1,752.22	2,431.53	3,240.21	817.51
1892	5,846.17	939.70	1,943.39	2,471.15	2,839.46	623.30
1893	5,998.01	721.15	1,852.85	2,338.49	3,311.13	892.43
1894	7,610.59	1,062.12	2,193.41	3,105.96	4,350.18	1,162.88
1895	7,307.96	1,042.11	1,679.09	2,555.57	4,413.57	1,124.45

Härvid märkes, att i Eskilstuna icke uppburits några afgifter för varor.

Angående *den utrikes sjöfarten* på länets enda stapelstad, Nyköping, och de till dess tullkammardistrikt hörande hamnar meddelas följande från tullkammaren inkomna uppgift:

	År 1891.		År 1892.		År 1893.		År 1894.		År 1895.	
	Fartygens		Fartygens		Fartygens		Fartygens		Fartygens	
	antal.	ton.	antal.	ton.	antal.	ton.	antal.	ton.	antal.	ton.
<i>Från utrikes ort till:</i>										
Nyköping	23	4,051	23	3,883	26	4,810	28	5,692	29	5,024
Brevik (Oxelösund)	104	67,444	98	64,422	127	99,139	178	150,606	235	194,792
Näveqvarn	1	474	2	758	3	785	1	328	2	1,607
Andra orter	—	—	1	671	—	—	—	—	—	—
Summa	128	71,969	124	69,734	156	104,734	207	156,626	266	201,423
<i>Till utrikes ort från:</i>										
Nyköping	19	3,468	20	3,213	21	4,086	25	5,172	17	3,243
Brevik (Oxelösund)	187	105,452	164	97,620	220	158,496	256	209,742	296	241,641
Näveqvarn	1	474	2	758	2	423	2	688	2	1,607
Andra orter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	207	109,394	186	101,591	243	163,005	283	215,602	315	246,491

Hvad som i denna uppgift genast faller i ögonen, är den storartade tillväxten af såväl in- som i all synnerhet den utgående utländska trafiken öfver Oxelösunds hamn eller Brevik. År 1885 besöktes den af 47 ingående och 57 utgående fartyg med ett tontal för de förra af 17,574.40 och för de senare af 23,398.03. År 1895 besöktes den af 235 ingående fartyg med ett tontal af 194,792 och 296 utgående med ett tontal af 241,641. Tillväxten är ofantlig. Från utlandet införda varor uppgingo år 1895 till ett belopp af 40,975,228 kilogram; de utförda till 405,527,650 kilogram. Af de införda varorna utgjordes största beloppet af stenkol och koks 35,652,512 kg., dernäst kom spanmål (råg) 1,626,870 kg., foderkakor 784,596 kg., bomull 780,500 kg. o. s. v. Af utförseln utgjordes den allra största delen af jernmalm 393,665,000 kg.; exporten häraf hade från år 1891, då den utgjorde 126,892,000 kg., ökats med 266,773,000 kg. För öfrigt utfördes hafre 4,244,677 kg., tackjern 3,412,340 kg., trävaror 1,518,750 kg., slagg 660,000 kg., jern och stal. smidt eller valsadt, 526,353 kg., rälskrot 513,040 kg., zinkmalm 502,050 kg., pappersmassa 253,320 kg. o. s. v. De anförda siffrorna vittna noggsamt om den storartade betydelse, denna hamn på de senare åren vunnit.

Några *sjöskador* af betydighet hafva icke under perioden inträffat på länets kuster. Dock torde här böra nämnas, att angaren »Hollandia» från Rotterdam, hvilken med last af jernmalm hösten 1894 under storm afgick från Oxelösund till Rotterdam, efter passerandet af Häfringe fyr ej vidare afhördes, utan, enligt hvad man af i östgötaskären ihandlutna spillror kunnat sluta, förgicks med man och allt, deribland jemväl en svensk lots från Oxelösund.

I *tabell I.* å följande sida lemnas en redogörelse för antalet *handlande och deras betjning* under perioden, särskildt för städerna samt särskildt för landsbygden och köpingen Malmköping.

Af denna tabell framgår, att den stora tillväxten af landt-handlande, som under föregående femårsperioder konstaterades, under det antalet handlande i städerna minskades, numera icke längre fortfar, utan att den ringa ökning i handlandenas antal.

som under perioden egt rum, kommer ungefär lika mycket på land och stad. Från vissa håll klagas väl ännu öfver, att landthandeln utöfvar ett skadligt inflytande genom förökande af lockelsen till onödiga inköp och genom tillhandahållande af dåliga varor; dock äro förhållandena i detta afseende helt visst numera vida bättre, och i allmänhet torde landthandeln numera få anses fylla ett verkligt behof samt vara till gagn. Härtill har nog ock mycket bidragit förbudet för försäljning af malt-drycker i mindre belopp än 10 liter, hvarigenom ölhandeln i handelsbodarna på landet numera nästan helt och hållet upphört.

De varor, som hufvudsakligen utgöra föremål för *varubytet* inom länet, äro, utgående: spanmål och mjöl, mejeriprodukter, i mindre skala trädgårdsalster och skogsprodukter, från Eskilstuna och bruken smidesvaror och jern, från Mälaredalen tegel till Stockholm, från Hjelmaren fiskvaror, synnerligast kräftor, som mycket exporteras på Tyskland, m. m. Varor, som införas, äro: stenkol, artificiella foder- och gödningsämnen, landbruksredskap samt vanliga konsumtionsvaror.

Af de inom länet förekommande *frimarknaderna* hafva de i Mariefred och Malmköping under perioden indragits och blifvit ersatta med torgdagar. De marknader, som fortfarande ega rum, äro alltså, förutom de redan förut omnämnda hästmarknaderna vid Eskilstuna och Gnesta, kreatursmarknaderna vid Åsen i Vestra Vingåkers socken, en gång på varen och en gång på hösten, en frimarknad i Torshälla på hösten, äfvensom ullmarknaden i Katrinholm, hvilken sistnämnda dock numera saknar all betydelse. Vid de två förstnämnda marknaderna vid Åsen förekommer deremot en ganska betydande kreaturshandel.

Torgdagar hållas, dels veckotorgdagar i städerna och en del andra större orter för dessas förseende med lifsförnödenheter, och dels månadstorgdagar, afsedda mest för kreaturshandel och handel med tyger, kläder och dylikt, i samtliga städerna och köpingen Malmköping samt derjemte på följande platser: vid Åsen och Vingåkers station i Vestra Vingåkers socken, vid Forsa bruk i Östra Vingåkers socken, vid Stensjö och Katrineholm i Stora Malms socken, vid Åsköping i Julita socken, vid Flodafors i Floda socken samt vid jernvägsstationerna Valla, Flen, Sparreholm, Björnlunda och Gnesta, äfvensom så kallade kreatursmöten vid torpet Kohagen i Öja socken, de senare tillkomna under perioden. Vid en del af dessa, såsom de i Nyköping och Eskilstuna, vid Flen och i Malmköping samt vid Gnesta, förekommer en rätt liflig kreaturshandel, i synnerhet var och höst. Å torgdagarna vid Gnesta, som äro mycket lifligt besökta, idkas särskildt i stor skala upphandling af slagtdjur till Stockholm; hvarje torgdag afga dit 30 å 45 vagnslaster med kreatur. I

Eskilstuna förekommer äfven på veckotorgdagarna, särskildt lördagarna, en synnerligen betydande afsättning af landtmanna-produkter. Staden Eskilstuna, hvarest dessutom jordbruk och ladugårdsskötsel icke alls förekomma såsom näringar för stadsinvånarna (stadsjord finnes icke), utgör nämligen med sin jemförelsevis stora kroppsarbetarebefolkning en mycket framstående afsättningsplats för den omkringliggande landsorten, i synnerhet för lifsförnödenheter. Den stora konsumtionen särskildt af kött har uppdrifvit en stor slagterinäring rundt omkring staden; ja äfven från längre bort belägna håll, såsom vestmanlandssocknarna Kungs-Barkarö och Kung Karl, komma landtslagtare till torgdagarna i Eskilstuna. Den stora matvaruomsättningen ger ock sin pregel åt torgdagarna, men derjemte idkas äfven en ganska afsevärd handel med klädes- och hushållsartiklar, driven endels af stadens egna invånare, men äfven af näringsidkare från andra håll, till exempel skomakare från Arboga. Härigenom förete i synnerhet lördagstorgdagarna i det närmaste bilden af marknader.

Hvad som utom kreaturshandeln gifver pregel åt de på länets landsbygd anordnade månadstorgdagarna, är den handel, som der idkas af kringresande handlande, så kallad *gårdfarihandel*. Dylik handel i dess egentliga och ursprungliga bemärkelse, det vill säga att handlandena resa omkring till de särskilda gårdarna och bjuda ut sina varor, torde numera icke annat än undantagsvis bedrifvas i länet. I stället har den af dylika resehandlande idkade rörelse koncentrerat sig till torgdagarna på landsbygden. Sedan kungl. förordningen den 23 september 1887, hvarigenom för rätt att idka dylik handel stadgats skyldighet att begära tillstånd hos Konungens Befallningshafvande, har dock antalet kringresande dylika handlande betydligt aftagit; och de klagomål, som förut höjdes öfver de förderliga verkningarna af denna handel, torde numera i allmänhet sakna fog. Vid meddelandet af dylika tillstånd har Konungens Befallningshafvande följt den principen att endast tillåta handel med sådana varor, såsom kläder, smiden, hushållsartiklar m. m., hvilka äro för befolkningen oundgängliga förnödenheter, samt att i främsta rummet handtverkare och handlande, bosatte inom länet, erhålla tillstånd till ifrågavarande slags handel, och endast undantagsvis personer utom länet. Tillståndsbref af detta slag utfärdades under perioden till följande antal: år 1891 för 123 personer, år 1892 för 135, år 1893 för 134, år 1894 för 146 och år 1895 för 134 personer.

Af de 134 personer, som fingo dylikt tillstånd år 1895, handlade 61 med kläder, väfnader, manufaktur- och ylleveror, 11 derjemte med smidesvaror, 11 uteslutande med smides- och

Tab. L. Handlande och deras betjening samt för rörelsen påförd bevillning i Södermanlands län åren 1891—1895.

	År 1891.				År 1892.				År 1893.				År 1894.				År 1895.			
	Handlande.		Bevillning. Kronor.		Handlande.		Bevillning. Kronor.		Handlande.		Bevillning. Kronor.		Handlande.		Bevillning. Kronor.		Handlande.		Bevillning. Kronor.	
	m.	qv.			m.	qv.			m.	qv.			m.	qv.			m.	qv.		
I städerna	169	87	248	5,249.34	185	62	260	6,439.86	181	67	268	6,620.85	192	71	296	8,187.88	186	77	328	6,765.33
I Malmköping	9	1	10	132	11	1	11	120.50	9	1	11	136	9	1	14	146	7	2	11	158
På landet	240	53	195	2,183.72	253	48	202	2,412.98	259	40	219	2,493.14	276	47	266	2,416.40	268	50	243	2,547.86
Summa	418	141	453	7,565.06	449	111	473	8,973.34	449	108	498	9,249.99	477	119	576	10,750.28	461	129	582	9,471.19

plåtarbeten, 20 med skodon och läder, 4 med optiska artiklar och 1 derjemte med ur, 19 med hattar och mössor, 2 med guldsmedsarbeten och 5 med bleckslageri-, korgmakeri- och andra handtverkeriartiklar.

Om handeln med bränvin samt vin och maldrycker har talats här ofvan under afd. 2. Här nedan, i *tabell M*, lemnas nu en redogörelse för de redovisade *bränvinsförsäljningsmedlen* under perioden.

5. Kameralförhållanden.

I *tabell 3* lemnas en redogörelse för *hemman och lägenheter å landet* samt *jordar och tomter i städerna*, äfvensom deras taxeringsvärden, sådana förhållandena voro år 1895.

En *skatteläggning* har under perioden förekommit, nämligen af den skattelösta rekognitionsskogen Tunabergs kopparverks allmanning i Tuna och Tunabergs socknar, hvilken skatteläggning dock icke under perioden vunnit fastställelse.

Jordafsöndringar, å hvilka Länsstyrelsen fastställt afgäld under perioden, uppgå till nedanstående belopp:

Härad.	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.	Summa jordafsöndringar.
Jönåker	3	4	3	5	3	18
Rönö	1	5	5	2	1	14
Hölebo	—	—	1	—	—	1
Oppunda	14	16	14	7	14	65
Villåttinge	8	7	3	1	10	29
Öster-Rekarne	1	4	2	2	1	10
Vester-Rekarne	2	2	1	1	3	9
Åker	—	—	—	1	1	2
Daga	11	16	4	—	7	38
Selebo	—	—	2	—	—	2
Summa jordafsöndringar	40	54	35	19	40	188

Sammanlagda antalet af *kronans utarrenderade egendomar* i länet uppgick vid 1895 års slut till 163, hvartill kommo 2 fisken. Arrendebeloppen för dessa hafva redan förut i sammanhang med redogörelsen för den ekonomiska ställningen meddelats,

likasom äfven det förhållande, hvori dessa stått till taxeringsvärdet.

Under de senare åren hafva abygnaderna vid kronans egendomar i länet i högst väsentlig grad förbättrats, dels genom att arrendatorerna å de flesta egendomar sjelfva på grund af dem kontraktsevenligt alliggande byggnadsskyldighet bekostat ej så få nybyggnader, och dels genom medverkan af kronan, som genom eftergift å närmaste årens arrende lemnat godtgörelse för de byggnadsföretag, hvilka ansetts mest nödvändiga. Sålunda hafva under de senaste tio åren med kostnadsbidrag från kronans sida nybyggnadsföretag kommit till stand vid 36 egendomar, hvilka nybyggnader kostat staten sammanlagt 145,837 kr. 55 öre. Häraf har under nu ifrågavarande femårsperiod till arrendatorerna af 23 egendomar medgifvits godtgörelse med tillhopa 98,404 kr. 55 öre, motsvarande vid pass 11¼ procent af de arrendemedel, som under samma tid till statsverket influtit.

Öfver *kronoegendomar*, som under perioden blifvit försälda, lemnas uppgifter i *tabell N* a följande sida.

Köpeskillingarne för de försälda fastigheterna hafva enligt denna tabell öfverskjutit fastigheternas taxeringsvärde med 34,256 kronor eller omkring 30 procent. Af dessa 16 egendomar hafva emellertid endast de 5 förstnämnda tillträdts under femårsperioden; de öfriga tillträdas först under den nu ingående.

Skatteköp har under perioden icke förekommit mer än ett, nämligen Blacksta utjord i Kjula socken.

Rotetaxation har verkstälts å tillsammans 7 hemman och lägenheter.

På grund af bestämmelserna i nämnda kungörelsen den 3 februari 1888 angående viss *ersättning af statsmedel till egare*

Tab. M. Redovisade bränvinsförsäljningsmedel i Södermanlands län för åren 1891—1895.

År.	Redovisade medel.					Fördelade till.					
	I städerna och Malmköping.			Å landet.	Summa.	Provision.	Städerna och Malmköping.	Sockuarne.	Hushållnings-sällskapet.	Lands-taget.	Stats-kontoret.
	Af bolag.	Af andra rättighets-hälfvare.	Betiogade.								
1891	90,500	95,147.69	2,323.75	1,087.50	189,058.94	378.11	93,797.76	759.73	18,868.07	37,736.17	37,519.10
1892	92,500	121,702.75	2,232.50	909.37	217,344.62	434.66	108,001.20	635.30	21,600.99	43,382. . .	43,200.47
1893	91,450	157,467.21	2,128.75	871.87	251,917.83	503.83	125,271.93	609.10	25,144.41	50,282.79	50,198.77
1894	91,450	167,804.62	2,435. —	271.87	261,961.49	523.89	130,583.11	189.95	26,113.76	52,257.52	52,233.26
1895	91,450	176,189.83	2,182.50	318.12	270,140.45	540.28	134,641.34	222.24	26,360.62	53,920.03	53,856.51
Summa kronor	457,350	718,312.10	11,302.50	3,458.73	1,190,423.33	2,380.77	592,295.34	2,416.32	118,804.25	237,608.51	236,918.14

Ann. Spritbolaget i Malmköping har, förutom ofvan upptagna vinstbelopp, med anledning af uppkomna anmärkingar mot bolagets räkenskaper, till landt-ränteriet inlevererat: dels den 21 september 1892 för försäljningsåret 1888—89 500 kr. jemte ränta 68.58 kr. och dels den 19 december 1893 för försäljningsåret 1889—90 3,500 kr. jemte ränta 526.74 kr.

af skattefrälsehemman, hvars ränta icke blifvit af statsverket inlöst, hafva af statsmedel utbetalts: år 1891 till egarna af skattefrälsehemmanet Slättfall n:r 1 i Floda socken för år 1888 19 kr. 77 öre och år 1893 till egaren af skattefrälsehemmanet $\frac{1}{8}$ mantal Sisselstugan i Floda socken för åren 1888—1891 10 kr. 90 öre. Några skattefrälseräntor hafva icke under perioden blifvit af statsverket inlösta.

Antalet laga skiften, hvarå förordnanden under perioden meddelats, utgör 17. Afslutats hafva under perioden 18, omfattande en areal af 2,313 hektar och dragande en kostnad af 15,945 kr. 59 öre, deraf 10,999 kr. 53 öre ersättning till landtmätare och gode män och 4,946 kr. 6 öre andra kostnader. Såsom här af framgår, har skiftenas antal fortfarande minskats; och torde skälen dertill vara desamma, som i nästföregående femårsberättelse angifvas. I utflyttningshjälp har af statsmedel utbetalts år 1891 intet belopp, år 1892 till 5 hemmansegare 600 kronor, år 1893 till 3 hemmansegare 225 kronor, år 1894 till 1 hemmansegare 187 kr. 50 öre och år 1895 likaledes till 1 hemmansegare enahanda belopp.

Till andra landtmäteriförordningar än laga skiften hafva under perioden utfärdats 223 förordnanden. De afslutade förordningarnes antal utgör 200.

Vid skiftesverket i länet hafva under perioden varit anställda 6 landtmätare, af hvilka dock 1 icke haft någon verk-

samhet inom länet, med omväxlande 4 å 5 medhjelpare och 1 till 4 elever.

För egendomar af fideikommissnatur samt egendomar tillhörande inhemska aktiebolag och främmande magters undersåtar redogöres i tabellerna 4, 5 och 6, till hvilka i afseende å dessa förhållanden hänvisas.

I fråga om kommunernas finansiella förhållanden lemnas fullständiga uppgifter i Statistiska Centralbyråns underdåniga berättelser, till hvilka i sådant hänseende hänvisas. Här må allenast, i likhet med hvad i föregående femårsberättelse egt rum, meddelas en, hos Länsstyrelsen upprättad, förteckning å de af Kungl. Maj:t under perioden meddelade tillstånd för kommuner till upptagande af län med längre återbetalningstid än 2 år:

År 1891.	Blacksta socken för reparation af kyrkan	4,500	kr.
	» Gryts » för d:o d:o	3,000	»
	» Fors » för skolhusbyggnad	60,000	»
År 1892.	Gåsinge och Dilluäs socknar gemensamt för uppförande af fähus m. m. vid kyrkoherdebostället	2,500	»
	» Lerbo socken för skolhusbyggnad	12,000	»
	» Forsa och Årdala socknar gemensamt för uppförande af boställshus vid kyrkoherdebostället i Årdala	20,000	»
	» Mariefreds stad för inbetalning af tecknade aktier i Norra Södermanlands jernväg	100,000	»
	» Björnlunda socken för ny- och ombyggnad af fattighuset	5,000	»
	» Frustuna socken för uppförande af nytt fattighus	10,000	»
	» Strengnäs stad för inbetalning af aktier i Norra Södermanlands jernväg	200,000	»
År 1893.	Björkviks socken för skolhusbyggnad	5,000	»
	» Helgarö socken för uppförande af ny kloackebostad	1,500	»
	» Ripsa socken för reparation af kyrkan	3,500	»
	» Hyllinge » för d:o d:o	3,000	»
	» Vadabro » för skolhusbyggnad	10,000	»
	» Daga härads väghållningsskyldige för vägomläggning	37,000	»
	» Ärla socken för uppförande af nytt fattighus	8,000	»
	» Björkviks socken för inrättande af fattiggård	26,000	»
	» Nyköpings stad för anläggning af kloak- och vattenledning	250,000	»
	» Klosters socken för inrättande af fattiggård	40,000	»
	» Katrineholms stationssamhälle för anläggning af kloaker	8,000	»
År 1894.	Öja socken för uppförande af småskolebyggnader	10,700	»
	» Eskilstuna stad för uppförande af skolhus	60,000	»
	» Gåsinge socken för reparation af kyrkan	3,000	»
	» Trosa stad för ordnande af stadens hamn	16,000	»
	» Trosa och Vagnhärads socknar gemensamt för nybyggnader och reparationer vid kyrkoherdebostället	7,500	»
	» Björnlunda socken för reparation af mangårdsbyggnaden å kyrkoherdebostället	3,000	»
	» Floda socken för uppförande af skolhus	13,000	»
	» Ripsa » för reparation af kyrkan	2,400	»
År 1895.	Flens » för uppförande af skolhus	7,000	»
	» Torshälla » för d:o d:o	20,000	»
	» Fogdö » för d:o d:o	10,000	»
	» Stenqvista » för inköp af fattiggård	5,000	»
	» Stenqvista » för uppförande af skolhus	5,000	»
	» Eskilstuna stad för uppförande af nytt stadshus och omorganisering af brandkåren	485,000	»
	» Jäders socken för uppförande af skolhus	15,000	»

Summa 1,471,600 kr.

Tab. N. Försälda kronoegendomar inom Södermanlands län åren 1891—1895.

Den sålda egendomens namn och beskaffenhet.	Nummer.	Mantel.	Härad.	Socken.	Skattevärde. Kr.	Köpeskilling. Kr.
F. piparebostället Staf Dahl	1	$\frac{1}{4}$	Villåttinge	Dunker	4,000	4,210
Kronoängen Djekneängen .	1	—	Åkers	Härad	2,300	4,000
F. trumslagarebostället Häl-laren	1	$\frac{1}{4}$	Villåttinge	L:a Malma	5,000	9,000
F. trumslagarebostället Oxel-torp	1	$\frac{1}{8}$	Åkers	Strengnäs	4,000	7,000
Landshöfdingens s. k. vederlagsjord	Ny	—	köpings stads	område	2,200	1,860
F. sergeantbostället Barrsjön	1	$\frac{1}{4}$	Villåttinge	Dunker	5,000	9,115
F. rustmästarebostället Baggebol	1	$\frac{1}{4}$	Oppunda	Lerbo	6,500	9,905
F. furirsbostället Östertorp	1	$\frac{1}{4}$	Ö.-Rekarne	Kjula	6,000	9,375
F. fänriksbostället Plastorp	1	1	Oppunda	Blacksta	22,000	25,005
F. skogvaktarebostället Stora Koltorp	1	—	Selebo	Kernbo	2,000	4,000
F. fanjunkarebostället Rote-torp	1	$\frac{7}{16}$	V.-Rekarne	Torshälla	9,000	12,500
F. rustmästarebostället Hacksta	1	$\frac{1}{2}$	Jönåkers	Björkvik	7,000	8,550
F. sergeantbostället Heby-torp	1	$\frac{1}{4}$	Oppunda	Lerbo	7,000	9,130
F. trumslagarebostället Skogstorp	1	$\frac{1}{4}$	Jönåkers	Stigtomta	5,000	7,800
F. regementsväbelsbostället Fårneby	3	$\frac{1}{2}$	Oppunda	Vrena	16,000	13,806
F. fanjunkarebostället Sund	1	$\frac{1}{8}$	Jönåkers	Halla	10,500	12,500
Summa	—	—	—	—	113,500	147,756

Härvid märkes emellertid, att den verkliga summan af de under perioden nytillkomna lånen icke motsvarar ofvanstående belopp. Dels ingår i en del lån belopp, som användts till konvertering af äldre lån, dels har det i vissa fall inträffat, att erhållet tillstånd icke begagnats eller att lånet upptagits å mindre belopp, än tillståndet omfattat.

För *Landstingets finanser* under perioden skall ej heller numera i femårsberättelsen redogöras. En öfversigt af dess verksamhet och ekonomiska ställning under sista året af perioden må dock här i *tabell O* lemnas.

Någon landstingsskatt har hittills icke behöft inom Södermanlands län upptagas.

Beträffande *indelningsverket* har ingen annan förändring inträffat med afseende å de inom länet förlagda landttrupper, än att Lifregementets grenadierkår numera, på sätt förut blifvit nämndt, sammanslagits med Nerikes regemente till ett regemente under benämning Lifregementet till fot. Af de till Södermanlands andra båtsmanskompani hörande 142 nummer, som äro förlagda inom länet, hafva i enlighet med kungl. kungörelsen den 13 juli 1887 under perioden vakanssatts 52. Vid 1895 års slut voro tillsammans 102 nummer af kompaniet vakanssatta och endast 40 effektiva.

På grund af beslutet vid urtima riksdagen 1892 om indragning af rotar till statsverket för genomförande af indelta kavalleriets och infanteriets omorganisation hafva, utöfver de nummer, hvilka enligt förut gällande bestämmelser, skulle hållas vakanta, vid Kungl. Södermanlands regemente blifvit satta på vakans: enligt nådigt bref den 2 december 1892 under år 1893 28 nummer, enligt nådigt bref den 28 september 1893 år 1894 27 nummer, och enligt nådigt bref den 5 oktober 1894 år 1895 29 nummer.

Lindrigen i rustnings- och roteringsbesvären har utgått med 30 procent för åren 1891 och 1892, med 40 procent för år 1893 samt med 50 procent för åren 1894 och 1895. Värdet å dessa besvär beräknas dervid för rusthåll eller rote: vid Lifregementets husarer till 350 kronor, vid Andra Lifgrenadierregementet till 310 kronor, vid Södermanlands kompani af Lifregementet till fot till 320 kronor, vid Södermanlands regemente till 130 kronor och vid Södermanlands andra båtsmanskompani till 120 kronor.

Extra roteringssskyldighet är inom länet ålagd 271 soldatrotar och 29 båtsmansrotar.

Den för 416 rotar tillhörande första bataljonen af Södermanlands regemente bildade så kallade *skåfivrättningen* eger fortfarande bestånd.

Tab. O. Södermanlands läns landstings finanser under år 1895.

	Kronor.	Kronor.
Behållning från år 1894	—	61,236 25
<i>Inkomster:</i>		
Bränvinsmedel	68,837 95	
Räntemedel	1,458 59	
Kosthållsbidrag för döfstumelever vid Manilla	400 —	70,696 54
Summa	—	131,992 79
<i>Utgifter:</i>		
A) Anslag:		
Länets sjukvård	48,590 51	
Folkundervisningen: Småskoleläraryrkesseminariet	1,600 —	
" länets folkhögskola	2,000 —	
" högre folkskolan i Malmköping	300 —	
Idiotanstalten i Strengnäs	2,800 —	
Elementarläroverken för flickor	1,800 —	
Öfveråriga döfstummas undervisning	650 —	
Södermanlands foruminesförening	250 —	
Döfstuminstitutet å Manilla (länets andel)	6,780 69	
Engeniahemmet	200 —	
Arfvode åt distriktsveterinärer	4,200 —	
Hemslöjdens befrämjande	5,000 —	
Rofdjurspremier	3,956 10	
Skogskulturens befrämjande	2,000 —	
B) Omkostnader:		
Landstingsmäns och revisorers resor m. m.	1,353 64	
Aföningar	1,250 —	
Hyor	600 —	
Prenumeration å tidskrifter	213 03	
Annons- och tryckningskostnader, postporton m. m.	869 37	
Diverse	71 01	84,484 35
Behållning till år 1896	—	47,448 44
Summa	—	131,992 79

6. Politi.

A) **Undervisningsväsendet.** Hvad angår *folkundervisningen* har densamma äfven under förevarande period, likasom under de föregående, gått framåt.

Antalet skolhus uppgick vid 1895 års slut till 290, hvarförutom begagnades 9 andra förhyrda eller hyresfritt upplåtna lokaler. Af dessa skolhus hafva under perioden nyuppförts 23, bland hvilka särskildt märkas ett nytt folkskolehus af sten i Eskilstuna, hvilket kostat 66,425 kr. 31 öre, samt de två redan i förra femårsberättelsen omnämnda större skolhusen af sten i

Nyköping. Skolornas antal utgjorde vid nyssnämnda års början, den sista uppgift i detta hänseende som för Länsstyrelsen föreligger, 363, deraf 207 egentliga folkskolor samt 156 mindre folkskolor eller småskolor.

De i folkskolorna undervisade barn uppgingo år 1895 till ett antal af 16,298 i de egentliga folkskolorna och 6,223 i småskolorna. Derjemte undervisades i två ambulatoriska skolor (i Bältinge och Toresunds socknar), enligt uppgift de enda som finnas kvar, 107 barn. Hela antalet barn, som åtnjoto undervisning i folk-

skolorna, uppgick alltså nämnda år till 22,628. Motsvarande siffra för år 1890 är i nästföregående femårsberättelse uppgifven till 22,751. Då det icke är sannolikt, att någon minskning egt rum, torde den större siffran för år 1890 bero derpå, att barnen i de så kallade fortsättningsskolorna der äro medräknade.

I skolorna undervisade vid periodens slut 275 lärare och lärarinnor i de egentliga skolorna samt 183 lärare och lärarinnor i de mindre folkskolorna och småskolorna. Härtill kommo lärare och lärarinnor, särskildt anstälde för undervisning i öfningssämnena och handslöjder, till ett antal af omkring 60.

Förutom slöjdskolor, för hvilka här ofvan i sammanhang med hemslöjden lemnats en redogörelse, finnas i en del kommuner, i samband med folkskolorna eller såsom en fortsättning af dessa, inrättade så kallade fortsättningsskolor, afsedda för sådana folkskolans lärjungar, hvilka med goda vitsord genomgått dennas föregående afdelningar. Dylika skolor, med hvilka särskildt afses att gifva undervisningen en praktisk och för lärjungens framtida verksamhet inom näringarne gagnelig riktning, funnos år 1895 å landsbygden inom Nyköpings fögderi till ett antal af 5 med 92 barn, i Vingåkers fögderi 8 med 154 barn, samt i Rekarne fögderi 4 och i Gripsholms fögderi 9. Inom städerna funnos af sådana skolor 1 i Eskilstuna med 244 barn, 1 i Strengnäs med 6 barn och 1 i Mariefred. I Trosa finnes en så kallad aftonskola, motsvarande detta slag af skolor, hvar-est undervisats tre dagar i veckan, två timmar om dagen. Undervisningen i dessa skolor har i allmänhet blifvit bestridd af lärarne i folkskolans högsta afdelningar.

Statsverkets lönetillskott åt lärare och lärarinnor vid folkskolorna har under perioden utgått med följande belopp:

	Folk- och småskolor. Kronor.	Fortsättningsskolor. Kronor.
År 1891	137,542.68	3,400 —
» 1892	140,696.81	3,475 —
» 1893	143,389.12	3,862.50
» 1894	145,313.91	3,975 —
» 1895	148,384.50	4,200 —
Summa	715,327.02	18,912.50

Till syftet närmast intill dessa fortsättningsskolor stå de så kallade högre folkskolorna, hvaraf inom länet finnes en, *högre folkskolan i Malmköping*, med hvilken också är förenad en slöjdskola. Elevernas antal i denna skola utgjorde: 16 läsåret 1891—92, 21 året 1892—93, 24 året 1893—94, 25 året 1894—95 och 19 läsåret 1895—96, hvilka jemväl begagnat undervisningen i slöjdskolan. Skolan underhålles medelst ett årligt statsanslag å 1,200 kronor samt anslag från Landstinget af 300 kronor och från Malmköpings kommun af 7- å 800 kronor om året. Kostnaderna för slöjdskolan, hvilken för öfrigt är medräknad i den i afd. 3 här ofvan lemnade uppgift, bestridas med 75 kronor af statsverket, 180 kronor från slöjdnämnden och 100 kronor från köpingen.

För utbildande af lärarinnor i småskolor finnes i Malmköping ett *seminarium*, hvilket uppehålles medelst ett af Landstinget lemnadt årligt anslag, som under perioden utgått med 1,600 kronor om året. Undervisningen bestrides af en lärarinna,

biträdd af läraren i högre folkskolan, och har pågått i två terminer, nämligen från den 15 januari till den 4 juni samt från den 28 augusti till medlet af december. På sätt förut blifvit berördt, har med seminariet jemväl varit förenad en undervisningskurs i qvinlig slöjd för att sätta eleverna i stånd att tillämpa denna i skolorna. Elevernas antal har varit 10 åren 1891 och 1894, 12 åren 1892 och 1893 samt 16 år 1895. Under de två sista åren af perioden har under sommarferierna derjemte varit anordnad en kurs för småskolelärarinnor för att bereda dessa tillfälle dels att ånyo genomgå de viktigare ämnen, som varit föremål för deras undervisning under seminariitiden, dels att efter samlad praktisk erfarenhet i sitt kall med större framgång draga nytta af de pedagogiska råd och anvisningar, som lemnades dem.

Länets folkhögskola flyttades år 1891 från Bie till den för skolan nyuppförda egna lokalen vid Åsa i Skyllinge socken. Undervisningen har fortfarande bestridts af en föreståndare, en andre lärare och en sånglärare, hvarjemte en jägmästare meddelat några dagars undervisning i skogsskötsel. Lärokursen har fortgått under tiden från den 1 november till slutet af april. Elevantalet har varit 20 för kursen 1891—92, 34 kursen 1892—93, 40 kursen 1893—94, 32 kursen 1894—95 samt 26 kursen 1895—96. Till skolans underhåll har staten årligen bidragit med 2,000 kronor och Landstinget likaledes med 2,000 kronor, hvarjemte bidrag lemnats af kommuner med omkring 500 kronor årligen. Öfriga inkomster hafva utgjorts af elevavgifter samt bidrag af enskilde. Åren 1894 och 1895 har derjemte under sommarferierna varit anordnad en qvinlig folkhögskola med kurser från början af maj till början af augusti. Under den första kursen sköttes undervisningen af folkhögskolans föreståndare och 2 lärarinnor och under den senare af föreståndaren och 3 lärarinnor. Undervisningen omfattar mönsterritning, handarbeten, väfnadsslöjd, naturkunnighet, räkning, bokföring, svenska språket, historia, geografi och sång. Elevernas antal har varit 31 år 1894 och 28 år 1895. Skolans underhåll har bestridts med 700 kronor af statsmedel, 200 kronor från den af Hushållningssällskapet förvaltade Welanderska fonden årligen, andel af kommunernas bidrag till den manliga folkhögskolan, för år 1894 med 432 kr. 38 öre och för år 1895 med 267 kr. 26 öre, samt elevavgifter.

För den i sammanhang med folkhögskolan inrättade *landtmannaskolan* har redogjorts här ofvan i afd. 3.

Af tillämpningsskolor finnas för öfrigt att omförmäla de i förra femårsberättelsen omtalade *lägre tekniska yrkesskolan i Nyköping* och *tekniska skolan i Eskilstuna*. Undervisningen i den förstnämnda, som uppehållits af 3 folkskolelärare, 1 ingenjör och 1 lärarinna, har fortgått efter enahanda plan och på samma tider som förut. Elevantalet har vexlat emellan 70 och 100. År 1895 utgjorde det 94, deraf 68 manliga och 26 qvinliga; af dessa elever voro 46 emellan 13 och 16 år, 39 emellan 16 och 20 år, 7 emellan 20 och 30 år samt 2 öfver 30 år gamla. Omkostnaderna för skolan, hvilka under senare år uppgått till 1,800 å 2,000 kronor per år, hafva bestridts till en del, 700 kronor per år, af statsmedel och i öfrigt med anslag från kommunen. Tekniska skolan i Eskilstuna, med hvilken är förenad en fackskola för finare smides- och metallindustri, har haft alldeles enahanda verksamhet, som i förra femårsberättelsen om-

förmäldes. Antalet lärare är 13 och lärjungarnes antal sista året af perioden var 142 i tekniska skolan och 29 i fackskolan.

Den *högre elementarundervisningen för gossar* har under perioden fortfarande meddelats i de allmänna läroverken i Nyköping, Strengnäs och Eskilstuna, af hvilka det förstnämnda numera, såsom i föregående femårsberättelse meddelades, är fullständigt på både latin- och reallinien, det i Strengnäs är fullständigt endast på latinlinien samt det i Eskilstuna är femklassigt. Af de vid dessa läroverk verkande lärarekrafterna hafva, med tillämpning af nådiga brefven den 12 september 1890, vid Strengnäs två lektorsbefattningar, som dittills uppehållits genom vikarie, indragits från och med den 1 juli 1891. Vid Nyköpings läroverk har deremot under perioden, till följd deraf att undervisningen å reallinien blifvit fullständig, inrättats en sjuette lektorsbefattning, med undervisningsämnen fysik och kemi. Lärarepersonalen vid läroverken utgjorde alltså vid periodens slut:

Läroverk.	Rektor.	Lektorer.	Kolleger.	Adjunkter.	Öfningslärare.
Nyköping	1	6	—	8	4
Strengnäs	1	5	—	7	3
Eskilstuna	1	—	5	—	3

Lärjungarnes antal har varit:

Läroverk.	År 1891.		År 1892.		År 1893.		År 1894.		År 1895.	
	Vårtermin.	Höstertermin.	Vårtermin.	Höstertermin.	Vårtermin.	Höstertermin.	Vårtermin.	Höstertermin.	Vårtermin.	Höstertermin.
Nyköping	196	215	210	221	221	220	222	217	210	201
Strengnäs	85	86	84	89	85	90	89	110	112	114
Eskilstuna	115	114	114	104	104	114	116	117	119	122
Summa	396	415	408	414	410	424	427	444	441	437

Hvad angår den qvinliga undervisningen finnas fortfarande tre *elementarläroverk för flickor*, nämligen i Nyköping, Strengnäs och Eskilstuna. I fråga om dessas organisation har ingen förändring under perioden inträdt. Undervisningen har uppehållits i Nyköping af 13 lärarinnor och 1 lärare, i Strengnäs af 3 å 4 fast anställda lärarinnor och 5 å 6 timlärare, samt i Eskilstuna af 10 lärare och lärarinnor och 2 öfningslärare. Elevernas antal har varit följande:

Läroverk.	År 1891.		År 1892.		År 1893.		År 1894.		År 1895.	
	Vårtermin.	Höstertermin.	Vårtermin.	Höstertermin.	Vårtermin.	Höstertermin.	Vårtermin.	Höstertermin.	Vårtermin.	Höstertermin.
Nyköping	84	82	83	84	84	89	91	96	97	102
Strengnäs	29	43	42	39	33	41	41	38	38	47
Eskilstuna	84	93	95	102	100	106	109	112	109	111
Summa	197	218	220	225	223	236	241	246	244	260

Under perioden har för elementarskolan i Nyköping uppförts ett nytt tidsenligt läroverkshus. Sedan nämligen den enskilda person, hvilken förut uppehållit och förestått elementarläroverket för flickor i Nyköping, förklarar sig ämna från och med vårterminen 1891 upphöra med denna verksamhet, bildades under

vår samma år af i staden och dess omnejd boende, för frågan intresserade personer en förening med ändamål att upprätthålla nämnda läroverk. En bland denna förenings första uppgifter var anskaffande af nya och tidsenliga lokaler för skolan. För detta ändamål inköpte föreningen en rymlig och välbelägen tomt, hvilken efter försäljning af en del för skolan obehöfliga byggnader med tillhörande tomtområde betingade en kostnad af omkring 16,000 kronor. Å denna tomt uppfördes efter ritning af arkitekten Hjalmar Kumlien en läroverksbyggnad af sten i tre vaningar, som var fullbordad i slutet af sommaren 1892, så att skolan från och med höstterminen 1892 kunde der inrymmas. Kostnaden för läroverkshuset, som är af synnerligen pryddig och ändamålsenlig beskaffenhet, uppgick till omkring 56,000 kronor, deri dock ej inberäknade utgifterna för tomten, planering, rörledning, stängsel, uthusbyggnad, gymnastikattiralj m. m. Till betäckande af denna kostnad har användts den genom anslag af Nyköpings sparbank för ändamålet samlade fond å 60,000 kronor; återstoden har anskaffats genom belåning af inteckningar i gården och genom sammanskott bland förenings medlemmar. Den nya byggnaden innehåller 10 läsrum, 1 gymnastiksal, 1 mottagningsrum för förestånderskåu, 1 rum för lärarinnorna samt på öfversta botten 2 mindre bostadslägenheter; den är beräknad för 150 barn.

För uppehållande af undervisningen vid de qvinliga elementarskolorna hafva anslag från staten och Landstinget under perioden utgått med följande belopp:

Läroverk.	Staten.					Landstinget.				
	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nyköping	1,000	2,000	2,000	2,000	2,000	800	800	700	700	700
Strengnäs	800	1,200	1,200	1,200	1,200	400	400	400	400	400
Eskilstuna	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	600	600	700	700	700

Såsom vilkor är vid dessa anslag stadgadt: af staten, bland annat, att undervisning skall lemnas dels kostnadsfritt och dels mot en årsafgift af högst 50 kronor åt ett i förhållande till bidragets storlek bestämt antal elever; och af Landstinget, att vid hvar och ett af läroverken skola lemnas 2 friplatser samt vid läroverket i Strengnäs 2 platser mot en terminsafgift af högst 25 kronor. Derjemte har till läroverket i Nyköping årligen utgått anslag af Nyköpings stad till belopp af 1,000 kronor och af Nyköpings sparbank med 750 kronor. Till läroverket i Eskilstuna har hvarje år af perioden staden lemnat 1,000 kronor och Eskilstuna stads sparbank lika mycket. Till läroverket i Strengnäs har från sparbanken derstädes lemnats ett årligt anslag, som utgått med 1,200 kronor år 1891, 466 kronor år 1892, 800 kronor år 1893, 1,000 kronor år 1894 och 1,200 kronor år 1895.

För sinnesslöa eller, såsom de numera äfven kallas, andesvaga barn finnes inom länet den så kallade *idiotanstalten* vid Strengnäs, hvilken uppehålls hufvudsakligen af Landstinget. Årsanslaget till densamma har under perioden utgått med 2,800 kronor, hvilket lemnats under vilkor, att för hvarje idiot från länet, som å anstalten vårdas, af vederbörande kommuner eller målsmän erlægges ett kostnadsbidrag af 150 kronor för år räk-

nad samt att anstaltens räkenskaper skola af Landstingets revisorer granskas. Derjemte har anstalten uppburit statsanslag med 1,400 kronor år 1891, 1,500 kronor hvardera af åren 1892 och 1893, 1,800 kronor år 1894 och 1,900 kronor år 1895. Antalet barn, som å anstalten vårdats, har varit omkring 20 om året. Undervisningen har särskildt riktats på utvecklingen af slöjdverksamheten inom anstalten, handarbeten, korgflätning, väfnadsslöjd och snickeri samt, då årstiden varit tjenlig, äfven trädgårdsskötsel. Anstalten har årligen inspekterats af statens inspektör, doktor A. Grape, som vitsordat den omsorgsfulla vård, hvilken kommer barnen tillgodo, och dessas jemförelsevis goda framsteg i kunskap och färdigheter. Anstalten med trädgård och öfriga omgifvande anläggningar befinner sig, enligt hvad styrelsen i sin berättelse för år 1895 meddelar, nu i fullfärdigt skick och den förra lemnar redan afsevärdt bidrag till hushållet jemte godt arbetstillfälle för de äldre eleverna. År 1895 uppfördes, med ett särskildt anslag af Landstinget å 600 kronor, ett badhus, hvilket varit till ovärderlig båtnad för eleverna och derjemte beredt dem ett synnerligen stort nöje.

Af Malmö barnhusfonds till Konungens Befallningshafvandes disposition, för beredande af understöd till uppfostran åt sinnesslöa barn, stående medel hafva utbetalts: hvardera af åren 1891 och 1892 till 14 barn 700 kr., år 1893 till 15 barn 750 kr., år 1894 till 19 barn 670 kr. och år 1895 till 16 barn 630 kronor.

I afseende på *döfstumundervisningen*, hvilken numera är ordnad enligt lagen den 31 maj 1889, tillhör Södermanlands län det första döfstumundervisningsdistriktet, som öfvertagit institutet vid Manilla. Detta skedde i enlighet med 1890 års landstings beslut den 1 augusti 1894, hvarefter kostnaderna för institutets uppehållande fördelats efter folkmängden mellan de landstingsområden och städer, som tillhöra distriktet, eller Stockholms, Södermanlands, Vestmanlands, Östergötlands och Gotlands län samt städerna Stockholm och Norrköping. Den på Södermanlands län belöpande andelen i berörda kostnader utgjorde 4,471 kr. 66 öre år 1894 och 6,780 kr. 69 öre år 1895. För de föregående åren betalade Landstinget, jemväl enligt beslutet af år 1890, 300 kronor för hvarje barn från länet, som å anstalten erhöi vård och undervisning. Det belopp, hvarmed vederbörande föräldrar, målsmän eller fattigvårdssamhällen böra bidraga till barnens kosthåll, är af Landstinget fastställt till 50 kronor. Antalet döfstumma barn från länet, som å oftanämnde anstalt åtnjutit undervisning, utgjorde: 6 år 1891, 7 år 1892 samt 8 under hvart och ett af åren 1893, 1894 och 1895.

Den ofvan omförmälda undervisningen afser endast döfstumma barn i skolåldern. Men derjemte har Landstinget genom beslut, som förnyats åren 1892 och 1895 för tre år i sänder, beviljat ett årligt förslagsanslag af 1,000 kronor, att af dess förvaltningsutskott utbetalas med 100 kronor om året, såsom kostnadsbidrag för hvarje öfverårig döfstumelev från länet, som erhåller undervisning vid någon af de utaf staten understödda läroanstalterna för öfveråriga döfstumma. De i detta hänseende utbetalda beloppen hafva utgjort: år 1891 974 kr. 16 öre, år 1892 1,100 kronor, år 1893 975 kronor, år 1894 850 kronor och år 1895 650 kronor.

Äfven för *blinda barns undervisning* har Landstinget enligt beslut åren 1889, 1892 och 1895 beviljat ett årligt anslag af 650 kronor, att utgå med högst 150 kronor årligen såsom kost-

nadsbidrag för hvarje obemedladt barn från länet, som intages som elev i någondera af de utaf staten anordnade läroanstalterna för blinda i Tomtebodas och Vexjö. Från detta anslag har utbetalts år 1891 650 kronor, år 1892 600 kronor, år 1893 250 kronor, år 1894 75 kronor och år 1895 intet belopp.

År 1894 beslöt Landstinget jemväl, på framställning af Länsstyrelsen, att under fem år, 1895—1899, ställa ett anslag af högst 400 kronor årligen till disposition af dess förvaltningsutskott att i fall af behof användas för obemedlade barn från länet, som blifva intagna å skolhemmet för *blinda döfstumma* i Venersborg, med 200 kronors afgift för hvarje barn, dock med vilkor att kommun eller enskild person årligen tillskjuter lika stort belopp. Detta anslag har dock icke under perioden kommit till användning.

Här må äfven nämnas, att Landstinget åren 1888 och 1893, hvardera gången på fem år, beviljat ett årligt anslag af högst 500 kronor att utgå med 100 kronor årligen för hvarje barn från länet, som intages å *Eugeniahemmet*. Af detta anslag har utbetalts ett belopp af 200 kronor under hvart år af perioden.

I detta sammanhang torde ock böra omförmälas, att från den utaf Landstinget förvaltade »fonden för länets arbets- och förbättringsanstalt», för hvilken redogöres i uppgiften om fromma stiftelser, blifvit på grund af medgifvande genom kungl. brefven den 22 oktober 1886 samt den 23 oktober 1891 för *vanartiga barns intagande å räddningsanstalt* utbetaldt: 675 kronor år 1891, 337 kr. 50 öre år 1892, 600 kr. år 1893, 600 kr. år 1894 och 525 kr. år 1895.

Inom Eskilstuna bildades under senare hälften af år 1895, på initiativ af goodtemplarorden, en förening, som benämndes »Arbetareinstitutet», med ändamål att åstadkomma *föreläsningar för arbetare* i allmänbildande ämnen. Staden lemnade för ändamålet ett anslag för ett år å 1,000 kronor, och föreläsningarne, som skola fördelas på höst- och vårterminer, började på hösten 1895 med tvenne i veckan. De hafva hållits hufvudsakligast af lärare vid allmänna läroverket, men äfven af lärarne i folkskolan och af stadsläkaren, samt hafva varit talrikt besökta, vanligen af 200 å 300 personer åt gången, ibland än flere. Inträdesavgift upptages å 10 öre för hvarje gång eller ock betalas 1 krona för hvardera terminen. I arbetareinstitutets styrelse hafva framstående män i samhället ingått och det synes af alla klasser omfattas med stort intresse.

Äfven i Nyköping har genom »Nyköpings arbetareförening» anordnats offentliga föreläsningar öfver ämnen af allmänt intresse; sådana hafva under perioden der hållits till ett antal af 14.

B) **Helso- och sjukvård.** *Länslasarett*en, fyra till antalet, äro förlagda till städerna Nyköping, Eskilstuna och Strengnäs samt Flens jernvägsstation. Derjemte finnas sjukhem i Mariefred och Trosa, samt vid Bie brunns- och badanstalt ett så kalladt badlasarett. Bland mera betydande arbeten vid länslasarett, som under perioden utförts, må nämnas, att 1894 års landsting beviljade ett anslag af 14,000 kronor för påbyggnad af flyglarne vid lasarettet i Eskilstuna för att derigenom bereda välbehöfligt utrymme för ett större antal patienter och för tidsenliga operations- och omlägningslokaler, hvilket arbete utfördes år 1895. Sedan lasarettensdirektionen i Nyköping vid 1894 års landsting förgäfves gjort framställning, att de derstädes inrättade däckcellerna, i anseende till deras oändamålsenliga beskaffenhet

och inredning samt de olägenheter och obehag, som genom sinnessjukes vårdande i desamma uppkomme för öfriga patienter å lasarettet, måtte få borttagas, beviljade 1895 års landsting ett anslag till ändring af dessa celler, hvarigenom skulle vinnas bättre isolering samt derjemte plats för 3 nya sjuksängar.

Rörande antalet sjuke och sjukvårdskostnaderna vid länets lasarett och kurhus hänvisas till nedanstående tabell:

Lasarett och kurhus.	Lasarett.			Kurhusen.			Totalkostnaden för den egentliga sjukvården, i kronor.	
	Vårdade.	Underhållsdagar.		Vårdade.	Underhållsdagar.		För hela sjukantalet.	För hvarje sjuk per dag.
		För hela sjukantalet.	För hvarje sjuk.		För hela sjukantalet.	För hvarje sjuk.		
I Nyköping, år 1891 .	272	8,627	23-64	10	344	34-4	15,008-66	1-67
» » 1892 .	270	10,703	29-24	9	270	30-4	17,812-58	1-62
» » 1893 .	355	12,601	35-5	12	455	37-9	18,242-86	1-39
» » 1894 .	574	17,903	31-5	12	215	17-9	26,528-34	1-46
» » 1895 .	568	17,055	30-03	8	272	34-0	29,588-54	1-70
I Eskilstuna, år 1891 .	386	12,873	33-3	6	261	43-5	18,280-67	1-39
» » 1892 .	468	14,706	31-4	13	245	18-8	19,301-86	1-29
» » 1893 .	487	15,284	31-4	11	346	31-4	21,628-40	1-38
» » 1894 .	484	15,012	31-0	12	270	22-5	21,449-23	1-40
» » 1895 .	458	14,015	30-6	15	395	26-3	20,299-63	1-41
I Strengnäs, år 1891 .	183	4,949	27	4	257	64	9,562-33	1-83
» » 1892 .	167	4,436	26	3	259	86	8,728-36	1-86
» » 1893 .	193	4,733	24	1	14	14	10,396-63	2-19
» » 1894 .	192	4,480	23	1	11	11	8,247-66	1-84
» » 1895 .	193	4,494	23	—	—	—	10,294-16	2-28
I Flen, år 1891 .	397	13,876	34-9	—	—	—	15,267-41	1-10
» » 1892 .	433	14,191	32-77	1	31	31	17,012-38	1-20
» » 1893 .	368	13,647	37-08	—	—	—	16,082-23	1-18
» » 1894 .	451	15,480	34-32	—	—	—	18,032-76	1-16
» » 1895 .	574	20,130	35-07	—	—	—	20,712-36	1-02

Lasarettsläkarnes aflöning utgick vid periodens slut med 2,500 kronor till hvardera af läkare vid Nyköpings och Eskilstuna lasarett, 1,500 kronor till läkaren vid lasarettet i Strengnäs och 2,000 kronor jemte fri bostad till lasarettsläkaren i Flen. Genom beslut år 1886, hvilket derefter årligen förnyats, har Landstinget, för att bereda lasarettsläkarne tillfälle till någon ledighet från sitt ansträngande arbete, anslagit ett belopp af 300 kronor att utgå såsom arfvode åt läkarens vikarie under semester-tiden. För att bereda lasarettsläkarne tillfälle att draga större nytta af den dem förunnade ledigheten medgif 1891 års landsting, att, derest detta arfvode för något år icke af läkaren begagnades, det finge reserveras till näst derpå följande år för att då bereda honom tillfälle till dubbelt så lång ledighet. Det är otvifvelaktigt, att dessa åtgärder ländt läkarne och derigenom äfven lasarett till bättnad.

Grunderna för legosängsavgifterna, hvilka alltsedan år 1885 varit bibehållna oförändrade, sådana de angifvas i den näst föregående femårsberättelsen, ändrades genom Landstingets beslut år

1894. Afgifterna erläggas fortfarande efter en beräkningsgrund af två klasser. Till första klassen räknas personer, som erlägga bevilling till staten för minst 1,200 kronor uppskattad inkomst eller äro egare eller innehafvare af fastighet till minst 15,000 kronors taxeringsvärde, samt deras hustrur och hemmavarande barn. Till andra klassen åter hänföras alla andra patienter. Legosängsavgifternas belopp utgör i första klassen 90 öre och i andra klassen 50 öre per dygn; för patient, som på egen begäran vårdas i enskildt rum, betalas 2 kronor per dygn (sistnämnda förändring beslutades redan år 1893). Patient från annat län, som icke är berättigad till fri sjukvård, erlägger lika afgift som för första klassen, eller 90 öre per dygn. Sjukvårdsavgiften har under hela perioden fortfarande utgått med 50 öre för hvarje mantalsskrifven man och 25 öre för qvinna.

I anslag till sjukhemmen i Trosa och Mariefred, med plats hvar för sig för 10 patienter, hafva arligen under perioden utgått 2,000 kronor till hvardera.

Till badlasarettet i Bie har af Landstinget lemnats anslag med 1,300 kronor hvar och ett af åren 1891—1893 samt med 1,500 kronor för de derpå följande åren af perioden. I sammanhang med sistberörda höjning i anslag bestämde Landstinget såsom vilkor därför, att minst 60 platser, i stället för förut fastställda 50, skulle hvarje sommar upplatas af respektive kommunalstyrelser förordade obemedlade sjuka från länet, hvilka derstädes utan betalning erhålla bostad, bad, sjukvård och läkarevård, äfvensom, om så önskas, kosthall till nedsatt pris af 10 kronor för hel termin, räknad efter sex veckor och utan afdrag för tilläfvarens derunder förkortad vistelse vid lasarettet.

För epidemisjukvården funnos särskilda sjukhus inrättade redan före periodens början i Nyköping och Eskilstuna, det förra med plats för 26 patienter, äfvensom i Strengnäs med utredning för 6 sängar. I Eskilstuna har dessutom under perioden anlagts ett nytt epidemisjukhus för minst 24 patienter, för en kostnad af 28,000 kronor, straxt utanför staden; det är försedt med desinfektionsugn, der äfven utanför sjukhuset varande kunna mot afgift få desinfektion verkställd. Afgiften är för patienter från staden 75 öre per dag och för sådana från annat håll 2 kronor per dag. Helsevårdsnämnden disponerar fortfarande äfven det äldre i staden befintliga sjukhuset, hvilket i händelse af kolera-epidemi var afsedt att användas för dem, som insjuknat i andra smittosamma sjukdomar. Äfven i Malmköping och i Nyförs samhälle hafva under perioden uppförts epidemisjukhus, det förra för 8 och det senare för 10 sängar. I Mariefred, Torshälla och Trosa hafva ock åtgärder träffats för epidemisjukvården; på förstnämnda plats har den staden tillhöriga garden nr 80 upplåtits till epidemisjukhus och har utredning för 4 sängar; i Torshälla finnes en sjukstuga med utredning för 2 sängar, hvarjemte helsevårdsnämnden aftalat med enskild person att i händelse af kolera få hyra ett invid staden liggande nybyggt hus; i Trosa har anskaffats ett provisoriskt epidemisjukhus med 4 sängar. I anledning af kungl. kungörelsen den 14 juli 1893 har en stor del af länets landssocknar anordnat mer eller mindre lämpliga provisoriska sjukstugor, för den händelse kolerafarsot skulle yppas. Fran många håll omtalas, att skolhusen blifvit utsedda till eventuella kolerasjukhus. Åtskilliga kommuner hafva ock anskaffat eller »påtingat» sjuksköterska, men de flesta sakna

nog sådan; också torde det väl för närvarande vara omöjligt att för hvarje sjukhus anskaffa lämplig sköterska.

Här torde vara platsen att omnämna de åtgärder, som af Landstinget vidtagits för *utbildande af sjuksköterskor*. I motion till 1893 års landsting hemstälde en enskild motionär, att i anseende till bristen, framför allt på landsbygden, af kunniga sjuksköterskor, hvilken brist i all synnerhet skulle göra sig på ett otillfredsställande sätt kännbar, om en svårare epidemi skulle uppträda, undervisningskurser för sjuksköterskor måtte anordnas vid lasaretten i Nyköping, Eskilstuna och Flen samt att för sådant ändamål ett förslagsanslag måtte beviljas af 800 kronor årligen för påföljande tre år till bekostande af elevernas resor och underhåll vid lasarettet. Detta bifölls, dock så att anslaget bestämdes till 600 kronor. Redan år 1894 höjdes dock detta till 900 kronor, att utgå för åren 1895—1897, hvarjemte bestämdes, att undervisningskurserna skulle blifva tvenne årligen, hvarje kurs på 6 månader. Till följd af dessa beslut, hvaraf borde vara att påräkna stor nytta för sjukvården i allmänhet, har från Landstingets sjukvårdsfond till sjuksköterskelever utbetalts år 1894 412 kr. 70 öre och år 1895 528 kr. 25 öre.

För *Nyköpings hospital* lemnas här nedan enahanda redogörelse som för lasaretten rörande antalet vårdade och underhållskostnaden:

År.	Vårdade.	Underhållsdagar.		Totalkostnaden för den egentliga sjukvården, i kronor.	
		För hela sjukantalet.	För hvarje sjuk.	För hela sjukantalet.	För hvarje sjuk per dag.
1891	149	41,040	275·4	46,914·82	1·14
1892	161	39,502	245·4	46,943·25	1·19
1893	150	41,005	273·4	44,793·37	1·09
1894	143	41,570	290·7	45,771·99	1·10
1895	134	30,816	229·9	45,104·96	1·46

I totalkostnaden har inberäknats »indragingsstat», men deremot icke »underhåll och förbättring af byggnader och gårdar samt »utskylder».

Den höga totalkostnaden för hvarje sjuk år 1895 är beroende derpå, att till följd af den detta år pågående ombyggnaden af östra paviljongen (cellbyggnaden) vid årets början 31 patienter öfverflyttades till Lunds asyl, medan i antalet betjening m. m. ingen motsvarande minskning kunde ega rum.

Enligt nådiga stadgan angående sinnessjuka den 2 november 1883 äro, som bekant, patienterna i afseende å afgifter indelade i tre betalningsklasser. I första betalningsklassen (sjuke med eget rum och kost efter särskild utspisningsstat) emottagas icke patienter å Nyköpings hospital. För sjuke af andra betalningsklassen erlägges en afgift af 85 öre per dag och för sjuke af tredje betalningsklassen — medellöse och understödstagare från fattigvården — 50 öre. Båda dessa klasser åtnjuta samma förmåner, kost m. m. Beträffande så kallade kriminalpatienter åtnjuta straff- och ransakningsfångar fri vård på statens bekostnad, liksom ock obemedlade bland dem, som på grund af sinnessjukdom förklarats otillräkneliga för af dem begångna brottsliga handlingar.

Enligt nådiga stadgan för sinnessjuka § 36 ega sjuke i tredje betalningsklassen åtnjuta afgiftsfri vård under de två första månaderna, under vilkor att den sjuke blifvit vederbörligen anmäld till intagande å anstalt för sinnessjuka inom en månad efter sjukdomens tillförlitligt styrkta *första* utbrott. Härom yttrar hospitalsläkaren följande, som synes vara allt skäl att beakta: »Detta stadgande, som i första hand afser att till de sjukas bästa vara ett premium för deras bringande under lämplig vård å anstalt vid den för återvinnande af helsa gynsammaste tidpunkten och som å andra sidan utgör en afsevärd ekonomisk lättnad för mindre bemedlade och fattigvårdsstyrelser, synes emellertid vara mindre känt inom länet att döma af den ringa utsträckning, i hvilken det vid Nyköpings hospital kunnat vinna tillämpning».

Sedan med år 1890 den i förra femårsberättelsen omnämnda nybygda vestra paviljongen kommit i bruk, ökades platserna från 70 till 114, hälften för hvardera könet. Under år 1895 har för en kostnad af 30,387 kr. 50 öre ombygts den östra paviljongen eller den så kallade cellbyggnaden, hvarigenom tillkommit 26 nya platser. Från och med 1896 års början finnes alltså utrymme för 140 sjuka (74 män och 66 qvinnor).

Tillfriskningsprocenten har varit: 12·1 % år 1891, 10·6 % år 1892, 8·9 % år 1893, 12·6 % år 1894 och 5·2 % år 1895, eller i medeltal under femårsperioden 9·9 %. Den låga procenten för år 1895 torde, enligt läkarens åsigt, hufvudsakligen bero derpå, att de intagna primära enkla sjukdomsformernas medelduration före intagningen varit öfver 10 månader. Mortalitätsprocenten har under perioden vexlat emellan 2·1 % år 1894 och 4 % år 1891.

För allmänna helsotillståndet bland befolkningen är redogjort här ofvan under afd. 2. Likaså har i första afdelningen af denna berättelse i sammanhang med frågan om länets indelning i läkaredistrikt lemnats uppgift om antalet läkare i länet.

Barnmorskornas antal uppgick år 1895 till 99, hvaraf 22 i städerna och 77 på landsbygden. Af dessa voro 93 examinerade i instrumental förlossningskonst.

Apotekens antal i länet har under perioden ökats med tre, nämligen i Torshälla (år 1892), Katrineholm (år 1894) och Julita (år 1895), det sista det förutvarande medikamentsförrådet i Äs, som blifvit förändradt till sjelfständigt apotek. Derjemte märkes, att det förutvarande apoteket i Björnlunda, i sammanhang med provinsialläkarestationens förflyttning, jemlikt nådiga brevet den 9 september 1892, flyttats till Gnesta, der det nya apoteket afsynades år 1894. Enligt nådigt bref af den 1 mars 1895 skall jemväl ett nytt apotek inrättas i Eskilstuna, hvilket dock först efter periodens slut blifvit färdigt. Medikamentsförråd finnas i Stensjö och Flen.

Helsobrunnar och *badanstalter* äro Bie i Floda socken och Hellby i Torshälla socken, hvarförutom hit äfven får räknas hafsbadanstalten vid Oxelösund. Antalet kurgäster år 1895 uppgåfvos vara vid Bie 243 och vid Hellby 319. Hvad Oxelösund angår har denna plats år efter år tillvunnit sig allt flere besökare. År 1891 uppfördes derstädes, såsom annex till det förut befintliga badhotellet, en större byggnad, innehållande bland annat 12 gästrum, salong, förmak och läsrum. Äfven flere privata sommarbostäder och villor hafva der under perioden blifvit uppförda.

C) **Kredit- och försäkringsanstalter.** Af enskilda sedelutgifvande banker verka inom länet *Södermanlands enskilda bank*, med hufvudkontor inom länet i Nyköping, samt Mälareprovinsernas enskilda bank, hvars hufvudkontor är förlagdt i Vesterås. Den förra banken, som genom kungl. brefvet den 27 november 1891 fick sin år 1893 utgående oktroj förlängd på 10 år från och med den 1 januari 1894, erhöll likaledes den 27 november 1891 nådig fastställelse å ny bolagsordning. Enligt denna utöfvas bankens rörelse vid ett hufvudkontor samt vid afdelningskontor och expeditjonskontor enligt bolagsstämmans beslut. Afdelningskontor, som har särskild af bolagsstämman vald afdelningsförvaltning, bestående af en jourhavande och två ledamöter, finnes för närvarande i Eskilstuna; expeditjonskontor, hvarför föreståndare och kontrollanter antagas af bankstyrelsen, finnas i Strengnäs, Mariefred, Vingåker, Malmköping, Gnesta och Katrineholm. Derjemte håller banken vaxlingskassor i Flen och Trosa. År 1892 utsläpptes 200 nya banklotter å nominelt 200,000 kronor, för hvilka inbetalades 260,000 kronor. Bankens aktiekapital utgör alltså för närvarande 1,200,000 kronor. Öfverskottet å de gjorda inbetalningarne, 60,000 kronor, lades till reservfonden. Bankens rörelse omfattar hufvudsakligen utlåningsrörelse medelst lån, vaxeldiskontering och kassakreditiv; inlåningsrörelsen bedrifves medelst mottagande af medel på depositioner samt upp- och afskrifningsräkning; vid expeditjonskontoret i Vingåker förekommer jemväl insättning på sparkasseräkning. För rörelsens omfattning under perioden hänvisas till nedanstående *tabell P*.

Sammanlagda kassaomsättningen, som år 1890 utgjorde 121,427,742 kronor, hade alltså år 1895 stigit med 31,441,542 kronor. Bankens fonder vid 1895 års slut voro: reservfonden 300,000 kronor, en besparings- eller dispositionsfond å 200,476 kr. 21 öre samt en understödsfond för bankens tjenstemän å 48,277 kr. 69 öre.

Mälareprovinsernas enskilda bank har inom länet ett afdelningskontor i Eskilstuna och ett expeditjonskontor i Nyköping.

De *räntesatser* för lån, som under perioden hållits vid de enskilda bankerna i länet, framgå af följande uppgift:

	Lån mot inteckningar.		Lån mot namnsäkerhet.
	Inom hälften af taxeringsvärdet.	Gående högre än hälften.	
År 1891	4 ¹ / ₂ å 5 %	5 ¹ / ₂ å 6 %	6 %
» 1892	4 ¹ / ₂ %; en mindre del 5 %	5 ¹ / ₂ å 6 %	6 %
» 1893		5 ¹ / ₂ å 6 %	6 %
» 1894		5 å 5 ¹ / ₂ %	5 ¹ / ₂ å 6 %
» 1895		5 å 5 ¹ / ₂ %	5 ¹ / ₂ å 6 %

För *fastighetskrediten* inom länet verka särskildt på landsbygden Mälareprovinsernas hypoteksförening och inom städerna Södermanlands stadshypoteksförening, hvilken sistnämnda omfattar länets städer jemte Södertelge. Vid periodens slut voro i denna förening inom länets städer belånade 81 fastigheter till ett belopp af 502,900 kronor.

Pantlånerörelse idkas i Nyköping och Eskilstuna. På den förra platsen är pantlånekotoret en stadens egendom och förvaltas af en utaf stadsfullmäktige tillsatt styrelse. Räntefoten vid denna inrättning har utgjort minst 1¹/₂, högst 2 procent i månaden. För rörelsens omfattning lemnas följande redogörelse:

År.	Länens antal.	Lånebelopp, i kronor.	Vinst af rörelsen, i kronor.
1891	4,215	14,422 —	312 16
1892	4,019	12,771 50	290 89
1893	3,794	11,868 50	17 39
1894	4,179	13,146 —	109 56
1895	3,674	12,634 50	132 60

I Eskilstuna hafva under perioden funnits två af enskilde inrättade pantlånekontor, hvartill under år 1895 kommit ett tredje. Rörande dessas verksamhet kan icke någon redogörelse lemnas; af de tidt och ofta förekommande auktionerna å förfallna panter, hvilka fortgått äfven under tider med goda och lönande arbetstillfällen, vill det synas, som om mängen begagnade dessa kontor

Tab. P.

Södermanlands enskilda banks rörelse åren 1891—1895.

År.	Lån.		Inrikes vaxlar.		Kassakreditiv.		Depositioner.		Upp- och afskrifning.		Postremissvaxlar.		Hela kassaomsättningen.
	Utgifna.	Inbetalda.	Diskonterade.	Infriade.	Uttagning.	Insättning.	Insatta.	Uttagna.	Insättning.	Uttagning.	Försälda.	Infriade.	
Balans från 1890	2,480,610	—	1,895,162	—	1,156,859	—	3,488,422	—	1,106,086	—	254,661	—	—
1891	5,146,350	4,946,155	7,616,993	7,477,067	7,441,943	7,476,305	6,551,212	6,225,347	10,577,125	10,515,406	15,514,977	15,585,099	132,577,135
1892	6,057,905	5,632,570	8,879,264	8,627,911	7,502,935	7,439,667	5,867,344	5,255,291	10,944,065	11,010,910	16,951,105	16,948,693	141,802,798
1893	5,638,700	5,554,405	8,842,310	8,808,470	7,423,104	7,431,343	5,239,834	5,365,920	11,955,546	11,934,506	18,156,281	18,119,838	143,652,715
1894	5,840,705	5,681,510	9,044,660	8,860,297	7,358,179	7,207,040	4,914,040	4,917,434	12,646,425	12,525,912	19,077,785	19,023,737	148,890,309
1895	5,768,720	5,932,073	9,495,350	9,457,773	7,401,634	7,462,615	3,685,913	3,400,560	13,537,492	13,347,287	19,111,603	19,062,581	152,869,284
Balans till 1896	—	3,186,277	—	2,542,221	—	1,267,684	—	4,581,913	—	1,432,718	—	886,461	—
Summa kronor	30,932,990	30,932,990	45,773,739	45,773,739	38,284,654	38,284,654	29,746,765	29,746,765	60,766,739	60,766,739	89,096,412	89,096,412	719,801,241

för realisation. Det nytillkomna lånekontoret har tillkännagifvit om räntenedsättning, hvadan konkurrensen synes skola åstadkomma billigare ränta på ifrågavarande slags lån. Äfven i Torshälla finnes ett pantlånekontor, hållet af enskild person, men af mindre omfattning.

Af *brandförsäkringsinrättningar* finnas inom länet tvenne, nämligen Nyköpings läns brandstodsbolag samt Mellersta Sveriges varuförsäkringsbolag.

För omfattningen af det förra, som meddelar försäkring å byggnader och lösören å länets landsbygd, lemnas nedanstående uppgift:

Räkenskapsår.	Försäkrings- belopp, i kronor.	Ansvarighets- belopp, i kronor.	Brandskade- ersättningar, i kronor.	Utdebiterade öre per 100 kr.
	Vid räkenskapsårets slut.			
1891	149,581,240	167,190,760	39,504.80	5
1892	151,801,215	168,897,350	46,485.88	5
1893	155,573,575	172,982,615	65,142.25	5
1894	160,645,445	178,775,770	179,668.65	10
1895	163,840,690	181,965,220	39,481.47	5

Under perioden har bolagets försäkringsbelopp växt med 17,571,810 kronor. Dess reservfond utgjorde vid räkenskapsårets slut den 14 mars 1896 138,547.⁸⁶ kronor.

Det sistnämnda bolaget, som bildades år 1888 i ändamål att för landthandlande inom mellersta Sverige genom ömsesidighetsprincipens tillämpning bereda billigare försäkringsvilkor, än som kunde erhållas i länets bolag och de enskilda brandförsäkringsbolagen, har sitt säte i Katrineholm och omfattade vid slutet af räkenskapsåret den 14 mars 1896 försäkringar inom Stockholm, Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs, Vermlands, Örebro, Vestmanlands och Stora Kopparbergs län. Försäkringssumman, hvilken den 14 mars 1891 utgjorde 6,846,250 kronor, hade den 14 mars 1896 vuxit till 15,637,000 kronor, deraf inom Södermanlands län 2,355,550 kronor. Premierna hafva utgått med 3 kronor för 1,000 kronor och bolaget hade vid sistnämnde tidpunkt samlat en försäkringsfond af 167,093 kr. 80 öre.

Rörande de af bolaget under perioden utbetalda brandskadeersättningar i sin helhet och särskildt för Södermanlands län meddelas följande uppgift:

År	Utbetalade belopp, i kr.	
	För hela området.	För länet.
År 1891	13,769.60	119.45
» 1892	17,977.10	—
» 1893	3,130.71	1,331.59
» 1894	6,869.34	158.50
» 1895	38,713.03	—

Förutom ofvanomförmälda bolag med säte inom länet anlitas äfven andra. Särskildt för städerna anlitas ömsesidighetsbolagen, för fast egendom Städernas allmänna brandstodsbolag samt för lös egendom Städernas bolag för försäkring af lös egendom äfvensom åtskilliga enskilda brandförsäkringsaktiebolog.

Det i förra femårsberättelsen omförmälda *Södermanlands läns försäkringsbolag för hästar och nötkreatur* har under perioden upphört med sin verksamhet. Enligt den år 1890 afgifna redogörelsen för bolagets verksamhet kvarstod den 14 mars sagda år i bolaget allenast ett försäkringsvärde af 694,208 kronor, deraf 581,396 kronor för hästar och 112,812 kronor för nötkreatur, eller mindre än det belopp, 800,000 kronor, under hvilket detta värde icke kunde få gå, för att bolaget skulle få drifva sin verksamhet. Hufvudsakliga skälet till denna bristande uppmuntran uppgafs allmänt vara, att årsafgifterna voro alltför höga, att »det blef för dyrt att ingå i eller kvarstå i bolaget». På grund af försäkringssummans nedgående måste emellertid bolaget upplösas, hvilket ock skedde med förvaltningsåret, som utgick den 14 mars 1891, då till skuldernas gäldande uttaxerades 3.30 % å försäkringsvärdet på hästar och 4.80 % å försäkringsvärdet för nötkreatur.

D) **Sparbanker.** I afseende på dessas verksamhet under perioden hänvisas till den fullständigare redogörelse, som lemnas uti den af Kungl. Statistiska Centralbyrån utgifna »Statistisk Tidskrift». Här må dock nämnas följande:

Af de 12 sparbanker, som funnos vid periodens början, hafva 2, nämligen Mörkö sockens och Forssjö bruks, numera upphört. Den förra af dessa, hvars rörelse alltid varit högst obetydlig, och hvars utlåning bedrifvits nästan uteslutande mot namnsäkerhet, hade med anledning af sistberörda förhållande varit föremål för erinringar från den af Konungens Befallningshafvande förordnade inspektören öfver sparbankerna i länet. Sparbankens hufvudmän funno det till följd häraf bäst att upphöra med sparbankens verksamhet, hvarvid aftal träffades med Trosa stads och Hölebo härads sparbank om öfvertagande af Mörkö sparbanks skulder till insättarne samt till dessa skuldernas gäldande motsvarande belopp af dess fordringar. Detta skedde ock, i det Trosa sparbank den 11 april 1891 öfvertog Mörkö sparbanks skulder till ett belopp af 25,965 kr. 46 öre och till dessas täckande lika stort belopp i värdepapper och kontanta medel. Sparbanken bibehöll dock en del fordringar, deraf omkring hälften beroende på konkursutredning, för likviderande af vissa skulder till ett belopp af 4,622 kr. 18 öre, hvilka icke öfverflyttades. Sedan äfven dessa blifvit godtgjorda och årsstämming ågått, uppkom ett litet öfverskott, som, på sätt nedan förmäles, anslogs till allmännyttigt ändamål. Att sparbankens afveckling kunde försiggå i allt lugn och med så tillfredsställande resultat, länder alla dervid medverkande till synnerlig heder. Forssjö bruks sparbank, som uteslutande varit afsedd för och begagnad af underhafvande under Eriksbergs fideikommissegendom och som redan förut endast helt oegentligt burit benämningen sparbank, upphörde den 31 oktober 1892, då insättarnes behållning, hvilken redan förut innestod hos bruksegaren, i dennes böcker öfverfördes till en så kallad »besparingsfond», för hvilken han sjelf nyssnämnda dag utfärdat stadgar.

På grund af föreskrifterna i nya sparbankslagen den 29 juli 1892 hafva för samtliga sparbanker nya reglementen blifvit fastställda: för sparbanken i Nyköping den 30 september 1893, för Eskilstuna stads sparbank den 9 november 1893, för Trosa stads och Hölebo härads sparbank den 26 september 1893, för Vestra Vingåkers sockens sparbank den 7 augusti 1893, för Strengnäs sparbank den 15 december 1893, för Oppunda härads

sparbank den 13 november 1893, för Villåttinge härads sparbank den 6 februari 1894, för Mariefreds sparbank den 9 november 1893, för Vester- och Öster-Rekarne härads sparbank den 2 april 1894 samt för Daga härads sparbank den 23 december 1893.

Under perioden har äfven tillkommit 1 ny sparbank, nämligen Torshälla stads sparbank. Sedan Rekarne häraders hushållningssällning, såsom hufvudman för Vester- och Öster-Rekarne häraders samt Torshälla stads sparbank, den 11 november 1893 öfverenskommit med stadsfullmäktige i Torshälla, att denna stad skulle afskiljas från sparbanken och stadens andel i reservfonden ersättas med 5,000 kronor, inkom gillet till Konungens Befallningshafvande med begäran om fastställelse dels å sistberörda beslut och dels å nytt reglemente för en sparbank utslutande för häradena. Genom beslut den 2 april 1894, hvarigenom, på sätt förut är nämnt, reglementet fastställdes, vägrade Konungens Befallningshafvande visserligen stadfästelse å beslutet om utbetalning till staden af viss andel af reservfonden. Men stadsfullmäktige i Torshälla beslöt i allt fall att bilda en sparbank för staden, till hvilken de blefvo stiftare. Reglemente för densamma fastställdes den 18 april 1895 och dess verksamhet var afsedd att begynna med 1896 års ingång.

Sparbankerna i länet hafva hvarje år under perioden inspekterats af ett af Konungens Befallningshafvande förordnad ombud, f. d. rådmannen m. m. J. E. Bäcklin. Det är otvifvelaktigt, att denna tillsyn medfört mycket godt i fråga om sparbankernas skötsel i allmänhet; särskildt har inspektionen åstadkommit en förbättring i det mångenstädes högst otillfredsställande sätt, hvarpå sparbankernas kassa och värdehandlingar voro skyddade mot eldfara eller tillgrepp. I de allra flesta fall hafva de af inspektören föreslagna åtgärderna i ena eller andra hänseendet i godo vidtagits; i några fall har dock Konungens Befallningshafvande måst, med den enligt 21 § sparbankslagen honom tillkommande rätt, ingripa mot tredskande sparbanksstyrelser eller hufvudmän, då rättelse emellertid följt. Såsom allmänt omdöme kan dock på grund af de vid inspektionerna vunna rönerna sägas, att sparbankerna inom länet i allmänhet skötas väl och lemna god säkerhet för deri insatta medel.

Rörande antalet delegare i länets sparbanker vid 1895 års slut samt deras innestående behållning och storleken af sparbankernas egna fonder lemnas följande uppgift:

Sparbankernas namn.	Antal insättare.	Insatta medel. Kronor.	Bankernas fonder. Kronor.
Eskilstuna stads sparbank	6,154	2,008,510-05	226,512-59
Nyköpings sparbank	9,320	2,477,455-02	258,963-06
Trosa stads och Hölbo härads sparbank	1,491	515,351-48	54,403-86
Vestra Vingåkers sparbank	1,514	624,366-29	63,356-22
Strengnäs sparbank	3,548	965,286-87	137,506-09
Oppunda härads sparbank	3,937	1,034,112-48	92,838-79
Villåttinge härads sparbank	1,502	311,996-10	27,348-96
Mariefreds sparbank	1,953	545,987-46	71,557-89
Öster- och Vester-Rekarne härads sparbank	3,249	973,769-11	108,597-79
Daga härads sparbank	1,187	232,462-82	20,263-16
Summa	33,855	9,689,827-68	1,061,948-41

K. Majsts Befallningshafvandes femårsberättelser 1891—1895. Södermanlands län.

Sedan genom § 15 i nya sparbankslagen stadgats, att hufvudmäns beslut rörande disposition till välgörande eller allmännyttiga ändamål af öfverskott å sparbanks reservfond skola för att blifva gällande underställas Konungens Befallningshafvande för pröfning, huruvida de öfverensstämma med föreskrifterna i sparbankslagen och sparbankens reglemente, komma dylika beslut numera in till Konungens Befallningshafvande. En uppgift rörande de anslag, som i förenämnda hänseende sedermera lemnats och af Konungens Befallningshafvande faststälts, torde ej sakna sitt intresse, hvadan en sådan i tabell Q (å nästa sida) meddelas.

Sammanlagda beloppet af de för åren 1893—1895 af Konungens Befallningshafvande fastställda anslagen uppgår alltså till 55,157 kr. 56 öre.

Rörande *postsparbankens* verksamhet inom länet meddelas, att delegarnes innestående behållning, hvilken vid förra femårsperiodens slut utgjorde 231,841 kr. 48 öre, vid 1895 års utgång växt till 746,193 kr. 67 öre.

För insättningar i lifränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm verkar fortfarande den så kallade Fosterländska föreningen i Nyköpings län.

E) Fromma stiftelser. För dessa lemnas redogörelse i tabell 7.

Bland dessa stiftelser torde dock särskildt böra nämnas något om de på gränsen till undervisningsanstalterna stående så kallade barnhemmen i Nyköping och Eskilstuna.

I *Nyköpings barnhem*, som är afsedt endast för flickor, har verksamheten fortgått efter enahanda plan som förut; 10 barn hafva ärligen der åtnjutit vård och uppfostran. Den för anstalten samlade fonden uppgick vid 1895 års slut till 31,592 kr. 95 öre.

Barnhemmet i Eskilstuna eller, som det rättare benämnes, »*Eskilstuna pastorats barnhem*» hyste vid 1895 års slut 14 barn från staden samt 1 barn från Klosters socken. Vederbörande fattigkassor betala barnens underhållskostnad med viss öfverkommen månadsafgift. Barnhemmets egna tillgångar utgjorde vid nyssberörda års utgång:

Fastigheten taxerad till	12,000 — kr.
Utlånade medel	19,100 —
Inventarier	2,301-82
Summa	33,401-82 kr.

Barnhemmet har emellertid fortfarande en i fastigheten in-tecknad räntefri skuld till staden å 3,000 kronor, hvilken dock icke får uppsägas till betalning, så länge barnhemmet finnes till.

Nära nyssnämnde anstalter stå de så kallade barnkrubborna, hvaraf finnes en i Nyköping och en i Eskilstuna. *Barnkrubban i Nyköping* bildades på hösten 1891 på initiativ af några för saken intresserade damer inom samhället; grundplåten till densamma erhöles genom en för ändamålet anställd soiré. Dess ändamål är att till lättuad för utom hemmet arbetande mödrar mot en billig afgift, som hittills utgjort 10 öre, under söken-dagar emottaga och vårda deras barn, som äro så små, att de tarfva vård af andra, det vill säga från omkring 6 månader till 6 å 7 år. Anstalten, som började sin verksamhet den 1 oktober 1891, har varit mycket anlitad och värderad, icke minst af dem, för hvilka den är afsedd; år 1895 voro underhållsdagarne

icke mindre än 4,492 till antalet. För dess upprätthållande är bildad en förening och medel dertill erhållas dels genom årsafgifter å 1 krona från föreningens medlemmar, dels genom anslag från Nyköpings stad af $\frac{3}{4}$ af de genom hundskatt inflytande medel och dels slutligen genom gåfvor och sammanskott, hvilka rikligen influtit från industriella inrättningar och enskilde inom samhället. Underhållskostnaden uppgick år 1895 till 1,794 kr. 99 öre. År 1893 uppfördes på dertill af Nyköpings stadsförsamlingar upplåten tomt ett eget hus för barnkrubban för en kostnad af sammanlagt 7,945 kronor, hvaraf Nyköpings sparbank bidragit med 6,000 kronor och återstoden erhållits genom enskildas oftervillighet. Från den 1 oktober 1894 har med barnkrubban i samma lokal varit förenad en så kallad kokskola, hvari af dertill antagen särskild förestånderska meddelats undervisning i enklare matlagning åt flickor från orten i folkskolans sista klass, hvarjemte barnkrubban till ett pris af 25 öre per person derifrån erhållit mat för förestånderskan och barnen; äfven har derifrån serverats mat till allmänheten, mestadels mot poletter, till visst billigt pris.

Barnkrubban i Eskilstuna inrättades redan år 1887 och har enahanda ändamål som den i Nyköping; de barn, som der emottagas, skola vara från 9 månader till och med 6 år. Afgiften utgör der likasom i Nyköping 10 öre för dag. Inrättningen handhafves af en för ändamålet bildad förening genom en af denna vald styrelse; för dess uppehållande uttaxeras årsafgifter af medlemmarne, hvarjemte Eskilstuna stad lemnar ett årsbidrag af 500 kronor.

År 1891 bildades äfven i Eskilstuna en *arbetsstuga för fattiga barn*, afsedd att lemna fattiga folkskolebarn fri undervisning i för deras ålder och anlag lämpligt arbete samt att vänja dem vid punktlighet, renlighet och godt uppförande; i mån af tillgång utdelas ock mat till barnen efter af dem förrättadt arbete. Äfven denna inrättning uppehålls af en förening, som erhåller nödiga medel dels genom årsafgifter af medlemmarne och dels genom ett årligt anslag af 350 kronor från Eskilstuna stad, hvilken jemväl för arbetsstugan upplåter fri lokal.

Tab. Q. Anslag af sparbankerna i Södermanlands län till välgörande eller allmännyttiga ändamål åren 1893—1895.

Sparbankens namn.	Anslagens ändamål.	Anslagsbelopp, i kronor.	
		Detaljbelopp.	Hela beloppet.
<i>År 1893.</i>			
Sparbanken i Nyköping.	Förstärkning af fond för belöning af flitiga insättare	6,000 —	
	Elementarläroverket för flickor i Nyköping	750 —	
	Julgåfva till fattiga	200 —	6,950 —
Strengnäs sparbank.	Elementarläroverket för flickor i Strengnäs	—	800 —
Trosa stads och Hölöbo härads sparbank.	Trosa sjukhem	—	1,000 —
Eskilstuna stads sparbank.	Eskilstuna pastorats barnhem	500 —	
	Belöning till flitiga insättare	500 —	
	Elementarläroverket för flickor	1,000 —	2,000 —
Summa		—	10,750 —

Sparbankens namn.	Anslagens ändamål.	Anslagsbelopp, i kronor.	
		Detaljbelopp.	Hela beloppet.
<i>År 1894.</i>			
Mörkö sockens sparbank (upplöst).	Fond, hvaraf räntan användes för vård åt fattiga i kommunen	4,543 30	
	Uppförande af en epidemisjukstuga i kommunen	3,000 —	7,543 30
Eskilstuna stads sparbank.	Till parkanläggning i Eskilstuna	1,500 —	
	Elementarläroverket för flickor	1,000 —	2,500 —
Trosa stads och Hölöbo härads sparbank.	Trosa sjukhem	1,000 —	
	Belöning till flitiga insättare	200 —	1,200 —
Sparbanken i Nyköping.	Elementarläroverket för flickor i Nyköping	750 —	
	Julgåfva till fattiga	200 —	
	Nyköpings barnkrubba	2,000 —	
	Förstärkning af fonden för ett barnhem för gossar	4,000 —	6,950 —
	Strengnäs sparbank.	Undersökning för vatten- och kloakledning i Strengnäs	(högst) 2,000 —
	Strengnäs elementarläroverk för flickor	1,000 —	
	Till en församlingsdiakonissa	300 —	
	Befrämjande af arbetena å en stadspark	310 —	3,610 —
Sparbanken i Mariefred.	Pensionsfond för bankens tjänstemän	—	1,399 32
Summa		—	23,203 22
<i>År 1895.</i>			
Trosa stads och Hölöbo härads sparbank.	Trosa sjukhem	1,000 —	
	Pension åt räkenskapsföraren Hinderssons enka	50 —	
	Belöning af flitiga insättare	200 —	1,250 —
Sparbanken i Nyköping.	Elementarläroverket för flickor i Nyköping	750 —	
	Julgåfva till fattiga	200 —	
	Nyköpings barnkrubba	2,000 —	
	Förstärkning af fonden för ett barnhem för gossar	6,000 —	8,950 —
	Eskilstuna stads sparbank.	Elementarläroverket för flickor i Eskilstuna	1,000 —
	Arbetsstugan för fattiga barn	500 —	1,500 —
Strengnäs sparbank.	Belöning af flitiga insättare	400 —	
	Pensionsfond för sparbankens tjänstemän	3,000 —	
	Pension åt förre kamreraren Dahlström	200 —	
	Elementarläroverket för flickor i Strengnäs	1,200 —	
	Långbergsparkens ordnande	300 —	
	Försköning af plats vid Strandvägen	500 —	
	Desinfektionsugn vid epidemisjukhuset	750 —	
Beklädnad af behöfvande skolbarn	300 —		
	Absolutisternas i Strengnäs med omnejd sjuk- och begrafningskassa	300 —	6,950 —
Öster- och Vester-Rekarne härads sparbank.	Belöning af tjenare för långvarig och trogen tjänst	—	200 —
Sparbanken i Mariefred.	Pensionsfonden till sparbankens tjänstemän	—	2,354 34
Summa		—	21,204 34

Beträffande de inom länet befintliga *sjukkassorna* må här meddelas, att, såvidt tillgängliga uppgifter gifva vid handen, samtliga sjukkassor i länet vid periodens slut voro 77 till antalet, af hvilka 33 voro registrerade enligt lagen den 30 oktober 1891. Anledningen dertill, att så många sjukkassor underlåtit att begagna sig af denna förmån har, enligt af Länsstyrelsen under år 1896 infortrade upplysningar, i de flesta fall varit okunnighet om de förmåner, som genom registreringen erhöles, och om innebörden af denna åtgärd jemte en viss farhåga, att staten skulle lägga obehöriga band på medlemmarnes beslutanderätt öfver kassan; i några fall uppgifves anledningen hafva varit, att man ansett statsbidraget icke vara nog stort i förhållande till det med registreringen och det årliga lemmandet af uppgifter förenade besvär. De registrerade sjukkassorna, rörande hvilka för öfrigt fullständig redogörelse lemnas i den från Kungl. Civildepartementet årligen utgående publikation i ämnet, hade år 1895 ett medlemsantal af sammanlagt 4,865 personer. De till dessa kassor under perioden utbetalda förvaltningsbidrag af statsmedel hafva uppgått till följande belopp:

År 1892 till 7 kassor	576.25 kr.
» 1893 » 21 »	1,953.25 »
» 1894 » 26 »	2,223.50 »
» 1895 » 29 »	2,407.47 »

I nära samband med de fromma stiftelserna och delvis verkande för samma mål stå de så kallade *arbetareföreningar* af i allmänhet äldre datum, hvilka icke ingått i fackföreningsrörelsen. Sådana föreningar finnas enligt inkomna uppgifter i städerna Nyköping, Eskilstuna, Strengnäs och Mariefred samt vid Näfveqvarns bruk. Ändamålet med dessa föreningar är att verka för upplysning och samhällighet mellan föreningsmedlemmarne samt derigenom främja utvecklingen af deras moraliska karakter äfvensom att bereda dem ömsesidigt understöd vid sjukdoms- och dödsfall m. m. I detta afseende synnerligen betydande bland dem är Nyköpings arbetareförening, hvilken stiftades år 1865 och som vid 1895 års slut räknade 527 medlemmar. Denna förenings hufvudsakliga ändamål är dels att verka för enighet och upplysning bland arbetare af alla stånd och yrken samt befordra medlemmarnes bildning och nöje och dels att understödja föreningsledamöter, som genom sjukdom kommit i betryck, samt bidraga till kostnaden för aflidna ledamöters begrafning. Om de kassor, som föreningen för dessa och liknande ändamål samlat, redogöres i tabellen öfver fromma stiftelser. Bland andra sätt, på hvilka föreningen verkar för sitt ändamål, må särskildt nämnas: befordrande af insättningar i Lifränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm, anordnande af offentliga föreläsningar öfver ämnen af allmänt intresse samt tillhandahållande åt allmänheten af ett rikhaltigt länbibliotek.

Arbetareföreningarne i Eskilstuna och Strengnäs verka äfvenledes för beredande af sjuk- och begravningshjelp åt medlemmarne. Den ekonomiska ställningen af de af dem för detta ändamål bildade kassor framgår af tabellen öfver fromma stiftelser.

Mariefreds arbetareförening räknade vid 1895 års slut 173 medlemmar. Den arbetar äfven för beredande åt medlemmarne af sjuk- och begravningshjelp. Dess fond utgjorde vid nyssnämnde tidpunkt 5,219 kr. 65 öre. I Mariefred finnes äfven en handverkareförening med ungefär enahanda ändamål; den räk-

nade år 1895 19 medlemmar och hade en fond af 1,301 kr. 83 öre. Sådana handverkareföreningar finnas dock äfven i flere städer, fastän de sakna större betydelse och några uppgifter om dem ej finnas tillgängliga.

Näfveqvarns arbetareförening hade vid 1895 års slut ett medlemsantal af 175; äfven inom denna finnes en sjukkassa bildad. För föreningens sammankomster äfvensom hallande af nykterhetsföredrag och fester i sedligt syfte hafva bruksegarne låtit uppföra en särskild byggnad till afgiftsfritt begagnande. Föreningen eger en boksamling af något öfver 300 band.

F) **Fattiggård.** Rörande antalet understödstagare samt beloppet af fattiggårdskostnaderna m. m. hänvisas till de af Kungl. Statistiska Centralbyrån offentliggjorda berättelserna i detta ämne.

Fattiggårdar finnas inom länet i socknarne Vestra Vingaker, Fors, Björkvik och Stenqvista.

Den äldsta af dessa är Vestra Vingakers sockens fattiggård vid hemmanet Båsenberga. Den började sin verksamhet år 1877. Till densamma hör en akerareal af 45 tunnland och den erbjuder plats för 100 hjon. De af hjonene, som dertill hafva förmåga, sysselsättas med landbruk och dertill hörande göromål, de öfriga med diverse lättare arbeten och husslöjd. Hjonens antal och underhållskostnaden hafva under perioden varit följande:

År.	Årlig kostnad. Kronor.	Hjonens antal den 31 december.		
		Män.	Qvinnor.	Barn.
1891	6,022.15	25	37	3
1892	6,701.84	31	39	1
1893	5,417.91	31	15	2
1894	5,332.91	27	49	—
1895	5,364.13	32	50	1

År 1890 anlades inom Fors socken en fattiggård å det för sådant ändamål för en köpeskilling af 21,500 kronor inköpta 1 mantal Tacktorp. Efter uppförande af ett större boningshus uppgick hela anläggningskostnaden till 40,000 kronor, nyssnämnda köpeskilling deri inberäknad. Anstalten har utrymme för 100 hjon. Under femårsperioden hafva antalet hjon och den årliga underhållskostnaden utgjort:

År.	Antal hjon.	Kostnad. i kr.
1891	35	5,617.78
1892	38	2,325.88
1893	46	2,625. —
1894	43	2,255. —
1895	52	4,165.86

Björkviks sockens fattiggård, belägen å hemmanet Klubbtorp, som för sådant ändamål inköpts för 15,500 kronor, öppnades i december månad 1894. Kostnaden för fastighetens iordningsställande till fattiggård utgjorde 13,689 kr. 18 öre, hvadan hela kostnaden för fattiggården uppgick till 29,189 kr. 18 öre. Hjonens antal har varit omkring 40 och kostnaden för deras underhåll och beklädnad utgjorde år 1895 1,826 kr. 95 öre, deri dock inberäknadt hvad af egendomens afkastning för detta ändamål användts. Derjemte har garden kunnat betala ränta å de för dess inköp och iordningsställande upptagna lan-

För ordnande af fattiggård i Stenqvista socken inköptes år 1895 byggnaderna å lägenheten Anderslunda tillika med besittningsrätten till tomten, hvarjemte öfvertogs arrendet af ett till prestgården hörande torp af samma namn. Köpeskillingen utgjorde 4,500 kronor och det årliga arrendet för torpet utgår med omkring 190 kronor, beroende på markegångspris. Kostnaden för anskaffande af inventarier uppgick till omkring 1,800 kronor. Anstalten, som rymmer minst 30 understödstagare, förutom att 4 rum finnas i en på torpet varande till sjukstuga lämplig stugubyggnad, öppnades den 1 november 1895.

Omdömet om resultatet af de hittills anlagda fattiggårdarne är godt. Kostnaderna för fattigvården hafva efter deras inrättande inom de särskilda kommunerna icke ökats, utan minskats. Verkan i moraliskt afseende vitsordas jemväl såsom fördelaktig, hvarförutom hjonens välbefinnande äfven säges i väsentlig mån hafva främjats.

G) Anstalter för upprätthållande af ordning och säkerhet.

Beträffande dessa hänvisas till hvad förut i berättelsen om dem blifvit anfördt. De af statsanslaget till särskild polisbevakning å landet samt till förbrytares efterspanande och gröfre brotts upptäckande utbetalda medel hafva under perioden uppgått till följande belopp:

År 1891	1,675 — kr.
» 1892	1,600 — »
» 1893	1,670-14 »
» 1894	1,700 — »
» 1895	1,779-80 »

För de belopp, som till ofvan omnämnda ändamål utgått af kommuner och enskilde, är redogjordt under afd. 1.

I detta sammanhang torde ock förtjena nämnas, att i anledning af upprepade klagomål, öfver att allmänheten efter tillkomsten af den nya lösdrifvarelagen af den 12 juni 1885 i högre grad än förut, i synnerhet utmed de större landsvägarne, besvärades af lösdrifvare och bettlare, hvilka der förorsakade hvarjehanda ofog och obehag, Länsstyrelsen dels genom cirkulär till länsmännen, senast af den 19 juli 1892, uppmanat dem att i detta afseende fullgöra sin skyldighet samt att erinra vederbörande kommuner om angelägenheten att utse behöfligt antal tillsyningsmän och att jemlikt föreskriften i 39 § 2 mom. af fattigvårdsförordningen, förse dessa med lämplig aflöning, dels år 1893 låtit från trycket utgifva en handledning för tillsyningsmän, som för synnerligen billigt pris hållits kommunerna tillhanda för att till tillsyningsmännen utdelas.

Angående antalet inom länet för lösdrifveri varnade och dömda personer under perioden meddelas följande uppgift:

År.	Dömda till tvångsarbete		Varnade för lösdrifveri.
	af Konungens Befallningshafvande.	af polis-kammaren i Eskilstuna.	
1891	17	12	52
1892	9	3	24
1893	19	6	41
1894	10	9	33
1895	13	1	29
Summa	68	31	179

Rörande **länets städer** må till sist, utöfver hvad här ofvan redan blifvit nämndt, ytterligare meddelas:

Nyköping. Byggnadsverksamheten inom samhället har under denna period likasom under den föregående varit jämförelsevis ringa. Uppförda nybyggnader uppgå till ett antal af 29 boningshus och 15 andra byggnader; de mera betydande bland dessa, elementarskolan för flickor och de nya fabriksbyggnaderna vid Fors ullspinneri, äro redan i det föregående berörda.

Endast ett boningshus har under perioden blifvit genom eldsvåda förstördt.

Hvad som dock betecknar ett väsentligt steg i stadens framåtskridande är, att den under perioden fått fullständig *vatten- och afloppsledning*. En redogörelse för detta företag, såsom varande af större intresse, må här lemnas.

Sedan i detta ämne tid efter annan framstälts förslag, hvilka alla gingo ut på att för vattenledningen använda vatten från Nyköpingsån, verkställdes år 1888 på initiativ af drätselkammarens dåvarande ordförande f. d. kaptenen m. m. Halvar Tisell undersökningar, huruvida ej för ändamålet underjordiskt vatten kunde erhållas. Dervid uttröntes, att i sydvestra delen af stadsplanen å den så kallade Fruängen på ett djup af vid pass 30 meter under markens yta faunns ett vattenförande gruslager af stor mäktighet. Genom rör, som der anbragtes, uppsteg vattnet af eget tryck till en höjd af nära en meter öfver jordytan; och vid kemisk undersökning befanns detta vatten vara för det afsedda ändamålet synnerligen lämpligt. Sedan tillika genom anställda observationer och beräkningar visshet vunnits derom, att vatten der kunde erhållas i tillräcklig mängd, framlade drätselkammaren ett förslag till vatten- och afloppsledning medelst begagnande af detta vatten, som skulle uppföras med pumpverk till en reservoir, förlagd på det så kallade Kråkberget nordost om staden och derifrån medelst ett rörnät fördelas inom stadsplanen. I juli 1890 tillsatte stadsfullmäktige en komité för vidare utredning af frågan; och sedan på uppdrag af denna komité öfveringenjören A. Alrutz i Stockholm uppgjort detaljeradt förslag och kostnadsberäkningar samt ärendet i öfrigt blifvit fullständigt utredt, beslöto fullmäktige den 19 december 1892, att vatten- och afloppsledning för staden skulle i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Alrutz förslag utföras. En komité tillsattes för att ombesörja arbetet, som påbörjades i september 1893. I oktober 1894 uppläts vattenledningen till begagnande.

Pumpinrättningen, som uppföras till reservoiren, är inrymd i en för ändamålet uppförd byggnad å Fruängen. Den drivs med elektricitet, som öfverföres från ett staden tillhörigt vattenfall, en del af det så kallade Storhusfallet, der vattenledningens »primärstation» är anlagd. Pumpinrättningen utgöres af 2 dubbelverkande pumpverk, hvarterdera med en kapacitet af 800 liter i minuten. Sugröret till densamma utmynnar i en betongmurad samlingsbrunn, som rymmer 90 kubikmeter. I samlingsbrunnens botten äro anbragta 5 stycken 3-tumsrör, hvilka hvart och ett hafva en längd af 36 å 39 meter och tränga 4½ å 6 meter ned i det underjordiska gruslagret. Dessa rör lemna, då vattenytan i samlingsbrunnen nedgår till 1 meter öfver brunnens botten, nära 2,000 liter vatten i minuten eller således mera, än pumpverken förmå uppförda. Vattnets temperatur är + 7° Celsius. Af pumpverket uppdrifves vattnet i reservoiren på Kråkberget, 50 meter öfver hafvet och cirka 40 meter öfver Stora torget. Reservoiren rymmer 660 kubikmeter,

är dels nedsprängd i berget och dels murad i cement samt täckt med betonghvalf mellan jernbalkar, uppburna af jernpelare. Den är försedd med automatisk signaleringsapparat för angifvande af vattenståndet. Rörnätet har en längd af sammanlagdt 9,295 meter med 38 afstängningsluckor och 74 brandposter. Afloppsledningarne hafva en sammanlagd längd af 7,200 meter.

Af stadens 350 gårdar med tillhopa 5,088 rum äro 297 gårdar med 4,579 rum redan försedda med vatten- och afloppsledning; dessutom förbrukas vatten efter mätare inom 9 gårdar. Af de återstående gårdarne, i hvilka vattenledning ej blifvit införd, äro de flesta sådana, som sakna bostadslägenheter. Afgiften för vatten erlägges med 3 kronor per rum eller vid mätares användande med 20 öre per kubikmeter med rabatt vid större förbrukning. Under år 1895 uppgick vattenförbrukningen till 74,661,496 liter, eller i medeltal 204,168 liter per dag.

Kostnaden för vatten- och afloppsledningen uppgick den 31 december 1894 till 232,796 kronor, hvartill komma omkring 11,000 kronor, som reserverats för kompletteringsarbeten och för gatornas återställande. För bestridande af dessa kostnader upptogs år 1893 med vederbörligt tillstånd ett obligationslån å 250,000 kronor mot 4 procents ränta.

En del af den staden tillhöriga, för vattenledningen obehöfliga vattenkraften har från och med hösten 1895 användts till elektrisk belysning, dock ännu endast försöksvis och på stadens hufvudgata. Frågan om sättet för belysningen inom staden stod vid periodens slut på dagordningen. Gatubelysningen har i öfrigt under hela perioden skett medelst gas från ett staden tillhörigt, år 1861 anlagdt gasverk.

Såsom en mätare på stadens utveckling må här slutligen anmärkas, dels att, på sätt tabell 3 utmärker, taxeringsvärdet å hus och tomter, hvilket år 1890 utgjorde 6,792,800 kronor, år 1895 ökats med 932,100 kronor till 7,724,900 kronor och dels att bevillningen för inkomst af kapital och arbete samtidigt stigit från 11,418 kr. 83 öre till 13,745 kr. 29 öre.

Eskilstuna har, såsom ock torde framgå af den här ofvan lemnade redogörelsen för fabriker m. m., under förevarande period tagit synnerligen stora steg framåt. Derom vittnar folkmängdens tillväxt, hvarom upplysningar meddelats i tabell 1, likasom äfven att, enligt hvad tabell 3 utvisar, taxeringsvärdet å hus och tomter i staden, som år 1890 uppgick till 8,803,700 kronor, år 1895 vuxit till 10,733,200 kronor eller med 1,929,500 kronor. Bevillningen för inkomst af kapital och arbete, som år 1890 utgjorde 17,980 kr. 15 öre, uppgick år 1895 till 23,096 kr. 78 öre, således en ökning på ej mindre än 5,116 kr. 63 öre.

Byggnadsverksamheten under perioden har ej varit ringa, i det hela antalet nyuppförda boningshus enligt tabell 3 uppgått till 86. I detta belopp äro dock äfven inräknade 21 fabriker, beroende derpå, att i flere fabriks- och boningsrum eller med boningsrum likställda lokaler.

Bland allmänna byggnadsföretag, som utförts, må särskildt nämnas: ett vattenverks- och turbinhus af sten med turbiner och axelledningar, innehållande några och tjugi med drifkraft försedda arbetslägenheter, hvilka uthyras åt sådana smärre fabrikanter i smidesindustrien, som icke själft ha tillfälle att å sig anskaffa mekanisk kraft, för en kostnad af omkring 60,000 kronor; de ofvan omnämnda nya epidemiska sjukhuset, kostande 28,000 kronor, och nya folkskolehuset, kostande 66,425 kr. 31 öre; tillbyggnad af fattig- och arbetsinrättningen för en kostnad af

24,000 kronor; ett trädgårdsmästareboställe med växthus för 9,000 kronor med flere. Under perioden har jemväl fattats beslut om uppförande af ett stadshus, hvartill stadsfullmäktige beviljat ett anslag af 452,000 kronor; byggnadsarbetet dermed har ock under periodens sista år påbörjats. Det är afsedt att innehålla lokaler för radhusrätten och magistraten, polis-inrättningen, de kommunala myndigheterna, expeditionsrum för embets- och tjänstemännen, förvaringsrum för offentliga handlingar, lokaler för post och telegraf, banklokaler, festivitetslokal och hotell med restauration och rum för resande, äfvensom andra till uthyrning afsedda lägenheter.

Omfattande *allmänna arbeten* hafva äfven i öfrigt under perioden utförts. I och för anläggning af nya gator har gränsreglering blifvit utförd emot Karl Gustafs stads gevärsfaktori och Gredby kronohemman, en gård blifvit inköpt och nya gator anlagda för en kostnad af sammanlagdt 24,400 kronor. Anslagen till gatuarbeten hafva för öfrigt under perioden i sin helhet uppgått till 75,900 kronor. I Eskilstuna har inom staden verkstälts ett omfattande muddringsarbete, för hvilket ändamål inköpts ett mudderverk och tvenne prämar; i sammanhang härmed hafva stränderna utfyllts och strandskoning verkstälts, allsammans för en kostnad af 138,800 kronor. Vid Nybrohamnen har anlagts ny stenkaaj, som kostat 11,500 kronor. Nya trädgårdsanläggningar hafva utförts för omkring 5,000 kronor.

Stadens under förra perioden anlagda vattenledning har under förevarande femårsperiod blifvit ytterligare utsträckt; ett nytt filter för densamma har utförts för en kostnad af 36,800 kronor. Vattenledningens bokförda värde, som år 1890 utgjorde 481,951 kr. 79 öre, hade år 1895 ökat till 520,057 kr. 25 öre.

Stadsfullmäktige hafva äfven fattat beslut om inrättande af fast brandkår och till detta ändamål anslagit 35,000 kronor. Denna var vid periodens slut under uppsättning. Stadens poliskår, som år 1891 utgjordes af 1 kommissarie, 1 öfverkonstapel och 9 konstaplar med en årlig kostnad af 13,186 kronor, bestod år 1895 af 1 kommissarie, 3 öfverkonstaplar och 18 konstaplar; kostnaderna för densamma uppgingo sistnämnda år till 22,500 kronor.

De öfriga städerna inom länet, nämligen *Torshälla, Strengnäs, Mariefred* och *Trosa*, hafva icke under perioden gått afsevärdt framåt. Den i de bifogade tabellerna lemnade redogörelsen för deras folkmängd, hvilken i dem allesamman något ökats, samt för antalet nya boningshus, som uppförts, lemnar en föreställning om deras utveckling under perioden. I Torshälla finnes en rätt liflig fabriksindustri, särskildt för smidestillverkning, men i de andra städerna förekommer icke någon sådan. Icke heller har till Länsstyrelsen inberättats om några allmänna arbeten af betydelse under perioden. I Strengnäs pågingo dock vid periodens slut undersökningar för inrättande af vatten- och kloakledning samt elektrisk belysning; de bekostas dels af staden och dels af Strengnäs sparbank.

Sedan Strengnäs och Mariefred med betydande uppoffringar från samhällenas sida vid periodens slut erhållit jernvägsförbindelse, torde den framtida utvecklingen af dessa platser blifva lifligare, än den hittills varit. Tecken saknas ej, som tyda härpå.

Slutligen torde äfven böra meddelas en kort redogörelse för de i jemförelsevis rask utveckling stadda *stationssambällen i Katrinholm och Gnesta*.

Folkmängden i Katrineholms stationssamhälle, som år 1891 utgjorde 1,748 personer, hade år 1895 växt till 2,271. Dess fyrktal utgjorde sistnämnda år 35,000; afgift till samhällets gemensamma behof, eller så kallad municipalskatt, har årligen utgått med 10 öre per fyrk. Tvenne större fabriksanläggningar, redan omnämnda i det föregående, finnas inom samhället, nämligen Karl Fredrikssons aktiebolags träförädlingsfabrik och Grönqvists mekaniska verkstad. Katrineholm är äfven, såsom förut är nämnt, säte för styrelsen för Mellersta Sveriges varuförsäkringsbolag, som här har eget hus; här äro förlagda Oppunda härads sparbank och ett afdelningskontor af Södermanlands enskilda bank.

Af allmänna arbeten må nämnas anläggning af ett ordnad kloakväsen; samhällets utgifter härför hafva uppgått till något öfver 10,000 kronor, hvarjemte betydliga uppoffringar gjorts af enskilde. Nästan alla gårdar stå ock nu i förbindelse med kloakledningen. Vidare har anlagts en ny kyrkogård, omfattande en areal af öfver 2 hektar, och med ett för sitt ändamål synnerligen tjenligt läge. Kostnaden för densamma, deruti inberäknadt dränerings- och planteringsarbeten, uppgår till omkring 5,000 kronor. I öfrigt hafva årligen kostnader nedlagts på planteringar dels af vissa bredare gator och dels af andra allmänna platser.

I Gnesta stationssamhälle uppgick folkmängden år 1891 till 854 och år 1895 till 909 personer. Fyrktalet utgjorde år 1891 11,983 och år 1895 13,839; till samhällets behof hafva uttaxerats åren 1891 och 1892 7 öre och de följande åren 6 öre per fyrk. Derjemte har samhället haft en betydande inkomst af månads-

torgdagarne genom uthyrning af saluplatser, uppgående år 1895 till 1,185 kronor.

Det mest betydande allmänna arbete, som under perioden utförts inom samhället, är en vattenledning, som blef färdig år 1891. Den tager sitt vatten från Frösjön, hvarifrån det medelst pumpinrättning drifves upp i en, på högsta punkten af det intill samhället belägna berget anlagd, vattenreservoir af cement, rymmande 117,777 liter. Pumpen drifves af en ångmaskin om 4 hästkrafter. Anläggningen, som kom till stånd på grund af derom framställd fördran från länets brandstodsbolag, medförde för samhället en kostnad af närmare 9,000 kronor. År 1895 företogs ombyggnad af vattencisternen i ändamål att från densamma utestänga frostens inverkan, på det sätt att innerväggar och innertak af plank uppfördes samt hela reservoiren täcktes med ett 50 centimeter tjockt lager af kolstybb, hvilket isoleringsämne äfven nedfördes uti reservoirens undergrund. Detta arbete kostade 600 kronor. Äfven hafva under de tre sista åren af perioden afloppsledningar och afloppsdiken för kloakvattnets bortledande blifvit på samhällets bekostnad anlagda.

Någon större industri finnes icke inom samhället, som har sin egentliga betydelse såsom föreningspunkt för den omkringliggande ortens affärlif. Der finnes ett afdelningskontor af Södermanlands enskilda bank; provinsialläkaren har sedan år 1893 der sin station, och sedan samma tid finnes der ock apotek. På de månatligen återkommande torgdagarne drifves, såsom i det föregående är antydt, en mycket liflig handel, i synnerhet vissa tider, med kreatur.

Nyköping i Landskontoret och Landskansliet den 31 december 1896.

F. A. BOSTRÖM.

E. Ploman.

Johan Widén.

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I SÖDERMANLANDS LÄN ÅREN 1891—1895.

1.	2.	3.	4.	5. 6. 7. 8. 9. 10.						11.	12.	13.	14.		
Allmänna vägar.	Längd af hvarje vägs lag vid 1895 års slut.	Deraf under åren 1891—1895		Kostnad för under åren 1891—1895						Längd af indelade med skjutsanstalter för sedda vägar vid 1895 års slut.	Skjutsanstalter vid 1895 års slut				
		full-ändade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.	fulländade nya vägar.			omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.				med entreprenad.	utan entreprenad.			
				Af statsmedel.	Af landstingets eller kommunernas medel.	Af väghållningsdistriktens medel (vägkassorna).	Af statsmedel.	Af landstingets eller kommunernas medel.	Af väghållningsdistriktens medel (vägkassorna).		Gästgifverier.	Skjutsstationer.	entreprenad.		
	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Nymil.	Antal.	Antal.	Antal.		
Å landsbygden:															
Landsvägar	91·7	—	} 10·339	{	—	—	—	} 37,600	82,816·17	{	1,890	86·5	23	20	—
Bygdevägar	119·3	1) 0·158			—	—	275				—	—	—	19·65	1
I städerna	3·63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—		
Summa	214·63	0·158	10·339	—	—	275	37,600	82,816·17	1,890	106·15	27	24	—		
<p>Årliga kostnaden för underhållet den tid mark är bar af allmän väg inom länet är, enligt 46 § af lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, uppskattad till 161,143 kronor 39 öre.</p> <p>Skjutslegan per nymil utgick vid 1895 års slut med:</p>															
1·50 kr.,	hvilket är <i>mazimilega</i> med entreprenadbidrag										vid	23	20	—	
	hvilket är <i>mazimilega</i> utan entreprenadbidrag										>	2	1	—	
1·40 >										>	1	1	—	
1·39 >	hvilket är <i>under maximilegan</i>										>	—	1	—	
1·35 >										>	1	1	—	
Summa (skjutsanstalter)											27	24	—		
											I kungs- och krono-skjuts.	Vid gästgifverier med entreprenad.	Vid skjutsstationer med entreprenad.	Vid skjutsanstalter utan entreprenad.	
Antal utgångna hästar under år 1891											488	6,102	2,604	—	
» » » » » 1892											492	5,893	2,876	—	
» » » » » 1893											126	5,875	3,378	—	
» » » » » 1894											32	7,092	3,296	—	
» » » » » 1895											—	6,759	3,420	—	
Summa (hästar)											1,138	31,721	15,574	—	

1) Här af afse 0·137 nymil vägen mellan Nyköping och Oxelösunds jernvägsstation, som på Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägsaktiebolags bekostnad nyanlagts på ofvanangifna sträcka, men hvarför kostnaden icke kan uppgifvas, då arbetet verkstälts med jernvägens egna arbetare.

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I SÖDERMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1.	2.		3.		4.	5.	6.					7.		8.		9.		10.		11.		12.	
	Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.						Antal brukningsdelar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2-4).					Taxeringsvärdet (i kronor)		Taxeringsvärdet (i kronor)		Taxeringsvärdet (i kronor)		Taxeringsvärdet (i kronor)		Taxeringsvärdet (i kronor)		
	Antal.	Mantal.		Nuvarande.				Jordtorp.	Ryttare-, soldat- och båtsmans- torp.	Backstugor.	Verk och inrättningar.	Hus i köping, villor ut. m.	jordbruksfastighet.	annan fastighet.	jordbruksfastighet.	annan fastighet.	jordbruksfastighet.	annan fastighet.	jordbruksfastighet.	annan fastighet.	jordbruksfastighet.	annan fastighet.	jordbruksfastighet.
I. Landsbygden.																							
A. Kronoegendomar.																							
1) Under allmän disposition.																							
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	27	90 $\frac{1}{2}$	80 $\frac{1}{2}$	18	150	—	40	—	6	1,642,300	55,300												
b) Boställen: hemman	137	115 $\frac{1}{2}$	101 $\frac{1}{2}$	137	123	5	22	—	2	2,630,000	18,100												
D:o lägenheter	85	—	—	69	—	—	—	—	4	126,700	13,200												
c) Hemman	165	119 $\frac{5}{8}$	99 $\frac{3}{8}$	148	135	7	33	3	4	2,571,100	60,900												
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—												
d) Jordlägenheter	142	—	—	43	—	—	—	1	2	1,911,800	252,300												
e) Fiskerier	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,000												
f) Verk och inrättningar	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	231,800												
2) Under enskild disposition.																							
a) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—												
b) Hemman	10	2 $\frac{3}{4}$	11 $\frac{1}{2}$	11	—	—	—	—	—	28,700	—												
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—												
c) Jordlägenheter	172	—	—	119	—	—	2	—	—	417,300	—												
d) Fiskerier	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,300												
e) Verk och inrättningar	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	206,000												
B. Skatteegendomar.																							
a) Boställen: hemman	4	2 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	3	2	—	2	—	—	32,400	—												
D:o lägenheter	4	—	—	—	—	—	—	—	—	6,300	—												
b) Säterier	32	397	37 $\frac{1}{2}$	26	224	6	77	3	1	1,949,600	39,300												
c) Hemman	2,238	1,563 $\frac{3}{4}$	1,234 $\frac{1}{2}$	3,624	2,020	675	585	72	261	33,451,800	3,503,600												
d) Jordlägenheter	523	—	—	200	1,306	—	68	2	113	935,700	1,254,800												
e) Fiskerier	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24,300												
f) Verk och inrättningar	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	960,000												
C. Frälseegendomar.																							
a) Boställen: hemman	8	6 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	7	21	1	2	—	—	121,100	75,500												
D:o lägenheter	4	—	—	—	—	—	—	—	—	3,000	2,000												
b) Säterier och ladugårdar	261	403 $\frac{1}{2}$	376 $\frac{1}{2}$	309	1,134	1	128	44	8	16,149,900	462,900												
c) Rå- och rörs (insockne) hemman	368	205 $\frac{1}{2}$	165 $\frac{1}{2}$	361	598	11	85	6	2	4,128,200	60,500												
d) Hemman (utsockne)	2,239	1,597 $\frac{3}{4}$	1,211 $\frac{3}{4}$	2,323	1,591	723	600	79	285	32,396,700	4,389,200												
e) Jordlägenheter	684	—	—	282	731	—	45	5	25	708,900	1,209,000												
f) Fiskerier	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,000												
g) Verk och inrättningar	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,875,900												
D. Andra fastigheter (som ej inräknats häröfvan).																							
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	559	—	5,946,600												
Frälserintor	—	—	—	—	—	—	—	—	69	—	70,500												
Summa	7,137	4,145 $\frac{3}{4}$	3,318 $\frac{1}{2}$	7,680	8,035	1,429	1,689	215	1,341	97,911,300	21,809,800												
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,402,700	6,615,200												
Hela antalet nybygda boningshus 1891—1895.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—												
II. Städerna.																							
Nyköping	29	—	8 $\frac{1}{2}$	89	589	133	496	21	40	129,800	7,724,900												
Stångnäs	12	—	14 $\frac{1}{2}$	134	176	18	204	4	14	298,200	2,725,800												
Torsåsa	16	—	12 $\frac{1}{2}$	70	95	5	106	10	7	249,400	973,400												
Eskestuna	86	—	—	14	370	15	760	13	10	46,400	10,733,200												
Mariefred	5	—	3 $\frac{1}{2}$	62	87	4	97	—	4	146,400	677,300												
Trosa	7	—	5 $\frac{1}{2}$	—	133	10	116	1	7	95,000	578,200												
Summa	155	—	44 $\frac{1}{2}$	369	1,450	185	1,779	49	82	1,264,900	23,142,900												
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9,400	3,142,100												

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I SÖDERMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1. Fideikommissionnehafvarens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, o. d. ej satt jord.	10. Antal verk och inrättning- gar.	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.		Summa.			å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.
					Süterier, ladugårdar, rån och rör.	All- mänt frälse.							
Kammarherre A. Sparres sterbhus- delegare	Arnö med underlydande	S:t Nikolai. Bergshammar. Runtuna.	—	—	7 $\frac{1}{4}$	12 $\frac{1}{2}$	—	—	528,100	—	—	—	—
			—	—	—	1 $\frac{1}{2}$	—	—	14,000	—	—	—	—
			—	—	—	1	—	—	22,300	—	—	—	—
			—	2	—	—	—	—	51,800	—	—	—	—
							22 $\frac{1}{2}$						616,200
A. Th. Wijnblad	Lundby	Lid.	—	—	1	—	1	2	34,000	6,500	—	—	40,500
Enkefru Betzy Taube von Block	Egersta m. fl.	Runtuna.	—	—	—	2 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$	1	48,000	—	—	—	48,000
Friherre A. von Plomgren	Mosstena Tufveqvarn Buska	Bälinge. Lästringe. Tystberga.	—	—	2	12 $\frac{1}{2}$	1	—	234,900	—	—	—	—
			—	—	—	1 $\frac{1}{2}$	1	2	4,000	5,400	—	—	—
			—	—	—	1 $\frac{1}{2}$	14 $\frac{3}{4}$	1	12,500	—	—	—	256,800
Grefve S. A. F. Löwen	Sörby	Torsäker.	—	—	6 $\frac{3}{4}$	7 $\frac{3}{4}$	14 $\frac{1}{2}$	1	299,600	17,300	—	—	316,900
Friherre Aug. Trolle-Löwen	Gärdesta Tullen och Reflinge äng Baska, Tallstugan Trollesund Sjösa	Lästringe. Tystberga. Sätersta. Ludgo. Svärta. Helgona. S:t Nikolai.	—	1 $\frac{1}{2}$	2	5 $\frac{1}{2}$	—	—	247,500	5,000	—	—	—
			—	—	—	—	—	2	4,000	—	—	—	—
			—	—	—	—	—	1	9,800	—	—	—	—
			—	—	3 $\frac{1}{4}$	1 $\frac{1}{2}$	1	1	112,900	—	—	—	—
			—	1	1	13 $\frac{3}{8}$	2	—	326,700	—	—	—	—
			—	1 $\frac{1}{2}$	—	5	—	—	90,200	—	—	—	—
			—	—	—	—	34 $\frac{1}{4}$	3	38,400	—	—	—	884,500
Friherre G. Lowisin	Staf	Hölö.	—	2 $\frac{1}{2}$	—	—	2 $\frac{1}{2}$	1	76,300	—	—	—	76,300
Grefve Fr. Bonde	Hörningsholm Säfstaholm Vibyholm	Mörkö. V. Vingåker. Årdala. Ripsa.	—	—	6 $\frac{5}{8}$	26 $\frac{3}{8}$	3	1	809,100	39,000	—	—	—
			—	—	14 $\frac{3}{8}$	9 $\frac{1}{2}$	3	2	573,400	36,200	400	—	—
			—	3 $\frac{1}{4}$	8 $\frac{1}{2}$	10 $\frac{3}{8}$	1	2	358,200	7,000	—	—	—
			—	—	—	1 $\frac{1}{2}$	78 $\frac{5}{8}$	—	69,500	—	—	—	1,892,800
Öfverceremonimästaren m. m. friherre C. C:son Bonde	Eriksberg Jernbol Pors m. m. Skalunda m. m.	Stora Malm. Björkvik. Floda. Skyllinge.	1 $\frac{1}{2}$	—	14 $\frac{7}{16}$	45 $\frac{3}{8}$	3	3	1,819,600	173,700	100	—	—
			—	—	—	1 $\frac{1}{2}$	—	—	100,500	—	—	—	—
			—	—	13 $\frac{3}{4}$	23 $\frac{3}{8}$	—	—	175,400	—	—	—	—
			—	2 $\frac{1}{4}$	—	—	67 $\frac{3}{4}$	1	66,500	29,000	—	—	2,364,800
Friherre Konrad Falkenberg	Lagmansö Axtorp Holmen, Åkfors m. m. Sund m. m. Näsby	Vadsbro. Björkvik. Bettna. Lerbo. Blacksta.	—	—	2	31 $\frac{3}{8}$	—	1	146,000	2,500	500	—	—
			—	—	—	33 $\frac{3}{8}$	—	2	100,900	—	—	—	—
			—	—	—	3	—	2	53,400	29,000	—	—	—
			—	—	6 $\frac{3}{8}$	6 $\frac{1}{4}$	—	2	243,000	—	—	—	—
			—	—	—	—	24 $\frac{3}{4}$	—	—	—	3,900	—	579,200
Grefve Claes Lewenhaupt	Claestorp Jälsäter	Ö. Vingåker. Stora Malm.	1 $\frac{5}{24}$	1 $\frac{1}{2}$	12 $\frac{3}{8}$	64 $\frac{1}{8}$	7	4	522,000	31,800	1,000	500	555,300
Kaptenen P. F. Celsing	Fjellskäfte Hellefors Till do och Biby Biby	Floda. Lilla Mellösa. Husby-Rekarne. Gillberga. Öja.	—	—	2	9 $\frac{1}{2}$	4	—	375,000	—	2,800	—	—
			—	—	7 $\frac{5}{16}$	3 $\frac{1}{2}$	—	4	230,300	141,100	—	—	—
			—	—	1 $\frac{7}{16}$	7 $\frac{11}{16}$	—	4	246,000	—	—	—	—
			—	—	6 $\frac{3}{4}$	3 $\frac{1}{2}$	—	4	319,200	7,000	—	—	—
			—	—	—	5	46 $\frac{3}{8}$	4	134,200	—	—	—	1,455,600
Godsegaren C. Franc	Vegersberg	Floda.	—	—	1	1 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{4}$	—	70,000	7,000	—	—	77,000
Friherre H. Strömfelt	Tärnö Berga m. m.	Husby-Oppunda. Vrena.	—	—	1	4 $\frac{3}{8}$	1	—	184,000	—	—	—	—
			—	—	2	1 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{3}{4}$	1	65,100	—	—	—	249,100
Kammarherre L. A. Celsing	Fräkentorp Lindholm	Lilla Malma. Bariva.	—	1 $\frac{1}{8}$	1 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{2}$	18 $\frac{1}{2}$	1	224,600	25,700	—	—	—
			—	2 $\frac{3}{8}$	6 $\frac{3}{8}$	3 $\frac{1}{2}$	—	2	424,300	20,500	—	—	695,100

Grefve C. A. Beck-Friis	Fiholu	Jäder. Barfva. Kjula. Vällby. Kloster.	—	17 ³ / ₁₀	8 ¹ / ₂	18 ³ / ₄	—	4	3	818,400	16,100	—	1,166,800
Friherre Karl Sack	Bergshammar	Barfva. Fogdö. Vansö.	—	1 ⁵ / ₈	—	5 ³ / ₄	—	5	2	13,400	5,900	—	
Chr. R. Nauckhoff	Näsbyholm	Härad.	—	—	4 ⁵ / ₈	17 ³ / ₈	—	—	—	294,100	—	—	
Enkefriherrinnan U. Stjernstedt	Hesselbyholm	Fogdö. Helgarö.	—	—	—	2 ³ / ₈	—	—	—	11,100	—	—	
Grefve V. Liljencrantz	Heby	Gäsiinge. Dillnäs. Kattnäs.	—	—	—	—	—	—	—	7,800	—	—	
Kammarherren A. Watrang	Jakobsberg	Björnlunda.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Friherre H. Klinkowström	Graneberg	Gryt.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Landshöfdingen F. A. Boström	Tynnelsö	Öfver-Selö. Aspö. Strengnäs landsf.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Friherre Herman Wrangel	Säby	Aspö. Strengnäs landsf.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa			17 ³ / ₄	32 ³ / ₈ 241 ¹ / ₁₀	145 ⁹ / ₁₀	308 ³ / ₄	483 ² / ₁₀	85	51	12,693,500	628,100	9,900	

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I SÖDERMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1. Aktiebolagets namn	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjor- dar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk o. inrätt- ningar o. d. ej i (fastig- heter i städer).	11. Taxeringsvärdet (i kronor)			14. Summa.
			4. Krono.	5. Skatte.	6. Frälse. Säterier, ladugär- dar, rå och rör.	7. Allmänt frälse.				11. ä jord- bruks- fastighet.	12. ä annan fastighet.	13. ä frälse- ranta.	
Stafsjö aktiebolag	Stafsjö	Kila.	—	4 ³ / ₈	—	2 ⁵ / ₈	7 ¹ / ₄	5	4	398,400	164,000	—	562,400
Stigtonta mejeraktiebolag	Stigtonta mejeri	Stigtonta.	—	—	—	—	—	—	1	—	30,000	—	30,000
Hargs fabriks aktiebolag	Harg	Helgona. S:t Nikolai. Nyköping.	—	1	—	—	—	—	1	46,600	270,000	—	316,600
Oxelösund Fleu—Vestman- lands jernvägs aktiebolag	Oxelö hemman	S:t Nikolai.	—	—	—	—	—	—	—	25,000	—	—	25,000
Förola aktiebolag	Förola grufva	Svärta.	—	—	—	—	—	1	1	4,000	4,000	—	8,000
Stockholms mjölkförsäljnings- aktiebolag	Gustafsbergs mejeri Åby mejeri Bethesda nr 2	Hölö. Vagnhärad. Frustuna.	—	—	—	—	—	—	1	—	2,200	—	2,200
Vernbols fabriks aktiebolag	Vernbols fabrik Sättra	Ö. Vingåker. Forsa.	—	—	—	1 ¹ / ₄	1 ¹ / ₄	—	1	55,000	268,500	—	323,500
Claestorps torfströfabriks aktie- bolag	Claestorps torfströfabrik	Stora Maln.	—	—	—	—	—	—	1	—	14,200	—	14,200

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I SÖDERMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjor- dar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk o. inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	11. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			4. Krono.	5. Skatte.	6. F r ä l s e.					13. Summa.	11. å jord- bruks- fastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse- riänta.	14. Summa.
					6. Säterier, ladugår- dar, rå och rör.	7. Allmänt frälse.								
Gustafsfors fabriks aktiebolag	Gustafsfors fabrik	Floda.	—	$\frac{15}{16}$	—	—	$\frac{15}{16}$	—	1	20,500	100,000	—	120,500	
Kantorps grufaktiebolag . . .	Kantorps n:r 1, Rocklunda n:r 1—2	Skyllinge.	—	$1\frac{1}{4}$	—	1	$2\frac{1}{4}$	—	1	52,000	50,600	—	102,600	
Boxholms aktiebolag	Ramsta n:r 1—2	»	—	$\frac{13}{16}$	—	—	$\frac{13}{16}$	—	1	4,000	19,400	—	23,400	
C. O. Öberg & Co filfabriks aktiebolag	Forshem, arbetarebostäder.	Fors.	—	—	—	—	—	—	—	—	34,000	—	34,000	
Nyby bruks aktiebolag	Nyby Bånkesta Qvartsberg Holmens mekaniska verk- städer	Torshälla s:n. Räby-Rekarne. Jäder. Torshälla.	—	$2\frac{3}{4}$ $1\frac{3}{4}$ — —	—	$1\frac{3}{4}$ — — —	$6\frac{1}{2}$	—	6 — — 1	104,500 56,800 — —	657,400 — 2,000 —	— — — —	848,700	
Hellby brunns- och kallvatten- kuraktiebolag	Byggnader vid Hellby brunn	Torshälla s:n.	—	—	—	—	—	—	1	3,000	17,000	—	20,000	
Hjelmare kanalbolag	4 afsöndringar	Vestermo.	—	—	—	—	—	—	4	13,100	—	—	18,100	
Stallarholmens mejeraktiebolag	Stallarholmen	Toresund.	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	15,000	
Aktiebolaget Fors ullspinneri Aktiebolaget Mälaremejeriet Gård. n:r 315, 318 o. 351 Fredrikslunds mejeri Smedby n:r 2	Nyköping. » Eskilstuna. Vallby. Tumbo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Aktiebolaget Nyköpings stor- husqvarn	Nyköping.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Aktiebolaget Perioden	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bostadsaktiebolaget	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hotellbyggnadsaktiebolaget	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nyköpings badhusaktiebolag	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nyköpings hästkosömfabriks aktiebolag	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Teateraktiebolaget i Nyköping	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ångfartygsaktiebolaget Nykö- ping	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ångfartygsaktiebolaget Söder- manland	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nya arbetarebostadsaktiebolaget	Gården n:r 13 A	Eskilstuna.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Eskilstuna öfre kanalaktiebolag	Hannomr. n:r 108 A.F.G.J.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
C. M. Sundbergs läskedrycks- & svagdrycksbryggeriaktiebolag	Vattenbutik å n:r 108 A . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Eskilstuna bryggeriaktiebolag .	Gård. n:r 122, 199, 259 . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Eskilstuna träförädlingsfabriks aktiebolag	Gården n:r 124	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Eskilstuna ridhusaktiebolag	Gården nr 128	Eskilstuna.	—	—	—	—	—	—	1	—	25,100	—	25,100
Nya bryggeriaktiebolaget i Eskilstuna	Gård. nr 129, 130	»	—	—	—	—	—	—	1	—	88,400	—	88,400
H. Hallströms knivfabriksaktiebolag	» nr 172 o. 174	»	—	—	—	—	—	—	1	—	78,500	—	78,500
	Fabrikshus på nr 48	»	—	—	—	—	—	—	1	—	28,900	—	107,400
Läsfabriksaktiebolaget E. A. Näsman & Co	Gård. nr 173, 175, 177	»	—	—	—	—	—	—	1	—	125,000	—	125,000
Goodtemplarordens byggnadsaktiebolag	» nr 226	»	—	—	—	—	—	—	1	—	84,000	—	84,000
Eskilstuna arbetarebostadsförenings aktiebolag	» nr 241, 383, 384	»	—	—	—	—	—	—	2	—	56,800	—	56,800
Gaslysningsaktiebolaget	» nr 275, 277, 278	»	—	—	—	—	—	—	1	—	100,500	—	100,500
Lagerbäckes fabriks aktiebolag	Fabrikshus	»	—	—	—	—	—	—	1	—	38,100	—	38,100
Munktells mekaniska verkstadsaktiebolag	Gård. nr 300—305, 306 B, 365, 367, 369 och 371, gjuteriet Klosterström	»	—	—	—	—	—	—	10	—	482,200	—	482,200
Söderbloms gjuteriaktiebolag	Gård. nr 329, 331, 405—406	»	—	—	—	—	—	—	2	—	119,000	—	119,000
Eskilstuna kallbadhusaktiebolag	Badhus vid Nybron	»	—	—	—	—	—	—	1	—	6,000	—	6,000
Eskilstunajernmanufakturaktiebolag	Gård. nr 148, 150	»	—	—	—	—	—	—	1	—	91,300	—	91,300
	Tunafors qvarn	Kloster.	—	—	—	—	—	—	2	—	238,700	—	238,700
	Fors hemman	Fors.	—	—	—	—	—	—	2	9,800	298,500	—	638,300
		Summa	—	19 $\frac{37}{240}$	—	7 $\frac{1}{2}$	—	19 $\frac{17}{240}$	11	86	806,000	5,026,800	5,832,800

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I SÖDERMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1. Främmande magters och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Söcken.	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal, satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. 12. 13. 14. T a s e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.					Summa.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälse- rönta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Frankrike: Hertig G. A. d'Otrante	Sjörnholm	Söt Nikolai.	—	—	5 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	—	—	1	325,500	500	—	—	
	Blghammar	Björnbunda. Gryt	—	1 $\frac{1}{2}$	5 $\frac{1}{2}$	—	—	—	1	217,000	28,000	—	—	
	Summa		—	1 $\frac{1}{2}$	11	7 $\frac{1}{2}$	—	—	2	559,000	28,500	—	587,500	

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I SÖDERMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
A. Å landsbygden.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Hönsgunmans testamente.	Utdelning till 2 äldriga bruks- eller grufarbetare i Tunabergs socken.	Brita Ersdotter.	1825	2	2	1)	—	Kommunalnämnden i Tunaberg.	1)
De Bescheska testamentet.	Utdelning till fattiga i d:o.	Kammarherren Gerh. Gillis de Besche.	1780	18	9	1)	—	D:o d:o.	1)
Bjuggrenska fonden.	Bidrag till underhåll af 6 fattiga i d:o.	Brukspatron C. E. Bjuggren.	1852	6	7	2)	—	D:o d:o.	2)
Lundbergiska d:o.	Understöd åt 4 å 6 fattiga inom Lunda socken.	Kamrer Nils Lundberg.	1806 ¹² / ₅	2	13	250	—	D:o i Lunda.	
Gammelstadsfonden.	Understöd åt fattiga i Kila socken.	Brukspatron C. H. Ekstrand och hans hustru.	1838 ² / ₇	2	45	1,050	—	D:o i Kila.	
Gertzönska fonden.	Till fattigas hjälp i Björkviks socken.	Fältskär P. G. Gertzén.	1754	—	106	2,721	—	D:o i Björkvik.	3)
Strokirkiska d:o.	Understöd åt älderstigna fattiga eller dem, som hafva många barn, å Danbyholms gods.	Fröken E. S. von Strokirk.	1870 ¹⁵ / ₁₀	6	22	500	—	Egaren af Danbyholms gods.	
Hofflerska stiftelsen.	Utdelning till jul åt fattiga i Stigtomta socken.	Fru S. Nyman, f. Hoffler.	1830 ⁶ / ₉	1	5	100	—	Kommunalnämnden i Stigtomta.	
L. C. Tingstadstiftelse.	Utdelning af sill eller strömming till fattiga i d:o.	Medicinalrådet L. C. Tingstadius.	1826 ¹ / ₁₁	—	20	750	—	D:o d:o.	
Tingstadifonden.	Understöd åt fattiga och sjuka å Viks gods.	D:o och h. hustru, f. Giers.	1827	7	90	1,500	—	Kyrkorådet i d:o och egaren af Vik.	
Fröken H. Wachtmeisters donation.	Understöd åt 3 ogifta, välfrejdade kvinnor i Stigtomta socken.	Fröken Henriette Wachtmeister.	1887 ⁴ / ₃	3	300	6,000	—	Fattigvårdsstyrelsen i Stigtomta.	
D:o d:o.	Understöd åt fattiga under Näs gods i Bärbo och Stigtomta socknar.	Densamma.	1887 ⁴ / ₃	7	350	10,795	—	Egaren af Näs i samråd med pastor i Bärbo.	
Grefvinnan H. Wachtmeisters stiftelse.	Utdelning vid jul åt 2 mest behöfvande under Näs och Tistad.	Grefvinnan H. E. Wachtmeister, f. Falkenberg.	1837	2	10	200	—	Kommunalnämnden i Bärbo.	4)
Bergafonden.	Till 6 fattiga enkör i S:t Nikolai socken.	—	—	6	30	600	—	D:o i S:t Nikolai.	
Lundbergiska donationsfonden.	Utdelning till 5 fattiga i Lids socken, som icke åtnjuta fattigunderstöd.	Qvartermästaren K. Lundberg.	1824 ¹¹ / ₁₂	5	75	1,500	—	Pastor och kyrkoråd i Lid.	
Sätterbergiska fonden.	Räntan skall, sedan kassaförvaltaren erhållit 10 kronor, utdelas till Lids församlings ordinarie fattighjon.	C. E. Sätterberg.	1864 ¹² / ₂	11	100	2,000	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Fröken Sofie von Eckermans donation.	Till mjölk åt de i Ripsa fattighus intagna.	Fröken S. von Eckermann.	1858 ⁶ / ₁	6	19	200	—	D:o i Ripsa.	
Lundqvistska donationsfonden	Utdelning till fattiga, gamla och orkeslösa personer med 10 kronor till hvar.	Julie o. Louise Lundqvist.	1886 ¹⁷ / ₉	5	55	1,000	—	D:o d:o.	
Thorssonska fattigkassan.	Utdelning till orkeslösa fattiga och medellösa barn under Åboö egendom.	Sekreteraren Ad. Fr. Thorsson.	1856 ¹⁴ / ₆	6	28	500	—	Thorssonska direktionen.	
Thorssonska kyrko- och fattigkassorna.	Kyrkoreparation och utdelning till fattiga enkör och faderlösa barn efter bönder, torpare och krigsmän i Ripsa, samt till medicinfonden.	Godsegaren A. Thorsson.	1816 ⁹ / ₃	18	174	4,100	—	D:o d:o.	
Henströmska grafkassan.	Halfva räntan för underhåll af donators graf och andra hälften till Ripsa fattiga.	Arrendatorn A. F. Henström.	1891 ²² / ₁	3	17	300	—	Kyrkorådet i Ripsa.	
Westringiska donationsfonden.	Årlig utdelning i december till fattighjon i Runtuna socken.	Zaphira Westring.	1883 ²⁵ / ₁	17	149	3,000	—	Kommunalstyrelsen i d:o.	
Brukspatron Broms arvingars donationsfond.	Utdelning till jul åt Runtuna församlings fattige.	Brukspatron Adolf Broms arvingar.	1873 ¹⁵ / ₁₁	18	60	1,000	—	D:o i Runtuna.	
Grefvinnan Douglas d:o.	Förbättring i underhållet åt de fattige i Runtuna.	A. Beata Douglas.	1812 ²² / ₂	16	119	2,300	—	D:o d:o.	
Hüchelstariäntan.	Ludgo sockens fattigvård.	Grefve Posse.	1779	—	25	5)	—	Kommunalnämnden i Ludgo.	5)
Mörnerska välgörenhetsfonden.	Understöd åt 2 gubbar och 2 gummor å Björksunds och Helgö gods.	Grefve C. G. Mörner och hans hustru.	1815 ⁵ / ₆	4	80	2,395	—	Björksunds egare.	6)
Smedbergiska fonden.	Understöd åt behöfvande å Björksunds och Helgö gods.	Kammartjenaren J. E. Smedberg och hans hustru.	1852 ²⁴ / ₁₁	2	85	2,607	—	Kommunalnämnden i Tystberga.	

Söderbergska fonden.	Årlig utdelning till nio Sätersta församlings fattighusboende.	Komminister C. G. Söderberg.	1866 ^{30/11}	5	50	1,000	—	Kommunalnämnden i Sätersta.
Margareta Tystbergs donation.	Årlig utdelning till alla inom Sätersta församling, som åtnjuta fattigunderstöd.	Jungfru M. Tystberg.	1881 ^{27/10}	10	35	700	—	Do do.
Friherrinnan Löwens fond.	Understöd åt Svärta sockens fattighjon.	Friherrinnan Anna Chr. Löwen.	1858	3	90	1,500	—	Do i Svärta.
Schmidts guldbrollopsfond.	Understöd åt pauvres honteux i Helgona eller Nyköpings båda stadsförsamlingar.	Friherre G. af Schmidt o. hans hustru.	1885 ^{30/7}	2	40	1,183	—	Do i Helgona.
Smedbergska donationen.	Hjelp åt älderstigna fattiga under Händ gods.	Hedda Smedberg.	1850 ^{14/6}	5	75	1,500	—	Pastor i Bällinge.
von Plomgrenska fonden.	Hjelp åt älderstigna fattiga under Mästena gods.	Enkefriherrinnan G. von Plomgren.	1856 ^{1/1}	3	15	300	—	Do do.
Löwenska donationen.	Till de fattiga i Torsåker.	Generallöjtnanten C. A. von Löwen.	1800 ^{7/3}	—	170	5	—	—
H. M. Enkedrottning Josefinas donationsfond.	Till lindring af den nödställda belägenhet, hvori de fattige inom Hölö församling befinna sig.	H. M. Enkedrottning Josefina.	1874 ^{31/10}	—	524	10,000	—	Kommunalnämnden i Hölö.
Understödsfonden (Mörkö: n)	Understöd åt fattiga f. d. bönder eller deras enkor.	Grefve Nils Bonde.	1813 ^{7/10}	12	77	1,800	—	Patronus ecclesie i Mörkö.
Magasinsfonden (do.)	Understöd åt mindre, fattiga jordbrukare.	Grefve Gustaf Bonde.	1847 ^{6/12}	—	8	1,727	—	Kommunalnämnden i do.
Fru Karolina von Aken testamentsfond.	Till behöfvande qvinnor i Vestra Vingåkers socken.	Karolina von Aken.	1878 ^{2/9}	1	50	1,000	—	Kommunalnämndens ordf. i V. Vingåker.
Fru Amalia von Aken do.	Do do.	Amalia von Aken.	1869 ^{30/11}	4	200	4,000	—	Do do.
Arfvedsonska testamentsstiftelsen.	Till nödstälde i Östra Vingåker.	Godsägaren A. Arfvedson.	1842 ^{20/3}	37	147	3,000	—	Do i Ö. Vingåker.
Ulla Åkerblads testamentsfond.	Understöd åt fattiga.	Fröken Ulla Åkerblad.	1858	10	50	1,000	—	Do do.
Vongtska testamentsfonden.	Do do.	Fröken Ulrika I. Vongt.	1881, nov.	10	50	1,000	—	Do do.
Adelerantzka do.	Do do.	Fröken Fr. L. Adelerantz.	1860 ^{16/6}	—	35	700	—	Do do.
Nils Bergstedts donation.	Till fattigkassan.	Nils Bergstedt.	1807 ^{15/4}	—	—	111	—	Kommunalnämnden i Österåker.
Forsby gårds fattigkassa.	Utdelning till fattige.	Brukspatron N. Holterman.	1823 ^{23/4}	—	195	3,400	—	Do do.
Forsby spanmålsfond.	Do do.	Densamme.	1823 ^{29/6}	—	109	1,817	—	Do do.
Holtermanska donationen.	Till fattigkassan.	Densamme.	1823 ^{29/6}	—	—	300	—	Do do.
Anders Larssons välgörenhetsfond.	Att utdelas till behöfvande.	Församlingsmedlemmar.	1892 ^{30/12}	—	—	155	—	Do i Bertna.
Södergrenska testamentsfonden.	Att utdelas till 2 mest behöfvande julaften hvarje år.	Assessorn L. M. Södergren.	1857 ^{28/9}	8	14	300	—	Do i Vrena.
Nybergiska fonden.	Till de mest behöfvande i Stora Malms socken.	Trädgårdsmästaren L. Nyberg.	1814 ^{1/11}	—	10	259	—	Kyrkoherde o. kyrkovårdar.
Mamsell Hagströms fond.	Till fattiga, som ej få full fattigförsörjning.	Mamsell Catarina Ch. Hagström.	1863 ^{16/3}	14	75	1,500	—	Kommunalnämnden i Lilla Mellösa.
Lowisinska testamentet.	Hälften af räknan till en fattig och den andra hälften för kyrkliga ändamål.	Ulrika Ch. Lowisin.	1817 ^{8/4}	2	18	300	—	Do i Lilla Malma.
Palbitzskis donationsfond.	Understöd åt fattiga under Julita gård.	Friherrinnan Beata Palbitzski.	1858 ^{8/12}	25	200	4,000	—	Förvaltaren af kyrkans och skolans räkenskaper i Julita.
Klara Lindströms testamentsfond.	Understöd åt fattiga, som ej få full fattigförsörjning.	Mamsell Klara Lindström.	1864 ^{2/1}	8	61	1,300	—	Kommunalnämnden i Jäder.
Sofia Graafs donation.	Att utdelas till hjälpbehöfvande i Sundby socken.	Sofia Graaf.	1888 ^{9/7}	—	150	3,000	—	Do i Sundby.
Häggmanska donationen.	Till tvenne jungfrur.	O. H. Häggman.	1875 ^{25/11}	2	20	400	—	Do do.
Ehrlingska fonden.	Till fattigas försörjning.	Handlanden B. Ehrling.	1843 ^{29/4}	—	60	1,200	—	Do i Stenqvista.
Setterlundska fattigkassafonden.	Understöd åt fattiga, älderstigna personer och fattiga barns kristliga uppfostran.	Landbrukaren L. Setterlund.	1873 ^{16/12}	7	368	8,000	—	Fattigvårdsstyrelsen i Arla.
Karin Larsdotters donation.	Till de fattige.	Karin Larsdotter i Egelsta.	1870 ^{27/9}	5	25	500	—	Do i Torshälla sn.
Olof Janssons i Hellby donationsfond.	Understöd åt äldre orkeslösa personer och fattiga skolbarn i Torshälla socken och stad.	Hemmansegaren Olof Jansson.	1848 ^{2/4}	49	239	4,767	—	Kyrkorådet och kommunalnämnden i do.
Nybohms testamentsfond.	Till de fattige.	Borgmästaren Er. Nybohm.	1783 ^{1/2}	1	7	170	—	Fattigvårdsstyrelsen i do.
Rothoffska fonden.	Till fattige.	Revisionssekreteraren Birger Rothoff.	1858 ^{9/2}	14	854	20,175	—	Kommunalnämnden i Fors.
Öfverstinnan C. von Haijs donation.	Till de mest behöfvande under Sundbyvik och Österby.	Öfverstinnan C. von Haij.	1859 ^{4/7}	8	25	500	—	Fattigvårdsstyrelsen i Tumbo.
Per Anderssons i Munkhammar do.	Till Tumbo sockens fattige.	Hemmansegaren Per Andersson.	1858 ^{3/12}	—	75	1,500	—	Do do.
Lithells fond.	Till enkam efter någon torpare eller statkarl vid Tumbo kyrkoherdeboställe.	Prosten Lars Lithell.	1856 ^{28/4}	1	4	75	—	Kyrkorådet i do.
Johanna Broströms donationsfond.	Till Öja sockens fattighjon.	Johanna Broström.	1886 ^{15/10}	4	10	200	—	Kommunalnämnden i Öja.
Do do.	Till Vestermo do.	Densamme.	1886 ^{15/10}	3	10	200	—	Do i Vestermo.
Hultska fonden.	Fattiges understöd.	Nämndemannen Per Larsson i Stora Hult.	1846 ^{1/5}	14	15	300	—	Do i Öja.
Fahlstedtska donationen.	Understöd åt fattiga i Åkers socken.	Grefvinnan A. B. Douglas.	1812 ^{22/2}	10	60	1,000	—	Do i Åker.
Billbergska fonden.	Do i Härads och Vansö socknar.	Majoren J. O. Billberg.	1804 ^{4/11}	—	108	1,800	—	Biskopen i Strengrås.
P. E. Schelius fond.	Do i Härads socken.	Folkskolläraren P. E. Schelius.	1891 ^{14/11}	5	20	400	—	Kommunalnämnden.
Lars Erik Olssons i Roteby donation.	Do i Vansö socken.	Hemmansegaren L. E. Olsson.	1885 ^{10/4}	4	25	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1895		6. Stiftelsens storlek vid slutet af 1895.		7. Kapital. Kronor.	8. Deraf värde af fastigheter. Kronor.	9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.				
Fattighemmet Husby Brunnsgård.	Understöd åt Aspö sockens fattige.	Riksrådet, frih. E. Wrangel.	1749 ⁸ / ₂	—	95	—	—	—	—	Kommunalnämndens ordförande.	13)
Lagerholmska donationen.	D:o d:o.	Orgelnisten A. Lagerholm.	1818 ¹² / ₂	—	—	—	589	—	—	Pastor i Aspö.	
Rundholmska d:o.	Understöd åt behöfvande i Enhörna.	Arrendatorn A. Rundholm.	1853 ² / ₂	5	80	—	1,600	—	—	Pastor och kyrkovårdar i Ofver-Enhörna.	
af Forselleska fonden.	Understöd åt nödens barn.	Kammarherren A. af Forselles.	1879 ² / ₁₀	13	80	—	4,479	—	—	Kyrko- och skolrådet i d:o.	
Granathska donationen.	Understöd åt de fattige.	Kapten Granath.	1775 ²⁰ / ₁₀	—	13	—	260	—	—	Kommunalnämnden i Ytter-Enhörna.	
Bomlerska d:o.	Understöd till de mest nödlidande.	Enkan H. Bomler.	1827 ¹⁴ / ₄	—	15	—	300	—	—	D:o d:o.	
Helenebergsfonden.	Understöd åt fattiga kvinnor.	Helena Sofia Kolmodin.	1858 ¹⁰ / ₃	—	7	—	130	—	—	D:o d:o.	
Marinska donationen.	Hjelp och understöd åt fattige.	Grosshandl. C. Marin.	1773 ¹⁵ / ₆	—	4	—	100	—	—	D:o d:o.	
Elghammarskassan.	Byggnadshjelp och utvidgande af Björnlunda sockens fattighus.	Fältmarskalken L. B. C. von Stedingk.	1832	—	24	—	1,134	—	—	D:o i Björnlunda.	12)
Fattigkassan, deri inbegripna v. Rosenska och Hedenstjernska donationerna samt Brita Kristina Flygares donation.	Understöd åt medellösa.	Grefve F. von Rosen, öfverste S. Hedenstjerna och Brita Kristina Flygare.	1862 ¹⁸ / ₂ , 1824 ¹⁴ / ₃ , 1876 ²¹ / ₁	2	12	—	2,823	—	—	D:o d:o.	13)
Almska donationen.	Understöd åt behöfvande enkor och äldre ogifta fruntimmer.	Byggmästaren Axel Alm.	1872 ⁶ / ₉	1	50	—	1,000	—	—	D:o i Gryt.	
A. P. Anderssons donationsfond (till Åkers härad).	Understöd åt blinda eller andra med mycket svåra lyten.	F. riksdagsmannen A. P. Andersson i Helgesta.	1894 ²⁹ / ₁₀	—	—	—	4,193	—	—	F. Mannerstråle å Ulfhäll o. Alb. Eriksson i Lundby.	
Fröken Wachtmeisters d:o.	Utdelning vid jul åt 3 äldre, ogifta, välfredade kvinnor eller enkor inom Råby-Rönö sn.	Fröken Henriette Wachtmeister.	1887 ⁴ / ₃	3	300	—	6,000	—	—	Kommunalnämnden i Råby-Rönö.	
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.											
Nylénska donationen.	Bidrag till aflönande af skolmästare samt till böcker och premier åt fattiga skolbarn i Tuna.	Prosten Henrik Nylén.	1806 o. 1808	—	125	—	2,500	—	—	Pastor i Tuna.	
De Bescheska testamentet.	För skolundervisningen i Tunabergs socken.	Hoffjunkaren I. G. de Besche.	1795	—	33	—	—	—	—	Näfveqvarns bruks egare.	14)
Fanny Öströms fond.	Beklädnad och bokpremier åt fattiga skolbarn i d:o.	Disponenten G. Öström o. h. hustru, f. Holmberg.	1881 ²⁶ / ₃	—	110	—	3,600	—	—	Skolrådet i Tunaberg.	
Nylénska skolkassan.	Underhåll af 2 småskolor i Lunda socken och till skolpremier.	Prosten H. Nylén.	1816 ⁸ / ₁	—	375	—	11,636	5,800	—	D:o och kommunalnämnden i Lunda.	15)
Österbergiska fonden.	Beklädnad och skolböcker åt fattiga barn med undervisning i Lunda sockenskola.	Johanna Österberg, f. Cederlund.	1874 ²⁰ / ₃	30	89	—	1,500	—	—	D:o d:o.	
Slöjdskollekassan i Kila socken.	Underhåll af slöjdskolor för gossar och flickor vid kyrkskolan.	Godsegaren Edv. Sederholm med fru.	1881 ² / ₆	—	—	—	5,000	—	—	Skolrådet i Kila.	
Fröken Karin Leijonhufvuds syskolefond.	Underhåll af syskolor för Hagbyberga gods med underlydande.	Fröken Karin Leijonhufvud.	1863 ¹ / ₁₁	—	—	—	1,198	—	—	D:o i Björkvik.	
Mobergska grafkassan.	Grafunderhåll och fattiga fader- och moderlösa barns uppfostran då fonden stigit till 12,000 kr.	Trädgårdsmästaren C. G. Moberg.	1886 ¹⁷ / ₁	—	—	—	2,210	—	—	Kyrkorådet i d:o.	
Sofia Hofflers fond.	Till ett inom Stigtomta socken boende fruntimmer, som undervisar mindre bemedlade barn i slätsömnad.	Fru Sofia Nyman, f. Hoffler.	1863 ¹ / ₉	1	50	—	1,000	—	—	Kommunalnämnden i Stigtomta.	
Grefvinnan A. Wachtmeisters d:o.	Understöd åt fattiga barn.	Grefvinnan A. Wachtmeister, f. Wrangel.	1877 ¹⁰ / ₃	10	250	—	6,090	—	—	Egaren af Tistad i samråd med kyrkoherden i Råby-Rönö.	
Martin Arfvedssons donation.	Utdelning till fattiga skol- och nattvårdsbarn, företrädesvis från Valinge gods.	Brukspatron M. Arfvedsson.	1844 ⁴ / ₁₁	10	50	—	1,000	—	—	Skolrådet i Stigtomta.	
Jakob Arfvedssons d:o.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Brukspatron Jakob Arfvedsson.	1809 ¹³ / ₉	11	50	—	1,100	—	—	D:o d:o.	
Medicinalrådet L. C. Tingstadius fond.	För Stigtomta folkskola.	Medicinalrådet L. C. Tingstadius.	1827 ² / ₉	7	90	—	1,500	—	—	D:o d:o.	
Jenningska stiftelsen för Bärbo och Råby-Rönö församlingar.	Inrättande af skola vid Täckhammar i Bärbo.	Friherrinnan S. Jennings, f. Rosenhane.	1829 ²⁷ / ₃	—	50	—	19,900	17,900	—	Skolrådet.	16)
Beklädnadsfonden för fattiga skolbarn i St Nikolai sn.	Angifves af benämningen.	Okänt.	1867 ² / ₃	15	60	—	2,879	—	—	D:o i St Nikolai.	
Sundströmska fonden.	Beklädnadshjelp åt fattiga skolbarn i St Nikolai socken.	Kronolänsmannen C. Sundström.	1881	110	381	—	9,709	—	—	D:o d:o.	

Berglundiska stiftelsen.	Underhåll af otörsörjda, föräldralösa barn inom Råby-Rönö socken.	Skomakaren A. C. Berglund.	1867	5 ²	2	130	2,201	—	Kommunalnämnden i Råby-Rönö.
Knorringska d.o.	Beklädnad af fattiga nattvardsbarn inom d.o.	Friherre N. A. von Knorring.	1868	11 ⁶	8	28	550	—	Kyrkorådet i d.o.
Erik Olssons i Morpan och hans hustrus stiftelse.	Kläder åt fattiga skolbarn i d.o.	Hemmansegaren Erik Olsson i Morpan och h. h. Kristina Ersdotter.	1864	12 ¹⁰	9	50	1,000	—	Pastor i d.o.
Ripsa slöjdskollefond.	Inköp eller arrende af lägenhet till slöjdskolor afvensom till aflöning af lärare.	Sekreteraren A. F. Thorsson.	1856	14 ⁶	—	—	7,417	6,500	Särskild direktion.
Rotetorpensfonden.	Undervisning i slöjd m. m.	Grefvinnan A. Beata Douglas.	1807	5 ⁵	—	100	1,190	—	Skolrådet i Runtuna.
Bromsiska donationen.	Understöd åt fattiga skolbarn och upprätthållande af sockenbibliotek.	Brukspatron Ad. Johan och Carl Johan Broms.	1862	7 ⁰	—	61	3,098	—	D:o d:o.
Frölichska d.o.	Förbättring af lärarens löneförhållanden och folkskolas befrämjande vid Mellanvik.	Grefve Oskar Frölich.	1869	6 ³	—	60	17	—	D:o i Ludgo.
Groöuska d.o.	Förbättring af skollärares lönevilkor.	V. Groöu & Öster-Malma.	1838	5 ¹	—	360	6,000	—	D:o i Ludgo och Spelvik.
Wolkerska fonden.	Beklädnad, mat och premier åt fattiga skolbarn samt skolas underhåll.	Skolläraren G. E. Wolker.	1863	22 ¹¹	19	149	9,109	5,500	D:o d:o.
Ehrenheimska donationen.	Beklädnad af fattiga skolbarn, företrädesvis från Aspa.	O. W. von Ehrenheim.	1800	3 ²	2	10	1,014	—	D:o i Ludgo.
Mörnerska skolfonden i Tystberga socken.	Aflöning af en skollärare och sockenkirurg.	Hofmarskalken, greve C. G. Mörner och hans fru.	1815	5 ⁶	—	300	7,781	—	Björksunds egare.
Mörnerska fonden.	Understöd och uppfostran för barn på Björksunds och Helgö gods.	Desamme.	1815	5 ⁶	3	158	3,978	—	D:o.
Cedermanska d.o.	För fattiga skolflickor.	Traktorsenken C. Cederman.	1849	24 ¹¹	2	25	533	—	Skolrådet i Tystberga.
Nymanska d.o.	Fattiga skolbarns beklädnad.	Korpralen Erik Nymän.	1872	24 ¹	—	—	448	—	D:o d:o.
Berglingska d.o.	Bidrag till skollärares aflöning i Tystberga.	Fru M. E. Bergling.	1781	24 ²	—	18	358	—	D:o d:o.
Söderbergiska donationen.	Klädespersedlar eller kosthåll åt fattiga skolbarn.	Kommistern C. G. Söderberg.	1866	29 ¹¹	15	68	1,000	—	D:o i Sätersta.
Helgona slöjdfond.	Befrämjande af slöjdundervisning.	Friherre G. af Schmidt.	1870	—	—	20	2,190	—	D:o i Helgona.
Erikssouska fonden.	Understöd åt minderåriga, fattiga barn.	Kammartjenaren J. E. Eriksson.	1813	8 ²	10	51	1,020	—	Pastor i Bällinge.
Gyllenbägska donationen.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Fräken Gyllenbäga.	1796	3 ²	6	60	1,000	—	Skolrådet i Läntringe.
Blommenbergiska lönefonden med reservfond.	Bidrag till folkskollärares aflöning.	Lantmäteridirektören B. Blommenberg.	1849	27 ¹⁰	3	800	16,400	—	D:o d:o.
Blommenbergiska understöds- och slöjdskollefonden.	Skolväsendets befrämjande i Läntringe socken.	Desamme.	1849	27 ¹⁰	20	193	6,000	—	D:o d:o.
Körninge donation.	Upprätthållande af goss-slöjdskolan.	Häradsdomaren A. Larsson.	1861	23 ⁴	—	75	1,500	—	D:o d:o.
Schultzska donationen.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Lantbrukaren A. T. Schultz.	1855	13 ³	15	75	1,500	—	D:o i Hölö.
Premiefonden.	Premier åt sitta skolbarn.	Kommistern J. N. Ahman.	1865 ²⁰	4 ¹⁴	30	34	549	—	D:o d:o.
Gustafssouska fonden.	Kläder åt medellösa, qvinnliga konfirmander.	Lantbrukaren A. G. Gustafsson.	1883	18 ⁴	8	50	1,000	—	Kommunalnämnden i d.o.
Enehoda-donationen.	Boställe åt skolläraren.	Grefve Nils Bonde.	1813	—	1	—	4,500	4,500	Folkskolläraren i Mörkö.
Skolfonden.	Skolmateriel åt fattiga skolbarn.	Desamme och grefvinnan Anna Ch. Fleming.	1813	18 ¹¹	—	—	300	—	Skolrådet i d.o.
Lönefonden.	Förbättring af skollärares i Mörkö socken lön.	Grefve Nils Bonde.	1814	2 ³	1	72	1,200	—	Patrons ecklesiä i d.o.
Premiefonden.	Premier åt skolbarn.	Öfverhofjägmästaren V. Ankarerona.	1885	25 ⁸	30	30	500	—	Pastorsbetet i Trosa.
Westerbergiska fonden.	Beklädnad åt fattiga, qvinnliga konfirmander.	Mamsell Gustafva Westerberg.	1888	—	1	12	200	—	D:o d:o.
Bibelfonden.	Utdelning af nya testamentet åt nattvardsbarn.	Bildad genom frivilliga bidrag å husförhör.	1872-1880	—	—	39	500	—	D:o i Trosa o. Vagnhärads.
Holtermanska skolfonden.	Befordran af skoleiarrättning.	Brukspatron N. Holterman.	1823	25 ⁹	—	25	500	—	Skolrådet i Österåker.
Per Nilssons fond.	Till fattiga barn i skolorna.	Per Nilsson.	1876	25 ¹⁰	—	—	65	—	D:o d:o.
Bo Leijonhufvuds d.o.	Gratifikationer åt fattiga barn.	Sten Leijonhufvud.	1875	16 ¹⁰	2	40	834	—	D:o i Bettna.
St. Djalö skolfond.	Fattiga barns beklädnad.	—	1872	5 ³	—	5	108	—	Skolrådets ordförande i Stora Malin.
Fallénska kassan.	Fattiga barns uppfostran.	Kyrkoherden J. E. Fallén.	1838	17 ⁸	5	77	1,592	—	Kommunalnämnden i d.o.
Lindrothska fonden.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Ekan Johanna Lindroth.	1876	1 ⁶	—	—	132	—	Skolrådet i d.o.
Norénska kassan.	Till Stora Malms skolor.	Kommistern P. Norén.	1859	18 ¹	—	—	329	—	Pastor och skolråd i d.o.
W-6 fonden.	Till skolan åt fattiga skolbarn.	W-6 orden.	1880	2 ⁷	—	—	575	—	D:o d:o.
Wallström-Strandbergiska d.o.	Beklädnad af fattigt barn i Malmsköping.	Postmästaren Wallström och häradshöfving Strandberg.	1848	21 ⁴	1	8	150	—	Malmsköpings kassaförvaltare.
Sprengtportens fond.	Premier åt skolbarn.	Generallöjtn. J. W. Sprengtporten.	1880	5 ³	—	50	1,000	—	Ordföranden i skolkassan.
Sigfröslunds skola- och uppfostringsanstalt.	Fäda och kläder under skoltiden åt 4 gossar och 4 flickor å Vibyholms gods samt middag åt 12 andra fattiga barn.	Grefve F. C. Bonde.	1826	2 ¹	20	1,102	15,175	3,000	Vibyholms egare.
Norénska donationsfonden.	Premier åt skolbarn.	Kommistern P. Norén.	1859	18 ¹	4	21	500	—	Pastor och skolråd i Julita.
L. Lindqvists donationsfond.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Hemmansegaren L. Lindqvist.	1891	7 ²	—	—	3,200	—	Ordföranden i Julita kommunalsamman.
Bergstedtska sparnadsfonden.	Uppfostringshjelp åt fattiga barn.	Prosten J. Bergstedt.	1768	31 ¹	10	169	3,500	—	Kyrko- och skolrådet i Floda.
Jaussonska fonden.	Understöd åt fattiga skolbarn under Abbotnäs.	Fredagsmästaren A. Jausson.	1880	11 ¹²	11	51	1,084	—	D:o d:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1895		6. Stiftelsens storlek vid slutet af 1895.		7. Kapital. Kronor.	8. Deraf värde af fastigheter. Kronor.	9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.				
Er. Erssons i Granhed fond. Sköldinge tomtar.	Inköp af skodon åt fattiga skolbarn i Granheds rote. Till nytta för obemedlade skolbarn.	Hemmansegaren Er. Ersson. Sköldinge syskola och skarp-skytteförening.	1880 ^{15/9} 1891 ^{31/13}	9 —	35 15	700 789	— —	— —	— —	Skolrådet i Floda. D:o i Skyllinge.	
Ljunglöfska donationen, Kjula socken.	Kläder och föda åt fattiga skolbarn.	Fabrikören J. F. Ljunglöf.	1862 ^{20/3}	14	80	1,500	—	—	—	Fattigvårds- och skolstyrelserna.	
Hörstadiiska d:o, d:o.	D:o åt d:o i skolan vid Ribbingelunds kungsgård.	G. U. Hörstadius.	1862 ^{30/11}	7	80	2,000	—	—	—	Skolrådet.	
Kjula församlings skolförbättringsfond.	Barnaundervisningens befrämjande medelst understöd åt fattiga skolbarn.	Kyrkoherden B. C. Häggman.	1845 ^{20/6}	3	19	954	—	—	—	Församlingens presterskap i samråd med skolläraren.	
Kjula församlings återgäldsfonder.	Understöd dels åt 4 behöfvande skolbarn, dels åt fattiga, som äro intagna å fattighuset och dels åt 2 ogifta kvinnor.	Mamsell O. N. Häggman.	1870 ^{19/8}	29	85	1,700	—	—	—	Kommunalnämnden o. skolrådet.	
Ljunglöfska fonden, Sundby socken.	•Bidräde åt fattiga skolbarn.	Fabrikören J. F. Ljunglöf.	1862 ^{20/3}	18	69	1,500	—	—	—	Skolrådet.	
Gyllenhjemska donationen, d:o.	Till läraren vid Sundby skola och fattiga barns beklädnad.	Riksamiralen C. Carlsson Gyllenhjelm.	1629 ^{20/10}	6	—	3,400	3,400	—	—	D:o.	
Skarpskyttekårens donationsfond, Vallby socken.	Stipendier åt fattiga skolbarn.	Torskölla och Vallby frivilliga skarpskytteförening.	1877 ^{14/4}	—	—	194	—	—	—	D:o.	
Fägerströmska donationen, Hammarby socken.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Enkan Katarina Fägerström.	1863 ^{30/3}	10	38	712	—	—	—	Kommunalnämnden.	
Galéenska fonden, Årila socken.	Till folkskollärares aflöning och understöd åt fattiga skolbarn.	Kommerserådet Olof Galéen.	1837 ^{2/3}	66	611	25,567	—	—	—	Hofjägmästaren E. Bohnstedt.	
Setterlundiska skolfonden, d:o.	D:o d:o.	Godsegaren Lars Setterlund.	1873 ^{10/12}							14,000	—
Galéenska fonden, Husby-Rekarne socken.	D:o d:o.	Kommerserådet Olof Galéen.	1843 ^{2/5}	51	1,292	25,181	—	—	—	Kyrkostämman.	
Loheska d:o, d:o.	Lärarens aflöning.	Fröken Lohe.	Okänt	—	—	747	—	—	—	D:o.	
Fru Arfwedsons syskolefond, Näshulta socken.	För undervisning i sömnad m. m.	Enkefru S. Arfwedson.	1870 ^{1/3}	—	—	3,500	—	—	—	L. och R. Arfwedson.	
Galéenska fonden, Klosters socken.	Räntan ingår till skolkassan.	Kommerserådet Olof Galéen.	1837 ^{2/3}	—	1,400	26,397	—	—	—	J. E. Olsson i Skiftinge och C. Carlsson i Röksta.	
Wallqvistska fonden, d:o.	Fattiga barns undervisning och uppfostran.	Prosten Seth Wallqvist.	1833 ^{1/3}	—	150	3,249	—	—	—	Pastor.	
Barnhemsfonden, d:o.	Fattiga barns uppfostran.	Olof Olsson i Skiftinge.	1870 ^{1/1}	6	345	17,234	3,500	—	—	Vald styrelse.	
Matpolettkassan, d:o.	Middagspisning och kläder åt fattiga skolbarn.	A. P. Andersson.	1874	12	156	3,075	—	—	—	Kommunalnämnden.	
Wallqvistska fonden, Fors socken.	Fattiga barns uppfostran och undervisning.	Prosten Seth Wallqvist.	1833 ^{1/3}	—	150	4,166	—	—	—	Kyrkorådet.	
Galéenska d:o, d:o.	D:o d:o.	Kommerserådet Olof Galéen.	1837 ^{2/3}	—	1,375	29,902	—	—	—	Ingenjören M. Brunskog.	21)
Nyströmska premiekassan, d:o.	Till premier åt skolbarn.	Skolläraren D. V. Nyström.	1850 mars	—	9	228	—	—	—	Pastor.	
Hallgrenska fonden, Torskölla socken.	Till skola eller välgörenhetsinrättning.	Mamsell M. S. Hallgren.	1841 ^{23/10}	—	—	494	—	—	—	Kyrkorådet.	
Hejkenskjöldska donationen, Gillberga socken.	Till kläder och böcker åt nattvårdsbarn.	Bergsrådet C. W. D. Hejkenskjöld.	1864 ^{14/6}	12	20	400	—	—	—	Kommunalnämnden.	
Celsingska d:o, d:o.	För folkskolans behof.	Majorskan F. G. Celsing.	1876 ^{15/10}	—	37	750	—	—	—	Skolrådet.	22)
Asperénska donationerna, Lista socken.	Till skolans behof.	Direktör Asperén.	1839 ^{10/6} 1842 ^{9/2}	—	109	2,200	—	—	—	D:o.	
Wallqvistska fonden, Tumbo socken.	Kläder åt fattiga och sediga skolbarn.	Nämndemannen L. Wallqvist.	1870 ^{30/11}	4	15	200	—	—	—	D:o.	
Tumbo skolkassas premiefond, d:o.	Uppmuntran åt skolans arbetsammaste och mest värlatade barn.	Fabrikören G. Olsson.	1876 ^{9/11}	—	—	1,000	—	—	—	D:o.	23)
Eklundska fonden, Råby-Rekarne socken.	Kläder och böcker åt fattiga och flitiga skolbarn.	Jungfru M. Eklund.	1868 ^{21/1}	8	26	575	—	—	—	D:o.	
Grefve Sparres fond, Öja socken.	Bidrag till en skollärares aflöning.	Riksrådet Erik Sparre.	1725	—	102	2,050	—	—	—	D:o.	
Grefve B. von Platens lönefond, Vestermo socken.	Aflöning till folkskolelärare.	Grefvinnan Charl. von Platen, f. de Geer.	1887 ^{19/12}	—	100	2,000	—	—	—	D:o.	
Fahlstedtska donationen.	Till de ungas undervisning.	Grefvinnan A. B. Douglas.	1812 ^{24/3}	—	60	1,500	—	—	—	Kyrko- och skolråd i Åker.	21)
Hedenströmska fonden.	Beklädnad af fattiga skolbarn.	Godsegaren A. Hedenström.	1891 ^{20/4}	—	—	1,065	—	—	—	Skolrådet i d:o.	
Billbergska d:o.	Skolrättning i Härad.	Major F. O. Billberg.	1806 ^{17/8}	—	140	3,725	—	—	—	Biskopen i Strengnäs.	
Vansö församlings skolkassa.	Skolväsendets befrämjande.	Biskopen Th. Annerstedt.	1873 ^{19/10}	—	16	312	—	—	—	Skolrådet i Vansö.	21)
Anders Larssons i Hofgården donation.	Halfva räntan till mindre bemedlade skolbarn; den andra hälften till fattiga församlingsmedlemmar.	Anders Larsson o. h. h.	1874 ^{4/10}	—	—	1,000	—	—	—	V. pastor och kommunalordföranden i Vansö.	24)

Friherre Stjernstedts donationsfond.	Kläder, föda och böcker åt behöfvande skolbara under Hesselbyholms gård.	Friherre A. W. Stjernstedt och hans friherrinna.	1873 ²² / ₃	13	228	5,295	—	Kyrkoherden i Fogdö och Helgarö.	
Premie- o. beklädnadsfonden. A. Holmlins fond.	Premier och kläder åt fattiga skolbara. Kläder, företrädesvis skodon och linne, åt fattiga skolbara i Fogdö.	Okändt. Häreadsdomaren A. Holmlin.	1854 ¹ / _{om.m.} 1880 ² / ₃	13 8	50 44	945 506	—	Skolrådet i Fogdö. Do do.	
E. U. Walmstedts donationsfond.	Räntan till 2 värlartade skolbara.	Läroverksadjunkten E. U. Walmstedt.	1889 ¹ / ₃	—	—	525	—	Do do.	25)
Domvallafonden.	Fattiga och värlösa barns hjälp och undervisning samt hjälp till dem, som utan eget vållande råkat i stora olyckshändelser.	Häreadsdomaren Per Andersson.	1837 ² / ₄	—	206	4,200	—	Pastor och kyrkovårdar i Gästinge.	
Anderssonska donationen.	Premier och understöd till medellösa barn, som vilja inhenta lärdom.	Laudbrukaren And. Pet. Andersson.	1867 ¹⁵ / ₆ 1873 ²⁵ / ₇	—	25	877	—	Pastor i Dillnäs.	
Seleniska d:o.	Kläder, mat och böcker åt fattiga värlartade skolbara.	Källarmästaren C. L. Selenius.	1865 ¹¹ / ₁	36	234	5,000	—	Skolråd och kyrkostämna i Frustuna. Do i Frustuna o. Kattnäs.	
Graffmanska d:o.	Underhåll åt fattiga, helst fader- och moderlösa barn i Frustuna och Kattnäs.	Domprosten H. Graffman.	1817 ²⁵ / ₇	5	75	1,500	—	Do do.	26)
Frustuna och Kattnäs blind- och döfstummefond.	Underhåll åt blinda och döfstumma barn.	Komminister P. A. Ekstrand.	—	—	—	396	—	Do do.	26)
August Grauströms donation.	Halfva räntan till förbättring af skolläraryön och den andra halfvan till kläder åt fattiga skolbara.	Grosshandlaren A. L. Grauström.	1878 ¹⁸ / ₃	49	532	10,116	—	Skolrådet i Frustuna.	
Welanderska fonden.	Aflöning af en skollärare samt bestridande af öfriga omkostnader för en folkskola.	Kommunerådet J. A. Welanders.	1794 ⁸ / ₂ 1803 ⁸ / ₁₁ 1804 ¹⁰ / ₄ 1832 ¹⁰ / ₆	—	1,177	24,804	7,560	Do i Björmlunda.	
Axalafonden.	Understöd åt fattiga skolbara.	Hemmansgaren L. Nilsson i Axala.	1832 ¹⁰ / ₆	34	270	5,906	—	Do do.	
Wellerska donationen.	Skolväsendets befordran.	Inspektoren Pehr Weller.	1817 ²⁰ / ₈	34	272	7,970	—	Do i Gryt.	27)
Stahreska fonden.	Understöd till fattiga barn.	Assessor C. G. Stahre.	1781 ²⁰ / ₁₁	5	16	325	—	Kommunalnämnden i Tore-sund. Do do. Do do. Do do. Do do.	21)
Stahre-Duvallska d:o.	Räntan till skolkassan.	Do, general Duvall m. fl.	1781	—	78	1,565	—	Do do.	
Baltzarska d:o.	Understöd åt fattiga barn.	Öfverste A. V. von Baltzar.	1773 ²⁰ / ₈	3	6	115	—	Do do.	
Täströmska d:o.	Till mat åt skolbara.	Kommissarien Täström.	1794	—	12	230	—	Do do.	
Grefve Liljenbergs arfvingsars fond.	Till fattiga barn under Herrestads gods.	Grefve Liljenbergs arfvingar.	1803	—	17	345	—	Do do.	
Westerlundska fonden.	Kläder åt en fattig skolgosse.	Kontraktsposten J. A. Westerlind.	1877 ¹³ / ₃	1	26	1,053	—	Skolrådet i do.	28)
Erik Grandius fond.	Uppfostringshjälp åt fattiga, företrädesvis föräldralösa barn.	Gästgivaren E. Grandin.	1838 ²⁷ / ₅	25	107	1,082	—	Do do.	
Zetterbergska donationen.	Understöd åt fattiga skolbara.	Hemmansgaren E. Zetterberg.	1868 ⁹ / ₁₃	2	16	300	—	Do do.	
Beklädnadskassan.	Kläder m. m. åt fattiga skolbara.	Majoren F. A. Tersmeden.	1868 ⁴ / ₁	—	—	172	—	Do do.	
Grewesmühlska donationen.	Understöd åt fattiga skolbara från Herrestad och Histad.	Grosshandlaren C. A. Grewesmühl.	1815 ¹⁵ / ₉	13	180	3,000	—	Egaren till Herrestad.	
Stahreska d:o.	Understöd åt fattiga barn.	Assessor C. G. Stahre.	1780 ⁹ / ₅	3	18	360	—	Kommunalnämnden i Öfver-Selö. Skolrådet i do. Kommunalnämnden i do.	29)
Hebbeska d:o.	Till fattiga barns undervisning.	Bruksegaren P. Hebbe.	1786 ¹⁷ / ₃	—	68	1,500	—	Do do.	
Do do.	Till fattiga skolbaras beklädnad och till sockenapotek.	Kungl. sekreteraren J. P. Hebbe.	1849 ¹⁵ / ₆	4	200	10,000	—	Kommunalnämnden i do.	29)
Stahreska d:o.	Till fattiga barn och en skolmästare.	Assessor C. G. Stahre.	1782 ⁹ / ₅	4	98	950	—	Kommunalstyrelsen i Ytter-Selö. Do do. Do do.	
Fersenska d:o.	Do do.	Grefvinnan H. C. Fersen.	1798 ²⁴ / ₅	4	98	950	—	Do do.	
Åkermanska fonden.	Till en samskola.	Presidenten F. Åkerman.	1869 ¹⁰ / ₉	2	120	3,469	—	Do do.	
Soldaten E. Tryggs donationsfond.	Till fattiga skolbara i första roten.	Soldaten Erik Trygg.	1890 ²¹ / ₇	4	23	450	—	Skolrådet i do.	
Crausiska donationen.	Aflöning åt folkskololärare och understöd åt fattiga skolbara i Aspö.	Frik. E. Wraugel o. fröken H. Craus.	1732 ²⁰ / ₅	16	135	3,731	—	Inspektoren af Säby fideikommiss. Pastor i Aspö.	
Hultinska d:o.	Till skollärares aflöning.	Prosten O. Hultin.	1822 ²⁷ / ₄	1	38	750	—	Do do.	
Wahrendorfska d:o.	För folkskolan och folkskololäraren.	Friherre A. von Wahrendorff.	1842 ²⁵ / ₉	—	90	1,500	—	Kyrko- o. skolråd i Taxiuge.	
Stahreska d:o.	Till fattiga barn och skolmästares aflöning.	Assessor C. G. Stahre.	1789	—	24	480	—	Kommunalnämnden i Ytter-Euhörna. Do do.	30)
Sammanskott af hemmansäbor.	Till skolväsendet och en barnmorska.	Hemmansäbor.	1791 ¹⁰ / ₁₁ 1795 ¹¹ / ₃	—	6	111	—	Do do.	31)
Hasselska donationen.	Till skolmästare och barnmorska.	Kungl. sekreteraren J. Hassel.	1798 ²⁴ / ₆	—	27	530	—	Do do.	32)
Kollmodinska pupillfonden.	Soppkokning åt fattiga skolbara.	Okändt.	—	—	10	200	—	Do do.	
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.									
Åhmanska donationfonden.	Unge flickors undervisning i huslig ekonomi.	F. komministern J. W. Ahman.	189 .	—	—	—	—	—	33)
Olof Eneroths bondestipendium.	Till yngling från Säfstaholm, Kesäter eller Vihyholm för kurs i folkskolan.	Olof Eneroth.	1877 ¹⁵ / ₅	1	100	2,000	—	Ordföranden i V. Vingäkers kommunalnämnd.	
L. P. Jonssons i Kulsta donationsfond.	Att uppfostra en värlartad yngling af arbetsklassen vid högre allm. läroverk.	Hemmansgaren Lars Petter Jonsson.	1860 ⁶ / ₃	1	500	22,551	21,700	Nämndemanen A. P. Eriksson i Bjudby.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Byråchefen C. A. Nyströms minne.	Underhåll af välskola för unga flickor.	Enkefru Fr. Nyström.	1894 ¹⁰ / ₁₂	—	—	1,044	—	Skolrådet i Blacksta.	
Spångbergiska fouden.	Undervisning i qvällig slöjd.	Enkefru S. U. Nordin.	1884 ³⁰ / ₃	—	—	2,000	—	D:o i Husby-Öppunda.	
Wahrendorffska barnhusfonden.	Uppfostran af flickor från Åkers styckebruk till dagliga tjänarinnor.	Kommercerådet I. D. Wahrendorff och hans fru.	1801 ²⁷ / ₄ 1838 ³⁰ / ₃	—	—	340	14,000	2,000	Egaren af Åkers styckebruk.
A. P. Anderssons donationsfond.	Understöd åt en medellös, sjuklig gosse eller flicka mellan 15 och 20 år för inhemtande af någon passande lärdom.	F. riksdagsmannen A. P. Andersson.	1873 ²⁵ / ₀ 1887 ²⁹ / ₁₂	3	30	993	—	—	Skolrådet i Fogdö.
Klostets sockenbiblioteks kassa.	Underhåll af sockenbibliotek.	Densamme.	1874 ¹ / ₂	—	16	571	—	—	Pastor.
<i>d) Stiftelser för sjukvård.</i>									
Thorssonska medicinfonden i Ripsa socken.	Auskaffande och utdelning af medikamenter.	Brukseparen Sam. Thorsson.	1815	—	32	1,581	—	—	Särskild direktion.
Mörnerska sockenkirurgsfonden i Tystberga socken.	Yttre kroppsskadors vårdande.	Bildad genom besparingar å Mörnerska skolfonden.	1815 ² / ₆	1	50	3,087	—	—	Egaren af Björksund.
Holtermanska läkarevårdskassan.	Betalning af läkare, medikamenter m. m.	Brukseparen N. Holterman.	1823 ²⁹ / ₆	—	104	2,566	—	—	Kommunalnämnden i Österåker.
Svedenska fouden.	Begravningskassa.	Hattmakaren Svedén.	1866	1	30	58	—	—	Malnköpings kassaförvaltare.
Tumbo lasarettfond, Tumbo socken.	Till sjukas vård å Eskilstuna lasarett eller hospitalvård.	—	1872	2	26	504	—	—	Kommunalstyrelsen.
Ehrenhjemska donationen.	För veneriskt sjuka.	Majoren H. Ehrenhjelm.	1805	—	—	13	—	—	Kommunalnämnden i Ytter-Euhörna. ³⁴⁾
Daga härads helsovårdsfond.	Aflöning åt en läkare och en veterinär i Daga härad.	Hemmansegaren Erik Rosenberg.	1809 ²⁵ / ₆	2	608	48,063	18,220	—	Daga härads helsovårdsdirektion.
Söndagskolofonden.	Aflöning åt en diakonissa.	Friherre Carl Leijonhufvud.	1866 ⁶ / ₈	—	—	1,356	—	—	Skolrådet i Björkvik. ³⁵⁾
Härads församlings sjukkasse.	Sjukvård åt fattiga sjuka.	V. pastor G. H. Petterson.	1890 ¹⁶ / ₁₂	—	—	353	—	—	V. pastorn, komministern och kyrkorådet. ³⁶⁾
Vansö d:o.	D:o d:o.	Densamme.	1889 ²⁸ / ₅	1	10	534	—	—	V. pastorn o. kyrkovårdarne. ³⁶⁾
von Essenska donationen.	Aflöning åt en barnmorska.	Kaptenen A. R. von Essen.	1811 ¹⁵ / ₅	1	50	1,514	—	—	Kommunalnämnden i Björnlunda.
Liljenbergiska fouden.	Bidrag till barnmorskans lön.	Grefve Liljenberg.	1803	1	38	765	—	—	D:o i Toresund.
<i>e) Sjuk- och begravningskassar.</i>									
Näfveqvarns sjukhjulsförening.	Hjelp under medlemmars sjukdomstid.	Näfveqvarns arbetare.	1870 ²⁴ / ₆	23	519	812	—	—	Styrelse af 7 personer. ³⁷⁾
Näfveqvarns gamla begravningskassa.	Begravningshjelp.	D:o.	1872 ¹ / ₁	4	222	1	—	—	D:o. ³⁸⁾
Näfveqvarns nya sjuk- och begravningshjulsförening.	Hjelp vid sjukdoms- och dödsfall.	D:o.	1885 ¹⁶ / ₅	52	855	664	—	—	D:o. ³⁹⁾
Oxelösunds sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	Arbetaren Per Wahl.	1865 ²⁶ / ₄	19	683	352	—	—	D:o. ⁴⁰⁾
Killa och Lunda arbetareförening.	Understöd vid sjukdoms- och dödsfall.	Mjölaren K. Kärlund.	1890 ¹ / ₄	16	160	1,131	—	—	En styrelse. ⁴¹⁾
Björkviks absoluta nykterhetsförenings sjuk- och begravningskassa.	Beredande af understöd åt medlemmarne.	Delegarne.	1890 ¹ / ₇	1	15	761	—	—	D:o. ⁴²⁾
Goodtemplarlogen »Harg» välfärds» d:o.	Sjuk- och begravningshjelp.	Arbetare vid Hargns fabriker.	1883 ⁹ / ₆	5	81	918	—	—	D:o. ⁴³⁾
Katrieholms 101-manufaktur-förening.	D:o d:o.	—	1890 ¹ / ₆	—	—	856	—	—	D:o. ⁴³⁾
Katrieholms arbetareförening.	D:o d:o.	Mälaren A. Sandberg.	1880 ¹ / ₁₀	100	1,469	—	—	—	Gästgifvaren C. A. Andersson. ⁴⁴⁾
Flens arbetareförening.	D:o d:o.	Liss Er. Mattsson.	1889 ² / ₆	33	593	1,356	—	—	Styrelse af 6 personer. ⁴⁴⁾
Kantorps sjukkasse. Skyllinge socken.	Beredande af sjukhjelp.	Arbetare vid grufvan.	1864 ¹⁰ / ₃	—	—	—	—	—	— ⁴⁵⁾

Stadby med omnejds sjuk- och begrafningskassa.	Sjuk- och begrafningshjälp.	—	1893	7,8	14	188	228	—	Styrelse af 5 personer.	46)
Stenqvista d:o.	D:o.	—	1892	3,1	2	24	395	—	Vald styrelse.	47)
Näshulta d:o.	D:o.	—	1894	1,1	20	216	296	—	D:o.	48)
Husby-Rekarne d:o.	D:o.	—	1888	16,4	11	324	607	—	Styrelse af 7 personer.	49)
Goodtemplarlogen »Det goda frångångs» sjukhus, Gillberga socken.	Sjukhjälp.	—	1887	2,1	7	52	525	—	D:o af 4 d:o.	50)
Lista sjukhjulsförening.	D:o.	—	1892	26,11	3	25	284	—	En styrelse.	51)
Oja sjukvårdsförening.	D:o.	—	1887	1,5	13	157	1,554	—	D:o af 5 personer.	52)
Åkers styckebruks sjuk- och begrafningskassa.	Sjuk- och begrafningshjälp.	Arbetare vid bruket.	1883	6,10	80	992	786	—	Vald styrelse.	53)
Berga d:o.	D:o.	Arbetare.	1888	1,1	12	231	126	—	D:o.	54)
Torsunds med omnejd d:o.	D:o.	Rättaren O. T. Lindqvist.	1886	1,5	22	242	367	—	D:o.	54)
Öfver- och Ytter-Euhörna socknars sjuk- och begrafningsfond.	D:o.	Hemmansegaren L. E. Sturberg.	1879	1,11	6	147	1,250	—	D:o.	55)
<i>f) Pensionsfonder.</i>										
Kila f. d. Lista fattigkrets kassa.	Lifränta åt 5 under året födda barn af fattiga föräldrar.	Lista fattigkretsen inom Kila socken.	1879	2,10	5	25	500	—	Kommunalnämnden.	56)
Fru U. C. Weckmans donationsfond. Kila socken.	D:o d:o.	Fru U. C. Weckman.	1879	2,10	5	50	1,100	—	D:o.	56)
M. Browns pensionskassa.	Dels pension, dels bidrag till äldrestigne eller genom sjukdom till arbete oförmögne arbetare vid Harg.	Fabriksidkaren Mauritz Brown.	1895	4,11	—	—	20,000	—	—	56)
Major Geerds donationsfond.	Lifstidspension åt en trojnerinna.	Majoren G. F. Geerds.	1888	5,5	1	150	4,251	—	Kommunalnämnden i Råby-Rönö.	57)
C. O. Vongts donation.	Tilldelas f. n. ärtigen Sofia Lind för trogen tjänst.	Expeditionssekreteraren C. O. Vongt.	1874	0,3	1	50	1,000	—	D:o d:o.	57)
Ankareronska fonden.	Insättning i lifräntestift för barn af fattiga föräldrar.	Öfverhålligsmästaren V. Ankareron.	1885	25,8	6	30	500	—	D:o i Trosa socken.	58)
Kerstin von Posts donationsfond.	D:o för skolbarn från Äs.	Friherrinnan K. von Post.	1873	16,8	5	25	500	—	Förvaltaren af kyrkans och skolans räkenskaper i Julita.	59)
von Postska arvingarnes d:o.	D:o d:o.	Kerstin von Post m. fl.	1874	1,8	10	100	2,139	—	D:o d:o.	59)
Inspektör E. A. Jurells d:o.	D:o för 8 å 10 barn.	Inspektören E. A. Jurell.	1874	20,3	8	40	1,001	—	Kommunalförbundets ordförande i d:o.	59)
Fridhemsstiftelsen.	Bostad vid Fridhem åt prästevor från Skyllinge.	Prosten E. Annell.	1850	27,6	—	—	5,363	5,040	Kyrkoherden i Skyllinge.	60)
Nauckhoffska donationen.	Lifräntor åt m. delösa barn, att lyftas vid 55 års ålder.	Generalmajoren S. Nauckhoff.	1884	20,12	5	50	1,000	—	Kommunalnämnden i Hilarad.	60)
Fogdö sockens fond för ränte- och kapitalförsäkring.	Att genom insättningar i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten bereda lifräntor åt fattiga barn, att lyftas vid 55 års ålder.	Medlemmar af Fogdö församling.	1877	1,2	5	25	302	—	Skolrådet i Fogdö.	61)
1883 m. fl. år										
Köblerska donationen.	Lifränta åt ett under året födtt barn.	Ljtnant Köhler.	1869	25,10	1	6	100	—	Kommunalnämnden i Frustuna.	62)
Saopiska d:o.	Understöd åt fattiga soldatenkor.	Grefvinnan A. M. Saop.	1738	26,13	—	—	212	—	Ordföranden i Aspö kommunalnämnd.	63)
Hebbeska d:o.	Lifstidspensioner samt understöd åt fattigkassan.	Kungl. sekreteraren F. Hebbe.	1869	—	3	1,125	25,000	—	Kommunalnämnden i Öfver-Selö.	64)
<i>b) Andra stiftelser och iurättningar.</i>										
Bonnedahlska donationen.	Belöning åt 2 tjenare inom Tuna socken för långvarig och trogen tjänst.	A. Bonnedahl.	1880	20,6	2	25	500	—	Kommunalnämnden i Tuna.	65)
Anton Kjellbergs donationsfond.	Belöning af ogift, troget och sparsamt tjänstefolk.	Underläroaren Anton Kjellberg.	1898	11,5	9	45	1,000	—	D:o i Bergshammar.	66)
Klingensstiernska fonden i Kila socken.	Underhåll af Kila kyrkogård och Klingensstiernska grafven.	Fru M. L. Sederholm, f. Klingensstierna.	1879	10,0	—	30	1,000	—	Kyrkorådet i Kila.	67)
Tingsställe donation eller kyrkohyggefond.	Uppförande af kyrka af sten i Kila socken.	Medicinalrådet L. C. Tingsställe.	1811	13,2	—	—	8,117	—	D:o d:o.	68)
Råby-Rönö magasinfond.	Kommunens allmänna behof.	Församlingen.	1772	20,11	—	—	2,000	—	Kommunalnämnden.	69)
Bonnedahlska donationsfond. Råby-Rönö socken.	Belöning för långvarig och trogen tjänst.	A. Bonnedahl.	1880	12,3	2	25	500	—	D:o.	69)
Majoren Geerds grafkassa.	Underhåll af majoren Geerds graf.	Majoren G. F. Geerds.	1888	5,5	1	5	100	—	Kyrkorådet i Råby-Rönö.	70)
Magasinfonten i Lid.	Räntan öfverföres till kommunalkassan.	Församlingen.	1876	25,12	—	—	1,550	—	Kommunalnämnden.	71)
Magasin- eller enskilda kommunalkassa i Ripa.	För kommunens utgifter.	D:o.	1767	25,2	—	—	1,150	—	D:o.	72)
Rantana sockens magasinfond.	Lön af barnmörska och tjerdingsmän m. m.	D:o.	1750	25,10	—	—	5,150	—	Kommunalförbund.	73)
Lidbo magasin-kassa.	Till kommunens utgifter.	D:o.	1821	6,3	—	—	1,385	—	Kommunalnämnden.	74)
Österholmska donationen.	Ränta till värmeförbrukningen i Sätersta kyrka.	Eskon W. J. Österholm.	1881	10,12	—	—	250	—	Kyrkorådet.	75)
Magasin-kassan i Sätersta.	Till kommunens behof.	Församlingen.	1869	10,3	—	50	1,000	—	Kommunalnämnden.	76)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1895		6. Stiftelsens storlek vid slutet af 1895.		7. Kapital. Kronor.	8. Deraf värde af fastigheter. Kronor.	9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.				
Blombergiska tornbyggnadsfonden.	Uppförande af tornbyggnad.	A. Blomberg.	1890 ^{21/4}	—	—	2,361	—	—	—	Kommunalnämnden.	
Prestbol, ^{1/3} mtl, Svärta sn.	Boställe åt klockaren.	B. Wallrave.	1745 ^{31/8}	—	—	7,000	7,000	—	—	Klockaren.	
Vreta, 1 mtl, d.o.	Komministerboställe.	Friherrinnan M. E. Rynning, f. Kurzel.	1655 ^{6/11}	—	—	20,000	20,000	—	—	Komministern.	
Koxäng i Helgona socken.	Boställe för komministern i Nyköpings östra och Helgona församlingar.	Vägmästaren L. Mellin.	1793	—	350	7,300	7,300	—	—	D:o.	
Ödesby kyrkohemman i Svärta socken.	För kyrkliga ändamål i d:o d:o.	Öfverstelöjtnanten C. Gyllenklou.	1685	—	1,000	24,000	24,000	—	—	Kyrkorådet.	
Helgona donationskassa (f. d. sockenmagasin).	För lån åt sockemän.	Församlingen.	1753	—	—	5,331	—	—	—	Kommunalnämnden.	
Tornbyggnadsdonationen.	Tornbyggnad med klockor i Låstringe socken.	Häradsdomaren A. Larsson.	1861	—	—	8,018	—	—	—	Kyrkorådet i Låstringe.	
Schewenska donationen.	Torsäkers kyrkas underhåll.	B. von Schewen.	1754	—	—	5,300	—	—	—	D:o i Torsäker.	
Bauérska grafkassan i Mörkö socken.	Underhåll af Bauérska grafkoret.	Friherrinnan C. C. de Geer, f. Ribbing.	1786 ^{4/12}	—	—	4,697	—	—	—	Patronus ecclesie o. pastor i Mörkö.	
Bondeska grafkassan.	Underhåll af Bondeska grafkoret.	Grefve Nils Bonde.	184	—	—	508	—	—	—	D:o d:o.	
F. d. Mörkö sparbanks reservfond.	Uppförande af epidemisjukstuga och för öfrigt till församlingens behof.	Kommunalbeslut.	1890	—	—	7,600	—	—	—	Kommunalnämnden.	
Lithanderska fonden.	Prydnader till Vaguhärads kyrka.	Enkan Lovisa Lithander.	1872	—	—	400	—	—	—	Pastorsembetet i Vaguhärad.	
Westbergiska d:o.	Underhåll af donators graf.	Mamsell Gustafva Westberg.	1888	1	12	316	—	—	—	D:o i Vesterljung.	
Holtermanska komministerdonationen.	Förbättring af komministerens svaga vilkor.	Bruksegaren N. Holterman.	1823 ^{29/6}	1	225	3,750	—	—	—	Kyrkorådet i Österåker.	
Stålarmska grafkassan.	Underhåll af grafkor.	Axel Stålar.	1696 ^{24/10}	—	—	15,629	—	—	—	Kyrkoföreståndaren i Vadsbro.	
Lilla Malma bibelfond.	Inköp af en helbibel att föräras en moder vid hennes första kyrkogång.	Okändt.	1877 ^{15/2}	—	—	203	—	—	—	Komministern i Lilla Malma.	
Erik Olssons donationsfond.	Insättning i sparbank för från kyrkskolan i Floda afgående barn.	Häradsdomaren E. Olsson.	1886 ^{28/12}	21	50	1,000	—	—	—	Skolrådet i Floda.	
Erik-Johans-stiftelsen.	Belöning för trogen tjänst.	Kyrkovärden E. Jonsson.	1884 ^{10/8}	—	—	500	—	—	—	Pastor och kyrkovärden i Skyllinge.	
Horsholms donation, Jüders socken.	Aflöning åt pastorn ^{1/2} , komministern ^{1/3} , skolväsendet ^{1/6} .	Rikskanslaren Axel Oxenstjernas arfvingar.	1659 ^{2/9}	—	517	11,200	11,200	—	—	Kyrko- och skolrådet.	
Dohna-Soopiska fonden.	Underhåll af Jüders kyrka.	Grefvinnan H. U. C. Dohna-Soop.	1767 ^{12/8}	—	295	17,872	—	—	—	Patronus och pastor.	
Hedenströmska grafonden.	Underhåll af Hedenströmska grafven å Jüders kyrkogård.	Häradshöfdingen C. V. Hedenström.	1895 ^{21/2}	—	—	500	—	—	—	Kyrkorådet.	
Novemberfonden, Torshälla socken.	Obestämdt.	Medlemmar af Torshälla församling.	1883 ^{26/11}	—	—	394	—	—	—	D:o.	
Setterlundska fonden, Stenqvista socken.	Till socknen för ett nyttigt och kristligt ändamål.	Landtbrukaren L. Setterlund och hans hustru.	1873 ^{16/12}	—	—	1,242	—	—	—	Pastor och församlingen.	
Grefvinnan A. B. Douglas graffond.	Underhåll af stiftarinnsans och hennes förste mans graf.	Grefvinnan A. B. Douglas.	1812 ^{24/2}	—	—	200	—	—	—	Pastor och kyrkoråd i Åker. ⁵⁸⁾	
Testaments-spannålskassan.	Underhåll af Helgarö kyrka och Cruusiska grafven.	Gustaf Jesper Cruus.	1727 ^{16/11}	—	—	14,930	—	—	—	Pastor i Helgarö och Fogdö.	
Wahrendorffska grafonden.	Underhåll af Wahrendorffska grafven.	Bruksegaren A. v. Stockenström.	1894 ^{3/8}	—	—	1,050	—	—	—	Pastor och kyrkoråd i Åker.	
Hedenströmska d:o.	Underhåll af stiftarens graf.	Godsegaren A. Hedenström.	1891 ^{20/4}	—	—	300	—	—	—	Kyrkorådet i d:o. ⁵⁸⁾	
Magasinskassan.	Inköp af spanmål för utdelning i nöddar.	Hemmansegare i Åker.	—	—	—	1,600	—	—	—	Kommunalnämnden i d:o. ⁵⁹⁾	
Harbroska fonden.	Kyrkans prydnad.	Hemmansegaren J. Andersson o. h. hustru.	1809 ^{15/2}	—	118	20,672	—	—	—	Pastor och kyrkovärden i Björnlunda.	
Eenska d:o.	Bidrag till klockarens lön.	Kyrkoherden J. Een.	1770 ^{28/10}	1	2	40	—	—	—	Kommunalnämnden i Tore-sund.	
Insulanderska graf- och byggnadskassan.	Underhåll af stiftarens graf och af de hus, församlingen bygger åt pastor.	Biskopen S. Insulin.	1790 ^{28/9}	—	—	66	—	—	—	Pastor i Aspö.	
C. J. Bergholms fond.	Välgörande ändamål.	Enkan A. Hellqvist, född Bergholm.	1889 ^{5/1}	—	—	1,280	—	—	—	Kyrkorådet i Taxinge.	
D:o d:o.	D:o.	Densamma.	1889 ^{5/1}	12	12	1,172	—	—	—	Kommunalnämnden i d:o.	
		Summa	—			1,961	98,497	1,016,634	173,620		

B. I Nyköpings stad.

a) *Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.*

Björsonska testamentsfonden.	Understöd åt fattiga i Nyköping samt stipendier åt fattiga studerande af Södermanlands nation i Uppsala.	Majoren Anders Björson.	1650	17	110	5,253	—	Ett kuratel.	60)
St Anna fattighus.	Att mottaga fattiga från Nyköpings östra och Helgona församlingar.	Prosten, sedermera biskopen J. Serenius.	1753 ^{11/6}	6	442	10,492	8,120	En föreståndare.	61)
Öijerska testamentsfonden.	Understöd åt fattiga i östra stadsförsamlingen samt till fattiga barns undervisning.	Kronobefallningsmannen C. Öjer.	1826 ^{2/10}	38	129	3,525	—	Densamme.	62)
Bergholmska donationsfonden.	Understöd åt fattiga i Nyköpings östra, Helgona, Svärta, och Runtuna socknar.	Prosten i Runtuna A. F. Bergholm.	1850 ^{9/1}	3	14	375	—	Vederbörande kyrkoråd.	63)
Elgeri understödsfond.	Understöd åt 18 de mest nödstälde inom staden boende personer, som gjort sig kända för sparsamhet och ordentligt uppförande.	Borgmästaren C. F. Elgerus.	1863 ^{28/2}	18	150	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Bartholomei-Sahlströmska fonden.	Understöd åt välkända och behöfvande, i Nyköping bossatta fruntimmer.	Fru Elisabeth v. Bartholomei, f. Sahlström.	1879 ^{19/6} , 1881 ^{10/3}	18	450	19,249	—	Magistraten.	
Henriette Wachtmeisters fond.	Understöd åt 3 äldre, i Nyköping boende, ogifta, välfredade kvinnor eller enkor.	Fröken Henriette Wachtmeister.	1887 ^{4/3}	3	267	6,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
A. Svenssons nödhjelpfond.	Understöd åt älderstigna eller sjukliga tjenstehjon, hvilka tillhöra Nyköpings stad och äro i behof af dylikt understöd.	Regementsskrifvaren Sven Adolf Svensson.	1881 ^{22/7}	15	150	6,323	—	Magistraten.	
Nyköpings poliskassa.	Understöd åt polispersonalen.	Stadsiskalen And. Åberg.	1888 ^{1/4}	7	45	1,352	—	D:o.	
Karin Malnbergs fond.	Understöd åt behöfvande borgarenskor och borgaredöttrar.	Enkefru Karin Malnberg, f. Leuning.	1856 ^{9/10}	15	75	1,500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Nya föreningens d:o.	Understöd åt behöfvande handverkare eller deras enkor och barn, med företrädesrätt för ledamöter af föreningen.	Handverkare i Nyköping.	1843	13	150	6,000	—	D:o.	
Wingeska donationsfonden (Magnberg).	Understöd åt fattiga och orkeslösa handverkare samt deras hustrur eller enkor.	Rådmannen P. E. Wiuge.	1867 ^{8/7}	6	600	20,136	18,600	D:o.	64)
Enkefru Grahn's donationsfond.	Understöd åt fattiga handverkare eller deras enkor och barn inom staden.	Enkefru B. K. Grahn, f. Sandberg.	1871 ^{19/3}	8	550	10,000	—	D:o.	
Fanny Lindströms testamentsfond.	Aflönande af 2 sköterskor vid stadens vestra fattighus.	Jungfru Fanny Lindström.	1886 ^{19/6}	—	—	237	—	D:o.	65)
Halkassan.	Understöd åt orkeslösa och fattiga arbetare bland såväl män som kvinnor samt oförsörjda barn från de fabriker och inrättningar, som till kassans bildande bidragit.	Nyköpings yllefabriker, Peridens pappersbruk samt Hargs och Forssa fabriker.	—	26	470	10,154	—	D:o.	
Fabriks- och handverksföreningens fond.	Understöd åt behöfvande näringsidkare inom staden eller deras enkor och barn, med företrädesrätt åt sådana, som tillhört föreningen.	Fabriks- och handverksföreningen.	1878 ^{12/9}	6	40	1,000	—	D:o.	
Charlotta Ullsbergs testamentsfond.	Understöd åt bättre, i behof varande enkor och döttrar, helst af handverksklassen, med 25 kronor till vardera.	Fröken Charlotta Ullsberg.	1889 ^{27/2}	16	400	8,000	—	D:o.	
G. A. Lilljas stiftelse.	Bidrag till barnehemmet i Nyköping, understöd åt pauvres honteux, stipendier åt obemedlade studenter och allmosor åt fattiga i Nyköping.	F. d. magistratssekreteraren Gustaf August Lillja.	1877 ^{9/1}	Omkring 430	3,944	102,519	—	En styrelse.	66)
Julia Bäcklins fond.	Understöd åt fattiga tjänarinnor, fattiga bättre fruntimmer och fattiga enkor.	Fru Julia Bäcklin, f. Hollgren.	1884 ^{18/6}	15	100	5,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Johan Adolf Walmstedts testamentsfond.	Understöd åt fattiga i östra stadsförsamlingen.	Handlanden J. A. Walmstedt.	1852 ^{10/5}	—	—	1,135	—	D:o.	67)
Fond för beredande af bostäder åt fattiga.	Att bereda bostäder åt sådana fattiga, hvilka icke äro berättigade att intagas af fattighuset.	Medlemmar af Nyköpings samhälle.	1857 ^{26/4}	2	40	1,161	—	D:o.	
Nyköpings fruntimmers skyddsförening.	Att bland annat genom anskaffande af arbetsförtjenst samt, vid inträffande svårare nöd, medelst understöd, verksam och kärleksfullt bistå de fattiga inom samhället.	D:o d:o.	1867	—	—	19,218	—	En direktion.	68)
Sällskapet »De fattigas vänner».	Att förfrådiga och utlåna kläder till fattiga och sjuka i Nyköping.	Fruntimmer i Nyköping.	1889 ^{10/12}	—	309	1	—	Styrelse af 5 fruntimmer.	69)

b) *Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.*

Lundmarkska testamentsfonden.	Uppfostringsbidrag åt 30 fattiga barn (12 från Lundby församling i Vestmanland, 12 från »Nikolai stads- och landsförsamling» och 6 från Östra Vingåkers församling) samt 2 stipendier åt studerande från länet och understöd till lasarettet i Nyköping.	Bruskägaren Johan Lundmark.	1776 ^{20/12}	32	652	13,200	—	En styrelse.	70)
Isac Öbergs testamentsfond.	Understöd åt fattiga skolbarn, bidrag till hushyra åt lärarinnan vid småbarnsskolan i Nyköping samt understöd åt en enkla eller ett oförsörjdt barn efter någon Häringelöts äfvensom åt behöfvande inom staden.	Sjökaptenen Isac Öberg.	1856 ^{20/3}	—	203	4,500	—	Direktionen för Nyköpings sjömanshus och kyrkoherden i vestra församlingen.	71)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Wingeska testamentsfonden.	Räntan skall användas, den ena hälften åt gosskolan, den andra åt flickskolan, till skodon och kläder för fattiga och deraf behöfvande barn.	Rådmanen Per Erik Winge och bokhandlaren Per Axel Josua Winge.	1859 ²⁵ 7	—	150	3,000	—	Skolrådet.	72)
Gust. Carlssons testamentsfond. Sundströmska fonden.	Beklädnad af fattiga barn i Nyköpings goss- och flickskola. Beklädnad af fattiga barn i Nyköpings småbarnsskolor.	Kronofogden Gustaf Carlsson. Kronolänsmannen Carl Sundström.	1857 ¹² 5 1878 ²⁰ 8	— 121	100 301	2,000 10,204	— —	D:o. D:o.	72)
Sällskapet Nyköpings jultomar. Rönqvistska fonden.	Att, företrädesvis med kläder, understödja fattiga, värlartade barn i Nyköping. Beklädnad af fattiga skolbarn i båda stadsförsamlingarne.	Medlemmar af Nyköpings arbetareförening. Kopparslagaren Erik Olof Rönqvist.	1885 ²⁰ 10 1882 ²⁰ 3	42 —	1,018 200	7,889 6,000	— —	Styrelse af 10 personer. Fattigvårdsstyrelsen.	72)
Nyköpings barnehem.	Att till vård och uppfostran mottaga fattiga barn från Nyköping.	Personer i Nyköping.	1876 ¹⁸ 3	15	2,715	31,593	11,000	Styrelse af 11 personer, utsedda af Fruntimmersskyddsföreningen. En styrelse.	74)
Enkefru Karin Malmbergs testamentsfond. Sparbankens fond för »Nyköpings stads barnehem för gossar».	Fattiga flickors danaude till dagliga tjänare och husmodrar medelst inackordering i väl ordnade hem. Ett blifvande barnehem för gossar.	Enkefru K. Malmberg, f. Lenning. Nyköpings sparbanks principaler.	1856 ⁶ 10 1884 ²⁰ 3	5 —	350 —	9,179 18,787	— —	Nyköpings sparbank.	
L. C. Tingstadii testamentsstiftelse.	Understöd åt 2 fattiga faderlösa flickor utaf ofrälse stånd, födda i Södermanland, med god fattuingsgäva och fördelaktigt utseende.	Medicinalrådet Lars Tingstadius.	1827 ³ 0	2	750	24,000	24,000	Landshöfdingen, biskopen och kyrkoherden i Lunda.	
Nyköpings barnekrubba.	Att i Nyköping underhålla en barnekrubba.	Medlemmar af Nyköpings samhälle.	1891	—	—	9,500	8,300	Styrelse af 7 damer.	
J. G. Ekbergs testamentsfond.	Till aföning af läraren vid stadens lankusterskola eller till inköp af böcker och nödiga materialier för skoleungdomen.	Handlanden Johan Gustaf Ekberg.	1832 ⁴ 3	—	38	750	—	Skolrådet.	
Elgeri skolfond.	Aföning af gymnastiklärare vid folkskolan för gossar.	Borgmästaren C. F. Elgerus.	1863 ²⁸ 3 o. 14 ³ 8	1	150	3,000	—	D:o.	
Abraham Löfvenii premiefond. Teatervännernas fond.	Premier till 6 dygdiga, slitiga och snälla skolbarn, 3 gossar och 3 flickor. Premier åt 4 folkskolebarn, 2 gossar och 2 flickor, hvilka visat anlag för säng och musik.	Fabrikören Abraham Löfvenius. Sällskapet T. V. (Teatervännerna).	1863 ¹ 6 187 .	6 4	30 20	500 435	— —	D:o. D:o.	
Grefvinnan Sofie Posse testamentsfond.	Årliga räntan tillfaller begge folkskolorna i Nyköping, nämligen den s. k. lankusterskolan för gossar och flickskolan, hälften till hvardera.	Grefvinnan S. C. Posse, f. Siegroth.	1836 ²⁰ 11	96	217	3,000	—	D:o.	75)
Nyköpings småbarnsskolefond.	Årliga räntan användes till underhåll af en småbarnsskola i Nyköping.	Doktor J. A. Prestadii sterbhusdelegare.	184 .	—	—	3,250	—	D:o.	
Konung Karl XV:s minnesfond.	Premier, särskildt för framsteg i slöjd, åt slitiga och värlartade barn i folkskolan.	Nyköpings arbetareförening.	1872 ⁶ 10	4	20	712	—	Arbetareföreningens styrelse.	
Demoiselle Judith Maria Weckmans premiefond. Fonden för länets arbets- och förbättringsanstalt.	Premier åt elever vid stadens folkskola för flickor. Bekostande af vanartiga barns utackordering och ordnande af länets sjukvård.	Medlemmar af Nyköpings samhälle. Länets invånare.	1884 ² 6 1808	6 —	30 525	1,199 28,165	— —	Skolrådet. Länets landsting.	
<i>e) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Nyköpings flickslöjds-kassa.	Att befrämja och uppmuntra qvinnlig slöjd.	Enkefru Karin Malmberg m. fl.	1850	—	192	4,227	—	Fru E. Ahlberger, f. Plath.	
Sällskapet Undervisningens vänner. Devalls donation.	Inköp af böcker åt fattiga ynglingar vid Nyköpings högre allmänna läroverk. Böckers inköp åt fattiga scholäbarn vid d:o.	Handlanden C. F. Ehubom m. fl. Konduktören E. C. Devall, Harg.	1862 ⁹ 10 1789 ¹ 12	20 —	107 48	2,555 1,829	— —	En styrelse af 4 personer. Läroverkskollegiet.	76)
Sparbankens premiefond.	Förstärkning af premie- och fattigkassan vid d:o.	Nyköpings sparbanks principaler.	1884 ²⁵ 5	—	100	2,000	—	Nyköpings sparbank.	
Svenssousska premiefonden.	Premier åt alumnerna vid d:o.	V. häradshöfdingen Sven Adolf Svensson.	1881 ²² 7	—	450	10,000	—	Läroverkskollegiet.	
Nyströms donationsfond. Anonymifonden.	Understöd åt obemedlade lärjungar vid d:o. Understöd åt någon vid d:o studerande gosse, helst från Floda socken.	Grosshandl. C. M. Nyström. Landshöfding E. A. Schenbom.	1790 ⁹ 12 1790 ³ 2	— 1	108 5	2,180 120	— —	D:o. D:o.	
Jerlins stipendiefond.	Stipendier (understöd) åt 4 fattige och värlartade scholärgossar vid d:o.	Assistenten L. G. Jerlin.	1778 jan.	4	24	500	—	D:o.	

Douglas stipendiifond.	Räntan å kapitalet tilldelas 4 behöfvande, genom gudsfruktan och goda seder samt fallenhet för studier utmärkte ynglingar vid »trivialscholan i Nyköping».	Grefvinnan Anna Beata Douglas, f. Hellstedt.	1812 ²² / ₂	4	150	3,000	—	Läroverkskollegiet.	
Berglingska stipendiifonden.	Stipendier åt 6 fattiga barn vid Nyköpings högre allmänna läroverk.	Fru Margareta Elisabeth Dahlbom, f. Bergling.	1787 ²¹ / ₁₂	6	72	1,250	—	D:o.	
Nylénska d:o.	Stipendier åt 9 skolgossar vid d:o, hvilka visa flit och skicklighet.	Prosten Henrik Nylién.	1819 ¹ / ₆	9	225	4,500	—	D:o.	
Rektor Lindbergs stipendiifond.	Stipendium åt en för flit och goda seder välkänd yngling vid d:o, helst sådan som tänker egna sig åt prest-embetet.	Demoiselle Hedvig Sofia Lindberg.	1872 ¹ / ₄	1	100	2,000	—	D:o.	
Sillénska stipendiifonden.	Stipendium åt en yngling vid d:o, hvilken visar fallenhet i svenska språket samt framsteg i latinska och grekiska språken.	Skolläraren och prestmaanen Per Sillén.	1865 ² / ₃	—	—	400	—	D:o.	77)
Gustaf Wachtmeisters stipendiifond.	Stipendium till en välartad yngling ur någon af de båda öfversta årsklasserna vid d:o.	Grefven och grefvinnan Fredrik Wachtmeister på Bönsta.	1878 ²⁰ / ₄	1	50	1,000	—	D:o.	
Rektor Schottes d:o.	Stipendium till en flitig och i allo välartad yngling å klassiska linien i någon af de 4 sista d:o vid d:o.	Rektorn G. W. Schotte och hans fru, f. Hallgren.	1878 ¹¹ / ₆	1	50	1,000	—	D:o.	
Carlssonska stipendiifonden.	Stipendium åt en flitig, behöfvande och anständig yngling vid d:o.	Kronofogden Gustaf Carlsson.	1875 ¹⁴ / ₅	1	100	2,000	—	D:o.	
Doktor Ahlbergers stipendiifond.	Två lika stora stipendier, som vid hvarje vårtermins slut utdelas till 2 obemedlade, flitige och välartade samt med anlag för studier begäfvade lärjungar, tillhörande någon af de 4 öfversta årsklasserna vid d:o.	Prosten, doktor Harald Ahlberger och hans fru, född Plath.	1884 ¹⁵ / ₅	2	180	4,000	—	D:o.	
Lindbladska stipendiifonden.	Stipendium till en fattig, gudfruktig och skicklig skolgosse vid Nyköpings trivialskola, som vid årsexamen sig mest utmärkt.	Lifmedikus, doktor Carl Axel Lindblad.	1822 ²⁶ / ₁₁	1	38	750	—	Kungsholms församlings kyrkoråd, Stockholm.	
Sparbankens stipendiifond.	Stipendier åt 2 obemedlade, flitige och med anlag för studier begäfvade lärjungar vid Nyköpings högre allmänna läroverk.	Nyköpings sparbanks principaler.	1884 ²⁰ / ₆	2	200	4,000	—	Nyköpings sparbank.	
Sparbankensskrifpremiefond.	Uppmuntran för utmärkta skrifprof åt ynglingar, tillhörande de 2 öfversta årsklasserna vid d:o.	D:o d:o.	1885 ²¹ / ₅	—	50	1,000	—	D:o.	
Sparbankens afgångsstipendium.	Stipendium åt en från d:o till universitetet afgående medellös yngling.	D:o d:o.	1885 ⁴ / ₄ , 1885 ²¹ / ₅	1	150	3,000	—	D:o.	
Aug. Bäcklins stipendiifond.	Ett stipendium, som tilldelas någon lärjunge vid d:o.	Fru J. Bäcklin, f. Hallgren.	1884 ¹⁸ / ₅	1	45	1,000	—	Läroverkskollegiet.	
Söderlundska stipendiifonden.	Stipendium åt en obemedlad, flitig och välartad yngling från Gryts församling, då sådan åtnjuter undervisning vid d:o.	Kyrkoherden O. G. Söderlund o. h. fru, f. Luthman.	1884 ¹⁰ / ₁₁	—	—	920	—	D:o.	78)
Ankareronas mälskjutningspremie.	Premier för mälskjutning eller belöning för flit och skicklighet i militär- och gymnastiköfningar vid d:o.	Kaptenen Carl Ankarerona.	1888 ² / ₁	—	27	600	—	D:o.	
Kühnska stipendiifonden.	Stipendier åt 4 fattiga studenter: 1 adelsmans son, 1 prestson och 1 bondesou från Södermanland samt 1 borgaresou från Nyköping.	Doktor Georg Friedrich Kühn.	1733 ¹⁴ / ₁	3	90	2,506	—	Styrelse af 2 adelsmän, båda pastorerna och magistraten i Nyköping samt 2 bönder.	
Welanderska stiftelsen.	Att understödja och befördra undervisning såväl i landtbruket och dess binäringar som äfven i handslöjder.	Kommerserådet J. A. Welanders.	1804	—	8,136	128,732	—	Länets hushållnings-sällskaps förvaltningsnåtskott.	
<i>e) Sjuk- och begravningskassor.</i>									
Sällskapet A. B. C. (Anständig begravnings-kassa).	Begravningshjelp.	Borgare i Nyköping.	1801	9	1,125	36,255	—	Styrelse af 3 personer.	79)
Arbetareföreningens sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	Nyköpings arbetareförening.	1865 ¹ / ₅	87	2,833	705	—	Föreningens styrelse.	80)
Sjukvårdskassan vid Nyköpings bruk.	D:o d:o åt delegare i kassan, så länge sådana funnas, hvarefter behållningen tillfaller Arbetareföreningens sjuk- och begravningskassa.	Arbetare vid Nyköpings bruk.	1857 ¹⁹ / ₇	2	15	1,308	—	D:o.	81)
Nyköpings sjukfond.	Sjukhjelp åt delegare i fonden samt pension åt äldre medlemmar.	Handlanden J. Andersson.	1879 ³⁰ / ₃	24	679	3,234	—	Styrelse af 5 ledamöter.	82)
Goodtemplarordens sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp åt delegarne i kassan.	Prödikanten Aug. Falk.	1883 ¹⁰ / ₃	11	383	552	—	D:o af 3 personer.	83)
Blåbandsföreningens sjuk-kassa.	Att vid sjukdomsfall bereda hjelp åt delegarne.	Blåbandsföreningen »Folkets väl».	1884 ¹ / ₁	21	379	318	—	D:o af 5 d:o.	84)
Nyköpings arbetarrings sjuk-kassa.	Sjukhjelp åt delegarne i kassan.	Tapetseraren G. W. Bohlin.	1885 ²⁵ / ₄	31	800	2,489	—	D:o d:o.	85)
Arbetarnes vid Perioden sjuk-kassa.	Understöd åt delegarne vid inträffande sjukdom och olycksfall.	Arbetarne vid Periodens spinneri.	1888	37	533	1,331	—	D:o af 7 d:o.	86)
<i>f) Pensionsfonder.</i>									
Grefvinnan Lagerhjelkes minnesfond.	Beredande af livränta åt barn, utagna å Nyköpings barnhem.	Persouer i Nyköping.	1892 ²² / ₄	—	—	659	—	Barnhemmets styrelse.	
Lif- och kapitalförsäkringsfonden inom Nyköpings arbetareförening.	Att för föreningsmedlemmars barn göra insättningar i lifränteanstalt.	Nyköpings arbetareförening.	1873 ²⁵ / ₃	12	60	160	—	Föreningens styrelse.	87)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Handels societeten i Nyköping.	Understöd åt behöfvande köpmän, som varit medlemmar af societeten, samt åt enkor och barn efter köpmän.	Köpmän i Nyköping.	1795 ^{10/12}	9	900	19,690	11,658	En styrelse.	
Borgerskapets i Nyköping enke- och pupillkassa.	Understöd åt behöfvande köpmän och handverkare eller deras enkor och barn, med företrädesrätt för ledamöter af det gamla borgerskapet.	Borgerskapet i Nyköping.	1837	20	500	11,404	—	Stadens borgmästare, 2 köpmän och 2 handverkare.	
Södermanlands läns krigsmanskassa.	Understöd åt fattiga krigsmansenkör.	H. K. H. Krounprinsen Karl Johan och länets invånare.	1815—17	—	300	18,240	—	Länets landsting.	
<i>h) Andra stiftelser och inrättningar.</i>									
Arbetareföreningens besparings- och pensionskassa.	Att bereda äldrestigna föreningsmedlemmar lättnad i fullgörandet af deras skyldigheter mot föreningen.	Nyköpings arbetareförening.	1882 ^{5/11}	132	924	38,979	—	Föreningens styrelse.	88)
Sparbankens fond för belönande af flitiga insättare.	Belönning åt flitiga insättare i sparbanken.	Nyköpings sparbanks principaler.	1885 ^{21/5}	100	600	12,000	—	Nyköpings sparbank.	
Södermanlands läns skydds-förening.	Frigifna fångars vård.	Kyrkoherden E. A. Almstedt m. fl.	1884 ^{17/12}	10	350	3,340	—	Styrelse af 10 personer.	89)
Fosterländska föreningen i Nyköpings län.	Att till minskande af fattigdomens tillväxt och menliga följder söka framkalla sjelfverksamhet och sparsamhet och särskildt att befordra insättningar i lifränte- och kapitalförsäkringsanstalt.	Lektorn W. Rogstadius m. fl.	1870 ^{22/4}	—	64	2,640	—	D:o af 9 d:o, utsedde af föreningen.	90)
Kristliga föreningen för unga kvinnor.	Att på bibelns grund förena kristna kvinnor af alla samhällsklasser att verka för unga kvinnors sanna väl.	Fru Andersson-Meijerhjelm.	1888 ^{21/3}	3	21	195	—	D:o af 8 d:o.	91)
Summa omkring			—	1,562	37,067	761,064	81,678		
C. I Mariefreds stad.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Karl XIV Johans gåfvomedel.	Till de fattiga i Mariefred.	Konung Karl XIV Johan.	1821 ^{13/7}	3	6	150	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Gustaf Hyckerts donation.	Räntan till 5 fattiga i staden.	Hofpredikanten G. Hyckert.	1828 ^{20/1}	3	3	75	—	D:o.	
Gustaf Hyckerts d:o.	D:o till stadens fattige.	Densamme.	1839	9	18	450	—	D:o.	
Josua Kocks d:o.	D:o d:o.	Konsul J. F. Kock.	1842	3	15	375	—	D:o.	
C. L. Wählins d:o.	D:o d:o.	Prosten C. L. Wählin.	1857 ^{8/6}	3	6	150	—	D:o.	
Anna Lovisa Jernströms d:o.	D:o till fattigkassan.	A. L. Jernström.	1856	2	60	1,500	—	D:o.	
Setterholms d:o.	D:o till fattighjonen i staden hvarje julhelg.	Joh. Setterholm.	1874 ^{24/3}	6	8	200	—	D:o.	
Elgska donationen.	Till en i behof varande handverkarenska.	Mamsell A. K. Elg.	1876 ^{20/8}	1	20	517	—	Kyrkorådet.	
<i>b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Blomstedtska donationen.	Till beklädnad af fattiga skolbarn m. m.	Öfverstelöjtnanten H. W. Blomstedt.	1861 ^{10/5}	3	132	3,300	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Bergholmska d:o.	Bidrag till aflöning åt en skollärarinna för flickor.	Godsegaren C. F. Bergholm.	1878 ^{9/12}	1	36	950	—	Skolrådet.	
Josefinas gåvofond.	Till premier åt skolbarn.	Drottning Josefina.	—	—	—	270	—	D:o.	
Hallbergska donationen.	Till premier vid Hagalunds småbarnsskola.	Landtbrukaren F. W. Hallberg.	1874 ^{4/7}	8	4	113	—	D:o.	
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Jacobis folkhögskolefond.	Grundfond för folkhögskola.	Veterinären L. Jacobi.	1869 ^{4/3}	—	—	24,098	—	Kyrko- och skolrådet.	
Kungl. donationsbokkassan.	Inköp af böcker för församlingens bibliotek.	—	—	—	—	125	—	Skolrådet.	
<i>d) Stiftelser för sjukvård.</i>									
Mamsellerna Mangelsons donationsfond.	Grundfond till ett sjukhem i Mariefreds stad.	Mamsellerna M. C. och H. Mangelson.	1865 ^{29/7}	—	—	1,108	—	Pastor samt kyrko- och skolrådet.	

h) Andra stiftelser och inrättningar.

Rothoffska donationen.	Till underhåll af graf m. m.	Öfverstelöjtnanten F. A. Rothoff.	1870 ^{28/11}	—	40	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Devinska d:o.	Till vård af en graf m. m.	Enkan Johanna Devin.	1882 ^{26/6}	—	20	500	—	D:o.
Kjellströmska d:o.	Till något nyttigt ändamål för Mariefreds stad.	Enkan Tilda Kjellström.	1893 mars	—	—	1,800	—	Mariefreds stad.
Hallgrenska d:o.	Till skola eller välgörenhetsinrättning.	Mamsell M. S. Hallgren.	1841 ^{25/10}	1	30	774	—	Pastor och kyrkorådet.
Kuhlmannska d:o.	Till kyrkans vidmagthållande.	Mamsell Sara Kuhlman.	1860 ^{4/6}	—	—	628	—	Kyrkorådet.
Kockska d:o.	Till kyrkogårdens prydnad.	Konsul J. F. Kock.	1842 ^{13/6}	—	6	150	—	D:o.
Blomstedtska d:o.	Till underhållande af gravvård m. m.	Öfverstelöjtnanten H. W. Blomstedt.	1874	3	80	2,000	—	Kyrko- och skolrådet.
Summa			—	46	484	40,233	—	

D. I Strengnäs stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Gyllenborgska donationen.	Understöd åt gamla och sjuka fattiga.	Grefve C. A. D. Gyllenborg.	1858 ^{13/7}	67	1,210	25,100	—	Domkapitlet.
Tingstadiska gåfvan.	D:o d:o.	Professorn P. O. Gravander.	1835 ^{10/11}	—	40	1,025	—	D:o.
Svedinska fonden.	Understöd åt fattiga i Åkers socken.	Hemmansegaren O. Svedin.	1870 ^{24/3}	—	17	400	—	D:o.
13-de-novemberfonden.	Understöd åt 3 pauvres honteux.	Okänt.	1867 ^{15/11}	3	20	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.
L. A. Ekmarks fond.	Åt äldre ogift fruntimmer af pauvres honteux.	Lovisa Augusta Ekmark.	1882 ^{1/3}	1	22	794	—	Stadsfullmäktige.

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

Strengnäs folkskolas fonder.	Folkskolan i Strengnäs.	Biskopiunan C. Insulin m. fl.	1806 ^{6/11}	—	1,321	33,655	—	Domkapitlet.
A. H. Wikströms fond.	Fattiga skolbarns beklädnad.	Mamsell A. H. Wikström.	1875 ^{12/1}	10	55	1,020	800	Skolrådet.
En barnaväns d:o.	För slöjd i flickskola.	Okänt.	1879 ^{22/10}	—	—	802	—	D:o.
Assessor Ekmarks d:o.	Understöd åt en söndagsskola.	Assessor Ekmark.	1841 ^{30/10}	—	—	231	—	D:o.
W. Le Moines d:o.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Arbetaren W. Le Moine.	1845 ^{19/6}	—	—	349	—	D:o.
Johan Wikströms donationsfond.	Strengnäs vårdanstalt för sinnesslöa barn.	Mamsell A. H. Wikström.	1874 ^{31/1}	—	420	10,160	—	Domkapitlet.

c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.

Jungbladska fonden.	Afångs stipendium för 2 gymnasister.	Prosten Bengt Jungblad.	1827 ^{20/9}	1	300	7,325	—	Rektor och läroverkskollegiet.
Soopiska d:o.	Stipendium vid Strengnäs gymnasium.	Grefvinnan A. M. Soop.	1734 ^{8/4}	8	360	9,310	—	D:o d:o.
Anonymifonden.	Löneförbättring åt 3 kolleger vid Strengnäs trivialskola; räntebesparingen till läroverkets behof.	Biskop Insulin.	1799 ^{27/11}	3	310	6,979	—	D:o d:o.
Hebbeska fonden.	Till underhåll af ett piano m. m.	Kungl. sekreteraren J. Ph. Hebbe.	1840 ^{26/9}	—	20	2,434	—	D:o d:o.
Musikkassan.	Till inköp och underhåll af instrument och musikalier samt till musikpremier vid Strengnäs läroverk.	Kyrkoherden C. L. Lindberg m. fl.	1858 ^{3/6}	—	126	1,630	—	D:o d:o.
Lida-donationen.	Löneförbättring åt lektorerna vid Strengnäs gymnasium.	Hauptmann J. von Westphal.	1710 ^{1/2}	6	44	101	—	D:o d:o.
Drottning Kristina d. ä:s donation (Fellingsbromedel).	Ursprungligen underhåll af 30 »stipendister eller communitister» vid Strengnäs gymnasium.	Enkedrottning Kristina af Holstein.	1626 ^{4/6}	—	4,827	106,683	—	D:o d:o.
Besparade Fellingsbromedel.	Att fylla bristen i drottning Kristina d. ä:s donation.	—	—	—	—	2,815	—	D:o d:o.
Strengnäs stifts läroverks byggnadskassa.	Allmänna läroverkens behof.	—	—	—	—	836	—	Domkapitlet.
Tillbergeska donationen.	2 stipendier till studerande i Strengnäs.	Professor G. S. Tillberg.	1845 ^{22/7}	1	50	3,570	—	D:o.
Blombergeska d:o.	Stipendium för studerande.	Lantmäteridirektören B. Blomberg.	1849 ^{28/9}	—	—	9,245	—	D:o.
Lektor H. Amiusons donation.	Stipendier vid Strengnäs och Örebro allmänna läroverk.	Lektorn H. Amiuson.	1887	1	569	11,380	—	D:o.
Sereniska donationen.	Allöning till en lektor m. m.	Biskopen Jacob Serenius.	1775 ^{6/12}	4	446	16,148	—	D:o.
Strengnäs stifts läroverks premie- och fattigkassa.	Ersättning för s. k. djekuepenningar.	—	—	—	366	—	—	D:o.
Wallqvist-kadonation-fonden.	Till 3 lärare vid aftonskolan i Eskilstuna.	Prosten Seth Wallqvist.	1835 ^{12/9}	3	75	1,755	—	D:o.
Hallmanska preststipendiefonden.	Understöd åt prestkandidater.	Prosten C. A. Hallman.	1850 ^{27/6}	2	100	3,000	—	D:o.
Herdmanska fonden.	2 stipendier vid Strengnäs gymnasium.	Prosten Gustaf Herdman.	1753 ^{20/1}	2	20	734	—	Rektor o. läroverkskollegiet.
Lennariska d:o.	1 stipendium vid d:o.	Prosten L. Lemuel enka A. C. Bröms.	1756 ^{12/3}	1	5	135	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1895		6. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		8. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Archenholziska fonden.	2 stipendier vid Strengnäs gymnasium.	Häffdaforskaren Joh. Archenholz.	1766 ^{9/2}	2	15	374	—	Rektor o. läroverk-kollegiet.	
Leufstedtska d:o.	1 stipendium vid d:o.	Prosten Pehr Leufstedt.	1788 ^{12/12}	1	10	256	—	D:o d:o.	
Levinska d:o.	4 stipendier vid d:o.	Adolph Ludvig Levin.	1795 ^{20/1}	4	56	1,169	—	D:o d:o.	
Stafska d:o.	1 stipendium vid d:o.	Kyrkoherden Nils Staf.	1794 ^{14/7}	1	7	187	—	D:o d:o.	
Södergrenska d:o.	1 stipendium vid Strengnäs högre lärdomsskola.	Assessorn L. M. Södergren.	1857 ^{25/7}	1	100	2,073	—	D:o d:o.	
Segezströmska d:o.	2 stipendier vid Strengnäs gymnasium.	Kammarrådet L. af Segerström.	1807 ^{6/4}	2	30	612	—	D:o d:o.	
Holmströmska d:o.	1 premium för latinskrifning vid Strengnäs elementarläroverk.	Prestmötet 1859.	1859	1	5	156	—	D:o d:o.	
Weylandtska d:o.	1 stipendium vid d:o.	Enkefru A. S. Weylandt.	1859 ^{22/9}	1	120	2,487	—	D:o d:o.	
Wattrangska d:o.	Kollegernas understöd vid trivialskolorna i stiftet.	Carl Hindric Wattrang.	1763 ^{17/12}	3	2	48	—	D:o d:o.	
Billbergska d:o.	Till lön åt collega i Prima classis i Strengnäs.	Fr. Otto Billberg.	1803 ^{1/1}	1	13	272	—	D:o d:o.	
Graffmanska d:o.	Till understöd för behöfvande, vid gymnasium och skolorna i stiftet studerande ynglingar.	Domprosten H. Graffman.	1825 ^{15/7}	8	171	3,747	—	D:o d:o.	99)
Lennéiska d:o.	1 stipendium åt en från Strengnäs gymnasium till akademien afgående yngling.	Kyrkoherden B. Lennéus och hans hustru.	1840 ^{17/1}	1	100	2,202	—	D:o d:o.	
Insulinska d:o.	2 stipendier till lärjungar vid gymnasium och 2 vid trivialskolan i Strengnäs.	Biskopinnan Christina Insulin.	1806 ^{9/11}	4	120	2,829	—	D:o d:o.	100)
Abeniiska d:o.	Slöjdpremier.	Häradshöfding C. F. Abenius.	1879	—	—	336	—	Skolrådet.	
Beronii fond.	Till qvinlig slöjd.	Doktor Beronius.	1895 ^{9/2}	—	—	167	—	D:o.	
Lundstedtska fonden.	1 stipendium vid Strengnäs läroverk.	Strengnäs stadsfullmäktige.	1891 ^{9/4}	1	5	114	—	Rektor o. läroverkskollegiet.	
Stockenströmska d:o.	1 stipendium vid d:o.	Bruksegaren A. von Stockenström.	1886 ^{20/3}	1	186	5,165	—	D:o d:o.	
Aminsonska donationsfonden.	Understöd åt prestkandidater.	Lektor H. Aminson.	1887	1	60	1,520	—	Domkapitlet.	
Levinska d:o.	Vård af bibliotek i Muskö prestgård.	V. presidenten C. A. Levin.	1832 ^{9/10}	1	38	775	—	D:o.	
d) Stiftelser för sjukvård.									
Besparade stamboksmedel.	Hospitalvård.	—	1821 ^{22/3}	—	90	2,170	—	Domkapitlet.	
Helena Wikströms fond.	Friplatser vid lasarettet.	Helena Wikström.	1874 ^{31/12}	—	—	4,593	—	Lasarettsdirektionen.	
e) Sjuk- och begravningskassor.									
Absolutisternas sjuk- och begravningsfond.	Understöd åt egna medlemmar.	»Blåbandsföreningen» och logen »Strengnäs framtid».	1888 ^{1/3}	28	876	2,243	—	Styrelse af 7 personer.	101)
Arbetareföreningens d:o.	D:o.	Arb. Fagerberg och Olander.	1872 ^{2/2}	19	523	2,353	—	D:o af 5 d:o.	102)
Strengnäs handtverksförening.	D:o.	Obekant.	1865 ^{18/10}	4	25	1,060	—	D:o af 6 d:o.	
f) Pensionsfonder.									
Strengnäs stifts presterskaps allmänna pensionsfond.	Understöd åt ekklesiastika tjänstemäns enkör.	Prosten Bo Gustaf Ribbing.	1847 ^{20/7}	—	500	14,780	—	Domkapitlet.	
Anonymidonationen.	Till Strengnäs stifts prestenkassas.	Okänt.	1867 ^{9/3}	6	250	6,115	—	D:o.	
Lithanderska donationsfonden.	Understöd åt vanföra prestsöner eller oförsörjda prestdöttrar.	Komministerenkan L. Lithander.	1859 ^{21/11}	1	45	2,185	—	D:o.	
Insulinska och Östermanska pensionsfonderna.	Understöd åt fattiga prestenkor och pauvres honteux.	Biskopinnan C. Insulin och doktorinnan M. Österman.	1806 ^{9/11}	19	600	14,528	—	D:o.	
Ingelinska donationsfonden.	Åt läroverksadjunkters enkör i Strengnäs.	Enkan A. M. Ingelius.	Före 1765	1	349	17,030	—	D:o.	
Jungbladiska d:o.	Understöd åt behöfvande prestmän m. m.	Prosten B. Jungblad.	1832 ^{6/5}	1	50	3,715	—	D:o.	
Graffmanska pensionsfonden.	Understöd åt fattiga prestenkor i stiftet.	H. Graffman.	1825 ^{15/7}	2	60	1,520	—	D:o.	
Jungbladiska donationsfonden.	D:o d:o.	Prosten B. Jungblad.	1832 ^{6/5}	2	85	2,060	—	D:o.	
Norénska fonden.	Understöd åt komministerenkör i stiftet.	Komminister P. U. Norén.	1859 ^{18/4}	1	25	600	—	D:o.	
Graffmanska donationsfonden.	Understöd åt fattiga prestdöttrar i stiftet.	Domprosten H. Graffman.	1825 ^{15/7}	2	65	1,570	—	D:o.	
Jungbladiska pensionsfonden.	D:o d:o.	Prosten B. Jungblad.	1832 ^{2/4}	2	60	1,560	—	D:o.	
Betulinska d:o.	D:o d:o.	Mamsell B. S. Betulin.	1833 ^{3/2}	2	70	1,780	—	D:o.	
Follénska d:o.	D:o d:o.	Prosten J. E. Follén.	1831 ^{6/9}	2	65	1,540	—	D:o.	
Wollrothska d:o.	D:o d:o.	Mamsell C. S. Wollroth.	1831 ^{31/10}	2	60	1,530	—	D:o.	

Åströmska fonden.	Understöd åt behöfvande prestenkor och prestdöttrar.	Komministerenkan S. Ch. Åström.	1853 ^{27/9}	4	45	1,005	—	Domkapitlet.	
Strengnäs stiftskassa.	Understöd åt fattiga prester, prestenkor m. m.	Stiftets presterskap.	1795	6	851	26,302	—	D:o.	
Öfverskottsmedel & komministerkontingent för riksdagsombud.	Understöd åt fattiga prestenkor eller prestbarn.	Prestmötet.	1866	1	25	630	—	D:o.	
Konsistorienotarien E. G. Lundblads fond.	Understöd åt behöfvande döttrar af afidne prestmän eller lärare i stiftet.	Konsistorienotarien E. G. Lundblad.	1891 ^{29/4}	3	210	5,000	—	D:o.	
<i>g) Pensionskassor.</i>									
Strengnäs stifts allmänna enkehjulsfond.	Understöd åt fattiga prestenkor eller prestdöttrar.	Prestmöten i Strengnäs.	—	18	1,350	—	—	Domkapitlet.	103)
Strengnäs stifts enskilda enkehjulsfond.	D:o d:o.	Kungl. bref.	1653 ^{18/2}	73	2,719	616	—	D:o.	104)
<i>h) Andra stiftelser och inrättningar.</i>									
Jungbladska donationsfonden.	Understöd åt kapellpredikanten i Torö.	Prosten B. Jungblad.	1834 ^{13/11}	—	—	2,705	—	Domkapitlet.	
Duvallska d:o.	D:o åt komministern i Taxinge.	Friherre J. D. Duvall.	1801 ^{2/3}	1	25	528	—	D:o.	
Bergholmska d:o.	D:o åt d:o i Toresund.	Prosten A. F. Bergholm.	1850 ^{9/1}	1	75	1,500	—	D:o.	
Uppmanska d:o.	D:o åt obefordrade adjunker i stiftet.	Pastorn J. A. Uppman.	1836 ^{28/5}	1	60	10,105	—	D:o.	
Fonden till biskop Strömbergs minne.	—	Sammanskott.	1891	—	—	200	—	D:o.	105)
Summa			—	349	21,785	427,014	800		
E. I Torshälla stad.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Ruthska fonden.	Understöd åt pauvres honteux.	Rådman L. J. Ruth.	1864 ^{18/7}	6	72	1,500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Jönssonska d:o.	D:o d:o.	Gårdsegaren Vifve Jönsson o. h. h. Anna Jönsson.	1889 ^{5/3}	23	231	4,153	—	D:o.	
Dahlströmska donationen.	Understöd åt behöfvande.	Rådman D. Dahlström.	1861 ^{3/2}	4	25	500	—	Kyrkorådet.	
Melińska fonden.	D:o åt fattigvården.	Mansell Sofia Melin.	1875 ^{7/1}	5	25	500	—	D:o.	
Nybohmska d:o.	D:o åt fattiga.	Godsegaren E. Nybohm.	1783 ^{1/5}	1	7	156	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Hjelmska donationen.	D:o d:o.	Borgmästaren S. Hjelm.	1838 ^{4/2}	10	25	500	—	Kyrkorådet.	
Olof Janssons donation.	D:o d:o.	Kyrkvården O. Jansson.	1848 ^{2/8}	10	25	500	—	D:o.	
<i>b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Ruthska fonden.	Bidrag till lön åt småskolelärarinnan.	Rådman L. J. Ruth.	1864 ^{18/9}	—	—	1,125	—	Skolstyrelsen o. kyrkorådet.	
<i>c) Sjuk- och begravningskassor.</i>									
Torshälla fabriks-, handtverks- och handelsförening.	Ålderdomsunderstöd och begravningshjälp.	Industrildkare och handlande.	1847 ^{22/6}	—	—	3,580	—	Föreningens styrelse.	
Hudramannaföreningen »Enighet och Hjelpsamhet».	Sjuk- och begravningshjälp.	Torshälla goodtemplarorden.	1885 ^{1/3}	80	779	432	—	D:o.	
Torshälla och Nyby sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Arbetare från Torshälla och Nyby bruk.	1866 ^{18/11}	53	1,198	2,165	—	D:o.	
Torshälla femtiomannaförening.	D:o.	Arbetare i Torshälla stad.	1890 ^{8/4}	10	100	355	—	D:o.	
Torshälla blåbandsförenings sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Blåbandister i Torshälla.	1892 ^{5/11}	17	144	68	—	D:o.	
Sjukkasans »Hjelp i nöden».	D:o.	Arbetare i Torshälla.	1883 ^{22/12}	16	210	215	—	D:o.	
<i>f) Pensionsfonder.</i>									
Skepparkassan.	Understöd åt fattiga enkör och barn.	Okändt.	1872 ^{25/11}	2	85	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen o. drättselkammaren.	
Torshälla skarpskyttedonation.	Liffräntor åt skolbarn i staden och socknen.	Torshälla skarpskyttekår.	1877 ^{11/4}	3	15	495	—	Skolrådet.	
<i>h) Andra stiftelser och inrättningar.</i>									
Hallgrenska donationen.	För skola och välgörenhetsinrättning.	Maria Sofia Hallgren.	1811 ^{25/10}	—	—	494	—	Pastor och kyrkorådet.	
Summa			—	240	2,941	18,738	—		

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
F. I Eskilstuna stad.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Norlingska fattigvårdsfonden.	Fattigas understöd.	Garfvaren Lars Norling.	1846 ^{25/4}	50	200	4,421	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Sofia Wahlströms donationsfond.	Gamla tjenarinnors understödjande.	Maria Sofia Wahlström.	1854 ^{14/13}	4	60	1,380	—	Pastor.	
Jeanette Zetterbergs vedfond.	Underlättande af vedköp för fattiga.	Jeanette Zetterberg.	1857	29	29	756	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Jeanette Zetterbergs fattigvårdsfond.	Understöd åt behöfvande, dock ej fattighjon.	Densamma.	1867 ^{28/2}	7	125	2,500	—	D:o.	
C. O. Nysellsfonden.	Understöd åt fattiga smidesgesällsenkor.	Jernhandlanden C. O. Nysell.	1878 ^{26/1}	25	462	10,000	—	Drätselkammaren.	
<i>b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Gallönska fonden.	Skoleinrättningar samt fattiga barns uppfostran, beklädnad och underhåll.	Kommerserådet O. Gallén.	1837 ^{2/3}	374	1,802	37,500	—	Pastor och 4 å kyrkostämma utsedda personer.	
F. W. Dambergers gåvofond.	Fattiga skolbarns understödjande.	Enkan Wilhelmina Damberg.	1881 ^{11/7}	190	337	10,741	—	3 å kyrkostämma utsedda personer.	
Eskilstuna arb.förenings fond.	D:o d:o.	Eskilstuna arbetareförening.	1884 ^{14/6}	10	16	5,230	—	Skolrådet.	
Bibel- och katekeskassan.	Biblar åt nattvardsungdom och bidrag åt folkaftonskolan.	Prosten Seth Wallqvist.	1814 ^{26/9}	—	237	3,751	—	Pastor.	
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Zetterbergiska donationsfonden.	Premier och understöd vid allmänna läroverket.	Jeanette Zetterberg.	1867 ^{28/2}	34	250	5,238	—	Läroverkskollegiet.	
Wedbergiska fonden.	Premier vid d:o.	Handlanden J. Wedberg.	1875 ^{6/6}	1	25	523	—	D:o.	
Anderssonska d:o.	D:o d:o.	Riksdagsmannen A. P. Andersson.	1876 ^{2/10}	1	12	261	—	D:o.	
Axenborgska donationen.	Stipendier för från allmänna läroverket till högre läroverk afgående lärjungar.	Rektorn P. Axenborg.	1880 ^{6/2}	1	200	10,814	—	D:o.	108)
D:o d:o.	Understöd åt elementarläroverket för flickor.	Densamme.	1880 ^{6/2}	—	459	11,600	—	Läroverkets styrelse.	107)
Walénska d:o.	D:o d:o.	Fabriksidkaren J. Walén.	1881 ^{20/3}	—	47	1,000	—	D:o.	
Zetterbergiska premiefonden.	Premier i tekniska skolan.	Jeanette Zetterberg.	1867 ^{28/2}	11	260	6,712	—	Skolans direktion.	
A. P. Anderssons premiefond.	D:o d:o.	Riksdagsman A. P. Andersson.	1876 ^{2/10}	1	10	300	—	D:o.	
Eskilstuna fristadsmedelsd:o.	D:o d:o.	Staten.	1877 ^{2/11}	15	150	3,881	—	D:o.	
C. J. Nelius d:o.	D:o d:o.	Handlanden C. J. Nelin.	1880 ^{9/3}	6	100	Okänt	—	Norrköpings drätselkammare.	
Axenborgska donationen.	Resestipendier vid d:o.	Rektor P. Axenborg.	1880 ^{6/2}	4	517	12,277	—	Tekniska skolans direktion.	
Tekniska föreningens premiefond.	Premier i fackskolan för finare smides- och metallindustri.	Tekniska föreningen i Eskilstuna.	1889 ^{2/5}	1	50	217	—	D:o.	
Borgmästarebostadsfonden.	D:o d:o.	Staten.	1889 ^{5/10}	6	45	1,345	—	D:o.	
Sliphusfonden af år 1890.	D:o d:o.	D:o.	1890	3	50	1,678	—	D:o.	
Fonden af den 16 april 1871.	Yngre manufakturarbetares yrkesbildning.	Komitén för frände af fristadens hundraårsdag.	1871 ^{4/11}	4	650	14,826	—	Drätselkammaren.	
<i>d) Stiftelser för sjukvård.</i>									
Jeanette Zetterbergs sjukvårdsfond.	Lasarettsvård åt fattiga sjuka.	Jeanette Zetterberg.	1867 ^{28/2}	55	1,091	30,129	—	Kyrkorådet.	
<i>e) Sjuk- och begravningskassor.</i>									
Arbetareföreningens sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Eskilstuna arbetareförening.	1865 ^{1/10}	139	6,568	16,824	—	Styrelse af 5 ledamöter.	108)
Enighet.	D:o.	Arbetare.	1890	—	—	1,184	—	D:o d:o.	
Enighet och vänskap.	D:o.	D:o.	1879 ^{30/4}	28	1,033	1,220	—	D:o d:o.	109)

Eskil.	Sjuk- och begravningshjälp.	Arbetare.	1887 ^{6/1}	—	6,701	2,524	—	En styrelse.	110)
Eskilstuna hundramannaförening.	D:o.	Garfvaren A. Lindelöf.	1875 ^{3/10}	28	2,338	3,125	—	D:o.	111)
Föreningen Framåt.	D:o.	Fabrikör E. A. Berg.	1879 ^{8/6}	49	1,731	15,009	—	D:o.	112)
Gjutarefackföreningens sjukfond.	D:o.	Fackföreningen.	1891 ^{5/1}	11	244	469	—	D:o.	113)
Goodtemplarordens sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Bokbindaren E. T. Pettersson.	1880 ^{28/7}	35	2,060	712	—	D:o af 7 personer.	108)
Hjelp i nöden.	D:o.	Medlemmar af missionsföreningen i Eskilstuna.	1882 ^{2/12}	81	3,000	4,454	—	D:o af 5 d:o.	114)
Hopp och seger.	D:o.	Arbetare.	1880 ^{8/5}	55	1,958	5,792	—	En styrelse.	115)
Manufakturisternas sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Bergsrådet S. Schröderstierna.	1774 ^{22/7}	18	899	17,641	—	D:o af 3 personer.	116)
Munktells arbetares d:o.	D:o.	Arbetare.	1859 ^{14/1}	—	3,877	4,592	—	D:o d:o.	117)
Munktells arbetares hundramannaförening.	D:o.	D:o.	1874	—	1,500	5,184	—	D:o af 4 d:o.	118)
Sjuk- och begravningsunderstödsförbundet.	D:o.	—	1892 ^{30/1}	—	—	1,212	—	D:o af 5 d:o.	—
Söderbloms bolags arbetares sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Arbetare.	1886 ^{1/1}	120	1,025	1,272	—	D:o af 3 d:o.	119)
Slipare- och smerglarefackföreningens d:o.	D:o.	Fackföreningen.	1894 ^{28/1}	11	421	269	—	Sliparen Aug. Sund.	120)
Utarbetarnes d:o.	D:o.	Arbetare.	1891	34	1,179	504	—	Styrelse af 4 personer.	—
Vänkskapsbröderna.	D:o.	Gesällen G. W. Ahlström.	1876 ^{20, 2}	25	982	2,648	—	D:o af 5 ledamöter.	121)

f) Pensionsfonder.

Jeanette Zetterbergs lifräntefond.	Lifräntor åt uppgifna personer.	Jeanette Zetterberg.	1867 ^{28, 2}	7	2,400	48,000	—	Kyrkorådet.	—
------------------------------------	---------------------------------	----------------------	-----------------------	---	-------	--------	---	-------------	---

h) Andra stiftelser och inrättningar.

Jeanette Zetterbergs kyrkofond.	Ny kyrkbyggnad.	Jeanette Zetterberg.	1867 ^{28, 2}	—	—	134,810	—	Kyrkorådet.	—
			Summa	—	1,473	45,100	444,525	—	—

G. I Trosa stad.

Pastorskan Sofia Wilhelmina Nyqvists fond.	Beklädnadshjälp åt fattiga nattvårdsbarn af kvinnokönet i Trosa stad.	Prosten Carl Johan Nyqvist.	1853 ^{20/10}	2	18	200	—	Kyrkoherden och kyrkivårdarne.	—
Makarne Lundgrens minne.	Räntan tilldelas en fattig äldre familj, enkling eller enka i Trosa stad.	Rådmanen C. Lundgren o. hans hustru Fredrika.	1877 ^{30/12}	1	25	500	—	Kyrkorådet.	—
Sofia Gyllings gåvofond.	Räntan utdelas till i Trosa stad boende fattiga fruntimmer.	Sofia Gylling.	1886	1	20	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	—
			Summa	—	4	63	1,200	—	—

A n m ä r k n i n g a r :

¹⁾ Fonden har ingått i fattigkassan. — ²⁾ Fonden har ingått i magasinifonden. — ³⁾ Räntan ingår i församlingens fattigkassa. — ⁴⁾ Till minne af siltariinnans son Georg Fredrik. — ⁵⁾ Donationen utgöres af fräiseränta från Hückelsta utjord. — ⁶⁾ Senare stiftelseurkunder bära datum den 12 december 1823, den 13 augusti 1824 och den 10 oktober 1825. — ⁷⁾ Enligt stiftelseurkunden skall egaren af Sörby ärligen lemna till Trosäkers fattiga 12 tunnor råg och kontant 3350 kr. — ⁸⁾ På Gustafsdagen utdelas ärligen 7 tunnor spannmål. — ⁹⁾ Utdelas först efter 10 år. — ¹⁰⁾ Af utdelningen erhöles i Torshälla stad 3 fattige tillsammans 9 kr. — ¹¹⁾ Räntan utgår af Säby ädekommiss tillhörande Husby Brunnsgården. — ¹²⁾ Räntan använd till tingshus- och tingsgästningsmedel. — ¹³⁾ Det öfriga af räntan har ingått i den allmänna fattigvården. — ¹⁴⁾ Bidrag utdelas ärligen enligt stipulering i köpebref. — ¹⁵⁾ Räntan använd till aflöning åt lärarinna samt afsättning till byggnads- och reparationskassan. — ¹⁶⁾ Till stiftelsen böra ock 20 tunnor spannmål ärligen. — ¹⁷⁾ Skolhus och naturaförmåner. — ¹⁸⁾ Senare stiftelseurkunder bära datum d. 12 dec. 1823, d. 13 aug. 1824, d. 5 sept. 1824 och d. 10 okt. 1825. — ¹⁹⁾ Räntan använd till slöjdmateriel. — ²⁰⁾ Räntan utdelas ej ännu. — ²¹⁾ Räntan till socknens skolkassa. — ²²⁾ Räntan har användts till utgifter för skolväsendet. — ²³⁾ Räntan utgår såsom lifränta till donators gyster under deras lifstid. — ²⁴⁾ Räntan utbetalas först från och med år 1897. — ²⁵⁾ Utdelning sker först år 1896. — ²⁶⁾ Stiftelseurkunden finnes ej. — ²⁷⁾ Räntan till fattiga skolbarn. — ²⁸⁾ 20 kronor af räntan utgår till Ytter-Selö. — ²⁹⁾ 100 kronor till sockenapotek. — ³⁰⁾ Af fonden afse 260 kr. fattiga barns understöd och 220 kr. skolmästarens aflöning, med en utdelning år 1895 af resp. 13 och 11 kr. — ³¹⁾ Af fonden afse 6894 kr. bidrag till skolväsendet och 4171 kr. bidrag till barnmorskans, med en utdelning år 1895 af resp. 345 och 209 kr. — ³²⁾ Af utdelningen gingo 1450 kr. till skolmästaren och 12 kr. till barnmorskans. — ³³⁾ Stiftelseurkunden ännu icke aflemnad från sterbhuset. — ³⁴⁾ Fonden har aldrig auditats. — ³⁵⁾ Fondens ursprungliga ändamål var inrättande af en söndagsskola i Björkviks socken, men är numera genom förordnande den 13 januari 1888 af friherrinnan Math. Leijonhufvud ändrad till bildande af en fond för aflöning åt en diakoniss, då räntan uppgått till erforderligt belopp. — ³⁶⁾ Kassan tillväxer genom frivilliga bidrag. — ³⁷⁾ In-

flutna delegareafgifter år 1895 371.47 kr. — ³⁸⁾ Utdebitering af 25 öre vid hvarje medlems dödsfall. — ³⁹⁾ I sjukkassan hafva år 1895 influtit 612.48 kr. Utdebitering af 25 öre vid hvarje medlems dödsfall. — ⁴⁰⁾ Årsafgifter influtna år 1895 med 677 kr. — ⁴¹⁾ D:o 351 kr. — ⁴²⁾ D:o 75 kr. — ⁴³⁾ Utdelar till medlemmar 10 kr. i veckan till sjukhjelp samt 100 kr. i begravningshjelp. — ⁴⁴⁾ Årsafgifter influtna år 1895 med 926.35 kr. — ⁴⁵⁾ I socknen finnes äfven en, år 1882 af arbetare vid Rainsta stiftad, sjukkassa »Oscarsgrufvan», hvarom dock ingen redogörelse lemnats. — ⁴⁶⁾ Inträdes- och månadsafgifter samt böter år 1895 188.80 kr. — ⁴⁷⁾ Delegareafgifter år 1895 utgjorde 174.90 kr. — ⁴⁸⁾ D:o 446.75 kr. — ⁴⁹⁾ D:o 452.85 kr. — ⁵⁰⁾ D:o 145.85 kr. — ⁵¹⁾ D:o 87.50 kr. — ⁵²⁾ D:o 138.50 kr. — ⁵³⁾ D:o 823 kr. af 163 delegare. — ⁵⁴⁾ D:o 309.20 kr. — ⁵⁵⁾ D:o 140.10 kr. — ⁵⁶⁾ Reglemente för stiftelsen ännu ej fastställt. Meningen är, att kassan skall förvaltas af kommunalnämnden i Helgona socken samt i styrelsen sitta disponenten vid Harg och minst 2 af arbetarne vid Harg utsedde ledamöter. — ⁵⁷⁾ Till 3 pensioner hafva utgått 850 kr. och till fattigkassan 275 kr. — ⁵⁸⁾ Då grafven ej tarfvat underhåll, får räntan användas för kyrkans behof. — ⁵⁹⁾ Kassan tillkommit genom försäljning af spannmål från f. d. sockenmagasinet. — ⁶⁰⁾ Kuratelet består af landshöfdingen i Södermanlands län, magistraten i Nyköping och kyrkoherdarne i stadens båda församlingar. — ⁶¹⁾ Föreståndaren redovisar inför kyrkostämman. — ⁶²⁾ År 1895 lemnades understöd åt 18 äldre personer och 20 skolbarn. — ⁶³⁾ Af det ursprungligen donerade kapitalet, 1,500 kronor, disponerar kyrkorådet i Nyköpings östra församling en fjerdedel. De här utförda siffrorna afse endast Nyköpings östra församlings andel i fonden. Uti Helgona, Runtuna och Svärta församlingar har fonden helt och hållet ingått i fattigkassan. — ⁶⁴⁾ Understöds-tagarne åtnjuta äfven husrum och vedbrand. — ⁶⁵⁾ Räntan kommer tills vidare att läggas till kapitalet. — ⁶⁶⁾ Styrelsen består af landshöfdingen i Södermanlands län, borgmästaren i Nyköping, kyrkoherdarne i stadens båda församlingar och 3 af stadsfullmäktige utsedde personer. — ⁶⁷⁾ Räntan har hitintills lagts till kapitalet. — ⁶⁸⁾ Direktionen består af ordförande, vice ordförande, direktiser till obestämdt antal, sekreterare och kassaförvaltare. — ⁶⁹⁾ Ledamotsafgifter år 1895 utgjorde 310 kr. — ⁷⁰⁾ Styrelsen består af landshöfdingen i länet, borgmästaren i Nyköping, kyrkoherden i stadens västra församling och 2 af desse utsedde borgare i Nyköping. — ⁷¹⁾ År 1895 utdelades till småbarnsskolan 135 kr., till 2 lotsenkor 18 kr. och till 9 fattiga fruntimmer i staden 49.50 kr. — ⁷²⁾ Antalet barn enl. kol. 5 kan ej uppgifvas, emedan räntorna af flere fonder sammanlagits och gemensamt användts till inköp af kläder och skodon. — ⁷³⁾ Sällskapet stiftadt

år 1880. Årsafgifter år 1895 377 kr. — ⁷⁴⁾ Styrelsen består af kyrkoherden i Nyköpings västra församling, borgmästaren i Nyköping samt af desse utsedde 1 handlande och 3 fruntimmer. — ⁷⁵⁾ I antalet personer (96) inberäknas äfven de, som erhållit understöd från ofvannämnda Wingska och Gust. Carlssons testamentsfonder. — ⁷⁶⁾ Årsafgifter år 1895 utgjorde 32 kr. — ⁷⁷⁾ Räntebehållningen reserverad till år 1896. — ⁷⁸⁾ Stipendiet utdelas, först sedan fonden uppgått till 1,000 kronor. — ⁷⁹⁾ Delegareafgifter år 1895 utgjorde 2,182.85 kr. — ⁸⁰⁾ D:o 3,121.18 kr. — ⁸¹⁾ Inkomster år 1895 genom räntor 50.73 kr. — ⁸²⁾ Årsafgifter år 1895 utgjorde 695 kr. — ⁸³⁾ D:o 320 kr. — ⁸⁴⁾ D:o 207.75 kr. — ⁸⁵⁾ D:o 844.60 kr. — ⁸⁶⁾ D:o 538.50 kr. Af styrelsens 7 ledamöter äro 6 valda af föreningen och den 7:e (fabrikens verkmästare) sjelfskrifven. — ⁸⁷⁾ Inkomster år 1895: af fester 213.50 kr., af räntor 5.87 kr. — ⁸⁸⁾ Årsafgifter år 1895 utgjorde 710.35 kr. — ⁸⁹⁾ D:o 422 kr. — ⁹⁰⁾ Delegareafgifter år 1895 utgjorde 13 kr. — ⁹¹⁾ Medlemsafgifter år 1895 till föreningen 93 kr., till sjuk- och begravningskassan 28 kr. — ⁹²⁾ Muntligt testamente, bevakadt den 24 juli 1893. — ⁹³⁾ I utdelningen ingå 150 kr., hvilka enligt donationsbrevet öfverförts till premie- och fattigkassan, då blott ett stipendium utdelats. — ⁹⁴⁾ I utdelningen ingå 300 kr., hvilka öfverförts till materiel- och bibliotekskassan enligt anordning af »Biskop och Consistorium». — ⁹⁵⁾ Ursprungliga kapitalet 1,500 kronor, »hvilket aldrig får förminskas». — ⁹⁶⁾ Någon fond finnes icke. Inkomsten utgöres af 50 kronor ärligen från Lida i Åkers socken (jordeboksränta). — ⁹⁷⁾ Häri ej inbegripna 1895 års räntor, som skola utbetalas år 1896, medan fondens belopp blifver oförändradt. — ⁹⁸⁾ Upphörden i Fellingabro upphörde år 1888. — ⁹⁹⁾ Af utdelningen hafva 38 kr. gått till Nyköpings och 38 kr. till Örebro högre allmänna läroverk. — ¹⁰⁰⁾ Förmånsrätt för släktingar. — ¹⁰¹⁾ Afgifter år 1895 utgjorde 547.70 kr. — ¹⁰²⁾ D:o 439.45 kr. — ¹⁰³⁾ Presterskapets bidrag år 1895 utgjorde 2,862.30 kr. — ¹⁰⁴⁾ 1895 års uppbörd utgjorde 2,758.54 kr. Såsom stiftelseurkunder äro äfven att anse kungl. brevet d. 13 aug. 1665 och stiftstämmans beslut 1875. — ¹⁰⁵⁾ Stiftelsens ändamål kommer att bestämmas af styrelsen för idiotanstalten i Strengnäs. — ¹⁰⁶⁾ Dessutom i lifräntor utbetalade 217 kr. — ¹⁰⁷⁾ D:o 257.50 kr. — ¹⁰⁸⁾ Inträdes- och månadsafgifter år 1895 utgjorde 4,952.37 kr. — ¹⁰⁹⁾ Uttaxeringar vid dödsfall och sjukdom efter omständigheterna. — ¹¹⁰⁾ Delegareafgifter år 1895 uppgingo till 6,959.22 kr. — ¹¹¹⁾ D:o 2,370.95 kr. — ¹¹²⁾ D:o 4,338.66 kr. — ¹¹³⁾ D:o 258.60 kr. — ¹¹⁴⁾ D:o 3,117.75 kr. — ¹¹⁵⁾ D:o 2,362.85 kr. — ¹¹⁶⁾ D:o 1,719.86 kr. — ¹¹⁷⁾ D:o 2,986.25 kr. — ¹¹⁸⁾ D:o 1,638.50 kr. — ¹¹⁹⁾ D:o 932.96 kr. — ¹²⁰⁾ D:o 653.90 kr. — ¹²¹⁾ D:o 905.68 kr.